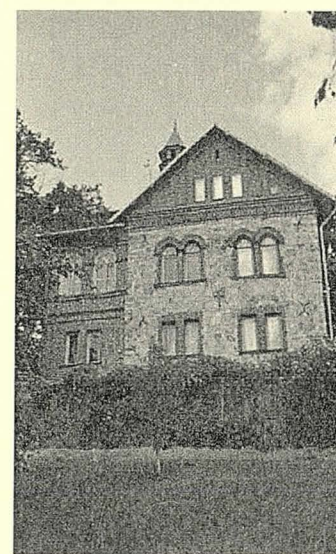
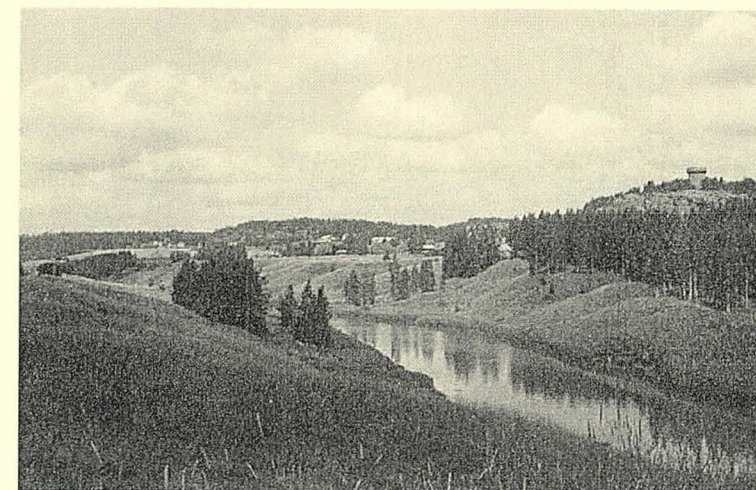
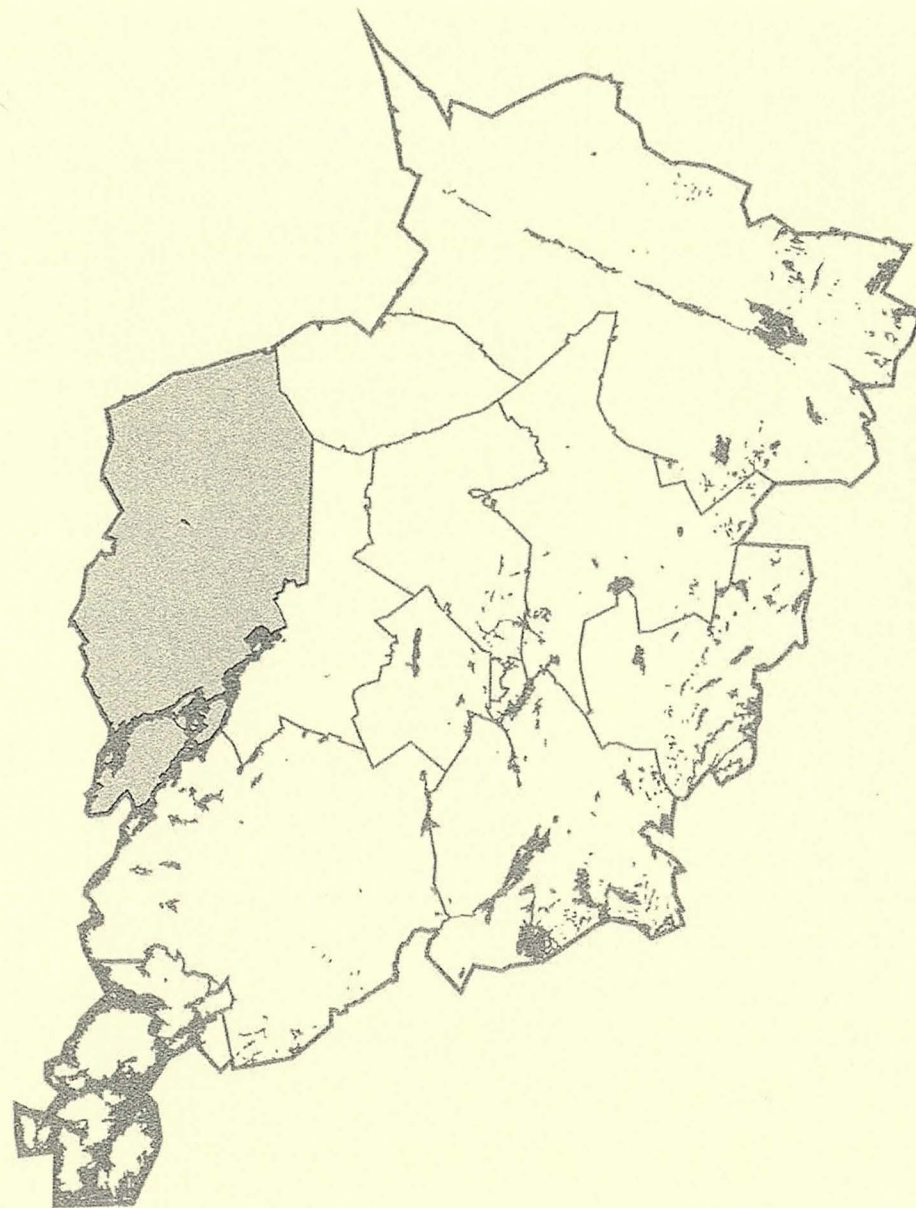

SALON SEUDUN RAKENNETTU KULTTUURIYMPÄRISTÖ JA MAISEMA

SARAKUM 2000 - 2004 PROJEKTIRAPORTTI

HALIKON KULTTUURIYMPÄRISTÖ JA ARVOT

SALON SEUDUN RAKENNETTU KULTTUURIYMPÄRISTÖ JA MAISEMA

SARAKUM 2000 - 2004 PROJEKTIRAPORTTI

HALIKON KULTTUURIYMPÄRISTÖ JA ARVOT

Turun maakuntamuseo
Varsinais-Suomen liitto
Salon seudun kunnat
Lounais-Suomen ympäristökeskus

SISÄLLYSLUETTELO

Lukijalle	3	Kirjola	84	Sauvonkylä	192
SARAKUM -projektin lähtökohdat	4	Konkola	86	Seppälä	196
Projektin toteutus	4	Korvenpää	87	Suppala	197
Rakennetun kulttuuriympäristön ja maiseman tutkimus	6	Kultola	88	Talola	198
Kulttuuriympäristön elementit ja arvot	6	Kuttila	92	Tammenpää	200
Tiedotus	8	Kuumala	96	Tavola	202
Tulokset	8	Kytö	98	Toijala	206
HALIKON KULTTUURIYMPÄRISTÖ	8	Kärävuori	102	Toivila	210
Kulttuuriympäristön tutkimus Halikossa	8	Laiterla	105	Toppjoki	214
Kartta Halikon historiallisesta maisemarakenteesta	9	Laitola	106	Torkkila	216
Ahtiala	10	Latala	107	Tuiskula	218
Ala-Häävälä	12	Lempilä	108	Tunila	219
Ammakko	14	Lokkila	108	Turila	222
Angela	18	Marttila	112	Valttila	223
Angelniemi	20	Meisala	114	Vartsala	226
Antola	24	Melkola	115	Vaskion Lempilä	232
Asila	25	Meri-Seppälä	117	Viala	234
Breidilä	26	Metsäkonkola	118	Viikerlä	236
Böylä	27	Montola	119	Villikkala	238
Esselpää	29	Mustamäki	120	Viurila	238
Hajala	30	Mustinen	122	Voitilanpyöli	242
Hevonpää	32	Myllyperä	126	Vuorentaka	244
Hirvikallio	34	Märy	127	Vässilä	246
Hulvela	38	Mätikkö	132	Ylihäävälä	250
Hyyperä	40	Naapala	133	Yttelä	252
Häntälä	42	Nikkilä	134	Yöntilä	256
Ikelä	42	Noukkila	136	Åminne eli Joensuu	258
Immala	44	Nummi	138		
Isokylä	48	Nurkkilanböle	140	LIITTEET	260
Jaakola	50	Paatelmaa	142		
Juva	51	Paijula	144		
Kaksunge	54	Pailinna	145	Hankesuunnitelma	
Kalkkila	56	Paimoinen	146	Kohdeinventointilomake	
Kallmusnäs	58	Pappila	148	Alueinventointilomake	
Kanamäki	60	Peksala	151	Kartta kulttuurihistoriallisista arvoista	
Kaninkola	63	Perälä	152		
Kankari	66	Pihkavuori	154		
Kannisto	68	Piintilä	155		
Karvala	69	Pitkänöja	158		
Karviainen	71	Puotila	161		
Kavantola	73	Putola	166		
Ketola	74	Päärnäspää	168		
Kierlä	76	Riikola	170		
Kihinen	80	Rikala	172		
Kinnarpyöli	83	Ruotsala	175		
		Ruska	180		
		Ruuhikoski	183		
		Saarimäki	186		
		Saha	190		

Ohjausryhmän työskentelyyn osallistuneet:

Eero Löytönen, Varsinais-Suomen liitto, pj
Paula Silander, Turun maakuntamuseo, siht. 2003-2004
Janne Haikari, Turun maakuntamuseo siht. 2001-2002
Kaarin Kurri, Turun maakuntamuseo siht. 2000-2001
Simo Paassilta, Halikon kunta
Matti Rasila, Salon kaupunki
Jarmo Heimo, Salon kaupunki
Harri Kuivalainen, Salon kaupunki
Elise Lehtikainen, Salon kaupunki
Kari Kotiranta, Perttelin kunta
Risto Suomela, Perttelin kunta
Seppo Koskinen, Kiikalan kunta
Heimo Puustinen, Kiskon kunta
Hannu Koisti, Kiskon kunta
Raimo Andstén, Suomenselän kunta
Aarno Sola, Kuusjoen kunta
Kunnanjohtaja Pentti Vanhatalo, Perniön kunta
Leo Haltsonen, Someron kaupunki
Kari Lehtinen, Särkisalon kunta
Heikki Saarento, Varsinais-Suomen liitto
Hannu Aavikko, Varsinais-Suomen liitto, A projektin valvoja
Maarit Talamo-Kemiläinen, Turun maakuntamuseo
Heljä Brusila, Turun maakuntamuseo
Soilikki Franssila, Lounais-Suomen ympäristökeskus, B projektin valvoja
Teija Nokka, Lounais-Suomen ympäristökeskus
Antti Jaatinen, TE-keskus, maaseutuosasto
Päivi Suvanto, Varsinais-Suomen jokivarsikumppanit r.y.
Mia Puotunen, Varsinais-Suomen jokivarsikumppanit r.y.

Lukijalle

Kulttuuriympäristö on ihmisen jokapäiväinen elinympäristö, joka ilmentää ihmisen ja luonnon vuorovaikutusta. Se on monikerroksinen kokonaisuus, jossa historiallinen kehitys näkyy eri-ikäisinä elementteinä ja alueelliset ominaispiirteet voidaan nähdä omassa asiayhteydessään ja osana laajempaa kokonaisuutta.

Kulttuuriympäristön voidaan sanoa olevan yhtä aikaa ainutkertainen ja uusiutuva. Kulttuuriympäristöä ja sen viestittämää identiteettiä kunnioitava suunnittelu ja rakentaminen luovat ympäristöä, joka herättää mielenkiintoa ja tuottaa mielihyvää. Hyvä kulttuuriympäristö vahvistaa historiaan, tapoihin ja traditioihin liittyviä arvoja ja luo jatkuvuutta niiden tasapainoiselle kehittämiselle.

Halikon kulttuuriympäristö ja arvot –raportti on osa Salon seudun rakennettu kulttuuriympäristö ja maisema eli SARA KUM -projektin raportoinnista. Projektin käynnistivät Salon seudun kunnat yhdessä Turun maakuntamuseon, Varsinais-Suomen liiton ja Lounais-Suomen ympäristökeskuksen kanssa vuonna 2000.

SARA KUM –projektin tavoitteena oli perustiedon tuottaminen rakennetusta ympäristöstä, muinaisjäännöksistä ja maisemasta ja sitä kautta alueen asukkaiden paikallisidentiteetin vahvistaminen ja alueen vetovoimaisuuden ja tunnettavuuden lisääminen. Hanke oli rahoituksellisesti jaettu kahteen (A ja B) osaan. Halikko kuului osaan A, jonka toteutus rahoitettiin osaan kuuluvien kuntien, Turun maakuntamuseon ja Varsinais-Suomen liiton rahoituksella sekä maakunnan kehittämisrahalla.

Halikossa rakennusinventointia on tehty 1980-luvulla ja sitä täydennettiin 1990-luvun puolivälissä sekä SARA KUM -projektissa vuonna 2003, jolloin työn teki Jaana Salmi. Muinaisjäännösinventointi on vuodelta 1998 ja maisemahistorian tutkimuksen tekivät Anna-Maija Hukkanen ja Jaana Salmi vuosina 2001-03. Kerätty aineisto arvoitettiin asiantuntijatyöryhmässä, johon kuuluivat maakunta-arkkitehti Heikki Saarento Varsinais-Suomen liitosta ja tutkijat Eija Suna ja Paula Silander Turun maakuntamuseosta. Hankkeen vetäjinä ovat toimineet tutkijat Kaarin Kurri, Janne Haikari ja Paula Silander, joka on myös koostanut tämän raportin.

Kaikki hankkeeseen osallistuneet henkilöt ja rahoittajatahot ovat tehneet ansiokasta ja uranuurtavaa työtä ja siitä heille kaikille lämmin kiitos. Mittavan yhdessä tekemisen tuloksena on monipuolinen ja varsin kokonaisvaltainen aineisto Halikon kulttuuriympäristöstä ja sen pohjalta on laadittu tämä kattava ja monikäyttöinen raportti.

SARAKUM –projektin lähtökohdat

Maaseudun säilyminen elinvoimaisena ja viihtyisänä asuinympäristönä on asetettu tavoitteeksi useis-
sa Varsinais-Suomea koskevissa kehittämisohjelmissa. Tavoitteiden saavuttamisen kannalta keskei-
sessä asemassa on historialliset piirteensä säilyttänyt kulttuuriympäristö. Se takaa vankan perustan
paikalliselle identiteetille. Tavoitteiden toteuttamiseksi Turun maakuntamuseo, Varsinais-Suomen liitto
ja Lounais-Suomen ympäristökeskus yhdessä Salon seudun kuntien kanssa käynnistivät vuonna 2000
Salon seudun rakennettu kulttuuriympäristö ja maisema (SARAKUM) –projektin. Projektin kohde-
alueena ovat Salon seudun 11 kuntaa / kaupunkia: Halikko, Kiikala, Kisko, Kuusjoki, Muurla, Perniö,
Pertteli, Salo, Somero, Suomusjärvi ja Särkisalo.

Projektin taustalla olivat kokemukset Varsinais-Suomen alueella aiemmin toteutetuista vastaavan
tyyppisistä Varsinais-Suomen jokivarsialueiden inventointiprojektista ja Maisema-alueprojektista sekä
eri viranomaisen ja toimijoiden yhteistyöfoorumina usean vuoden ajan toiminut Varsinais-Suomen
kulttuuriympäristötyöryhmä. Sarakum –projektin tavoitteeksi asetettiin:
-Rakennettua ympäristöä ja maisemaa koskevan perustiedon tuottaminen ympäristönhoidon ja mat-
kailun tukemiseksi.
-Alueen asukkaiden paikallisidentiteetin vahvistaminen.
-Alueen vetovoimaisuuden ja tunnettavuuden lisääminen

Projektin toteutus

Projekti toteutettiin vuosien 2000 – 2004 välisenä aikana. Suunnittelutyö aloitettiin vuoden 2000
keväällä, jolloin selvitettiin inventointitilanne kuntakohtaisesti rakennetun ympäristön ja muinais-
jäännösten osalta. Inventointitarpeiden lisäksi huomioitiin maakunnallisten kehittämisohjelmien ja
maakuntakaavan tarpeet. Maakuntamuseon tutkija Kaarin Kurri laati hankesuunnitelman kesällä 2000
(Liite 1).

Hanke jaettiin projektisuunnitelmassa kolmeen vaiheeseen. Ensimmäisessä vaiheessa inventoitiin alu-
een rakennuskanta ja muinaisjäännökset sekä selvitettiin alueen maisemahistoria. Ensimmäinen vaihe
ajoittui vuosille 2000 – 2003. Toisessa vaiheessa kerättyä aineistoa on analysoitu ja arvioitu. Toisen
vaiheen lopussa julkaistaan raportit tutkimustuloksista kunnittain ja kylittäin. Analysoitu aineisto ja
raportit luovat perustan kolmannelle vaiheelle, jossa on määrä hyödyntää tutkimustietoa erilaisissa
pienemmille alueille rajatuissa hankkeissa.

Hankkeen rahoitusmalli muotoutui syksyllä 2000, jolloin projekti jaettiin rahoituksellisesti kahteen
(A ja B) osaan. A-osaan kuuluivat Halikko, Kiikala, Muurla, Pertteli ja Salo. A-osan rahoitus koostui
kuntien, Turun maakuntamuseon ja Varsinais-Suomen liiton osuuksien lisäksi maakunnan
kehittämisrahasta, joka on tarkoitettu aluekehittämisohjelmissa määriteltyjen kehittämisen painopis-
teitä ja toimintalinjoja tukevien määräaikaisten kehittämishankkeiden toteuttamiseen. Projektin B-
osaan tulivat Kisko, Kuusjoki, Perniö, Somero, Suomusjärvi ja Särkisalo. B-osan rahoitus koostui
kuntien ja Turun maakuntamuseon osuuksien lisäksi Lounais-Suomen ympäristökeskuksen
myöntämästä Euroopan aluekehitysrahaston (Etelä-Suomen tavoite 2 –ohjelma) rahoituksesta. Pro-
jektin molemmissa osissa kuntakohtainen rahoitusosuus määräytyi arvioitun työtarpeen mukaan, sil-
lä inventointitilanne vaihteli suuresti eri kuntien välillä.

Toteutuneet kulut	2001	2002	2003	2004	2001 - 2004
LOS/EU					
Aika	1.5.-31.12.2001	1.1.-31.12.2002	1.1.2003-31.12.2003	1.1.2004-31.5.2004	
Palkka- ja sivukulut					
TMM/Rak.tutk. 38,10 / h	4.199,65	610,50	2.057,40		6.867,55
TMM/H.Brusila 38,10 / h	259,00	2.220,00	381,00		2.860,00
projektihenk. palkka	22.645,52	24.373,68	28.625,88	644,13	76.289,21
projektihenk. sosiaalisk.	7.045,43	7.375,45	8.763,60	200,68	23.385,16
Asiantuntijapalkkiot	873,13				
Matka- ja majoituskulut	992,62	1.290,56	1.372,51		3.655,69
Muut					
Materiaali- ja monistuskulut	1.473,33	505,04	1.027,90		3.006,27
Valokuvauskulut	840,94	2.002,00	3.216,38		6.059,32
Toimisto- ja laitekulut	731,62	1.301,40	1.627,38		3.660,40
Hallintokulut					
Muut kulut, ostopalvelut	391,26	690,58	60,53		1.142,37
Internetesitykset, ostop.					
Raportit					
Yhteensä	39.452,50	40.369,21	47.132,58	844,81	127.799,10

Toteutuneet kulut	2001	2002	2003	2004	2001 - 2004
Maakunnan kehittämisraha					
Aika	1.1.-31.12.2001	1.1.-31.12.2002	1.1.-31.12.2003	1.1.-31.3.2004	
Palkka- ja sivukulut			24.458,92		
TMM/Rak.tutk. 38,10 • / h	5.309,69	3330,00	2.247,90	1.077,20	11.964,79
TMM/H.Brusila 38,10 • / h	481,00	370,00	381,00		1.232,00
projektihenk. palkka	23.137,73	18737,86	16.713,37	3.367,53	61.956,49
projektihenk. sosiaalisk.	7.199,49	5654,37	5.116,65	1.049,44	19.019,95
Asiantuntijapalkkiot					
Matka- ja majoituskulut	1.269,13	801,40			2.070,53
Muut					
Materiaali- ja monistuskulut	841,00	522,62	269,44	2.146,25	3.779,31
Valokuvauskulut	524,75		227,00	22,70	774,45
Toimisto- ja laitekulut	798,90	1.106,19	845,91	173,20	2.924,20
Hallintokulut	706,39				
Muut kulut, ostop.	368,30	674,40			
Internet, ostop.					
Raportit					
Yhteensä	40.636,42	31.196,84	25.801,27	7.836,32	105.470,85

Turun maakuntamuseo vastasi projektin käytännön toteutuksesta. Maakuntamuseo etsi ja palkkasi tarvittavat työntekijät tutkimustyötä varten ja huolehti työn ohjauksesta sekä tietojen tallennuksesta. Projektin henkilöstönä pyrittiin mahdollisuuksien mukaan käyttämään tutkimusalueelta kotoisin olevia, sopivan koulutuksen omaavia henkilöitä. Vuosien 2000 – 2004 välisenä aikana projektin määräaikaissa tehtävissä työskenteli yhteensä 16 henkilöä ja työkuukausia kertyi 85. Lisäksi vuonna 2000 ja 2003 maakuntamuseossa työharjoittelussa ja työllistämistuella työskennelleet henkilöt tekivät yksittäisiä projektiin kuuluvia tehtäviä. Projektin ohjaajana toimi vuosien 2000 – 2004 välisenä aikana kolme tutkijaa: Kaarin Kurri (2000 – 2001), Janne Haikari (2001 – 2002) ja Paula Silander (2003 – 2004). He ovat hoitaneet projektiin liittyvät hallinnolliset toimet, kuten projektityöntekijöiden palkkauksen ja tutkimustyön ohjauksen ja vastanneet projektin taloudenhoidosta ja raportoinnista eri rahoittajatahoille sekä analysoineet projektissa tuotettua vanhaa rakennuskantaa ja maisemahistoriaa koskevan aineiston. Inventoituja kohteita on arvotettu tekeillä olevaa Salon seutukunnan maakunta-kaavaa varten. Arvotustyöhön ovat osallistuneet maakunta-arkkitehti Heikki Saarento Varsinais-Suomen liitosta sekä maakuntamuseon tutkijat Paula Silander ja Eija Suna. Projektin arkeologisen tutkimuksen ohjauksesta on vastannut maakuntamuseon tutkija Heljä Brusila. Projektin etenemistä ovat valvoneet ohjausryhmät, joissa on edustajia Salon seudun kunnista ja kaupungeista, Turun maakuntamuseosta, Varsinais-Suomen liitosta, Lounais-Suomen ympäristökeskuksesta, TE-keskuksesta ja Varsinais-Suomen jokivarsikumppanit ry:stä.

	2000	2001	2002	2003	2004	2000 - 2004		2001	2002	2003	2004	2000 - 2004
	Työt / työntekijät / kk	Työt / työntekijät / kk	Työt / työntekijät / kk	Työt / työntekijät / kk	Työt / työntekijät / kk	Yht. kk		Työt / työntekijät / kk	Työt / työntekijät / kk	Työt / työntekijät / kk	Työt / työntekijät / kk	Työt / työntekijät / kk
Halikko		Maisemahistoria, HuK Jaana Salmi, 1 kk	Maisemahistoria, Fil. yo Anna-Maija Hukkanen, 1 kk	Maisemahistoria, HuK Jaana Salmi, 1 kk Kohteiden arvoperusteiden kirjoitus inventointiaineiston pohjalta, HuK Jaana Salmi, 2 kk	Arvottaminen, kunta-kohtainen raportti	5 kk	Kisko	Maisemahistoria, HuK Jaana Salmi, 1kk Rakennusinventointi, Fil.yo Paula Silander, 3 kk	Maisemahistoria, HuK Jaana Salmi, 1kk Rakennusinventointi, FM Eija Hurme, 3 kk	Muinaisjäännösinventointi, FM Virva Lompolo, 3 kk Täydennysinventointi, kohteiden arvoperusteiden kirjoitus inventointiaineiston pohjalta FM Eija Hurme, 1kk	Arvottaminen, kuntakoh- tainen raportti	12 kk
Kiikala	Rakennusinventointi, HuK Tellervo Saukon- niemi / 2 kk	Rakennusinventointi HuK Johanna Kurppa, 1 kk Muinaisjäännösinven- tointi, FM Esa Laukka- nen, 3 kk	Maisemahistoria, Fil. yo Anna-Maija Hukkanen, 2 kk	Täydennysinventointi, Fil.yo Patrik Lustig, 1 kk	Arvottaminen, kunta- kohtainen raportti	9 kk	Kuusjoki				Arvottaminen, kuntakoh- tainen raportti	
Muurla		Maisemahistoria, HuK Jaana Salmi, 2 kk	Muinaisjäännösinventointi, FM Esa Laukkanen, 2 kk	Muinaisjäännösinven- tointi, FM Esa Laukka- nen, 2 kk Täydennysinventointi, FM Janne Haikari, 1 kk	Arvottaminen, kunta- kohtainen raportti	7 kk	Perniö	Rakennusinventointi, FM Eija Hurme, 3 kk	Maisemahistoria, HuK Jaana Salmi, 2kk Rakennusinventointi, HuK Tellervo Saukonie- mi, 2 kk	Maisemahistoria, Fil.yo Anna- Maija Hukkanen, 1kk Rakennusinventointi, HuK Tellervo Saukonniemi, 5kk	Arvottaminen, kuntakoh- tainen raportti	13 kk
Pertteli		Maisemahistoria, Fil. yo Anna-Maija Hukkanen, 1 kk Rakennusinventointi, FM Janne Haikari, 1 kk / Eija Hurme, 1 kk	Muinaisjäännösinventointi, FM Jouko Pukkila, 3 kk	Raportin kirjoitus, FM Janne Haikari 1 kk	Arvottaminen, kunta- kohtainen raportti	7 kk	Somero	Maisemahistoria, Fil.yo Anna- Maija Hukkanen, 1 kk Rakennusinventointi, FM Jan- ne Haikari, 1 kk	Maisemahistoria, HuK Jaana Salmi, 2kk Rakennusinventointi, FM Janne Haikari, 1 kk	Maisemahistoria, HuK Jaana Salmi, 2 kk Rakennusinventointi, Eija Hurme 1,5 kk	Arvottaminen, kuntakoh- tainen raportti	8,5 kk
Salo	Täydennysinventointi, Kati Kostamo, 2,5 kk Maisemahistoria, HuK Jaana Salmi, 2 kk	Muinaisjäännösinven- tointi, FK Eeva Raike, 3 kk	Maisemahistoria, HuK Jaa- na Salmi, 1 kk		Kohteiden arvoperus- teiden kirjoitus inven- tointiaineiston pohjalta, HuK Jaana Salmi, 1 kk / HuK Tellervo Sauko- niemi, 1 kk Arvottaminen, kunta- kohtainen raportti	10,5 kk	Suomusjärvi	Maisemahistoria, Fil.yo Anna- Maija Hukkanen, 1 kk Rakennusinventointi, FM Jan- ne Haikari, 2 kk	Maisemahistoria, HuK Jaana Salmi, 1 kk, Rakennusinventointi FM Janne Haikari, 1 kk	Rakennusinventointi, FM Eija Hurme, 1 kk Karttojen piirtäminen, Päivi Vuorio, 1kk	Arvottaminen, kuntakoh- tainen raportti	7 kk
				Muinaisjäännösinven- tointien taulukointi ja vienti paikkatietojärjes- telmään, FM Kaisa Leh- tonen, 1 kk		1 kk	Särkisalo	Maisemahistoria, HuK Jaana Salmi, 1 kk	Muinaisjäännösinven- tointi, HuK Juha Ruoho- nen, 2 kk	Maisemahistoria, HuK Jaana Salmi, 1 kk Täydennysinventointi, kohtei- den arvoperusteiden kirjoitus inventointiaineiston pohjalta, FM Eija Hurme, 1 kk	Arvottaminen, kuntakoh- tainen raportti	5 kk
Yht.	6,5 kk	13 kk	9 kk	9 kk	2 kk	39,5 kk	Yhteensä	13 kk	15 kk	17,5		45,5 kk

Rakennetun kulttuuriympäristön ja maiseman tutkimus

Rakennetun kulttuuriympäristön tutkimuksen merkitys osana museotyötä on korostunut 1970-luvulta lähtien, jolloin maaltamuuton ja rakennemuutoksen vaikutukset alkoivat näkyä suomalaisessa maisemassa. Tutkimus- ja suojelutyöhön tarvittava tietoaaineisto kerätään rakennuskannan ja muinaisjään-
nösten inventoinneilla sekä maisemahistorian selvityksillä.

Turun maakuntamuseossa rakennusininventointia on tehty yhteistyössä kuntien kanssa 1980-luvun al-
kupuolelta lähtien. Yleisenä kehityspiirteenä rakennetun ympäristön tutkimuksessa voidaan pitää pyr-
kimystä kokonaisvaltaisempaan tutkimukseen. Yksittäisten kohteiden sijasta rakennuksia ja kulttuuri-
ympäristöä on ryhdytty tarkastelemaan kokonaisuuksina. Toinen tärkeä kehityspiirre on uuden tekno-
logian hyödyntäminen aineiston käsittelyssä. Tietokannat ja paikkatietojärjestelmät ovat merkittävästi
helpottaneet kulttuuriympäristön kokonaisvaltaista tarkastelua.

Tavoitteena on ollut kerätä tiedot kaikista ennen vuotta 1940 rakennetuista rakennuksista. Tämä
perusrajaus perustuu rakentamisen ja arkkitehtuurin yleiseen historiaan, sekä työn priorisoimiseen
tietojen keräämiseksi ensin vanhimmista ja uhanalaisimmista kohteista. SARAKUM –projektissa
rakennusininventointien inventointikriteereitä on tarkennettu silmällä pitäen projektin yleisiä tavoittei-
ta. Käytännössä tämä on tarkoittanut valikoivaa rakennusininventointia, koska käytettävissä olevien
resurssien puitteissa kaikkia vanhoja rakennuksia ei ole pystytty inventoimaan, vaan inventoitavat
kohteet on valittu rakennustaiteellisten, historiallisten, maisemallisten tai muiden kriteerien perusteel-
la. Toisin sanoen inventoija on valinnut vanhasta rakennuskannasta kohteet, jotka edustavat parhaiten
oman aikansa rakennustapaa, sijaitsevat maisemallisesti ja / tai historiallisesti keskeisellä paikalla tai
joilla on muuta historiallista tai antikvaarista arvoa. Valikoiva inventointi painottuu käytännössä lä-
hinnä kantatilojen rakennuskannan inventointiin. Valikoiva inventointi on tukijalle haasteellista. Vali-
kointia ohjaavien kriteerien pitäminen yhdenmukaisina eri alueiden välillä on vaikeaa, kuten myös
kriteerien suhteuttaminen toisiinsa. Valikoiva inventointi tuottaa joka tapauksessa yleiskuvan, jota on
mahdollista täydentää myöhemmin. Inventointitietojen täydennys ja päivitys on tärkeää myös kohteis-
sa vuosien kuluessa tapahtuvien muutosten vuoksi. Historiallisten piirteiden säilyttämiseksi kulttuuri-
ympäristössä kiinteistöjä ja alueita on välttämätöntä inventoida myös tulevaisuudessa. Salon seudun
kunnissa rakennusininventoinneissa on tallennettu tiedot noin 7 400:stä kiinteistöstä ja noin 900 kylästä.

Rakennusininventoinnissa aineistoa kertyy tuhansista kohteista, minkä vuoksi tiedon laadun lisäksi kes-
keiseksi tekijäksi muodostuu sen hallittavuus. SARAKUM –projektissa tuotetut inventoinnit on tal-
lennettu kiinteistöittäin (Liite 2) ja kylittäin (Liite 3) tietokantaan, mistä ne ovat siirrettävissä
koordinaattien avulla paikkatietojärjestelmään, jolloin niitä voidaan hyödyntää monin eri tavoin ja
tarkastella yhtä aikaa muiden aineistojen kanssa.

Kulttuuriympäristön kokonaisvaltaista tarkastelua tukee merkittävästi maisemahistoriantutkimus.
Maisemahistorian tutkimuksessa vanhaa maisemaa verrataan nykymaisemaan vanhojen karttojen avulla.
Näin saadaan tietoa maiseman elementtien iästä. Vanhat kartat kertovat tieurien kulusta, kyläonttien
ja talojen sijainnista, peltojen ja niittyjen laajuudesta sekä monista muista oman aikansa maisema-
piirteistä. Projektissa on käytetty metodia, joka otettiin Turun maakuntamuseossa käyttöön 1990-lu-
vulla, ja jossa tietotekniikkaa hyväksi käyttäen vanha kartta piirretään nykyisen peruskartan päälle
MapInfo –ohjelman avulla. Aineistoksi on valittu isojaon kartta-aineisto, sillä suurimmassa osassa
Varsinais-Suomea se on ensimmäinen riittävän tarkassa mittakaavassa tehty aineisto, joka voidaan
täsmällisesti asettaa nykyisen peruskartan päälle. Useissa tapauksissa sen katsotaan edustavan myös
keskiaikaista maankäyttöä. Oletuksen paikkansapitävyyttä on aikaisemmissa maisema-alueprojekteissa
testattu siten, että joidenkin kylien maankäyttökarttoja on verrattu keskenään neljältä eri aikatasolta:
noin 1690-, 1790-, 1890- ja 1990-luvuilta. Hyödynnettäessä tällä menetelmällä isojakokartta-aineis-

toa, tuloksena ovat kyläkohtaiset maisemahistorian kartat, joissa on kaksi tasoa: päällä värillinen iso-
jaon aikaista maankäyttöä kuvaava taso ja alla nykyinen peruskartta. Salon seudun kunnissa isojako
toteutettiin 1700-luvun lopulla ja 1800-luvun alkuvuosina. SARAKUM –projektissa kaikkien alueen
kuntien jokaisesta kylästä, josta on ollut saavissa isojakokartta tai muu samalta ajalta oleva kartta, on
tehty maisemahistorian rakennetta kuvaava kartta. Kartat toimitetaan kuntien käyttöön sekä
paperitulosteina että paikkatietomuodossa, jolloin sitä on helppo hyödyntää kunnan omiin tarpeisiin.

Kulttuuriympäristön elementit ja arvot

Kulttuuriympäristön arvotuksen merkittävyttä korostavat valtioneuvoston 30.11.2000 määrittämät
valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet, joissa kulttuuriympäristön osalta peruslähtökohdaksi mää-
ritellään *kansallisen kulttuuriympäristön ja rakennusperinnön sekä niiden alueellisesti vaihtelevan
luonteen turvaaminen*. Valtakunnallisesti merkittäviä vanhoja rakennuksia, kulttuuriympäristöjä ja mai-
sema-alueita ovat määrittäneet Museovirasto ja Ympäristöministeriö.

Turun maakuntamuseon kulttuuriympäristön tutkimusmallissa inventoinnit ja maisemahistorian tut-
kimus ovat tutkimustyön ensimmäinen vaihe. Ne muodostavat perustan toiselle vaiheelle, jossa tuote-
tun aineiston perusteella analysoidaan ja arvotetaan tutkimuksen kohteena oleva kulttuuriympäristö
niin yksittäisten kohteiden kuin maisemakokonaisuuksien osalta. Arvottaminen on erittäin vaativa ja
vastuullinen tehtävä. Siinä määritellään kohteen – rakennuksen, kylän, alueen – kulttuurihistoriallinen
arvo. Yksittäisen kohteen arvoon vaikuttavat esimerkiksi sen ikä, siihen liittyvät historialliset tapah-
tummat, vanhojen piirteiden alkuperäisyys ja säilyneisyys sekä kohteen ja ympäristön suhde. Arvojen
määrittäminen on aina sidoksissa omaan aikaansa: tutkijat määrittävät ne asiantuntemuksensa ja kokemuk-
sensa perusteella eri kohteita keskenään vertaillen. Mainittujen kriteerien keskinäinen merkittävyys ei
ole yksiselitteinen, ja toisaalta kohteessa tapahtuvat muutokset, esimerkiksi rakennuksissa peruskor-
jaukset, vaikuttavat sen kulttuurihistorialliseen arvoon. Siksi kulttuuriympäristön inventointi on jat-
kuva prosessi, joka edellyttää tietojen jatkuvaa päivittämistä.

Rakennusininventointeihin liittyvä arvotus suoritetaan kiinteistökohtaisesti tarkastellen rakennusten oimi-
naisuuksia ja sijaintia edellä mainittujen kriteerien pohjalta. Kaikki vanhat kyläontit arvotetaan ko-
konaisuuksina, muut arvotettaviksi valittavat alueet valitaan tapauskohtaisesti kerätyn materiaalin ja
tutkimuksen perusteella. Arvotettavaksi alueeksi voidaan valita esimerkiksi vanha torppa-alue tai teol-
isuusalue. Arvotettu aineisto yhdistetään tekemällä niin sanotut arvokartat, joihin kootaan arvokkaat
rakennukset ja alueet, arvokas avoin maisema (rintapellot), vanha tiestö ja muinaisjäännökset.
Muinaisjäännökset, arvokkaat rakennukset ja arvoalueet näkyvät kartalla omina symboleinaan, jotka
kertovat myös niille annetun arvon. Maisemahistorian kartoista arvokartalle siirretään vanha avoin
viljelysmaisema yhtenäisenä alueena, vanhat kyläontit, tieurat ja vesistöt. Arvokartta on yhteenveto
vanhasta maisemarakenteesta, sen arvoista ja suhteesta nykymaisemaan. Digitaalisessa muodossa
(MapInfo-tiedostoina) olevien karttojen symboleita ja alueita osoittamalla näkyviin saadaan niihin
liitetty tiivistetty tieto sen historiasta, ominaisuuksista ja arvoista.

Arvottaminen on tehty arvomääreillä *Valtakunnallinen, Seudullinen, Paikallinen, Maisemallinen ja
Historiallinen*. Näitä määreitä käytetään sekä kiinteistöjen että alueiden arvottamisessa. Periaatteessa
määreistä kolme ensimmäistä viittaavat kohteen yleiseen merkittävyyteen koko Suomen kulttuuri-
ympäristössä mitattuna edellä mainituilla useilla arvokriteereillä ja kaksi viimeistä kohdetta koske-
vaan yksittäiseen arvokriteeriin. Käytännössä myös kaksi viimeistä perustuvat useisiin kriteereihin,
toisin sanoen *maisemalliseksi* arvotetulla kiinteistöllä voi olla rakennustaiteellisia ja historiallisia ar-
voja.

Valtakunnallisesti arvokas

Aluekokonaisuus: Rakennetun ympäristön kokonaisuus, joka kokonaisuutena ja yksittäisten rakennusten tasolla edustaa erityisen hyvin omalle ajalleen tyypillistä miljöötä ja on antikvaarisesti erittäin hyvin säilynyt. Kokonaisuutta ei riko myöhempien aikojen rakentaminen, ja rakennusten vanhat piirteet ovat säilyneet.

Esimerkiksi erityisen hyvin säilynyt kylätontti historiallisen tieuran varressa, jossa on jäljellä kantatiloja vanhoilla paikoillaan antikvaarisesti hyvin säilyneine rakennuksineen ja pihapiireineen.

Kiinteistö: Pihapiiri tai rakennus, joka on rakennustaiteellisesti ja / tai –historiallisesti ainutlaatuinen. Antikvaariset arvot ovat säilyneet hyvin, ja rakennukset sijaitsevat maisemallisesti merkittävällä paikalla.

Esimerkkejä: 1) Vanhalla kylätontilla, historiallisella paikallaan sijaitseva kantatilan talouskeskus, jossa erittäin hyvin säilynyt vanha päärakennus ja vanhoja talousrakennuksia, jotka muodostavat ehjän perinteisen talonpoikaSPIhapiirin. 2) Kartano, jossa antikvaarisesti hyvin säilynyt ja rakennustaiteellisesti merkittävä päärakennus sekä kokonaisuutena hyvin säilynyt pihapiiri talousrakennuksineen.

Seudullisesti arvokas

Aluekokonaisuus: Hyvin säilynyt rakennetun ympäristön kokonaisuus, jossa rakennukset edustavat ajalleen tyypillistä ja antikvaarisesti hyvin säilynyttä rakennusperinnettä. Kaikki vanhat kylätontit, jotka ovat edelleen asumiskäytössä ja toimivat kantatilojen talouskeskuksina.

Esimerkkejä: 1) Kylätontti, jossa kantatilan talouskeskus tai kantatilojen talouskeskuksia on säilynyt alkuperäisellä kylätontilla. 2) Historiallisesti ja rakennustaiteellisesti erittäin arvokkaat teollisuus-, kartano- ym. kokonaisuudet.

Kiinteistö: Hyvin säilynyt maatilan talouskeskus, kartano, vanha teollisuuslaitos tai muu arkkitehtonisesti ja rakennushistoriallisesti erittäin arvokas yksittäinen rakennus. Esimerkiksi vanhalla kylätontilla sijaitseva kantatilan talouskeskus, jossa hyvin säilynyt vanha päärakennus.

Paikallisesti arvokas

Aluekokonaisuus: Rakennetun ympäristön kokonaisuus, jossa on vanhaa hajottavia tekijöitä, mutta joka on paikallishistoriallisesti merkittävä tai jossa alkuperäisiä ympäristörakenteellisia ja rakennustaiteellisia piirteitä on vielä jäljellä. Esimerkiksi kylätontti, josta on siirretty tai purettu vanhojen kantatilojen rakennuksia, mutta tontti on edelleen asuinkäytössä ja siellä sijaitsee pientila.

Kiinteistö: Rakennustaiteellisesti tai paikallishistoriallisesti merkittävä rakennus tai pihapiiri, jossa on toteutettu yksittäisiä vanhoja piirteitä rikkovia uudistuksia, mutta vanha yleisilme on säilynyt pääpiirteissään, tai antikvaarisesti hyvin säilynyt rakennus tai pihapiiri, joka rakennustaiteellisesti ja asutushistoriallisesti edustaa yleistä kohderyhmää.

Esimerkkejä: 1) Vanhalla kylätontilla sijaitseva kantatilan talouskeskus, jossa toteutettu osittaisia uudistuksia (peruskorjaukset, laajennukset) huomioimatta antikvaarisia arvoja. 2) Torpan, mäkituvan tai 1900-luvun alkupuolella syntyneen uudistilan pihapiiri, jossa antikvaarisesti hyvin säilyneet rakennukset.

Maisemallisesti arvokas

Aluekokonaisuus: Rakennetun ympäristön kokonaisuus, joka on paikallishistoriallisesti merkittävä, mutta jossa on toteutettu muutoksia vanhaa huomioimatta tai joka on kokonaisuudessaan niin uusi ja yleinen, ettei se (vielä) ole asutushistoriallisesti korostettavan merkittävä. Rakennuksia on purettu ja/ tai niissä on toteutettu merkittäviä uudistuksia (laajennukset, peruskorjaukset) ja/ tai vanhan rakennuskannan joukkoon on rakennettu runsaasti uutta kuitenkin vanhoja antikvaarisia arvoja kokonaan menettämättä, tai alue on asutushistorialtaan nuori.

Esimerkkejä 1) Kylätontti, josta on purettu tai siirretty kantatilojen talouskeskuksia, mutta tontti on edelleen asuinkäytössä ja siellä sijaitsee esim. asutustila, jonka päärakennus 1940-50-luvulta tai uudempi. 2) Rintamamiestilojen ja muiden 1940-50-luvun tilojen aluekokonaisuus tai 1940-1950-luvulla syntynyt huvila- ja loma-asuntoalue.

Kiinteistö: Vanha rakennus tai pihapiiri, jossa antikvaariset arvot ovat hävinneet, mutta joka sijaitsee maisemallisesti keskeisellä paikalla tai on tärkeä osa historiallista aluekokonaisuutta, tai vanha rakennus/pihapiiri, jossa antikvaarisia arvoja on jäljellä, mutta joka sijaitsee syrjäisessä paikassa ja edustaa asutushistoriallisesti yleistä kohderyhmää.

Esimerkkejä: 1) Kantatila, jonka päärakennuksessa toteutettu suuria peruskorjauksia huomioimatta antikvaarisia arvoja, tai jonka vanha päärakennus on kokonaan purettu, mutta talouskeskus sijaitsee edelleen vanhalla kylätontilla. 2) Torppa tai mäkitupa, jossa antikvaarisia arvoja on jäljellä, mutta rakennukset sijaitsevat syrjäisellä paikalla. 3) Rintamamiestila, jossa 1940-50-luvulla tehdyt rakennukset ovat säilyneet hyvin vanhassa asussaan.

Historiallisesti arvokas

Aluekokonaisuus: Rakennetun ympäristön kokonaisuus, jossa vähän tai ei ollenkaan jäljellä antikvaarisia ja maisemallisia arvoja rakennusten peruskorjausten ja uudisrakentamisen vuoksi, tai rakennukset on voitu kokonaan purkaa, mutta alueeseen liittyy paikallishistoriallisesti merkittäviä rakennuksia tai tapahtumia tai historiallisen ajan kiinteitä muinaisjäännöksiä. Myös vaihtoehtoisesti alue, joka on asutus- ja rakennushistoriallisesti nuori.

Esimerkkejä: 1) Kylätontti tai torppa-alue, jolta kaikki vanhat rakennukset on purettu. 2) Tehdas tai teollisuusalue, jossa on jäljellä vanhoja rakennuksia, mutta niiden antikvaarinen arvo vähäinen.

Kiinteistö: Mikä tahansa peruskorjauksessa tai muusta syystä antikvaariset arvonsa kokonaan menettänyt vanha rakennus, joka ei sijaitse maisemallisesti merkittävällä paikalla, mutta jolla on asutushistoriallista merkitystä.

Esimerkkejä: 1) Voimakkaasti peruskorjattu rakennus, jossa on asunut tai toiminut historiallisesti merkittävä henkilö. 2) Kantatilan talouskeskus, jossa ei ole jäljellä vanhaa päärakennusta tai muitakaan vanhoja rakennuksia, mutta jolla kantatilana on asutushistoriallista arvoa.

Projektin alkuvaiheessa kesäkuussa 2001 järjestettiin tiedotustilaisuus Halikon Rikalanmäellä. Tilaisuudessa esiteltiin projektin tavoitteet Salon seudun tiedotusvälineille. Kesäkuun toisena päivänä vuonna 2004 järjestettiin seminaari, jossa esiteltiin SARAKUM-projektin tuloksia ja koottua aineistoa. Tutkimusten edetessä projektin aikana keskityttiin kuntakohtaiseen tiedottamiseen levittämällä tietoa rakennus- ja muinaisjäännösinventoinneista niissä kunnissa, joissa tutkimuksia on tehty. Tiedotuskanavina käytettiin kuntatiedotteita, kuntien www-sivuja sekä paikallislehtiä. Tärkeässä osassa tiedottamisessa ovat olleet projektin www-sivut (<http://www.turku.fi/museo/Sarakum>), jotka luotiin vuoden 2001 lopulla. Sivuilla esitellään projektin tavoitteet, aikataulu, tutkimusmenetelmät, henkilöstö sekä yhteystiedot. Vuoden 2003 aikana ryhdyttiin valmistelemaan projektin tuottaman aineiston siirtämistä internetiin. Se toteutettiin keväällä 2004 yhteistyössä Varsinais-Suomen liiton ja Salon seudun Vihreä Laakso –hankkeen kanssa. Lounaispaikan sivuilta löytyvät maisemahistoriakartat, muinaisjäännökset sekä kulttuurihistoriallisesti merkittävät rakennukset ja arvokkaat alueet.

Tulokset

Hankkeen aikana on tuotettu kattava, monipuolista käyttäjäkuntaa palveleva perustiedosto alueen muinaisjäännöksistä, rakennetusta ympäristöstä ja maisemahistoriasta. Salon seudun kuntien alueella on tallennettu tiedot noin 7 400 kiinteistöstä ja noin 900 kylästä. Kaikkien alueen kuntien jokaisesta kylästä, josta on ollut saavissa isojakokartta tai muu samalta ajalta oleva kartta, on tehty maisemahistorian rakennetta kuvaava kartta. Kerätyn aineiston pohjalta on määritelty kohteiden ja alueiden kulttuurihistorialliset arvot. Arvotettu aineisto on yhdistetty tekemällä niin sanotut arvokartat, joihin on koottu arvokkaat rakennukset ja alueet sekä muinaisjäännökset. Maisemahistorian kartoista arvokartalle siirretään vanha avoin viljelysmaisema, vanhat kylätontit ja tieurat.

Projektissa tuotettu materiaali on kokonaisuudessaan tallennettu Turun maakuntamuseon tietokantaan ja arkistoon. Kunnat ovat saaneet aluettaan koskevan materiaalin sekä paperitulosteina että sähköisessä muodossa. Kustakin kunnasta on tehty CD-rom, johon on koottu kuntaa koskeva aineisto. CD-romille on tallennettu arvokartat ja maisemahistoriakartat sekä kiinteistötiedot paikkatietomuodossa (MapInfo). Raporttiin on koottu kunnan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet ja arvoalueet, maisemahistoriakartat ja arvokartta. Inventointitietokannasta (Access) toimitetaan käyttöversio kunnille. Inventointitiedot on myös tulostettu ja toimitettu kuntiin.

Paikkatietoaineistoa on viety Vihreä laakso –hankkeen ja Varsinais-Suomen liiton tuella Varsinais-Suomen paikkatietokeskuksen ylläpitämän palvelimen avulla internetiin Salon seudun ympäristökartastoon (<http://www.lounaispaikka.fi/ymparistokartasto/>), jossa tietoaaineisto on kaikkien kiinnostuneiden ulottuvilla.

HALIKON KULTTUURIYMPÄRISTÖ

Kulttuuriympäristön tutkimus Halikossa

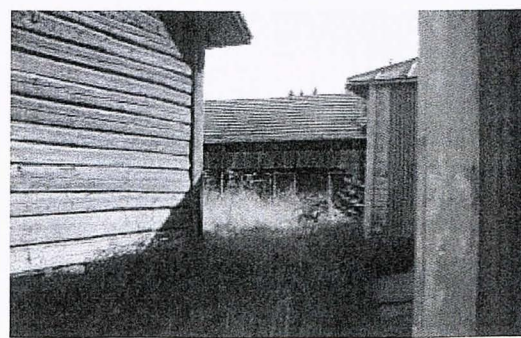
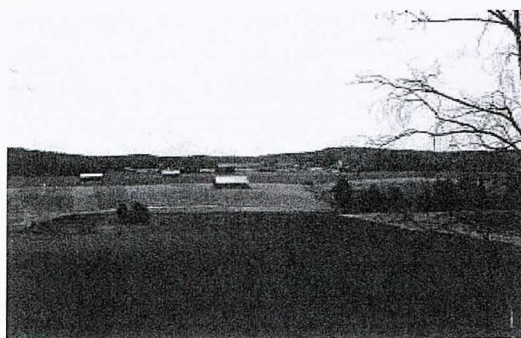
Halikossa on aloitettu rakennuskannan inventointi 1980-luvulla. Kulttuuriympäristön tutkimusta Halikossa tehtiin Halikonjokilaakson maisema-alueprojektissa vuosina 1995 – 1997, jolloin inventoitiin valtakunnallisesti merkittävien maisema-alueiden rakennuskanta, tutkittiin maisemahistoria vanhojen karttojen avulla ja laadittiin digitaaliset maisemahistoriakartat projektin kohdealueelta. Muinaisjäännösinventointi on tehty Halikossa vuonna 1998 (Mikkola).

SARAKUM-projektissa Halikon kulttuuriympäristön tutkimukseen käytettiin viisi kuukautta, joista kolme maisemahistorian tutkimukseen ja kaksi rakennusinventointien täydentämiseen ja päivittämiseen. Lisäksi aineisto analysoitiin ja arvotettiin. Halikon kunnan alueelta oli tallennettu tiedot noin 1700 kiinteistöstä. Inventointitietoja on päivitetty ja täydennetty myös alueinventoinneilla, joita on tehty 115 kylästä. Inventointien lähdeaineistona on käytetty pääasiassa Varsinais-Suomen maanmittaustoitton arkiston historiallista kartta- ja asiakirja-aineistoa, paikallishistorioita ja kentällä kerättyä materiaalia. Maisemahistorian tutkimusta jatkettiin tekemällä maisemahistorian rakennetta kuvaavat kartat koko Halikon alueelta ja määriteltiin arvoalueet.

Inventointiaineisto analysoitiin ja arvotettiin määreillä *Valtakunnallinen, Seudullinen, Paikallinen, Maisemallinen ja Historiallinen*. Arvomääreiden kriteerit on selvitetty aiemmin kappaleessa *Kulttuuriympäristön elementit ja arvot* (s. 6-7). Raporttiin on koottu kaikki arvotetut kiinteistöt ja alueet. Halikon kunnan alueelta arvotettiin kulttuurihistoriallisin perustein 735 kiinteistöä ja 135 arvoaluetta. Analysoitu aineisto on yhdistetty liitteenä olevaan kulttuurihistoriallisia arvoja esittävään karttaan, johon on merkitty arvotetut kiinteistöt ja arvoalueet symbolein sekä vanha avoin viljelysmaisema, vanha tieverkosto, vanhat kylätontit ja tunnetut muinaisjäännökset Halikon kunnan alueelta.

SARAKUM-projektissa tuotetut maisemahistoriakartat ovat tehneet Anna-Maija Hukkanen ja Jaana Salmi vuosina 2001 - 2003. Rakennusinventointien täydennystä ja on tehnyt Jaana Salmi vuonna 2003. Raportissa käytetyt valokuvat ovat maisema-alueprojektissa työskennelleiden inventoijien ottamia ja ne on arkistoitu Turun maakuntamuseon arkistoon. Päivitetty aineisto on arvotettu asiantuntijatyöryhmässä, johon ovat kuuluneet maakunta-arkkitehti Heikki Saarento Varsinais-Suomen liitosta ja tutkijat Eija Suna ja Paula Silander Turun maakuntamuseosta.

Raportissa esitetään SARAKUM –projektissa tuotettu arvotettu inventointiaineisto kylittäin järjestettynä. Kylistä on alueinventoinnin mukainen lyhyt yhteenveto alueen historiasta, maisemasta ja nykytilasta. Arvotetut alueet ja kiinteistöt on lueteltu kylittäin ja niihin liittyy lyhyt sanallinen kuvaus. Viereisellä sivulla on koko Halikon kunnan alueelta maisemahistorian rakennetta kuvaava kartta. Kartan avulla voidaan helposti paikallistaa vanhojen asuinpaikkojen, peltojen, niittyjen, myllyjen, teiden ym. maisemaan liittyvien elementtien sijainti. Vastaavanlainen maisemahistoriakartta esitetään suuremmassa mittakaavassa (1:10 000) kylittäin. Raporttiin kootut arvotetut alueet ja kiinteistöt on numeroitu kohdenumerolla, jonka avulla ne löytää liitteenä olevasta kulttuurihistoriallisesta arvokartasta.

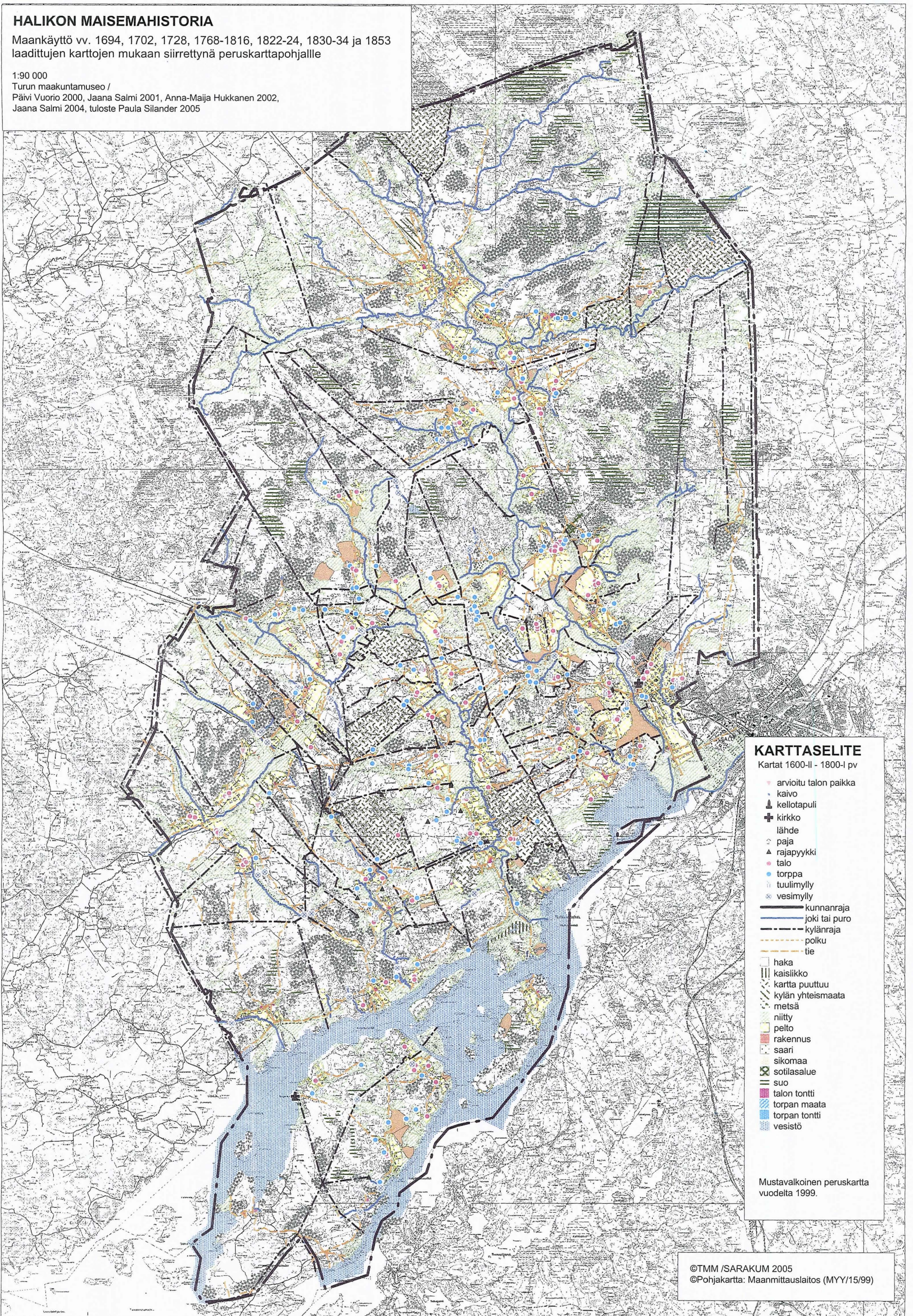
HALIKON MAISEMAHISTORIA

Maankäyttö vv. 1694, 1702, 1728, 1768-1816, 1822-24, 1830-34 ja 1853
laadittujen karttojen mukaan siirrettynä peruskarttapohjalle

1:90 000

Turun maakuntamuseo /

Päivi Vuorio 2000, Jaana Salmi 2001, Anna-Maija Hukkanen 2002,
Jaana Salmi 2004, tuloste Paula Silander 2005

KARTTASELITE

Kartat 1600-II - 1800-I pv

- arvioitu talon paikka
- kaivo
- ⬇ kellostapuli
- ✚ kirkko
- ⬇ lähde
- ⬇ paja
- ⬆ rajapyykki
- talo
- torppa
- tuulimylly
- vesimylly
- kunnanraja
- joki tai puro
- kylänraja
- polku
- tie
- haka
- ▨ kaislikko
- ▨ kartta puuttuu
- ▨ kylän yhteismaata
- ▨ metsä
- ▨ niitty
- ▨ pelto
- ▨ rakennus
- ▨ saari
- ▨ sikomaa
- ▨ sotilasalue
- ▨ suo
- ▨ talon tontti
- ▨ torpan maata
- ▨ torpan tontti
- ▨ vesistö

Mustavalkoinen peruskartta
vuodelta 1999.

©TMM /SARAKUM 2005

©Pohjakartta: Maanmittauslaitos (MYY/15/99)

KUNTA
Halikko

KYLÄ / KAUPUNGINOSA
Ahtiala

Maisema

Kylä kuuluu Halikonjoen-Uskelanjoen valtakunnallisesti merkittävään maisema-alueeseen. Ahtialanmäeltä avautuu kauniit näkymät Halikonjokilaaksoon. Halikon joki antaa kyläalueelle ominaispiirteensä, joen rannalla on Ahtialan mylly. Alueen vanhaa rakennuskantaa myllyn ohella edustaa Ahtialan tila, Ahteentupa, joka on varsin hyvin säilynyt kokonaisuus. Ahtialan kylä sijaitsee Halikonjoen mutkassa Kultolan länsipuolella. Kylän hallitsevana maisemanpiireenä on Halikonjoen laakso, kylän peltomiljöössä on vain Ahtialanmäki, jonka itärinteellä Ahtialan yksinäistila sijaitsee. Se kyläalue, jolla yksinäistalo sijaitsee rajoittuu pohjoisessa ja idässä Kultolaan ja lännessä/Kihisiin, Häntälään ja Kultolaan. Lännessä kylän raja kulkee Halikonjokea pitkin. Kylän eteläosa on pääasiassa peltoa ja pienellä pellon ympäröimällä saarekkeella sijaitsee Ahteentuvan tila. Kylän pohjoisosassa on metsää ja osin peltoa. Kylän eteläosissa pelto laskeutuu alas jokilaaksoon, jossa alhaalla on mylly ja ent. myllärin asunto. Alueen läpi /lounais-koillis-suunnassa kulkee Häntäläntie. Pieni metsäinen kyläalue sijaitsee tämän osan länsipuolella.

Historia

Ahtialan yksinäistalo/kylä kuuluu ns. suomalaisen ruokalisäoikeuden kyliin (maksoivat veronsa viljana), josta on voitu päätellä kylän syntyneen viimeistään 1200-luvulla. Ahtiala on ollut yksinäistila myös 1560-luvulla. Maarekisterikirjaan Ahtialan perintötalo on merkitty 24.5.1783. Ahtialan tilan pellot sijoittuivat vuoden 1782 kartassa mäen molemmin puolin levittäytyen etelään päin. Häntälän kosken ympäristö sekä kylän eteläsin osa olivat niittyä. 1700-luvun niitty ja peltomaat ovat nykyisin viljeltyinä. Ahtialalla ei ole ollut torppia, mutta se omisti jokimyllyn Häntälänkoskessa, joka mainitaan jo 1850-luvulta Halikon rippikirjoissa. Itsenäiseksi se erotettiin vuonna 1935.

Nykytila

Myllärin asuinrakennus talousrakennuksineen vuodelta 1934 on säilynyt ulkoasultaan alkuperäisenä. Samoin Ahtialan tila (nyk. Ahteentupa) on 1800-luvulta peräisin olevine pää- ja piharakennuksineen rakennushistoriallisesti arvokas kokonaisuus. Kylän rakennuskantaan kuuluu vielä yksi uudempi pientalo Koskenpäätien varrella, joen rantamailla.

KUNTA
Halikko

ARVOALUE
Ahtialan mylly

KYLÄKOSA
Ahtiala

ARVOTUS
Seudullinen

KOHDENO
1

KUVAUS

Häntälänkoskessa on ollut myllytoimintaa 1500-l alkaen. Mylly samalla paikalla ainakin 1770-l. Myllyrakennus 1900-l alusta. Mylly toimi 1970-l asti. Myllärintupa, navetta ja lato noin 1930-l. Osa valtakunnallisesti arvokasta maisema-aluetta.

KUNTA
Halikko

ARVOALUE
Vanha kylätontti

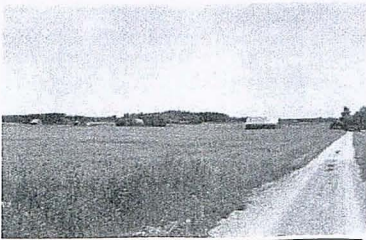
KYLÄKOSA
Ahtiala

ARVOTUS
Seudullinen

KOHDENO
2

KUVAUS

Ahtialan yksinäistalo, Ahteentupa vanhalla tontillaan. Rakennuskanta pääasiassa 1800-luvulta, päärakennukseen on tehty muutoksia 1970-l. Osa valtakunnallisesti arvokasta maisema-aluetta.

KUNTA
Halikko

KIINTEISTÖ
Ahteentupa

KYLÄ
Ahtiala

ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
1

Kantatalo vanhalla tontillaan. Asuinrakennus 1800-l (1977 perusk), navetta 1895, runsaasti ulkorakennuksia 1800-luvulta. Mylly kuului 1935 asti tähän tilaan. Osa valtakunnallisesti arvokasta maisema-aluetta.

KUNTA
Halikko

KIINTEISTÖ
Ahtialan mylly

KYLÄ
Ahtiala

ARVOTUS
Paikallinen

KOHDENO
2

Myllytoimintaa 1500-l alkaen Häntälänkoskessa. Ahtialan mylly samalla paikalla ainakin 1770-l. Myllyrakennus 1900-l alusta, myllytoimintaa 1970-l asti. Myllärintupa 1934, navetta ja lato 1900-l alusta. Osa valtakunnallisesti arvokasta maisema-aluetta.

HALIKKO: AHTIALA, KULTOLA, VÄSSILÄ Maankäyttö vuosina 1779-82 laadittujen karttojen mukaan peruskarttapohjalle siirrettynä

1:10 000
Turun Maakuntamuseo / K.Liukko 1995, P.Vuorio 2000

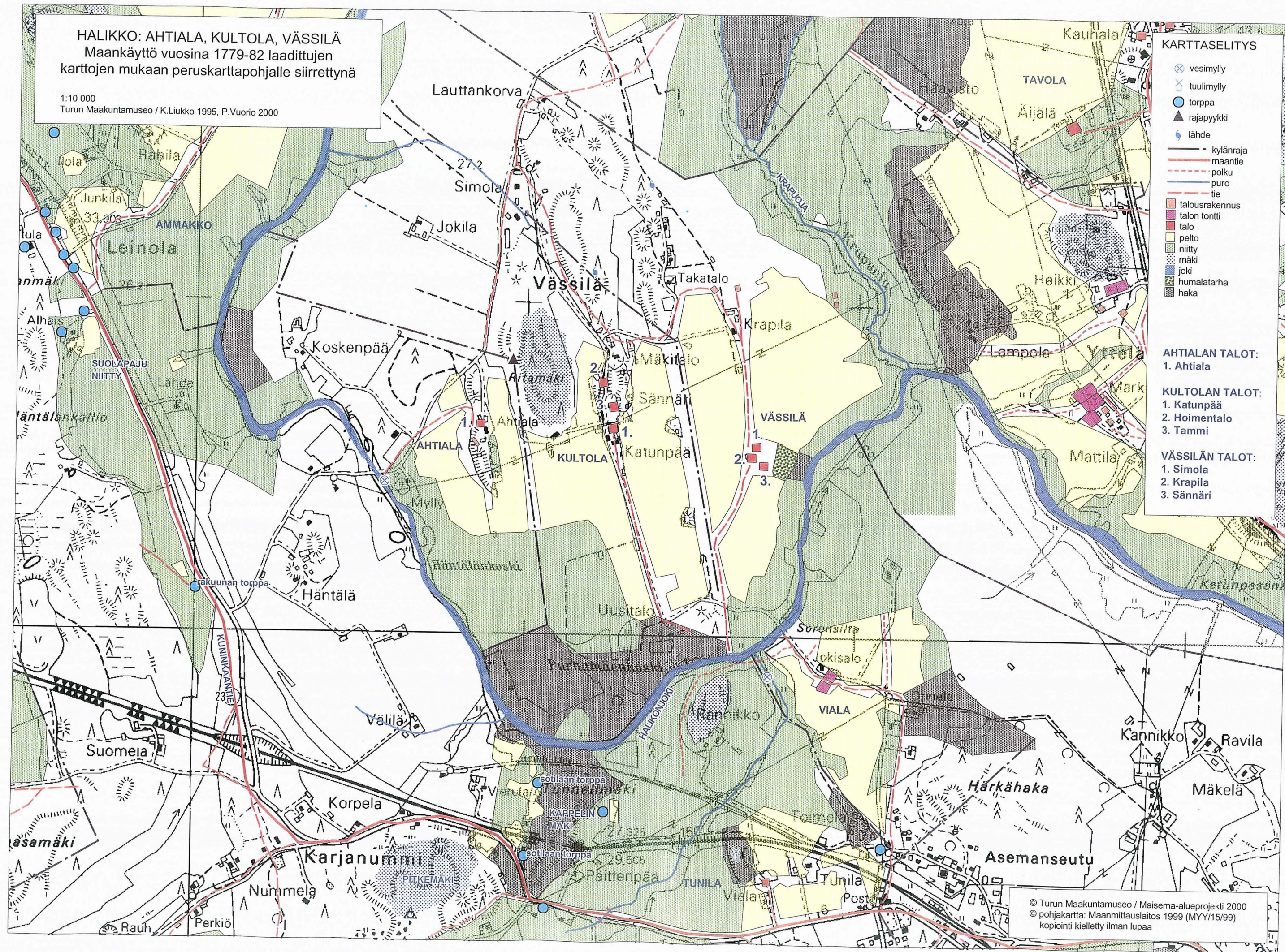
KARTTASELITYS

- vesimylly
- tuulimylly
- torppa
- rajapyykki
- lähde
- kylänraja
- maantie
- polku
- puro
- tie
- talousrakennus
- talon tontti
- talo
- pelto
- niitty
- mäki
- joki
- humalatarha
- haka

AHTIALAN TALOT: 1. Ahtiala

KULTOLAN TALOT: 1. Katunpää 2. Hoimentalo 3. Tammi

VÄSSILÄN TALOT: 1. Simola 2. Krapila 3. Sännäri

KUNTA

Halikko

KYLÄ / KAUPUNGINOSA

Alahäävälä

Maisema

Ala-Häävälä sijaitsee valtakunnallisesti arvokkaalla Uskelan-Halikonjokilaakson maisema-alueella. Ala-Häävälän kylän pääosa sijaitsee Halikonjoen itäpuolella, ja se rajoittuu Märyn kylään etelässä ja lännessä, pohjoisessa Yli-Häävälään sekä idässä Yttelään. Pellot sijoittuvat kylän länsiosiin Halikonjokilaaksoon ja Rainojan eteläpuolelle. Itäosa on metsää. Lounaiskulmassa sijaitsee Linnamäki Halikonjoen läheisyydessä. Varsinaisen kyläkeskuksen lisäksi Ala-Häävälän kylään kuuluu kaksi enklavia varsinaisesta kylästä pohjoiseen: toinen Halikonjoen länsipuolella rajoittuen Yli-Häävälään idässä, Juvaan koillisessa, Yttelän pieneen enklaviin luoteessa ja idässä ja etelässä Märyn kylään ja toinen Yli-Häävälän ja Märyn kylien väliin jäävä alue. Edellinen on Halikonjoen rantaa, joka on jäljeltyä niiltä osin kuin jyrkän jokiahteen takia on mahdollista. Jälkimmäinen on peltoa.//Ala-Häävälässä on sijainnut rautakauden lopulla linnavuori Linnamäellä, sen pohjoispäässä on jäljellä vähäistä vallitusta.

Historia

Ala-Häävälä on varhaiskeskiajalta asti asutettu kylä. Aluksi Ala- ja Yli-Häävälä ovat muodostaneet yhdessä kylän. Pysyvää asutus Häävälässä on varmuudella ollut varhaiskeskiajalla ennen vuotta 1300. Uuden ajan alussa Häävälässä on ollut kaksi taloa. Isojaon aikaan 1700-luvun lopulla Ali-Häävälässä on ollut vain samanniminen talo. Sen pellot ovat sijainneet talon ympärillä, niityt Halikonjoen rantamilla. Isojaon aikaan molemmilla Häävälän taloilla on ollut joen länsipuolella laajat niitty- ja metsäalueet, jotka tänään pääosin kuuluvat Märyn kylään. Jäljelle on vain jäänyt em. Ali-Häävälän enklaavi. Ali-Häävälän talo sijaitsee edelleen samalla paikalla kuin isojakokartassa. Avoimen maatalouskäytössä olevan maan määrä ei ole juurikaan muuttunut, mutta niityt on muutettu pelloksi.

Nykytila

Linnamäki on suojeltu seutukaavassa ja kunnan yleiskaavassa muinaismuistoalueena. Ala-Häävälän kylän viljelysmaiseman säilymisellä ei suoranaista uhkaa, mutta voimakas rakennemuutos maataloudessa voi johtaa peltojen osittaiseen metsittämiseen, mitä tulisi välttää pitkään viljelyksessä olleella peltoaukealla. Ali-Häävälän talon nykyinen asuinrakennus on 1940-luvulta, hirsinen talli ja kiviinavetta ovat vuosisadan alusta. Kujalan rakennuskanta viime vuosisadan vaihteesta ja 1900-luvun alusta, Rintalan 1900-luvulta. Ali-Häävälän ja Yli-Häävälän kylien avoin viljelysmaisema on arvokas kokonaisuus, jossa talot sijaitsevat tiiviinä ryhminä, pellot ovat kumpuilevia, joki virtaa peltojen keskellä syvässä uomassaan ja metsät reunustavat kokonaisuutta.

KUNTA

Halikko

ARVOALUE

Vanha kylätontti

KYLÄKOSA

Alahäävälä

ARVOTUS

Seudullinen

KOHDENO

3

KUVAUS

Alahäävälän kantatilan talouskeskus sijaitsee vanhalla kylätontilla, valtakunnallisesti arvokkaalla Uskelan-Halikonjokilaakson maisema-alueella. Päärakennus 1948, useita ulkorakennuksia 1900-luvun alkupuoliskolta.

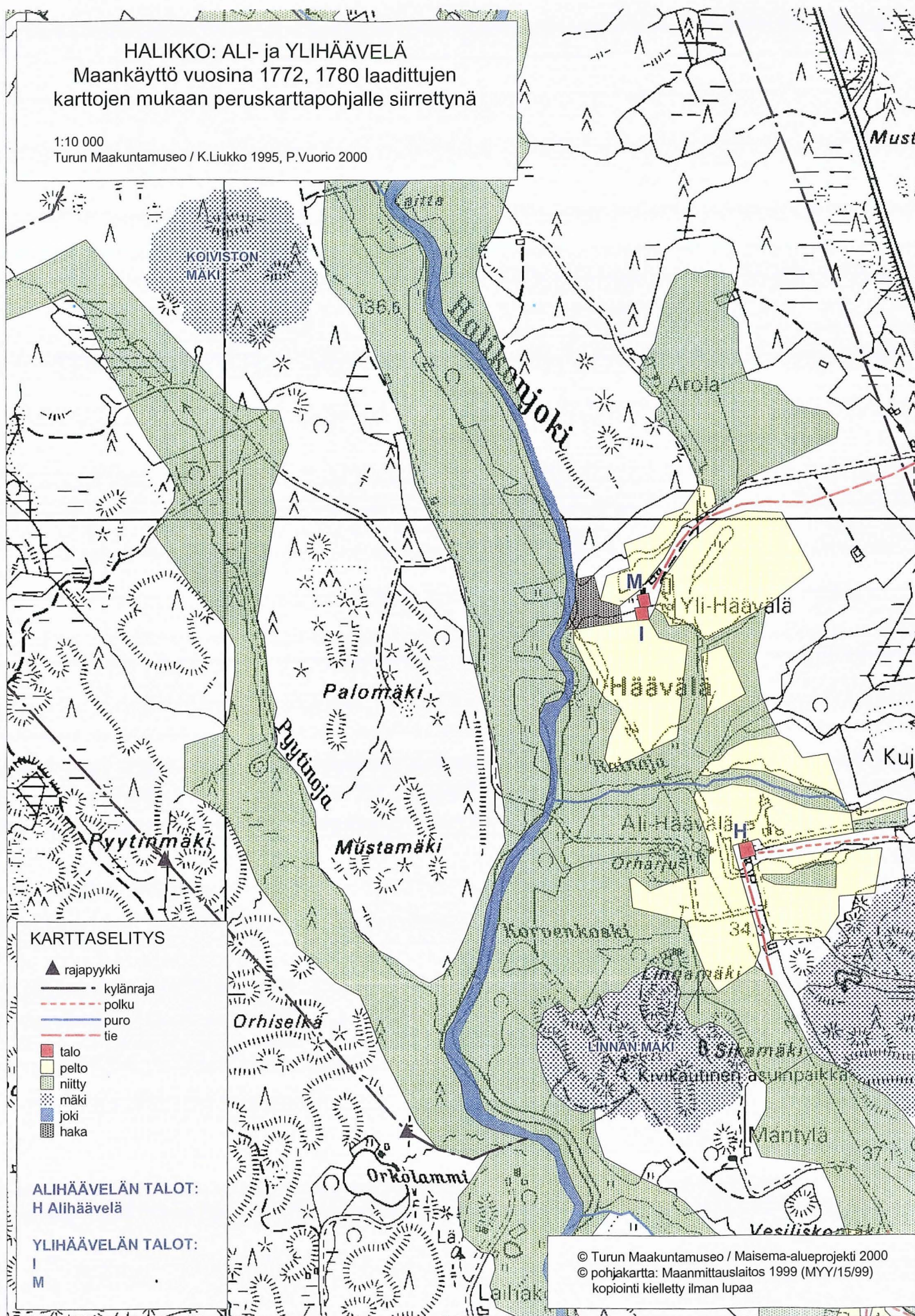
KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Ala-Häävälä	3
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Ala-Häävälä	Paikallinen	

Kantatalo vanhalla kylätontillaan. Nykyinen
päärakennus 1948, toinen as.rak./talli 1900-l alkup.,
navetta 1905, sauna/paja v.1947, lato ja kellari 1950-60-
l. Osa valtakunnallisesti arvokasta maisema-aluetta.

HALIKKO: ALI- ja YLIHÄÄVELÄ
Maankäyttö vuosina 1772, 1780 laadittujen
karttojen mukaan peruskarttapohjalle siirrettynä

1:10 000
Turun Maakuntamuseo / K.Liukko 1995, P.Vuorio 2000

KUNTA

Halikko

KYLÄ / KAUPUNGINOSA

Ammakko

Maisema

Alue kuuluu valtakunnallisesti merkittävään Halikonjoki-Uskelanjokilaaksojen maisema-alueeseen. Ammakon kylä sijaitsee Halikonjoen länsipuolella, Kankareen kylän ollessa rajana idässä. Kylän eteläosa on alavaa, viljeltyä jokilaaksomaisemaa, pohjoisosa mäki- ja suoaluetta. Valtakunnallisesti merkittävän maisema-alueen raja kulkee mäkialueen eteläreunaa pitkin. Kyläkeskus on Halikonjoen ja siitä haarautuvan Karkujanojan välisellä alueella, asutusta on myös kylän etelälaidoilla, Kukkulanmäen rinteillä

Vanha kylämäki säilynyt isojaon aikaisella paikallaan, lisäksi kylän eteläreunassa säilynyt torppia. Kotikulman tila vuodelta 1915 on erityisen viehättävä aikakautensa edustaja.

Historia

Ammakon kylän alueelta on tehty yksittäisiä kivikautisia esinelöytöjä. Kylä on kuulunut ns. suomalaisen ruokalisäoikeuden piirin (maksoivat veronsa viljana), josta on voitu päätellä kylän syntyneen viimeistään 1200-luvulla. 1560-luvulla kylässä tiedetään olleen seitsemän taloa. Maarekisterikirjaan Ammakosta merkittiin vuosina 1785-1786 viisi taloa: Toms (n:o 1), Esko (n:o 2), Poukkari (n:o 3), Paju (n:o 4), Riikko (n:o 5). Valtiovarainministeriön kirjeen 20.6.1923 N:o 5971 mukaan ovat talot N:o 1,2,4 ja 5 Ammakon kylässä yhdistetyt ja siten muodostettu uusi talo Esko (joka sai rekisterinumerokseen 1). Kylään jäljelle jäivät siis Eskon ja Poukkarin tilat. 1700-luvulla Ammakon kylän taloista kolme on toiminut ratsutiloina (nrot 76,77,78) Turun ja Porin läänin ratsuväkirykmentin Halikon komppaniassa. MAISEMARAKENNE: Vuoden 1774 kartan mukaan Ammakon kylätontti on samalla paikalla kuin tänäänkin. Kylän pellot ovat rajoittuneet idässä Halikonjokeen ja pohjoisessa Karkujanojaan. Lännessä pellot ovat ulottuneet Kukkulanmäen reunamille. Kuninkaantiestä on haarautunut kylään johtava tie. 1700-luvulla viljelykset ovat sijoittuneet molemmin puolin tietä. Myös nykyisin ovat isojaonaikaiset pellot viljeltyinä, tosin peltoala on laajentunut etelässä Kuninkaantien reunaan asti ja pohjoisessa Karkujanojan ja mäkialueen väiselle alueelle. Kylätie on säilynyt 1774 aikaisella linjallaan. Kylän eteläreunassa, lähes Kuninkaantien varrella on vuoden 1774 kartassa viisi torpparakennusta, joista kaksi on rakuunan ja yksi sotilaantorppa sekä kaksi tavallista torppaa. Kuudes torppa sijaitsi metsän reunassa, kylän pohjoispuolella. Vuoden 1826 niittyjakokartassa olivat torppien paikat jo muuttuneet.

Nykytila

Suunniteltu moottoriteliinjaus kulkee Karkujanojan pohjoispuolitse Halikonjoen ylitse, kylämäen ja Kotikulman tilan välistä. Vanha kylämäki säilynyt isojaon aikaisella paikallaan, lisäksi kylän eteläreunassa säilynyt torppia. Kotikulman tila vuodelta 1915 on erityisen viehättävä aikakautensa edustaja. Kylämäen nykyinen rakennuskanta muodostuu Eskon ja Poukkarin tiloista, joista Eskon 1987 purettu päärakennus on ollut erittäin suuri (32 m. pitkä) ja komea. Nyt pihapiirissä on uusi 1980-luvun pientalo. Jäljellä vanhasta on alunperin Pajun tilalle kuulunut kivinavetta 1900-luvun alusta. Nyt se toimii konehallina. Poukkarin tilan päärakennuksen (vuodelta 1916) ulkoasua häiritsevät mineriittivuoraus ja uusitut ikkunat. Kyläalueen muusta rakennuskannasta voisi mainita erityisesti viehättävän ja erikoisen Kotikulman tilan päärakennuksen vuodelta 1915. Sen ulkoasu on säilynyt alkuperäisenä viistottuine tuvan kulmineen ja ulosvedettyine salin nurkkineen. Kylän etelälaidassa, Kuninkaantien tuntumassa on yhä kaksi vanhaa, vähintään 1800-luvun alkupuolelta olevaa pihapiiriä. Näillä main ovat sijainneet 1700-luvulla torpat. Muutoin kylän rakennuskanta koostuu 1 1/2 -kerroksisista 1940-50-lukujen tyyppitaloista. Kylän etelälaita on saanut Leinola -nimensä rakuunantorpan (Leinola dragonshus) mukaan.

KUNTA

Halikko

KYLÄKOSA

Ammakko

KOHDENO

4

ARVOALUE

Vanha kylämäki

ARVOTUS

Seudullinen

KUVAUS

Kylässä ollut asutusta viimeistään 1200-l ja 1700-l kylässä oli 5 taloa, joista on jäljellä kaksi Esko ja Poukkari. Eskon päärakennus 1980-l ja Poukkarin 1916, uudistettu 1960-l. Kivinavetta 1900-l alusta. Osa valtakunnaliisesti arvokasta maisema-aluetta

KUNTA

Halikko

KYLÄKOSA

Ammakko

KOHDENO

5

ARVOALUE

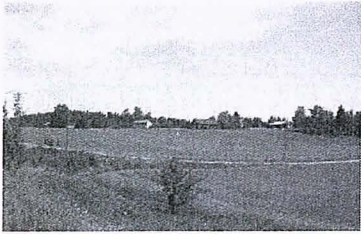
Vanha torppa-alue

ARVOTUS

Paikallinen

KUVAUS

Vanha torppa-alue valtakunnallisesti merkittävällä maisema-alueella Kuninkaantien varressa. Torppamiljöölle tyypillisiä pienrakennuksia 1800-luvulta ja 1900-luvun alusta.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Ammakko	4
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Esko	Historiallinen	
Kantatila vanhalla kylätontilla. Ent. ratsutila, johon yhdist. 1730-l Riikko, 1830-l Tomsin ja v. 1923 Pajon ratsutila. Vanha päärakennus purettiin 1987. Nyk. päärak.1980-l. Navetta 1900-l alusta jäljellä.		

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Ammakko	5
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Eskola	Paikallinen	
Päärakennus 1800-l lopulta, sauna 1930-l ja maakellari. Sijaitsee Suuren rantatien varrella. Osa valtakunnallisesti arvokasta maisema- aluetta.		

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Ammakko	6
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Ilola	Historiallinen	
Torppamiljö. Päärakennus 1800-1900-l, vieressä pienempi asuinrakennus samoilta ajoilta. Pihapiirissä vielä lato. Rakennukset ovat säilyneet vanhassa asussaan..		

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Ammakko	7
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Junkila	Maisemallinen	
Päärakennus 1800-l loppupuolelta (ent. torppa?), navetta 1920-30-l, lato/sauna 1940-50-l.		

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Ammakko	8
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Ketola	Maisemallinen	
Päärakennus 1914, vanha työväen asuinrakennus (tupa ja kamari, myöhemmin jatkettu rankorunkoisella osalla, johon 1990-l tehtiin sauna).		

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Ammakko	9
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Klinkanmäki	Paikallinen	
Päärakennus myllärin tupa 1910, sauna 1990-l tehty vanhoista hirsistä. 1900-l alussa perustetun myllyn ja sillan hävitti v. 1966 Halikonjoen suuret kevättulvat.		

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Ammakko	10
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Kotikulma	Historiallinen	
Päärakennus 1915 melko hyvin säilynyt.		

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Ammakko	11
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Kömylä	Maisemallinen	

Päärakennus noin 1930-luvulta (peruskorjaus 1962, laajennus 1967, sähkölämmitys 1980-l). Sauna/vaja ja navetta/vaja 1930-l. Sijaitsee Suuren rantatien varrella. Osa valtakunnallisesti arvokasta maisema-aluetta.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Ammakko	12
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Lehtilä	Paikallinen	

Päärakennus ja sauna (?) 1900-l alusta. Talouskeskus lähellä isojaonaikaista torppa-aluetta. Sijaitsee Suuren rantatien varrella. Osa valtakunnallisesti arvokasta maisema-aluetta.

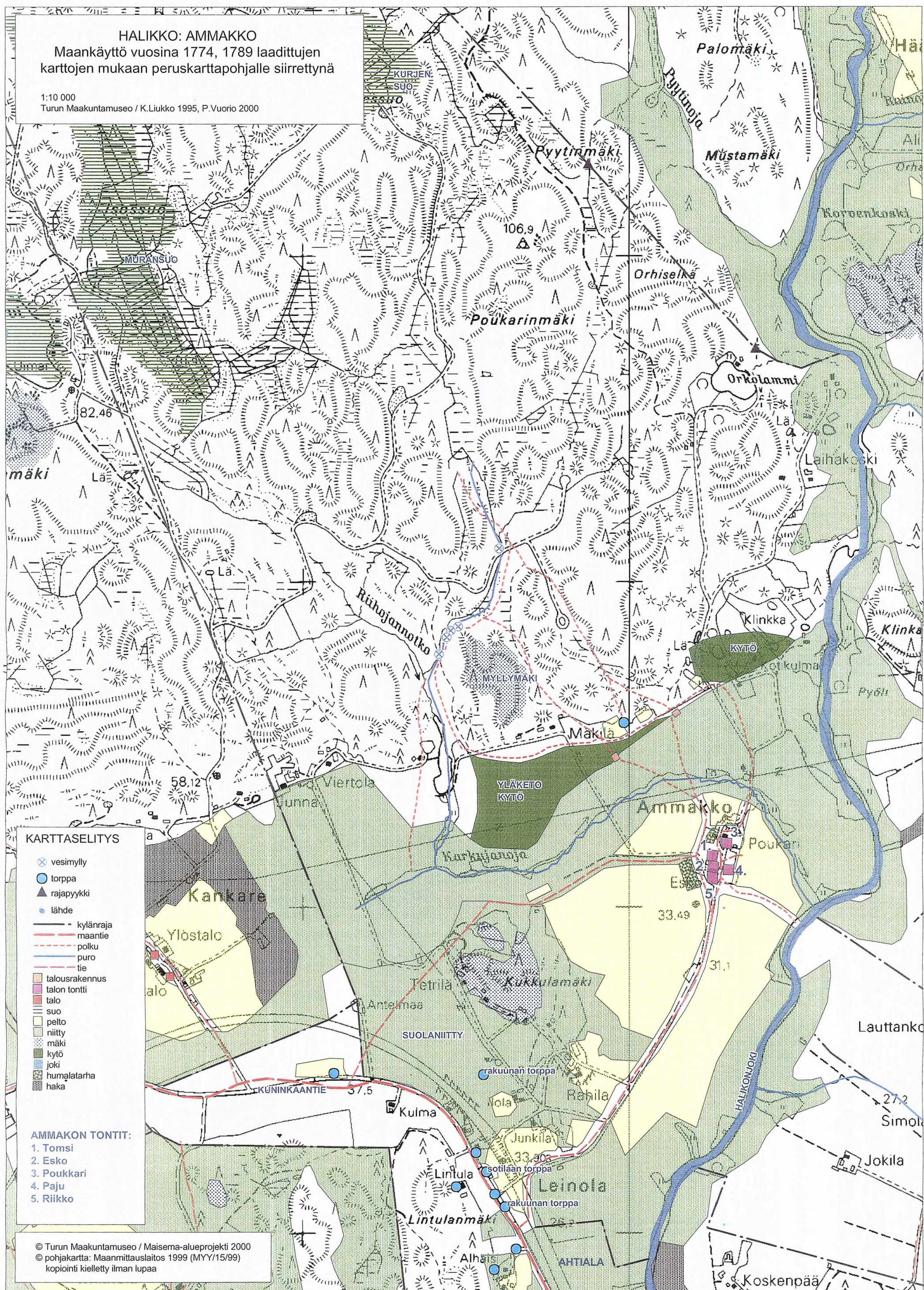
KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Ammakko	13
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Poukari	Maisemallinen	

Kantatalo vanhalla kylätontilla. Nykyinen päärakennus v. 1916 (ulkoasu 1960-l), navetta 1949/50, sauna ja aitta 1920-l. Osa valtakunnallisesti arvokasta maisema-aluetta.

HALIKKO: AMMAKKO
Maankäyttö vuosina 1774, 1789 laadittujen
karttojen mukaan peruskarttapohjalle siirrettynä

1:10 000
Turun Maakuntamuseo / K.Liukko 1995, P.Vuorio 2000

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Angela	14
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Hallela	Maisemallinen	

Entinen torppa. Nykyinen päärakennus 1930-l (peruskorj.1958), navetta 1800-l, navetta/talli/vaja 1900-l alusta, rantasauna 1940-l. Tältä kohdalta on kuljettu sekä veneitse että lautalla mantereelle (lautan merkinantokello Hallelan torpan vieressä 1890-l

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Angela	15
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Himberg	Maisemallinen	

Alun perin 1900-l alun torppa, jota on laajennettu 1945. Vanhaa torppaa ei enää nähtävissä. Sauna ja navetta 1940-luvulta.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Angela	16
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Ilola	Maisemallinen	

Pärnäs­pään entinen torppa. Päärakennus 1936, leivintuparakennus 1934, kanala 1930-l, navetta/talli 1950, riihi+puimahuone 1800-l+1930-l, varasto, sauna ja autotalli 1940-50-l. Hyvin säilynyt rakennuskanta.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Angela	17
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Kesä-Angela	Paikallinen	

Kantatalo vanhalla kylätontillaan, seurakunnan kesäkotina nykyisin. Päärakennus, viljamakasiini ja toinen asuinrakennus 1800-l lopulta, piharakennus 1940-l ja kellari 1900-l alusta.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Angela	18
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Kesäniemi	Paikallinen	

Kesähuvila 1924, suunnitellut Turun kaupunginarkkitehti Nyman. Luhtiaitta ja sauna 1914. Kesäniemen laiturissa on pysähtynyt mm Salo-Helsinki liikenne. Angelansaaren ensimmäinen asuttu tila, rakennukset säilyneet melko alkuperäisinä.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Angela	19
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Lepola	Maisemallinen	

Asuinrakennus 1925 (keskusmuuripohjakaava) ja sauna 1920-l, uudehko varasto. "Eläkeläisasunto" alun perin.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Angela	20
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Pikkusaari	Seudullinen	

Kauppias J. Suomisen kesähuvila.
Keskusmuuripohjakaavainen päärakennus 1911, johon on tehty pieniä muutoksia 1960-70-lukujen vaihteessa.
Pihapiirissä vaja ja sauna samalta vuodelta.
Koristeluissa jugendia.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Angela	21
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Rantala	Maisemallinen	

Asuinrakennus 1928 (uusittu 1955, eteisosa 1963),
navetta 1951, puuliiteri 1930-l.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Angela	22
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Toivola	Paikallinen	

Keskusmuuripohjakaavainen päärakennus 1900-l
alusta ja navetta samoilta ajoilta. Angelan talon entinen
torppa

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Angela	23
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Uusi-Tupa	Paikallinen	

Angelan torppa (torppari Rask), päärakennus 1800-
1900-l. .Saunan yhteyteen v. 1924 rakennettu
vanhanväen tupa, navetta/talli 1920-l.

KUNTA	KYLÄKOSA	KOHDENO
Halikko	Angelniemi	6
ARVOALUE	ARVOTUS	
Kokkilan vanha kylätontti	Seudullinen	

KUVAUS
Vanhalla kylätontilla oli isojaon aikaan 1779 Keskitalon (1:1) Ylitalon (1:2) ja Sipilän (2) talojen tontit, joista Sipilän talon talouskeskus sijaitsee edelleen vanhalla tontillaan.

KUNTA	KYLÄKOSA	KOHDENO
Halikko	Angelniemi	7
ARVOALUE	ARVOTUS	
Vanha kylätontti	Seudullinen	

KUVAUS
Vanhalla kylätontilla on ollut kaksi taloa. Vanhassa Angelan talon päärakennuksessa (1800-l/1900-l) sjaitsee srk:n kesäkot, Kesä-Angela. Viljamakasiini ja kaksi asuinrakennusta 1800-l, ulkorakennuksia 1900-l alkupuolelta.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Angelniemi	24
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
	Paikallinen	

Päärakennus 1800-l lopulta. Peltiseppä Talosen asunto (paja Huvilan tontin puolella). Pihapiirissä sauna 1900-l alusta.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Angelniemi	25
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Angelniemen entinen kunnantal	Seudullinen	

Entinen seurojentalo, joka on rakennettu 1920-l; myöhemmin kunnanvirastona. Muutettu asuinrakennus-, voimistelusal- ja kirjastokäyttöön 1980-l. Pihalla puuvaja 1930-l.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Angelniemi	26
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Hakala	Paikallinen	

Entinen Sipilän torppa. Päärakennus. 1890-l, muutoksia 1920-30-l, 1940-50-l ja 1976 . Pihalla sauna ja holvikellari 1800-l. Tammenpään kartanon puutarhurin asuntona 1920-30-luvulta 1960-luvulle

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Angelniemi	27
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Harjula	Maisemallinen	

Päärakennus 1900-l alusta (peruskorjattu 1960-70-l). Kätilön ja räätälin asunto. Työväenyhdistyksen talona noin 1918-1920 -l. Angelniemen Osuusmeijeri 1920-l. Pihapiirissä myös sauna 1900-l alusta.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Angelniemi	28
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Huvila	Paikallinen	

Aiemmin tilalla on ollut seppä Talosen paja. Päärakennus rakennettiin (kamari ja keittiö) v.1938. Pihalla on sauna ja kellari 1938 -1940-luvulta.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Angelniemi	29
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Juhola	Paikallinen	

Sipilän vuokramaalle 1800-l lopulla rakennettu päärakennus (muutoksia 1900-l alussa). Pihalla Nahkurin verstaas 1800-l lopulta, sauna 1936. Entisen ateljeen rauniot (1960-70-l). Rakennukset säilyneet melko alkuperäisinä.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Angelniemi	30
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Kaunisto	Paikallinen	
Päärakennus rakennettu v.1929 vanhemman paikalla olleen asuinrakennuksen hirsistä. Uuden talon rakensi Gösta Westerberg. Kellari 1800-l lopulta. Ralkennukset sijaitsevat luotsien asuma-alueella.		
KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Angelniemi	31
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Kokkilan koulu	Seudullinen	
Päärakennuksen kellarissa piirteitä 1700-luvulta . Koulurakennus1884, laajennus1914. Lounaispäädyssä opettajien asunto. Remontoitu 1960-l ja 1975. Sisäkoristelussa jugendia. Pihalla koulun keittola 1938 ja sauna 1930-l.		
KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Angelniemi	32
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Lehtola	Paikallinen	
Päärakennus 1890 (muutoksia 1953), vaja 1950-l ja sauna 1900-l alusta. Tila liittyyne luotsitoimintaan.		
KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Angelniemi	33
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Marjamaa	Seudullinen	
Päärakennus 1892 (rakennuttanut luotsi Johan Achren), korotettiin 1920-l, muutoksia 1960-l. Tilalla lisäksi luotsien vahtitupa (siirretty100 m päästä), varasto ja sauna 1900-l alusta, kellari 1800-l ja aitta 1800-l. Luotsitila.		
KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Angelniemi	34
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Metsola	Historiallinen	
Sipilän talon entinen torppa. Päärakennus 1800- ja 1900-lukujen vaihteesta, säilynyt alkuperäisenä. Pihapiirissä myös vaja 1940-luvulta.		

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Angelniemi	35
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Myrskylinna	Historiallinen	
Päärakennus 1920-l. Ainakin sota-ajasta lähtien kauppana vuoteen 1978 asti (kauppaosa rakennuksen lounaispäässä; kauppa ja toimistohuone). Pihapiirissä myös kaupan varasto 1948, autotalli 1940-50-l, sauna 1930-l ja puuvaja 1940-50-l.		
KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Angelniemi	36
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Mäntyharju	Paikallinen	
Asuinrakennus 1930-luvulta (kolme huonetta peräkkäin rivissä). Rakennuksessa on toiminut myös puhelinkeskus.		
KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Angelniemi	37
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Paviljonki	Historiallinen	
Angelniemen suojeluskuntatalo 1920-l. Pihalla vaja 1930-l. Sodan jälkeen tila siirtyi VPK:lle. 1952 jälkeen päärakennuksessa toimi autokorjaamo. Korjauksia asuinkäyttöä varten 1978.		
KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Angelniemi	38
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Pensala	Paikallinen	
Päärakennus 1899 (tupa, kamari ja varastohuone, sisäänkäynti päädyssä), navetta ja sauna 1900-luvun alusta.		
KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Angelniemi	39
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Pyhälahti	Paikallinen	
Entinen Sipilän mäkitupa. Päärakennus 1800-l, vaja 1900-l alusta.		

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Angelniemi	40
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Päivärinta	Maisemallinen	
Sipilän entinen torppa, nimeltään Krinttilä. Asuinrakennus 1928. Vanhempi päärakennus purettu 1980-l alussa. Lisäksi sauna/navetta ja kanalarakennukset 1920-l. Asuinrakennus 1970-l.		
KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Angelniemi	41
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Rauhala	Paikallinen	
Laivuri Grönroosin 1930-l rakennuttama talo. Samalta ajalta ovat myös navetta ja sauna. Runsaasti koristeltu päärakennus + veranta ja parveke.		
KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Angelniemi	42
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Saarniemi	Historiallinen	
Asuinrakennus 1900-l alusta (peruskorjattu ja laajennettu 1960-l), puuvaja/ulkohuone ja venevaja 1900-l alusta. Luotsi Söderholmin talo sijaitsi samalla paikalla jo 1800-luvulla.		
KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Angelniemi	43
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Seppälä	Paikallinen	
Kokkilan sepän tontti. Asuinrakennus 1934 (tupa ja toisella sivulla kaksi pientä kamaria), sauna 1930-l, paja/varasto/asuinrakennus 1930-50-l.		
KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Angelniemi	44
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Sipilä	Seudullinen	
Kantatalo vanhalla tontillaan. Päärakennus poikkipäätyinen 1920-l rakennettu (sisätilamuutoksia 1960-l), navetta ja talli/asuinrakennus 1900-l alkupuolelta, kanala, sauna 1960-l, sauna/riihi ja aitta 1800-luvulta, kellari 1800-l lopulta.		

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Angelniemi	45
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Solhem I	Paikallinen	
Rahtausliike Ercssonin henkilökunnan asuintila ja toimisto. Keskusmuuripohjakaavainen päärakennus rakennettu noin v. 1920 . Ollut yrityksen lomapaikkana 1940-l lopulta lähtien. Pihalla varasto 1920-30-l.		
KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Angelniemi	46
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Syrjälä	Paikallinen	
Päärakennus keskusmuuripohjakaavainen, 1910-12. Sauna/räätälinverstaas 1920-l ja vaja 1910-l. Räätälien omistuksessa 1910-1960-l.		
KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Angelniemi	47
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Säästävä	Paikallinen	
Pankkirakennus rakennettiin v.1939. Toimi aluksi sotasairaalan. 1941 alkaen pankkina. Rakennuksessa on myös asuinosa. Pihalla autotalli vuodelta 1982.		
KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Angelniemi	48
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Tiensuu	Maisemallinen	
Kunnan terveystalo 1938, myös virkailijoiden asuntoja. Alakerta kunnostettiin neuvolakäyttöön 1957. Pihapiirissä varasto 1940-l.		
KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Angelniemi	49
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Tyynelä	Paikallinen	
Keskusmuuripohjakaavainen asuinrakennus 1905 (peruskorjattu 1980-l), sauna 1900-l alkupuolelta. Päärakennuksen eteisosa ollut alkujaan jaettu kahtia: toisella puolella puori.		

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Angelniemi	50
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Uusimäki	Maisemallinen	

Päärakennus 1920-I (peruskorjattu 1980-I), pihalla sauna 1920-I ja autotalli 1950-I.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Angelniemi	51
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Viertola	Paikallinen	

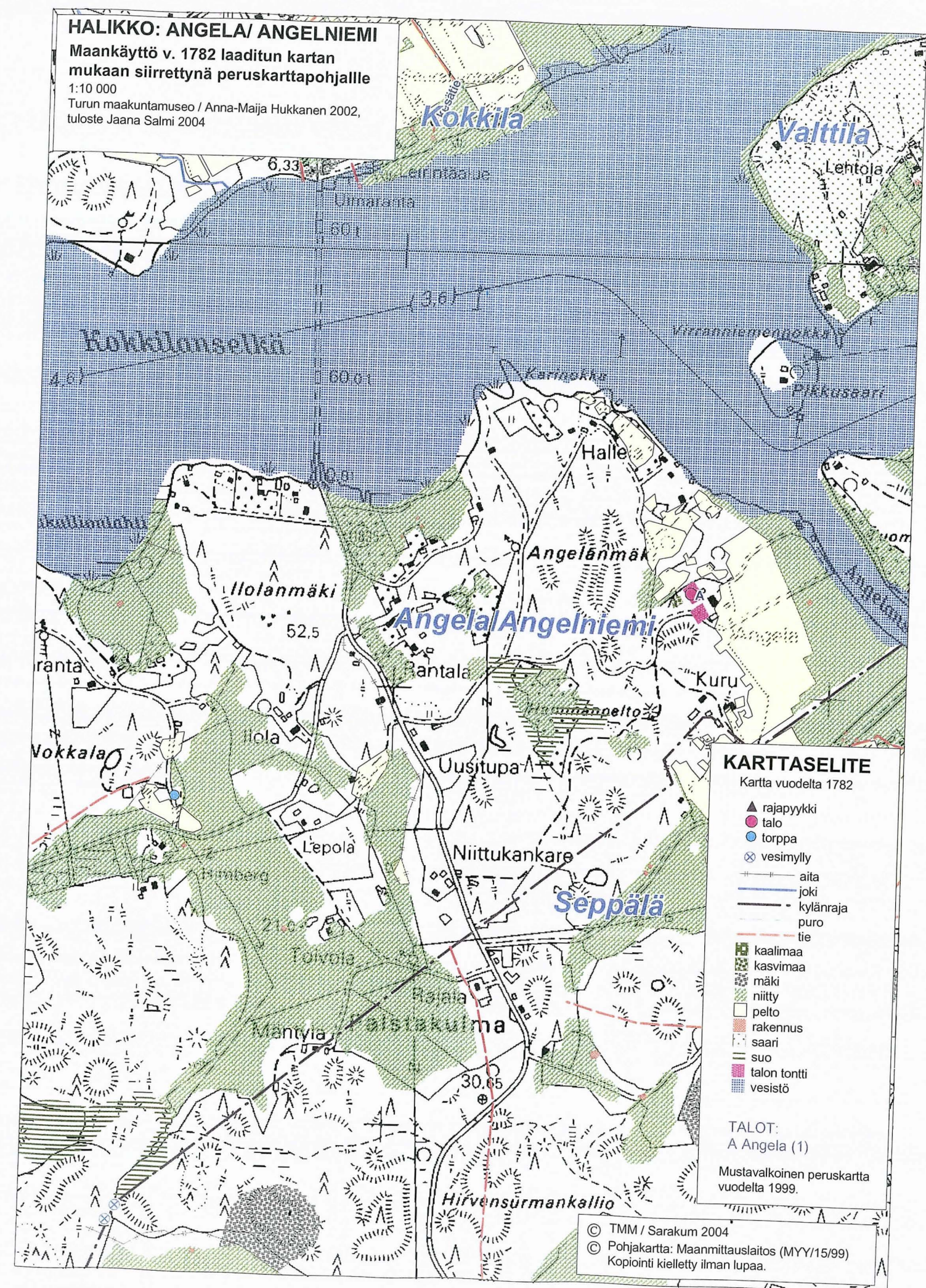
Pienasunto 1900-I alusta. Tyypillinen mäkituparakennus.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Angelniemi	52
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
VPK:n autosuoja	Historiallinen	

1935 perustetun Angelniemen VPK:n paloautotalli v.1937-38. 1952 jälkeen tallin käyttö vähentyi. Varastona nykyisin.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Angelniemi	53
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Välitalo	Paikallinen	

Poliisin asunto ja toimisto. Päärakennus alun perin 1941, toinen kerros ja parveke 1960-luvulta, peruskorjaus 1970-I. Pihapiirissä kanala/sauna 1930-I lopulta sekä autotalli 1930-luvulta.

KUNTA
Halikko

KYLÄ / KAUPUNGINOSA
Antola

Maisema

Kylä sijaitsee Valtatie 1:n eteläpuolella, tosin pieni alue kylä(peltoalue) sijaitsee varsinaisen kyläalueen pohjoispuolella. Varsinaisen Antolan kylä rajoittuu pohjoisessa Hevonpään ja etelässä Ketolaan, lännessä Kanamäkeen ja Torkkilaan (entistä Angelniemeä) sekä Isoonkylään. Pohjoisessa kylänraja kulkee Pyhävainionojaa pitkin. Kyläalueen sisällä, sen pohjoisosassa, on pieni Pappilan kylän alue. Antola koostuu valtaosaltaan metsästä. Antolan yksinäistilan rakennukset sijaitsevat metsän luoteisreunalla, josta aukeaa varsin tasainen pelto. Antolan tilaan kuuluvassa Prinkkalan rakennuksessa on aikaisemmin toiminut kauppa. Valtaosa kylän alueesta on metsän peittämää.

Historia

Antolan kylä (ja yksinäistalo) lienee perustettu vasta myöhemmällä keskiajalla, siis mitä ilmeisemmin vasta v:n 1300 jälkeen.

Antola mainitaan myös Varsinais-Suomen vanhimmassa v:n 1540 maakirjassa. 1700-luvun alussa Antolan ja Hevonpään yhdessä muodostaman ruodun sotilastorppa sijaitsi Hevonpäässä. Kuitenkin rippikirjassa mainitaan 1770-luvulla myöskin Antolassa olleen sotilastorpan. Muutoin Antolassa ei mainita olleen torppia. Rippikirjassa v. 1856-62 mainitaan tosin Nummilan torppa ja lisäksi Antolalla oli mäkitupa- yms. asutusta, mutta varsinaisia torppia ei mainita nimeltä Halikon rippikirjoissa ainakaan v:een 1900 mennessä. Nykyisin Antolassa ei yksinäistalon ja sen rakennusten lisäksi ole muita tiloja tai rakennuksia.

Nykytila

Antolan yks.talon rakennuskanta on kylän ainoa ja se muodostaa varsin hyvin säilyneen rakennuskokonaisuuden.

KUNTA
Halikko

ARVOALUE
Vanha yksinäistalon tontti

KYLÄKOSA
Antola

ARVOTUS
Seudullinen

KOHDENO
8

KUVAUS
Antolan yksinäistalon talouskeskus vanhalla tontilla.
Päärakennus 1800-luvun lopulta. Vilja-aitta 1700-l sekä useita talousrakennuksia 1900-luvun alusta.

KUNTA
Halikko

KIINTEISTÖ
Antola

KYLÄ
Antola

ARVOTUS
Seudullinen

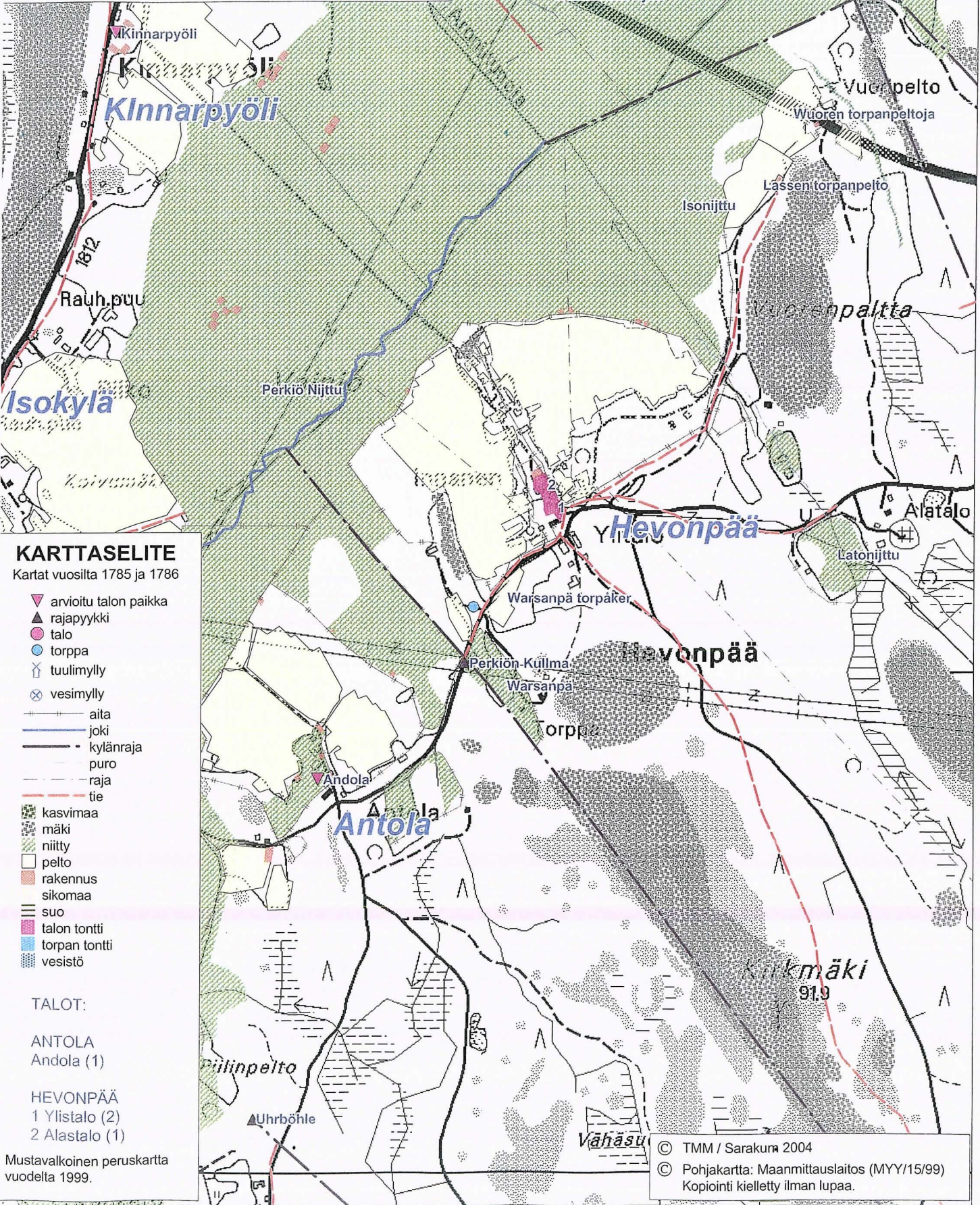
KOHDENO
54

Yksinäistalo vanhalla tontillaan. Päärakennus 1870-80 (muutoksia 1939-50-l), vilja-aitta 1700-luvulta.
Runsaasti ulkorakennuksia 1900-luvulta.

**HALIKKO:
ANTOLA ja HEVONPÄÄ**

Maankäyttö vv. 1785 ja -86 laadittujen karttojen mukaan siirrettynä peruskarttapohjalle

1:10 000
Turun maakuntamuseo /
Jaana Salmi 2001, tuloste Jaana Salmi 2004

KUNTA	KYLÄ / KAUPUNGINOSA	
Halikko	Asila	
Maisema		
Asilan kylä muodostuu pitkänomaisesta alueesta, joka rajoittuu lännessä ja etelässä Angelniemeen ja Valttilaan sekä pohjoisessa ja idässä Ketolaan. Pohjoispuolella on Kanamäkeä. Valtaosa Asilan alueesta on mäkistä metsää. Korkeuserot ovat melkoisia; paikoin on korkeita mäkiä (esim. Härkämäki), toisaalta metsäisten mäkien välillä peltoja. Kokkilantie halkoo pohjois-etelä -suunnassa kylän eteläosaa, missä virtaa myös Kuohanoja. Asutus on pääosin keskittynyt tälle alueelle, Kokkilantien tuntumaan. Poikkeuksen muodostaa ainoastaan Kärrin tila, joka sijaitsee muista erillään, metsässä kylän pohjoisosassa.		
Historia		
Asilan kylä ja yksinäistalo lienee perustettu vasta myöhemmällä keskiajalla (jälkeen v:n 1300), sillä se maksoi 1500 - luvulla ruokalisäveron ns. ruotsalaisen oikeuden mukaan. 1560-luvulla kylän taloluku oli 1, eikä kylässä milloinkaan myöhemminkään liene ollut muita taloja. Asilassa toteutettiin isojako v. 1783. Kylän tilaluku alkoi kasvaa vasta v. 1903, jolloin lohkottiin Rantaniityn lohkotila. V. 1925 lohkottiin Härmälä ja v. 1930 Kärrin lohkotila. Sotien jälkeen tilaluku kasvoi jonkin verran, kun kylään muodostui asutustiloja (Knuutinmäki, Pohjoisrinne, Koivukankare).		
Nykytila		
Asutus on keskittynyt Asilan yksinäistalon mäen tuntumaan ja sitä ympäröiville pelloille, lähinnä metsäalueiden reunamille. Asilan yksinäistalon rakennuskanta enimmäkseen 1800-l puolelta, hyvin säilynyttä ja sijaitsee yhä edelleen samalla vanhalla tontilla. Koivula entinen torppa tms 1800-l puolelta, täysin uudistettu vuosien myötä. Härmälä mäkitupa tai muu pienasumus 1800-l puolelta. Säilynyt melko hyvin alkuperäisessä asussaan.		
KUNTA	KYLÄKOSA	KOHDENO
Halikko	Asila	9
ARVOALUE	ARVOTUS	
Vanha yksinäistalon tontti	Seudullinen	
KUVAUS		
Yksinäistalon talouskeskus yhä vanhalla tontillaan. Päärakennus 1800-luvulta, navetta ja aitta 1800-l/1900-l alusta, vaja n 1950-l.		

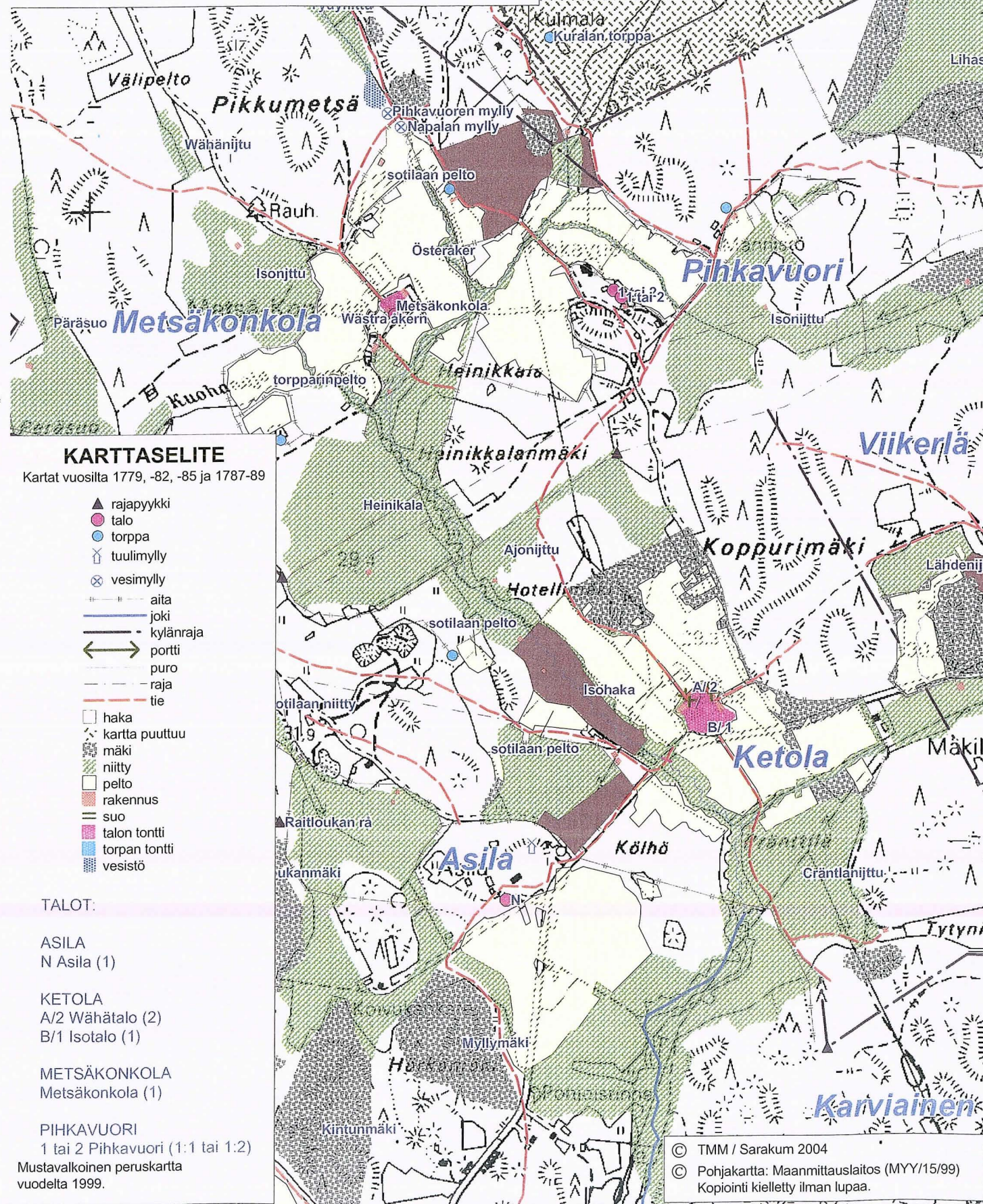
KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Asila	55
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Asilan yksinäistalo	Paikallinen	
Yksinäistalo vanhalla tontillaan. Päärakennus 1800-l, navetta 1800-l/1900-l, aitta 1800-l/1900-la, vaja 1950-l. Rakennusten vanhat piirteet ovat hyvin säilyneet..		
KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Asila	56
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Härmälä	Maisemallinen	
Asilan entinen mäkitupa tai muu pientila. Päärakennus 1800-l tai 1900-l alusta, sauna ja grillikatos uudempia.		
KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Asila	57
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Kiviniemi	Historiallinen	
Isoaonaikainen torpan paikka. Nykyinen päärakennus keskusmuuripohjakaavainen 1920-30-l, muutoksia 1990-luvulla. Kalustovaja 1950-l.		
KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Asila	58
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Koivula	Historiallinen	
Asilan entinen torppa tai muu pientila. Päärakennus 1800-l (vanhan riihen hirsistä, laajennettu 1900-l alkup ja 1970-luvulla). Navetta ja sauna 1900-l alusta., puuvaja 1960-70-l, sauna 1990-l alkupuolelta.		

HALIKKO: ASILA, KETOLA, METSÄKONKOLA ja PIHKAVUORI

Maankäyttö vv.1779, -82, -85 ja 1787-89 laadittujen
karttojen mukaan siirrettynä peruskarttapohjalle

1:10 000
Turun maakuntamuseo /
Jaana Salmi 2001, Anna-Maija Hukkanen 2002, tuloste Jaana Salmi 2004

KUNTA

Halikko

KYLÄ / KAUPUNGINOSA

Breidilä

Maisema

Entisen yksinäistalon Halikossa olevat entiset takamaat. Itse yksinäistalo sijaitsi enklaavina aik. Uskelassa ja on v:sta 1950 kuulunut Uskelaan.

Historia

Breidilän keskiaikainen rälssisäteri syntyi jo varhaisella keskiajalla (ennen v. 1300). Näin voidaan päätellä, sillä se maksoi 1500-luvulla ruokalisäveronsa ns. suomalaisen oikeuskäytännön mukaan. Kylässä ei ole yksinäistalon lisäksi milloinkaan ollut muita kantatiloja. Breidilä kuului vuosina 1770-1940 Joensuun kartanon omistukseen. Talo jakaantui kahtia ja osille annettiin 1840-luvulla nimet Meritalo ja Pohjatalo. Nämä sijaitsivat lähekkäin samassa pihapiirissä Halikon lahden itärannalla. Pohjatalon rakennukset olivat huonokuntoisia ja niinpä tila liitettiin käytännössä Meritalon 1800-luvun lopulla. V.1950 Breidilän Halikonlahden itärannan ydinalue liitettiin ympäröivään Uskelaan. V:sta 1967 se on ollut osa Salon kaupunkia ja on nykyiseltä nimeltään Fulkila. Halikkoon kuuluvat vielä nykyisinkin Breidilän vanhat takamaat Kumiossa Pohjois-Halikossa. Näillä sijaitsivat nykyisin Lautelan ja Uiton tilat. Kolmas kyläalue sijaitsee aivan Paimion rajan tuntumassa ja käsittää pelkästään metsää.

Tapiolantien tuntumassa sijaitsivat kaksi kyläaluetta muodostuvat pääasiassa alavasta peltomaisemasta sekä metsäisistä kallioista. Uiton tila sijaitsee tällaisen mäen rinteessä. Lautelan tila on mäellä aivan Tapiolantien tuntumassa, joskin tilan keskus on nykyisin siirtynyt läheisen Pirttimäen rinteeseen valmistuneen uuden omakotitalon läheisyyteen.

Nykytila

Asuttu.

Lautelan vanha päärakennus v.1935 (mahdollisesti osa jo 1800-luvulta) aiottiin jo 1997 purkaa pois. Uusi päärakennus on v. 1986.

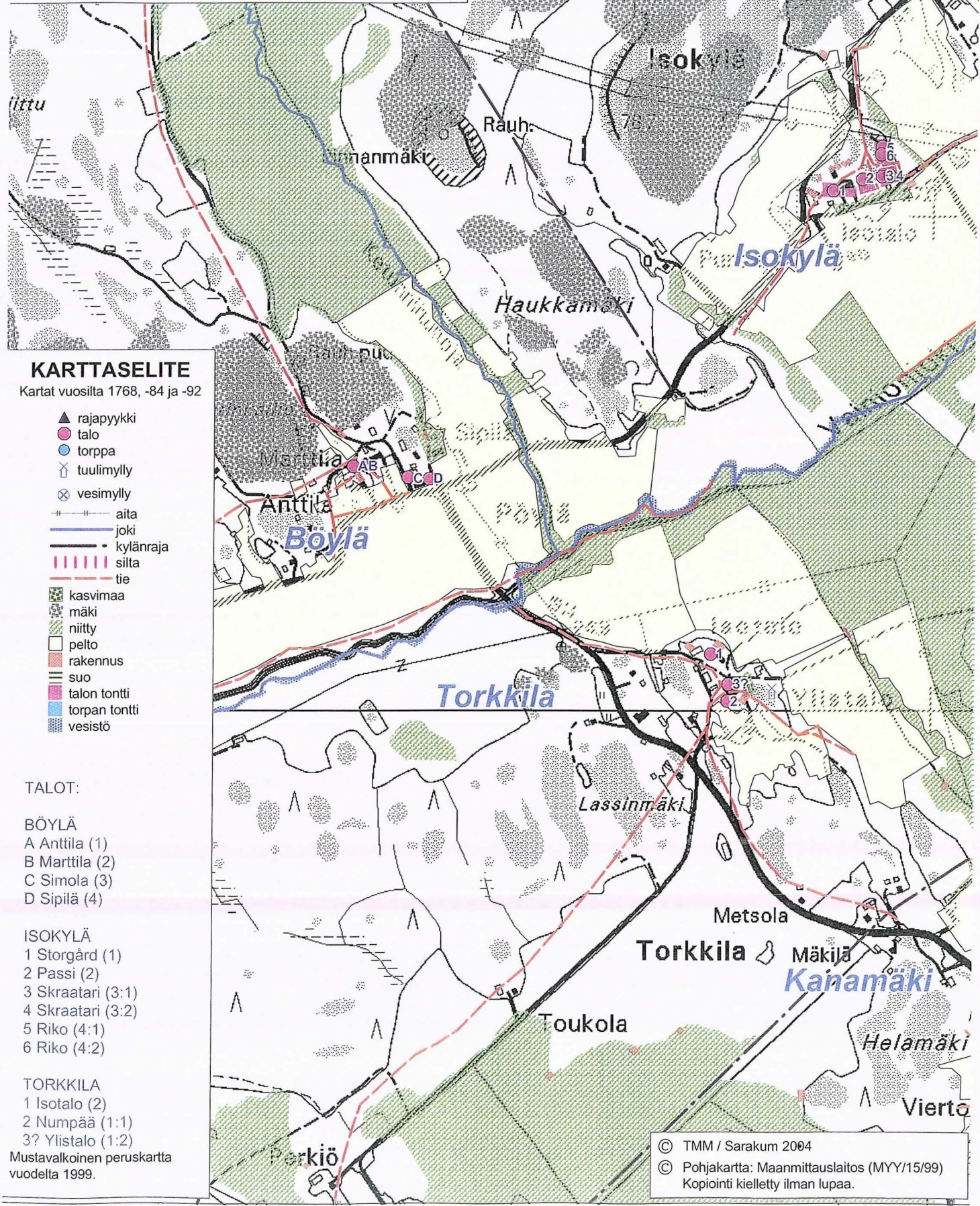
KUNTA	KYLÄ / KAUPUNGINOSA
Halikko	Böylä
Maisema	
Böylän kylän alue rajoittuu idässä Isokylään, pohjois-luoteessa Paimion kuntaan ja lännessä Sauvoon. Kylän etelärajana virtaa lähes itä-länsi -suunnassa Pyhävainioja, johon pohjoisesta laskee Ketunniitunoja. Em. ojien ympäristö on alavahkoa peltomaisemaa, mutta valtaosa kylästä muodostuu mäkisestä metsämaastosta, jossa paikoin on hyvinkin korkeita kallioita (kuten em. Linnavuori, Haukkamäki, Rajamäki, Lehtikallio ja Suikkarinkallio). Asutus on keskittynyt metsäalueen eteläreunaan. Erityisen tiheä asutuskeskittymä on Sauvon- ja Pöyläntien risteyksen tuntumassa, missä sijaitsevalla mäellä ovat vanhastaan olleet lähekkäin kylän kantatilat. Tämän mäen kylämaisema muistuttaa vielä nykyisinkin voimakkaasti entisaikojen kylämäkeä. Myös rakennuskanta on hyvin alkuperäisessä asussaan. Kyläkeskuksessa toimivat aikoinaan myös kylän kaupat (ensin yksityis- ja sitten osuuskauppa).	
Historia	
"Böylän kylä, joka v:een 1967 kuului Angelniemen kuntaan, lienee syntynyt vasta myöhemmällä keskiajalla (jälkeen v:n 1300) . Tämä voidaan päätellä siitä, että 1500-luvulla kylä maksoi ruokalisäveronsa ns. ruotsalaisen oikeuskäytännön mukaan, mikä viittaa asutuksen nuoremmuuteen. Tosin kylässä on ollut asutusta jo esihistoriallisella ajalla. Tästä kertoo mm. viimeistään rautakaudella käytössä ollut linnavuori. Kylän varhaisista kirjallisista maininnoista voidaan tuoda esiin muuan todistus v:lta 1587, jossa ""Pöylän Markus"" on mukana allekirjoittajana. Böylä kuului 1500-luvulla maallisen hallinnon osalta Sauvoon. 1560-luvulla Böylän kylän taloluku oli 5. Uuden ajan alussa yksi kylän taloista kuului Turun piispainpöydälle. Mahdollisesti näissä olivat kylän myöhempien kantatalojen edeltäjät. Kun tiloille annetaan asiakirjoissa nimet, mainitaan Böylässä olleen Anttilan, Marttilan, Simolan ja Sipilän tilat, joiden rajat vahvistettiin isossajaossa v. 1793. Simola ja Sipilä olivat tällä vuosisadalla pitkään yhdysviljelyksessä. Vielä 1810-luvulla ei kylän taloilla mainita torppia. Sen sijaan jo seuraavalla vuosikymmenellä asiakirjoissa esiintyy Marttilan Nummenpään torppa, 1830-luvulla Suutarbacka ja 1850-luvulla Kankare. Böylän torppaluku ei kuitenkaan liene ollut kovin huomattava, joskin mökkiläisasutusta on ollut jonkin verran. Kylän tilaluku alkoi kasvaa vasta tällä vuosisadalla, kun kantatiloista alettiin muodostaa lohkotiloja.	
Nykytila	
Tämän mäen kylämaisema muistuttaa vielä nykyisinkin voimakkaasti entisaikojen kylämäkeä. Myös rakennuskanta on hyvin alkuperäisessä asussaan. Nykyisin Böylä on Halikon syrjäseutua. Palvelut ovat kaukana ja julkiset liikennehteydet ovat harvat."	

KUNTA	KYLÄKOSA	KOHDENO
Halikko	Böylä	10
ARVOALUE	ARVOTUS	
Vanha kylätontti	Seudullinen	
Kuvaus		
Vanhat kantatalot Anttila, Marttila, Simola ja Sipilä sijaitsevat yhä vanhalla kylätontilla. Maisema muistuttaa nykyisinkin entisaikojen kylämäkeä. Rakennuskanta on säilynyt perinteisessä asussaan.		

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Böylä	59
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Anttila	Paikallinen	
Kantatila vanhalla kylätontilla. Nykyinen päärakennus 1947 (jatko-osa 1965). Toinen asuinrakennus 1800-l, laajenneuksia ja muutoksia, ulkoasu kuitenkin vanhahtava. Navetta 1900-l.		

HALIKKO:
BÖYLÄ, ISOKYLÄ ja TORKKILA
Maankäyttö vv. 1768, -84 ja -92 laadittujen karttojen mukaan siirrettynä peruskarttapohjalle
1:10 000
Turun maakuntamuseo /
Anna-Maija Hukkanen 2002, tuloste Jaana Salmi 2004

© TMM / Sarakum 2004
© Pohjakartta: Maanmittauslaitos (MYY/15/99)
Kopiointi kielletty ilman lupaa.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Böylä	60
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Böylän Osula (ent. Simola)	Seudullinen	

Kantatila vanhalla kylätontilla. Päärakennus 1800-l.
Tuvan puoleisessa päädyssä toimi kauppa 1940/50-l:lta
1970-luvulle, R.Fagerlundin ykstyiskauppa, myöh.
osuuskauppa. Rakennuksen ulkoasu vanhanaikaistettiin
1991. Talli/varasto ja aitta 1800-luvulta.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Böylä	61
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Marttila	Paikallinen	

Kantatalo vanhalla tontillaan. Talonpoikaistalo 1800-l
(muutoksia 1930-l, 1960, 1971), puari 1800-l,
vanhanväentupa 1930-l, konehalli 1987, kuivuri 1991,
aitta 1800-l, kuivuri, makasiini/puimala 1920-30-l.
Rakennusten perinetinen ulkoasu säilynyt.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Böylä	62
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Uusitalo	Maisemallinen	

Päärakennus 1913 (sisätilamuutoksia 1970-l), navetta
1900-l alusta, puimala, aitta ja savusauna 1800/1900-l
alusta. Rakennukset säilyneet melko alkuperäisessä
asussaan.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Böylä	63
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Vanha Böylä (ent. Sipilä)	Seudullinen	

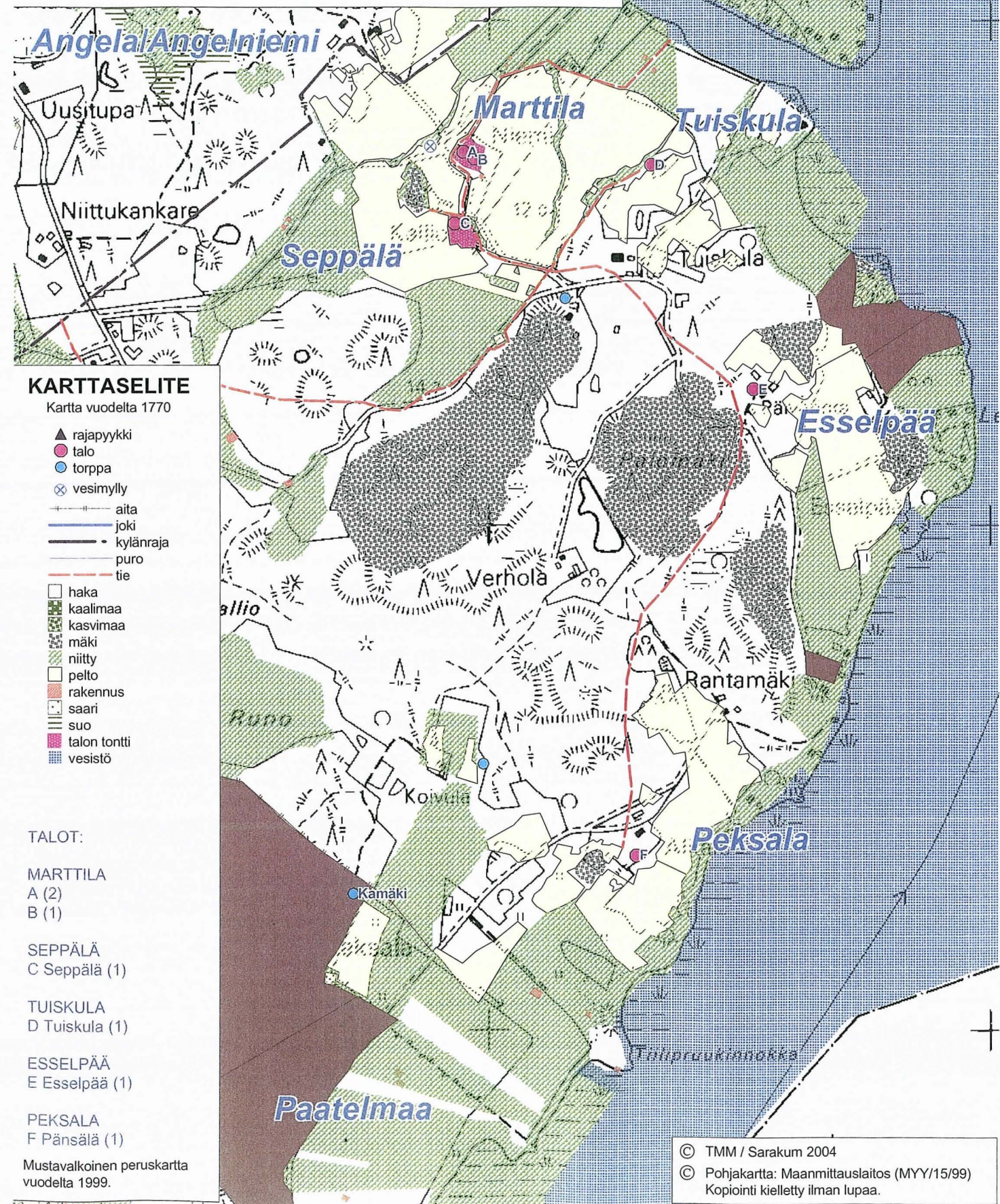
Kantatalo lähellä vanhaa tonttiaan. Päärakennus 1917
(piirtänyt Toivo Nieminen 1914, remontti 1945-90).
Toinen asuinrakennus 1800-l (tilattoman väen
pienasumus). Vanha ulkoasu säilynyt melko hyvin.
Ulkorakennuksia 1940-50-luvuilta

HALIKKO: ESSELPÄÄ, MARTTILA, PEKSALA, SEPPÄLÄ ja TUISKULA

Maankäyttö v. 1770 laaditun kartan
mukaan siirrettynä peruskarttapohjalle

1:10 000
Turun maakuntamuseo /
Anna-Maija Hukkanen 2002, tuloste Jaana Salmi 2004

KUNTA	KYLÄKOSA	KOHDENO
Halikko	Esselpää	11
ARVOALUE	ARVOTUS	
Yksinäistalon tontti	Paikallinen	

KUVAUS
Esselpään talon vanha tontti, jolla sijaitsee Päivärannan
(ent. torppa) talouskeskus.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Esselpää	64
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Pirttikallio	Paikallinen	

Kesähuvila meren rannalla 1925 (suunnittelija
hautausurak. Jylhä, kattomalli kopioitu japanil. lehdestä;
kuistiosa nuorempi: 1930-l avoveranta, lasitettu 1970-l),
rantasauna 1960-l ja luhti 1970-l.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Esselpää	65
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Päivärinta	Historiallinen	

Esselpään kantatalon tontti v.1770 kartassa tällä
paikalla. Päivärinta Esselpään torppa? Päärakennus
1904 (peruskorjaus 1988).

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Esselpää	66
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Rantaniemi	Paikallinen	

Esselpään torppa meren rannalla. Päärakennus 1895
(1900-l alussa korotettiin ja tehtiin kaavelit pitkille
sivuille, jugendtyylisiä ikkunoita; 1960-l uusittiin
alakerran ikkunat).

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Esselpää	67
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Suviranta	Seudullinen	

Kesähuvila 1900-l alkupuolelta; jugendtyylinen (kuisti
1960-70-l). Varastorakennus 1900-l alusta. Pihalla
ulkokuuone (renessanssiovet), vaja ja rantasauna.

KUNTA
Halikko

KYLÄ / KAUPUNGINOSA
Hajala

Maisema

Hajalan kylä rajoittuu Hyyperään ja Mustisiin, tontilliseen Lökkilaa, etelässä Mustisiin, Konkolaan ja pieniin Märyn ja Kultolan tontteihin. Valtakunnalliseen Uskelan - Halikonjokilaakson maisema-alueeseen kuuluu osa Hajalasta. Pois on rajattu Kuninkaantien pohjoipuolella olevat mäet. //Kukkulamäki ja Pirunkallio muodostavat Hajalan mäkinen pohjoisosan. Alavasta peltoalueesta mäet erottaa Kuninkaantie. Keskellä peltoja kulkee Turku - Karjaa-rautatie. Kuninkaantien eteläpuolella on pieni mäki, jolla sijaitsee kunnalliskoti. Kylän eteläkärjessä kulkee joki. Kylä kuuluu suurimmaksi osaksi valtakunnallisesti arvokkaaseen Uskelan - Halikonjokilaakson maisema-alueeseen. Kylän maisema muodostuu melko tasaisesta peltoaukeasta. Kylän aluetta halkoo koillis-lounas - suunnassa Turuntie ja hieman etelämpänä rautatie. Pohjoisosassa on korkeuseroiltaan melko vaihtelevaa mäkistä metsää (mm. Kukkulamäki, Pirunkallio). Hajalan yksinäistila sijaitsee pellon keskellä olevalla metsäisellä mäellä. Rakennuskanta on sijoittunut pääosin metsäalueen eteläreunalle, metsän reunan ja Turuntien välimaastoon eritoten viime mainitun varrelle. Hajalan kylä rajoittuu idässä ja etelässä Mustisiin, pohjoisessa Mustisiin ja Hyyperään, eteläpuolella on Ruskan, Immalan, Kultolan, Märyn ja Konkolan alueita, lännessä Konkolaa ja Pappilaa. Lisäksi aivan Paimion rajan tuntumassa on toinen kylän alue, joka muodostuu pääosin metsästä, joka on osin soista.

Historia

Hajalan kunnalliskodin alueelta on tehty kivikautinen asuinpaikkalöytö. Hajala kuului ruotsalaisen ruokalisäoikeuden piiriin. Kylä maksoi veronsa voina. Tämän perusteella Hajala voidaan ajoittaa syntyneeksi vuoden 1300 jälkeen. Hajalaan asutus on levinnyt Paimiosta. 1560-luvulla Hajalan kylässä on ollut yksi talo. Hajala kuului Paimion hallintopitäjään Savion verokuntaan ja Piikkiön kihlakuntaan, kunnes se 1865 siirrettiin Halikkoon. Ennen 27.2.1865 Hajala on ollut yksinäistilana Paimiossa. Hajalan (n:o 1) ja Perälän (n:o 1) yksinäistilat on merkitty maarekisteriin 27.6.1797. Hajalalla oli yhteisviljelyksiä Perälän tilan ja Lökkilan kylässä sijaitsevan Alastalon kanssa. 6.3.1916 tapahtui isonjaonjärjestely tilusvaihtoineen, jolloin Hajalan yksinäistila erotettiin Perälän yksinäistalosta Paimion kunnassa ja lohkottiin tiloiksi n:o 1:1 ja n:o 1:2. Hajala oli ratsutila, joka varusti yhden Halikon 35:sta ratsumiehestä Halikon komppaniaan. Vuoden 1773 kartan mukaan Hajalan rustholli olisi sijainnut mäellä Kuninkaantien eteläpuolella. Ratsutilaa ympäröivät pellot kolmelta suunnalta. Niittyjä oli molemmin puolin Kuninkaantietä ja ja sen pohjoispuolella oli joitakin pieniä peltoja. 11.5.1799 syttyi Hajalan rustholli tuleen. Ratsutilan kolme tilanosaa menettivät kaikki mies- ja karjapihalla olleet rakennuksensa irtaimistoineen. Myös kylän kaksi muuta pienempää taloa paloivat. Hajalassa on myös toiminut höyrysaha, jonka perustivat v. 1898 Emil Toivonen ja E. Laine. vuonna 1910 Toivosen omistama saha paloi. Hajalan kartanon lisäksi kylässä ei ole ollut muita taloja, joskin Hajalaa on toisinaan viljelty useammassa osassa. Kylän ensimmäinen Halikon rippikirjoissa nimeltä mainittu torppa on Huhtala, joka syntyi 1810-luvun lopulla tai 1820-luvun alussa. Muita torppia ovat 1850-luvulta mainittu Haanpää sekä Granbom, josta maininnat alkavat 1850-luvun lopulta. 1880-luvulta mainitaan vielä Falkki ja seuraavalla vuosikymmenellä Alihakala. Torppien lisäksi kylässä oli vielä mäkitupalais-, itsellis- yms asutusta. Tämänkaltaisesta rakennuskannasta kylä muodostuu pääosin vielä nykyisinkin, lukuunottamatta muutamaa sodanjälkeistä siirtoväen tilaa. Kylän rakennuskanta on pääasiassa varsin alkuperäisessä asussaan. Aivan uutta rakennuskantaa ei juuri ole. Yksinäistilalla on 1920-luvulta toiminut kunnalliskoti, tilalle rakennettiin jo 1920-luvun lopulla tarkoitusta varten laitosrakennus ja uudempi, nykyisin käytössä oleva 1960-luvun lopulla.

Nykytila

Hajalan nykyiseen rakennuskantaan kuuluu 1940-luvun tyyppitaloja, muutama 1920-luvun talo ja kaksi vuosituhannen vaihteen taloa. Kukkulanmäen rinteessä on yksi 1970-luvun talo. Hajalan nykyinen asutus seurailee mäkin rinteitä, vain pari 1900-luvun puolivälin taloa sijaitsevat peltojen keskellä. Suuri osa entisiä niittyjä on nyt viljelty. Samalla mäellä, jolla ennen sijaitsi ratsutila on nykyisin kunnalliskoti. Kunnalliskodin piirustukset tilattiin A. Gauffinilta ja rakennus valmistui 1927. Kunnalliskodin rakennuksista nuorin on 1960-luvulta, muut ovat 1920- ja 1930-luvuilta. Kunnalliskodin 1900-luvun alun rakennus on rakennushistoriallisesti arvokas. Kylän läpi kulkeva Kuninkaantie on säilynyt ja arvokas kohde. Kunnalliskodilta löydetty kivikautinen asuinpaikka (SM 671) on suojeltu Varsinais-Suomen täydennysseutukaavassa vuodelta 1990. Rakennuskanta pääosin asuttua ja hyväkuntoista.

KUNTA
Halikko

KYLÄKOSA
Hajala

KOHDENO
12

ARVOALUE
Vanha torppa-alue

ARVOTUS
Historiallinen

KUVAUS

Kuninkaantien pohjoisreunalla on sijainnut torppa-asutusta jo 1700-luvulla. Hajalan rakuunantorppa, Haanpään torppa, Kääntelä (sepän asuinpaikka päärakennus 1890) ja Töykkä (kisällin asunto).

KUNTA
Halikko

KYLÄKOSA
Hajala

KOHDENO
13

ARVOALUE
Vanha yksinäistalon tontti

ARVOTUS
Paikallinen

KUVAUS

Yksinäistalon tontti. Alueella sijaitsee kunnalliskoti (1927-28) ja vanhainkoti (1969). Hajalan talon vanha päärakennus on muutettu sairasosastoksi. Rakennukset ovat nykyisin asuinkäytössä. Pihapiirissä vielä vanha navetta ja vaja.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Hajala	68
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Haanpää	Historiallinen	

Hajalan yks. talon ent. torppa (mainit.ainakin jo 1849).
Päärakennus 1920-30-l (laajennusosa mahd 1960-70-l).
Pihalla puuvaja/kanala.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Hajala	69
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Hajala I	Seudullinen	

Yksinäistalo. Päärakennus 1927-28 (A. Gauffinin suunn.
kunnalliskoti), tilan vanha päärakennus n.1900, toiminut
vanhustentalona ja ent.sairas- ja mielisairasosastona.
Vanhainkoti 1969 (nyk ainoa vanhainkotikäyt.), navetta
1900-l,vaja.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Hajala	70
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Kääntelä	Maisemallinen	

Päärakennus 1890-luvulta (rakennutt.seppä Kaarlo
Tanner aik. Fredman). Muutoksia 1965-66 ja 1970-l,
peruskorjaus 1992. Pihapiirissä puuvaja/aitta 1920-30-l.
Tästä lohotun Töykän tilan puolella oleva ent. sauna on
tehty 1920-l.

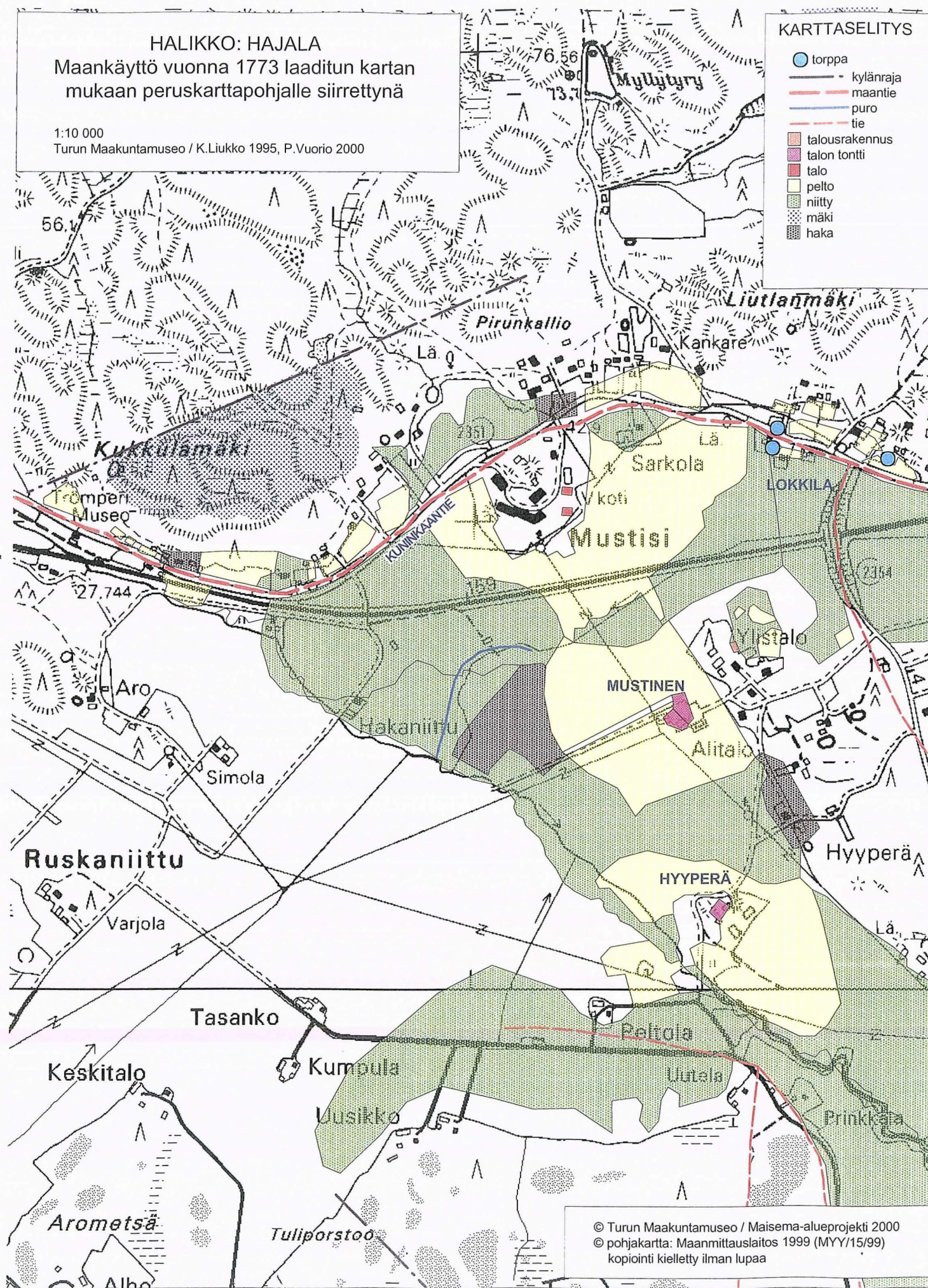
KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Hajala	71
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Purola	Historiallinen	

Hajalan kartanon entinen torppa. Päärakennus n.1750
(?, muutoksia1960-70-l). Lato/navetta ja lato 1900-l
alkupuolelta. Sauna 1940-50-l. Lato/riihi 1800/1900-l.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Hajala	72
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Saarela	Historiallinen	

Hajalan kartanon ent. muonamiesmökki noin vuodelta
1920. Pihalla myös saunarakennus.

KUNTA

Halikko

KYLÄ / KAUPUNGINOSA

Hevonpää

Maisema

Hevonpään kylä sijaitsee Halikon keskiosassa, sen länsipuoliskolla. Kylä sijoittuu Valtatie 1:n eteläpuolelle, joskin kylän pieni pohjoiskulma ulottuu tien pohjoispuolelle. Luoteessa kylä rajoittuu Pyhävainjanojaan, lounaassa Antolaan, kaakossa Metsäkonkolaan ja koillisessa Korvenpäähän. Kylän eteläpää on metsän peittämää ja kylän rakennuskanta sijoittuu pääosin kylän keskiosan halki kulkevan Antolantien varrelle. Kylän pohjoisosassa on jonkin verran viljeltyä peltoa. Ylitälo ja Innanen ovat kylän vanhoja kantataloja, ja niiden, varsinkin Innasen, vanha rakennuskanta on varsin hyvin säilyntä. Kylän eteläosassa, metsän siimeksessä, sijaitsee Hevonpään ampumarata. Alueen kaakkoisosassa, lähellä Valtatie I:tä sijaitsee pitkä aitamainen kivirakennelma, joka muodostaa myös eräänlaisia kehiä. Tämän rakennelman alkuperä on tuntematon. Molemmat kantatalot sijaitsevat aivan lähellä toisiaan. Innasen rakennukset sijaitsevat pihapiirin ympärillä muodostaen eräänlaisen umpipihiän tyyppisen kokonaisuuden. Viksbergin kartano on valtakunnallisesti merkittävä, suojeltu kohde. Lisäksi kartano on yhä toimiva maanviljeystila, jonka kaikki talousrakennukset ovat vanhoja ja näin ollen muodostavat maisemaa soveltuvan kokonaisuuden. Pääosa Hevonpään kylää sijaitsee kunnan länsirajalla olevan Vakka-alhonmäen ja Paimion joen välisellä alueella, suurimmalta osalta 1-tien eteläpuolella. Kylällä on maa-alue myös nk. Pitkäkedossa, Myllyojan varilla, Kiikunlinnan tiestä itään. Kantakylän alue on länsiosiltaan mäkiä ja metsäistä, itäpuoli on puolestaan avaraa peltoaukeaa, joka viettää Paimion jokea ja lahtea kohden, niin että osa lahden pohjoispäässä sijaitsevasta Harjoniitun alueesta on Hevonpään kyläalueella. Kantakylää halkoo etelä-pohjoissuunnassa vanha Käräjätie. Tie on mahdollisesti jo esihistoriallinen ja nimi on annettu kulkuväylälle, joka on johtanut sydän-Paimiosta vanhalle käräjäpaikalle. Käräjätiestä on isojakoasiakirjoissa käytetty nimitystä Tuomarintie. Kartanon pohjoispuolella sijaitsevilla Lassinmäellä on seutukaavassa suojellut pronssikautiset hautaröykkiöt. 1-tien pohjoispuolella, mäellä jossa sijaitsee Hevonpään koulu, on ollut Linnamäki, joka on toiminut Paimion merenpuoleisen osan turvapaikkana esihistoriallisena aikana.

Historia

Hevonpää kuului ns. suomalaisen ruokalisäoikeuden piiriin (maksoivat veronsa viljana), josta voidaan päätellä kylän syntyneen varhaiskeskiajalla, viimeistään 1200-luvulla.

Ensimmäinen Hevonpäästä asiakirjoissa on vuodelta 1471. 1530-luvulla Hevonpäälle tuli perintöasioita selvitellessä Kinkka, Kaistila ja Potkela sekä Kirnula. Kolme ensiksi mainittua olivat mahdollisesti olleet Hevonpään lampuotitiloja jo pitemmän aikaa. Tällöin omistajasukuna oli Jägerhorn. 1500-luvun puolivälissä avioliiton kautta suku vaihtui Gyllenhjertaksi. 1600-luvun alkuvuosina Hevonpää takavarikoitiin kruunulle, mutta palautettiin kuitenkin pian takaisin samalle suvulle. Vuosina 1622-1700 se toimi säterikartanona. Hevonpään kartanoa asutti vuosina 1724-1738 kuulu kihlakunnantuomari Abraham Paleen, 1700 alussa naimakauppojen myötä oimitajiksi tulivat Rehbinderin suku, joista mainittakoon kreivi, ministerivaltiosihteeri, salaneuvos Robert Henrik Reh binder. 1800-luvun puolivälissä omistajasukuna olivat Hedenbergit. 1600-luvulla Hevonpään alaisuuteen kuuluivat Penimäen, Röpälän ja Kasvalan rälssit. Viksbergin alaisina mainitaan 1700-luvulla edellisten lisäksi Auvala, Kivinenän kaksi taloa, Kinkan kaksi taloa sekä Kyllälän neljä taloa. Näistä Abraham Paleen lunasti omakseen Kinkan rälssitalot vuonna 1725. 1800-luvulla Viksbergin omistamiksi tiloiksi mainitaan Potkela, Tuuvalan Keskitalo sekä Männistö, Herasniemi ja Hiidenala. Potkela ostettiin perinnöksi 1810 ja se yhdistettiin kartanoon 1837. Seuraavalla vuosikymmenellä Viksbergiin yhdistettiin Kinkan kaksi taloa, Auvala 1850-luvulla ja vähän myöhemmin Kyllälän Jaakkola, Tuomola, Kojo ja Isotalo sekä Vartsalon Ylhäinen ja Lähteenkorva. Viksbergin kartanolla mainitaan olleen kuusi torppaa 1750-luvulla, 1775 torppia oli kolme ja 1790-luvusta aina 1860-luvulle niitä oli neljä. Viksbergin torppien nimet olivat vuonna 1747: Ristiniittu, Kalastajatorppa, Kujanpää, Röpälän torppa, Hutais ja Valkoja. Muutaman vuoden kuluttua mainitaan Ristniemen, Simolan ja Kulmalan torpat sekä vuonna 1860 Nikula, Ristilä, Frigård ja Hutais. Hevonpään kylässä oli torppia vaihdellen yhdestä kahteen 1790-luvulta alkaen. Viksbergin asutopiha oli vielä 1760-luvulla entisessä keskiaikaisessa muodossaan pihapiirin jokaisella neljällä sivulla olevine rakennuksineen ja aittoineen. Vuonna 1767 E. J. Palen tilasi arkkitehti C.F. Schröderiltä piirustukset suurta rakennusta varten. Näistä rakennettiin ensin eteläpuoleinen rakennus, joka oli kaksikerroksinen mandardikattoinen puutalo. 1770-luvun alussa rakennettiin pihamaan pohjoispuolelle toinen rakennus puurakennuksen vastapainoksi, mutta nyt se tehtiin kivistä. Fasadit tehtiin täydellisesti samanlaisiksi kuin puurakennuksessa. Puurakennus purettiin huonokuntoisena 1900-luvun alussa. Viksbergin puisto oli 1700-luvulla puhtaasti geometristä tyyliä, mutta se muutettiin 1800-luvulla englantilaisen maisematyylin mukaiseksi. Schröderin puurakennuksen kivijalka on vielä jäljellä pihaterassinä, jossa sijaitsee uima-allas. Kivirakennuksen pohjoispuolella leviää rehevä luonnonpuisto vuosisataisine jalopuineen. Nykyisin tilan asuinrakennuksiin kuuluvat kivisen päärakennuksen lisäksi puiset tilanhoitajan, puutarhurin ja metsänvartijan (?) asunnot sekä kaksi 2-asuntoista työväen asuntoa,

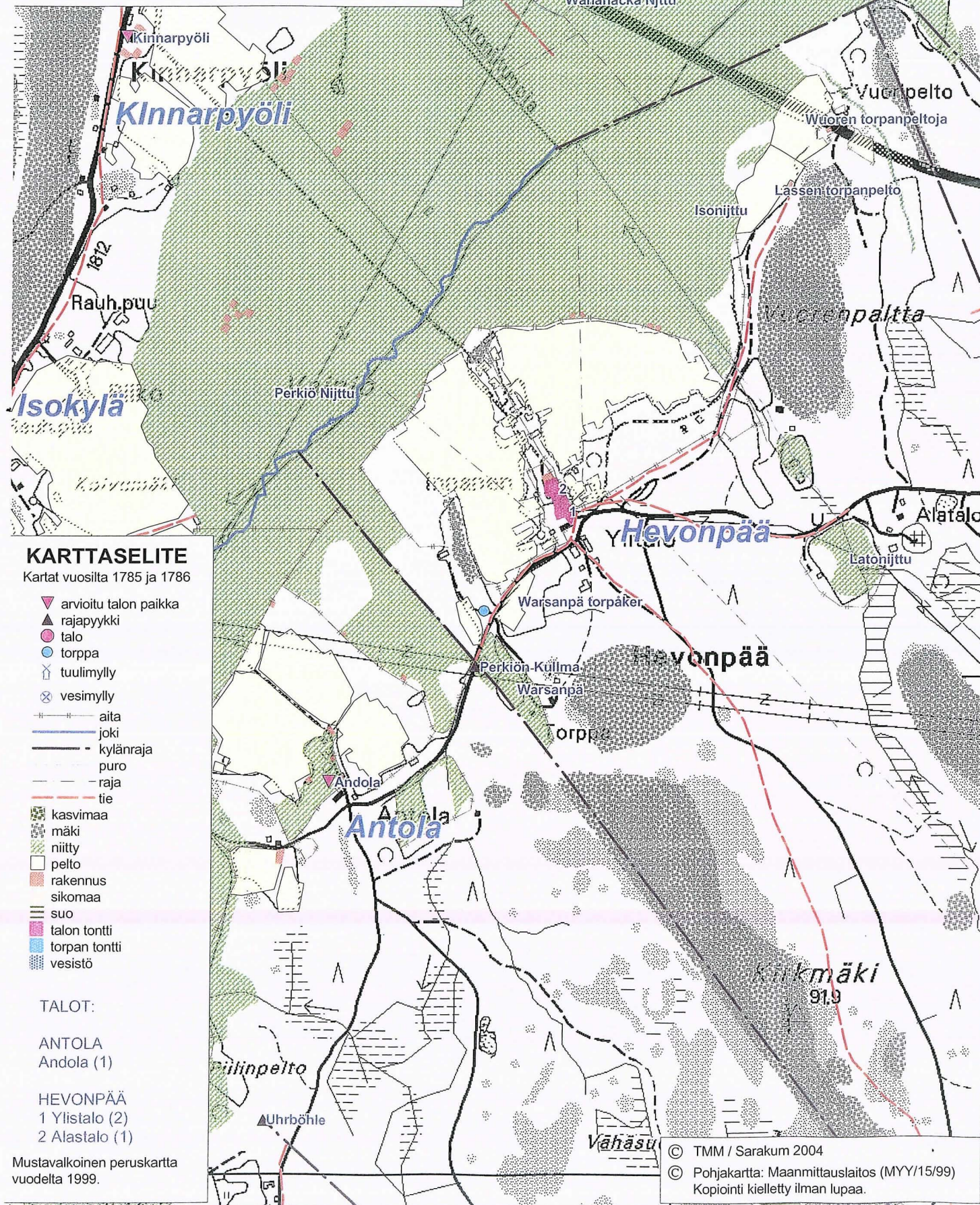

HALIKKO: ANTOLA ja HEVONPÄÄ

Maankäyttö vv. 1785 ja -86 laadittujen karttojen
mukaan siirrettynä peruskarttapohjalle

1:10 000

Turun maakuntamuseo /
Jaana Salmi 2001, tuloste Jaana Salmi 2004

KUNTA

Halikko

KYLÄ / KAUPUNGINOSA

Hirvikallio

Maisema

Alueella sijaitsee Suomen merkittävimpiin muinaisjäänneksiin kuuluva Rikalanmäki ja Linnavuori. Kylä kuuluu Halikonjoki-Uskelanjokilaaksojen valtakunnallisesti merkittävään maisema-alueeseen. Laaja kyläalue, jonka rakennuskanta on hyvin eri ikäistä. Runsaasti sodanjälkeistä ja omakotiasutusta sekä teollisuutta. "Hirvikallion kylä" sijaitsee Viurilanlahden pohjois- ja länsipuolella, suurten kartanoiden, Viurulan ja Vuorentaan, maiden jäädessä kuitenkin rannan ja kylän väliin. Idässä kylä rajoittuu Halikonjokeen, lännessä rajana ovat Puotilan ja Laitolan kylät. Kylän jakaa valtatie 1 lounais-koillisuunnassa. Tien pohjoispuoli muodostuu pääasiassa peltomaisemasta, jota rikkovat Rikalanmäki, Linnamäki ja Lempolanmäki. Hirvikallion tien varteen, 1-tien pohjoispuolelle on muodostunut laaja pienteollisuusalue. Kylä jatkuu lännessä Rekossuon taakse. Valtatien 1. eteläpuolelta kylän kohdalla sijaitsee Kreivinmäki, jossa on kunnan ulkoilmamuseo. Kreivinväen ympärille levittäytyy Viurilan golfkentät.

Nykyisen Hirvikallion kylän rajojen sisälle jää kokonaan entinen RIKALAN kylä, johon kuuluvat sekä Rikalanmäen rautakautinen kalmisto että Linnamäki. Nykyinen Rikalan kylä sijaitsee entisen kyläalueen pohjoispuolella.

Historia

Rikalasta on löydetty asutuslöytöjä jo kivikauden lopulta sekä muinaisjäänneksiä 700-luvulta, mutta Rikalanmäen huomattavin vaihe ajoittuu rautakauden loppuun (n. 1000-1200), jolloin siitä kasvoi Halikonlahden kauppakeskus. Nimi Rikala onkin johdettu rikas-sanasta. Perimätieto kertoo Rikalan kaupungista, mutta sitä arkeologit eivät ole vielä pystyneet todentamaan. Kaikkiaan Rikalan kalmistosta on tutkittu 50 ehjää hautaa sekä havaittu merkkejä tuhoutuneista. Vuonna 1953 Halikon kunta ja seurakunta ostivat Tuhkalan tilasta rautakautisen kalmiston osuuden ja siitä muodostettiin muinaismuistoalue (Rn:o 1:59). Linnamäki, joka sijaitsee Rikalanmäestä kaakkoon on toiminut kauppapaikan suojana. Jyrkkärinteistä kalliovuorta suojaa 180 metriä pitkä kivivalli, joka on aikoinaan kannattanut hirsistä rakennettua varustusta. Linnavuoren laelta avautuu näköala Rikalaa ja Halikonlahdelle. Sieltä pystyttiin myös hallitsemaan jokiliikennettä. Kuninkaankartastoon vuosilta 1776-1805 on merkitty Linnavuoren kupeeseen ankkurointipaikka. Sekä Hirvikallion että Rikalan kylät ovat kuuluneet ns. suomalaisen oikeuden kylliin, jotka ovat maksaneet ruokaveronsa viljana. Tästä on voitu päätellä, että kylät ovat syntyneet jo varhaiskeskiaikana, siis viimeistään 1200-luvulla. Hirvikallion yksinäistalo, joka oli rälsstitalo, on merkitty maarekisteriin 3.11.1786. Talo siirtyi Viurilan omistukseen 1800-luvulla. Tila on sijainnut isojakokarttojen mukaan mäen eteläreunalla. Tilan 1700-luvun pellot reunustavat mäkeä ja niityt ovat renkaana peltojen ympärillä. Ensimmäinen maininta asiakirjoissa Rikalan kylästä on vuodelta 1447. Vuoden 1540 maakirjassa mainitaan Rikalasta 3 taloa. 1700-luvun kartoissa Rikalassa on 6 taloa, jotka ovat sijoittuneet mäkeä halkovan "kadun" molemmin puolin. Talojen nimet pohjautuvat vanhaan taruun Rikalasta kaupunkina. Taloista Fiskal (Viskaali), Borgmestar (Pormestari), Tullnär (Tullnäari, myöh. Rikala) sijaitsivat tien pohjoispuolella ja Räntmestar (Räntmestari), Kylänlapsi ja Besökare (Söökari) eteläpuolella. Halikon historia I mainitaan kahdeksan taloa, joita em. lisäksi olisivat vielä Posti ja Kestalo. Tarinan mukaan Rikalan varakkailla taloilla oli punaiseksi maalatut ikkunaluukut ja Rikalan väkeä pidettiin muita ylempänä. 1800-luvun alussa Rikalan talot joutuivat kaikki Viurilan kartanon omistukseen. Maarekisteriin Rikalan talot on merkitty vasta 1882 ja 1883. Tuolloin taloja oli kuusi, eli: Tullnär Rn:o 1, Besökare Rn:o 2, Borgmestar Rn:o 3, Kylänlapsi Rn:o 4, Räntmestar Rn:o 5, Fiskal Rn:o 6.

Vuonna 1922 yhdistettiin valtiovarainministeriön päätöksellä talot numero 1 ja 2 Rikalaksi sekä talot 3,4,5 ja 6 Hirvikallioksi. Lisäksi Rikalan kylässä oli Rikalanmäen itäisivustalla kaksi sotilastorppaa sekä pohjoispäässä tuulimylly. Rikalalla oli torppa myös nykyisen 1-tien eteläpuolella, Rivometsän laidassa. Rikalan kylän 1700-luvun maat ovat olleet hyötykäytössä lähes kokonaisuudessaan, takamaat sijaitsivat nykyisen Rivometsän paikkalla, jossa oli myös Viurilalle kuuluvia torppia. Kylän isojaon aikaiset pellot sijaitsivat molemmin puolin Rikalanmäkeä sekä Linnanmäen itäpuolella, kuitenkin niin että pääosin ne ovat nykyisen 1-tien pohjoispuolella. Rikalan niittyjä oli sekä Halikonjoen varrella, 1-tien eteläpuolella nykyisen golfkentän mailla että Linnanmäen luoteispuolella. Kylään kuului myös kaksi hakaa, joista toinen sijaitsi Linnanmäen eteläkolkassa ja toinen kylän kaakkoisnurkassa, nykyisen 1-tien eteläpuolella rajoittuen Halikonjokeen. NYKYINEN MAISEMARAKENNE: Rikalan kantatilat sijaitsivat mäen eteläpäässä. Alkuperäisiä rakennuksia ei ole jäljellä, vain Viskaalin tilan paikalla on ollut Kaijankallion tila, josta on jäljellä navetta 1940-luvulta. Rikalan tila sijaitsee ylempänä mäen laella. Se on Viurilan talleiksi ja tilanhoitajan asunnoksi 1800-luvun loppupuolella pystytetty tiilirakennus. Rakennus toimii nykyisin sekä asuntona että pienteollisuustilana. Rikalanmäen pohjoispäässä sijaitsi kaksi torppaa, joista toinen oli Viurilan Fribergin torppa. Nyt tällä paikalla on Harjulan tila, jonka päärakennus on vuodelta 1932, tila on kuitenkin lohkottu vasta vuonna 1945 rintamamiestontiksi. Valtatie 1 eteläpuolella, golfkenttien ympäröimänä sijaitsee Kreivinväen ulkomuseoalue. Entiseltä nimeltään se oli Maurinmäki ja sen lahjoitti kreivi C. G. Armfelt vuonna

1953 kotiseutu- ja museoyhdistykselle. Mäellä oli jo tuolloin asuinrakennus 1700-1800-lukujen taitteesta sekä mamsellimylly. Tila kutsuttiin Bohmiksi (Pummi). Rakennukset ovat hyväkuntoisia ja museokäytössä. Alue kuuluu nykyisin Halikon kunnalle. Muutoin Hirvikallion kylän maisema-alueelle sijoittuva vanhempi rakennuskanta muodostuu Riikin tilan vuonna 1856 valmistuneesta tallista, josta sittemmin on tehty asuinrakennus. Riikki oli Vuorentaan kartanon torppa, ja siitä on maininta jo v. 1798, jolloin siellä asui reserviläinen Johan Rijk. Riikintilan pohjoispuolella on Magnulan pieni, 1800-luvulta peräisin oleva asuinrakennus. Lisäksi kylän mailla, Halikonjoen varrella, rautatie- ja maantiesillan välissä sijaitsee Siltainvälin tila. Tilan rakennukset ovat toimineet nahkurin asuntona ja verstaana. Päärakennus on noin 1800-luvun puolivälistä, nykyiseen asuunsa se on korjattu 1924. Turku- Karjaa radan Halikonjoen ylittävä rautatiesilta valmistui 1890. Hirvikallion länsilaidalla, 1-tien ja Hirvikalliontien risteyksestä pohjoiseen päin on laaja pienteollisuusalue. Teollisuushallit sijoittuvat Hirvikalliontien ja Linnamäentien molemmin puolin. Linnamäentien varret olivat 1700-luvulla niittyinä. Rikala on mahdollisesti viljelty jo rautakaudella. Yhtäjaksoinen viljely samoilla pelloilla on kuitenkin todistettavasti jatkunut jo ainakin 1600-luvulta saakka, pääosaa isojaon aikaisista pelloista viljellään edelleen. Hirvikallion alueelle sijoittuvista kuudesta Rikalan kantatilasta sekä Hirvikallion yksinäistilasta ei ole rakennuksia jäljellä. Kulttuurihistoriallisesti arvokkaasta rakennuskannasta Hirvikallion kyläalueella voidaan mainita siltojen välissä sijaitseva nahkurinasunto Sillanväli sekä rautatiesilta 1890-luvulta, Kreivinmäen ulkomuseoalueella sijaitseva asuinrakennus 1700-1800-lukujen taitteesta, Katajiston (ent. Uusitalo) tila, joka on toiminut Vuorentaan kartanon työläisten asuntona, Kujanpää (ent. Viurilan muonamiesten asunto) sekä Magnulan ja Riikin tilojen 1800-luvun asuinrakennukset. Rikalan rautakautinen kalmisto ja linnavuori ovat vielä säilyneet kokonaisuutena ja ovat tälläisenä Suomen rautakautisen esihistorian merkittävimpiä jäännöksiä. Hirvikallion kylä on ns. vanhemman asutuksen kantakylä, joka on perustettu jo varhaiskeskiaikana (ennen v. 1300). Mm. läheiset Mustamäki ja Kihinen lienevät Hirvikallion tytärkylä. Hirvikallion yksinäistalo siirtyi 1800-luvulla Viurulan omistukseen. Kylässä oli runsaasti mäkitupalais- yms. asutusta, mutta ei (ainakaan nimeltä mainittuja) torppia. Tosin jo Halikon vanhimmassa, vuosien 1692-1705 rippikirjassa mainitaan Maunulan osatalo tai torppa. Hirvikallion kylä sijaitsee osin Halikon asemaseudulla, osin kirkonkylän tuntumassa. Alue on varsin laaja, rajoittuen moniin eri kyliin. Alue on maisemallisesti varsin vaihtelevaa. Eteläosa koostuu paljolti metsästä (mm. Rivometsä), joskin alueen eteläkärjessä on /jonkin verran asutusta ja viljelyksiä, Soikvuoren länsireunalla. Etelässä aluetta halkoo voimalinja. Kylän keskiosassa kulkee Valtatie 1 koillinen-lounas -suunnassa. Kylän pohjoisosissa on osin peltoa ja varsin tiivistä asutusta, joka on pääosin 1940-1950-luvun tyyppitaloja ja omakotiasutusta. Asutus on ryhmittynyt aluetta pohjois-etelä -suuntaan halkovaan Rikalantien varrelle. Kylän itälaidalla sijaitsee Rikalanmäki, jossa on rautakautinen kalmisto ja siitä hieman lounaaseen Rikalan linnavuori. Linnavuorelta etelään, Valtatie 1:n eteläpuolella on golf-kentän ympäröimä Kreivinmäen (ent. Maorlanmäki) ulkomuseo. Kylän itäosiin kuuluu myös osa lilikkeenmäen asutus- ja teollisuusalueesta.

Nykytila

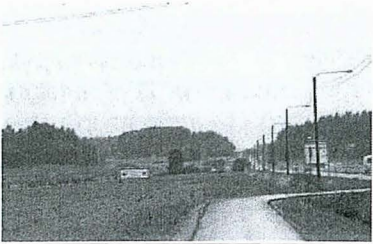
Suunniteltu moottoritien liittymä kulkisi Rikalanmäen ja Linnamäen välistä Rikalanmäkeä eteläpäästä viistäen. Varsinais-Suomen täydennysseutukaavassa (1990) Rikalanmäki ja linnavuori on merkitty suojelukohteiksi (SU:2-431 ja SU-663) ja Kreivinmäen ulkomuseoalue (SU-684). Halikon keskustan osayleiskaavassa (1994, vahvistamaton) Rikalanmäki ja linnavuori on merkitty muinaismuistolain nojalla suojelluiksi alueiksi (SM), Rikalanmäellä Rikalan tila on merkitty SR-278. Mäkien ympärillä olevat pellot ovat MU ja MU/s -alueita. Pienteollisuusalue on AP ja Py-merkinnöillä varustettua.

KUNTA	KYLÄKOSA	KOHDENO
Halikko	Hirvikallio	15
ARVOALUE	ARVOTUS	
Hirvikallion vanha kylätontti	Historiallinen	

KUVAUS
Vanha kantatalon tontti, jolla ei ole enää rakennuksia.
Historiallisen ajan kiinteä muinaisjäännös.

KUNTA	KYLÄKOSA	KOHDENO
Halikko	Hirvikallio	16
ARVOALUE	ARVOTUS	
Kreivinmäki	Seudullinen	

KUVAUS
Ent. Maurlanmäki. Kreivi Armfelt lahjoitti tilan Halikon kotiseutu- ja museoyhdistykselle 1953. Mahdollisesti Vuorentaan kartanon entinen torppa. Asuinrakennus 1700-l/1800-l, mamsellimylly, luhti ja aitta 1800-l. (SU 684).

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Hirvikallio	76
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Harjula	Historiallinen	

Ent. torpan paikka. Lohottu rintamamiestontiksi 1945. Päärakennus 1968. Vanha asuinrakennus 1932. Vaja 1900-l alusta. Paikalla oli sotilaantorppa 1770-l. Viurilan Fribergin torpparin umpipihallinen tontti 1800-l lopulla.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Hirvikallio	77
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Kaijakallio	Historiallinen	

Vanhan Rikalan kylän Fiskal (nro 6) -talo oli tällä kohdalla ainakin 1770-l. Lohottu pika-asutustilaksi. 1890-luvulla. Rakennuksista on vain navetta (1941-50) jäljellä.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Hirvikallio	78
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Katajisto (entinen Uusitalo)	Paikallinen	

Vuorentaan kartanon työväen asuinrakennus. Päärakennus n. 1926, muutoksia 1971-72 ja 1987. Pihalla navetta 1900-l alkupuolelta ja sauna 1930-40-l.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Hirvikallio	79
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Kreivinmäki	Seudullinen	
Vuorentaan ent. torppa. Armfelt lahjoitti torpan Halikon kotiseutu- ja museoyhdistykselle v.1953. Asuinrakennus 1700-l/1800-l, mamsellimylly 1800-l. Luhtiaitta ja aitta 1800-l. Asuinrakennusta lukuunottamatta rakennukset ovat museokäytössä. (SU 684.)		
KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Hirvikallio	80
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Kujanpää	Maisemallinen	
Kujanpään torppa sijainnut tontilla 1853. Viurilan kartanon muonamiesten asunto, päärakennus ja vaja 1800-l/1900-l alusta. Lisäksi pihapiirissä sauna/as.rak. ja kellari.		
KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Hirvikallio	81
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Magnula	Maisemallinen	
Päärakennus 1800-l. Pihassa vaja. Rakennukset ovat melko alkuperäisen näköisiä.		
KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Hirvikallio	82
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Mäkirinne	Paikallinen	
Vuorentaan kartanon ent. torppa. Päärakennus 1800-l, muutoksia 1960-l, 1970-l, 1991 ja 1992. Pihalla kellari, sauna (-1950-l), navetta (-1950-l).		
KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Hirvikallio	83
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Nurmela, Lintula	Historiallinen	
Asuinrakennus ja karjasuoja vuodelta 1949 (kummankin suunnittelija A.Rannisto/Salo). Puotilan Brobackan torpan navetta sijaitsi aiemmin tällä Nurmelan paikalla.		

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Hirvikallio	84
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Palta	Historiallinen	
Päärakennus ja navetta 1940-l puolivälistä.		
KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Hirvikallio	85
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Riikki	Paikallinen	
Riikin torppa tunnettiin jo 1798. Päärakennus 1856, muutoksia 1950-, 1960- ja 1980-luvulla. Alun perin tontilla oli Vuorentaan kartanon hevostalli. Piharakennus 1960-l.		
KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Hirvikallio	86
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Rikala	Seudullinen	
Tiilinen päärakennus 1800-luvulta. Wiurilan katanon tilanhoitajan asunto, varasto ja kellari 1800-l puolivälistä. Rikalan maat lohkottu pika-asutustiloiksi 1940-50-l. Osa valtakunnallisesti arvokasta kulttuuriympäristöä.		
KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Hirvikallio	87
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Siltainväli	Paikallinen	
Asuinrakennus ja nahkurin verstaas/kisällin asunto, rakennukset ovat peäisin noin1850-luvulta. Tontti on kuulunut Viurilan kartanoon. Tilalla on asunut ainakin 3 nahkuria perätysten. Rakennusten ulkoasu on enimmäkseen peräisin vuodelta 1924.		
KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Hirvikallio/Kärävuor	88
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Rautatiesilta	Seudullinen	
Rautatiesilta Halikonjoen yli on rakennettu 1890-luvulla. Silta räjäytettiin v. 1918; yläosa tuhoutui, korjattiin käyttökuntoon samana vuonna.		

HALIKKO: KIHINEN, MUSTAMÄKI, HIRVIKALLIO
Maankäyttö vuonna 1780 laaditun kartan
mukaan peruskarttapohjalle siirrettynä

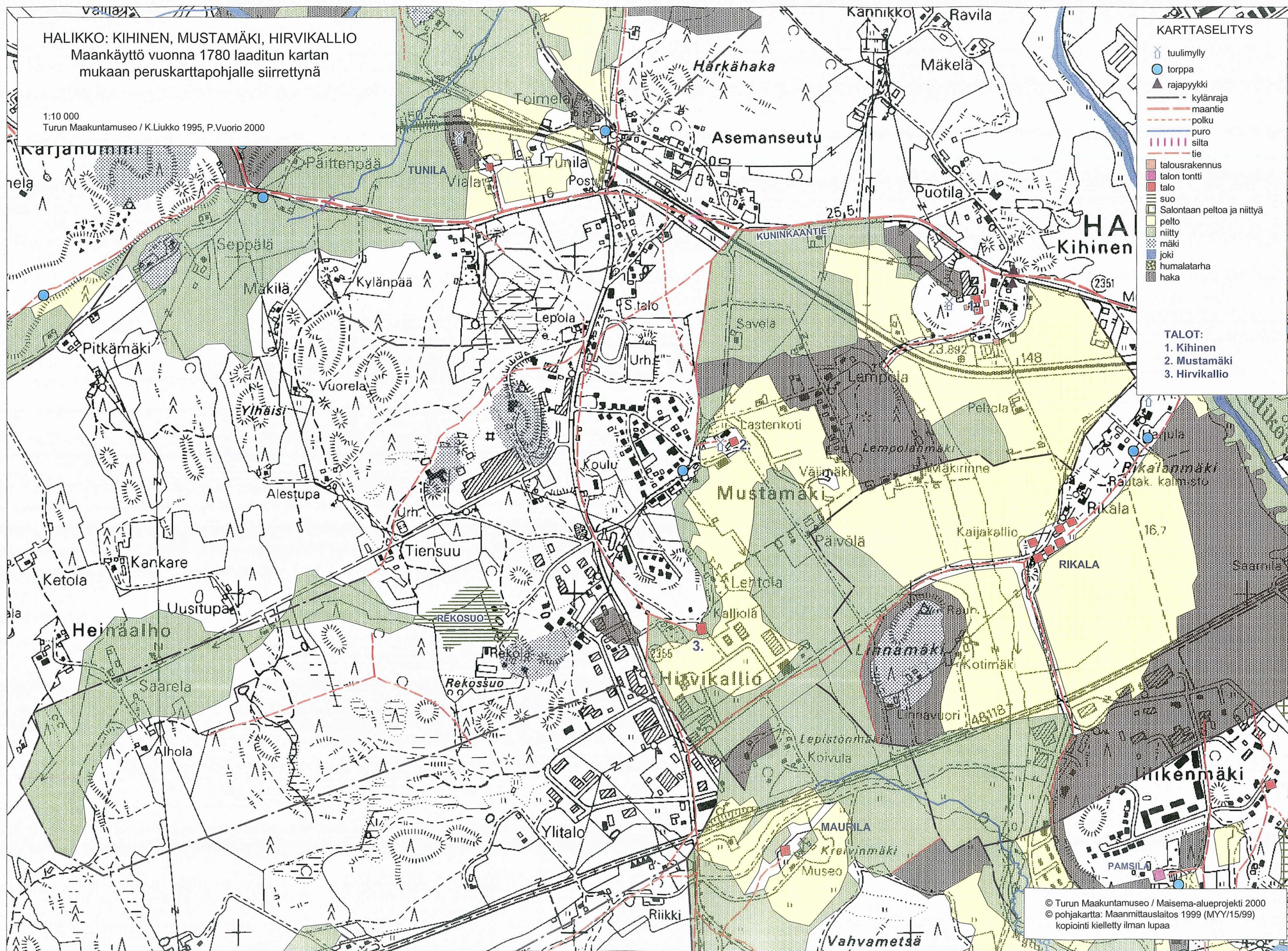
1:10 000
Turun Maakuntamuseo / K.Liukko 1995, P.Vuorio 2000

KARTTASELITYS

- tuulimylly
- torppa
- rajapyykki
- kylänraja
- maantie
- polku
- puro
- silta
- tie
- talousrakennus
- talon tontti
- talo
- suo
- Salontaan peltoa ja niittyä
- pelto
- niitty
- mäki
- joki
- humalatarha
- haka

TALOT:

1. Kihinen
2. Mustamäki
3. Hirvikallio

KUNTA
Halikko

KYLÄ / KAUPUNGINOSA
Hulvela

Maisema

Kylä sijaitsee Halikon itäreunassa. Se käsittää kiilamaisen kaakko-luode -suuntaisen alueen, joka rajoittuu etelässä Seppälään, Pappilaan ja Korvenpähän ja lännessä Ruskaan sekä pohjoisessa Ammakon ja idässä Seppälän lisäksi Yöntilään. Alueen keskiosa on metsää ja lähes asumatonta. Rakennuskanta sijoittuu metsän reunalle. Myös pohjoisessa on pienempiä metsäsaarekkeita (mm. Arometsä), joiden reunalla on asutusta. Alueen eteläosaa halkoo Hajalantie, jonka varrella kylän vanhin rakennuskanta, kantatilat, sijaitsee muodostaen selväpiirteisen rivikylän, jonka eteläpuolella aukeaa pelto. Rivikylän alueella tilojen päärakennukset sijaitsevat kaikki sivut Hajalantien suuntaisesti.

Historia

Hulvelan kylä on asutettu ilmeisesti vasta myöhempänä keskiaikana (n. vuoden 1300 jälkeen). Vuoden 1540 maakirjassa Hulvelan kylässä mainitaan neljä taloa, joiden isännät olivat Tuomas Heikinpoika, Matti Rekonp., Niilo Jaakonp. ja Matti Heikinpoika. Näistä taloista kaksi on sittemmin hävinnyt (ilmeisesti liitetty naapureihin) ja Halikon vanhimmassa rippikirjassa kylässä on mainittu kaksi taloa; Isotalo (n:o 1), josta ruotujakolaitoksen muodostuessa tehtiin kersantin puustelli ja Vähätalo (n:o 2). Isotalolla on ollut ainakin Valkiamäen eli Lystilän torppa, joka perustettiin 1820-luvun loppupuolella ja luultavasti 1830-luvulla perustettu Hakala. Hakalan itsenäistyttyä siitä muodostettiin kylään kolmas kantatalo (n:o 3) v. 1925. V.1930 Takatalosta tehtiin kylän neljäs kantatila ja v. 1953 Kumpulasta tehtiin kantatalo. Vähätalolla oli myös Valkiamäen torppa, jota sitäkin ilmeisesti kutsuttiin Lystiläksi. Torppari- ja mäkitupa-asumusten itsenäistyessä Hulvelan tilaluku kasvoi huomattavasti, esim. v. 1925 Hakalalle joutuneista entisen Isontalon vuokratiloista itsenäistyivät mm. Perälä, Lystilä, Krinttilä ja Uusitupa. Vähätalosta itsenäistyivät mm. Takala ja Haapala sekä Valkeämäki. V. 1930 Takatalosta lohkottiin Keskitalon asutustila ja 1940/50-luvulla on muodostettu muutamia siirtoväen ja rintamamiestiloja.

Nykytila

Hajalantien varrella, kylän eteläosassa olevat vanhat kantatilojen rakennukset muodostavat yhdessä rivikylän, joka on varsin hyvin säilynyt ja historiallisesti arvokas. Isontalon nykyinen asuinrakennus on rakennettu vasta v. 1950 jälkeen.

KUNTA
Halikko

ARVOALUE
Vanha kylänraitti

KYLÄKOSA
Hulvela

ARVOTUS
Seudullinen

KOHDENO
17

KUVAUS

Isotalon (päärak 1950-l) ja Vähätalon (päärak. 1850-l) kantatilojen rakennukset sijatsevat vanhoilla tonteillaan. Pihapiirien rakennuskanta raitin varrella. Lännessä muonamiehen asuinpaikka ja vanha torppa.

KUNTA
Halikko

KIINTEISTÖ
Hakala

KYLÄ
Hulvela

ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
89

Alun perin Isotalon torppa. Päärakennus 1918 (kuisti tehty myöhemmin, sisätilamuutoksia 1993). Sauna 1951 ja navetta 1900-l alusta. Muodostettu kylän kantatilaksi nro 3 v. 1925.

KUNTA
Halikko

KIINTEISTÖ
Halmela

KYLÄ
Hulvela

ARVOTUS
Historiallinen

KOHDENO
90

Ent. käsityöläisasumus hieman etelämpänä kyläraitista. Päärakennus 1800-l lopulta, lisäosa 1964, kuisti 1980-l. Pihapiirissä puuliiteri (+ lisäosana navetta myöh), kalkkunala ja lautavaja.

KUNTA
Halikko

KIINTEISTÖ
Ilola

KYLÄ
Hulvela

ARVOTUS
Paikallinen

KOHDENO
91

Isotalon entinen mäkitupa. Eteiskamarillinen tupa ja vaja 1900-l alkupuolelta. Tontille on merkitty torppa jo 1780-luvulta peräisin olevaan karttaan.

KUNTA
Halikko

KIINTEISTÖ
Santamäki

KYLÄ
Hulvela

ARVOTUS
Paikallinen

KOHDENO
92

Isotalon ent.vuokratila/asuntotila. Päärakennus 1920-30-l (sisätilamuutoksia myöhemmin). Navetta/kanala 1930-l. Päärakennuksessa on toiminut myös Ruskan koulun keittola ja se on ollut opettajan asuntona.

KUNTA
Halikko

KIINTEISTÖ
Takala

KYLÄ
Hulvela

ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
93

Päärakennus 1800-l, muutoksia1940-l. Pihapiirissä navetta/lato ja sikala 1950-l.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Hulvela	94
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Takatalo	Maisemallinen	

Ent. Isotalon vuokratila. Päärakennus keskusmuuripohjakaavainen 1928 (vesijohto 1950-l), pihapiirissä navetta, aitta, kuivuri ja vaja n 1930-1950-l. Rakennukset ovat säilyneet melko alkuperäisessä asussaan.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Hulvela	95
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Vähätalo	Seudullinen	

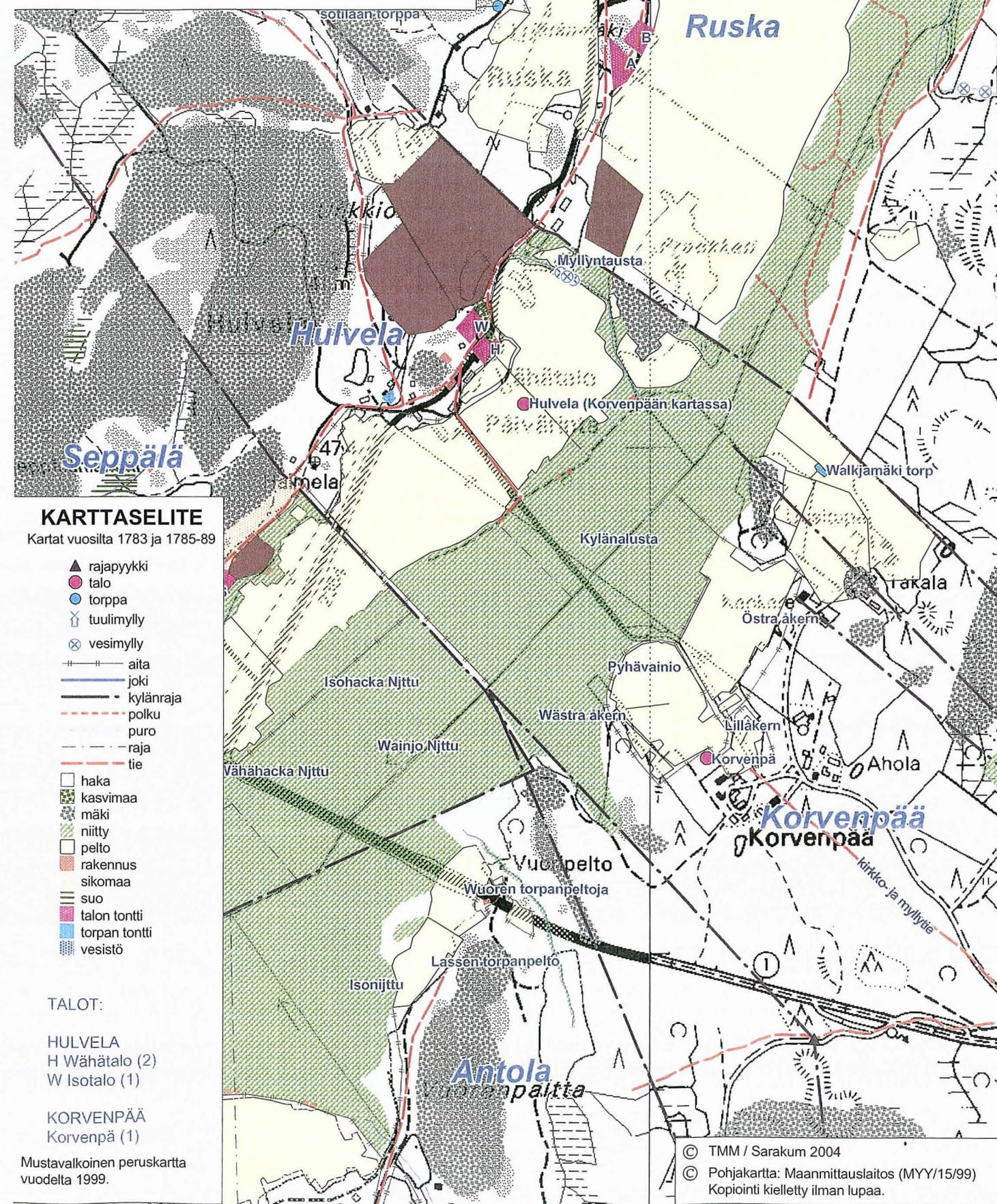
Kantatalo vanhalla kylätontilla. Päärakennus 1850-l, muutoksia 1947, 1968 ja 1979. Navetta 1800-l, laaj. 1952. Aitta 1800-l, kanala ja luhti 1862. Vaja, sauna ja 2 makasiinia. Muonamiehen asuinrakennus etäämpänä pihapiiristä.

HALIKKO: HULVELA ja KORVENPÄÄ

Maankäyttö vv. 1783 ja 1785-89 laadittujen karttojen mukaan siirrettynä peruskarttapohjalle

1:10 000

Turun maakuntamuseo /
Jaana Salmi 2001, tuloste Jaana Salmi 2004

KUNTA	KYLÄ / KAUPUNGINOSA
Halikko	Hyyperä

Maisema

Kuuluu valtakunnallisesti arvokkaaseen Uskelan - Halikonjokilaakson maisema-alueeseen. Hyyperä rajoittuu pohjoisessa Mustisiin, idässä Paimoiisiin, kaakossa Lokkilaaan, etelässä Ruskaan ja lännessä Kultolan ulkopalstaan. Hyyperä kuuluu Uskelan - Halikonjokilaakson maisema-alueeseen. Hyyperän itäosa on mäkeä, josta maasto laskeutuu kohti Lokkilanojaa.

Historia

Hyyperästä on tehty kivikautisia yksittäislöytöjä. Vuonna 1928 saatiin museoon Toivo Moisioin löytämä mustasta sädekiviliuskeesta tehty taltta ja vuonna 1949 löysi Kalle Nikkanen pyöröteräisen kirveen Kallelasta. Hyyperä on maksanut ruokalisäveronsa ruotsalaisen oikeuden mukaan, mikä tarkoittaa veron maksamista voina. Tämän perusteella Hyyperän kylä voidaan ajoittaa syntyneeksi vuoden 1300 jälkeen. Hyyperään asutus on levinnyt Paimiosta. 1560-luvulla Hyyperässä oli yksi talo, joka kuului Paimion kuntaan. Asiakirjamaininta Hyyperästä on jo Halikon vanhimmassa rippikirjassa vuosilta 1692-1706. Hyyperän yksinäistalo (n:o 1) on merkitty maarekisteriin 29.8.1884. Hyyperän tila oli yksi Halikon kuudesta sotilasvirkatalosta. Hyyperässä asui Turun läänin jälkaväkirykmentin vääpeli. 27.2.1865 siirrettiin Hyyperä Paimiosta Halikon kuntaan. 26.11.1929 on maarekisteriin merkitty Myllyniitty (n:o 2), joka muodostettiin lohkomalla Hyyperän sotilasvirkatalosta. Isojakokartan mukaan vuonna 1781 Hyyperän kantatalo on sijainnut pienellä mäellä lähellä jokea. Tilan pieni pelto on sijainnut talon vieressä. Mäen viera on kulkenut tie läpi kylän. Hyyperän naapureita olivat kaksi suurempaa kylää, Lokkila ja Mustinen, joiden väliin Hyyperä sijoittui.

Nykytila

Hyyperän sotilasvirkatalon vanha asuinrakennus purettiin1848. Vanhassa talossa oli kaksi yhtä suurta asuinhuonetta, joiden välissä oli porstua. Vuonna 1854 saatiin valmiiksi uusi asuinrakennus, jonka pohjakaava käsitti kaksi tupaa, porstuan ja kaksi porstuaperäkamaria. Nykyisin Hyyperän kylän kantatalon paikalla ei ole asuinrakennusta. Mäellä on joitakin eri ikäisiä maatalousrakennuksia ja sinne ollaan parhailleen rakentamassa uutta konehallia. Tämän lisäksi kylässä on vain yksi 1950-luvulla rakennettu talo. Hyyperän kantatilan paikalta on kauniit näkymät ympäröivään peltomaisemaan. Paikka on maisemallisesti arvokas kohde.

KUNTA	KYLÄKOSA	KOHDENO
Halikko	Hyyperä	18
ARVOALUE	ARVOTUS	
Vanha kylätontti	Historiallinen	

KUVAUS

Vanhalla sotilasvirkatalon tontilla ei ole enää asuinrakennuksia. Hyyperän talon vanha aitta 1800-l on vielä paikalla.Historiallisen ajan kiinteä muinaisjäänös.

KUNTA	KYLÄKOSA	KOHDENO
Halikko	Hyyperä	18
ARVOALUE	ARVOTUS	
Vanha kylätontti	Historiallinen	

KUVAUS

Vanhalla sotilasvirkatalon tontilla ei ole enää asuinrakennuksia. Hyyperän talon vanha aitta 1800-l on vielä paikalla.Historiallisen ajan kiinteä muinaisjäänös.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Hyyperä	96
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Hyyperän vanha-aitta	Maisemallinen	

Aitta 1800-l, on kuulunut Hyyperän 1950-luvulla puretun päärakennuksen yhteyteen.

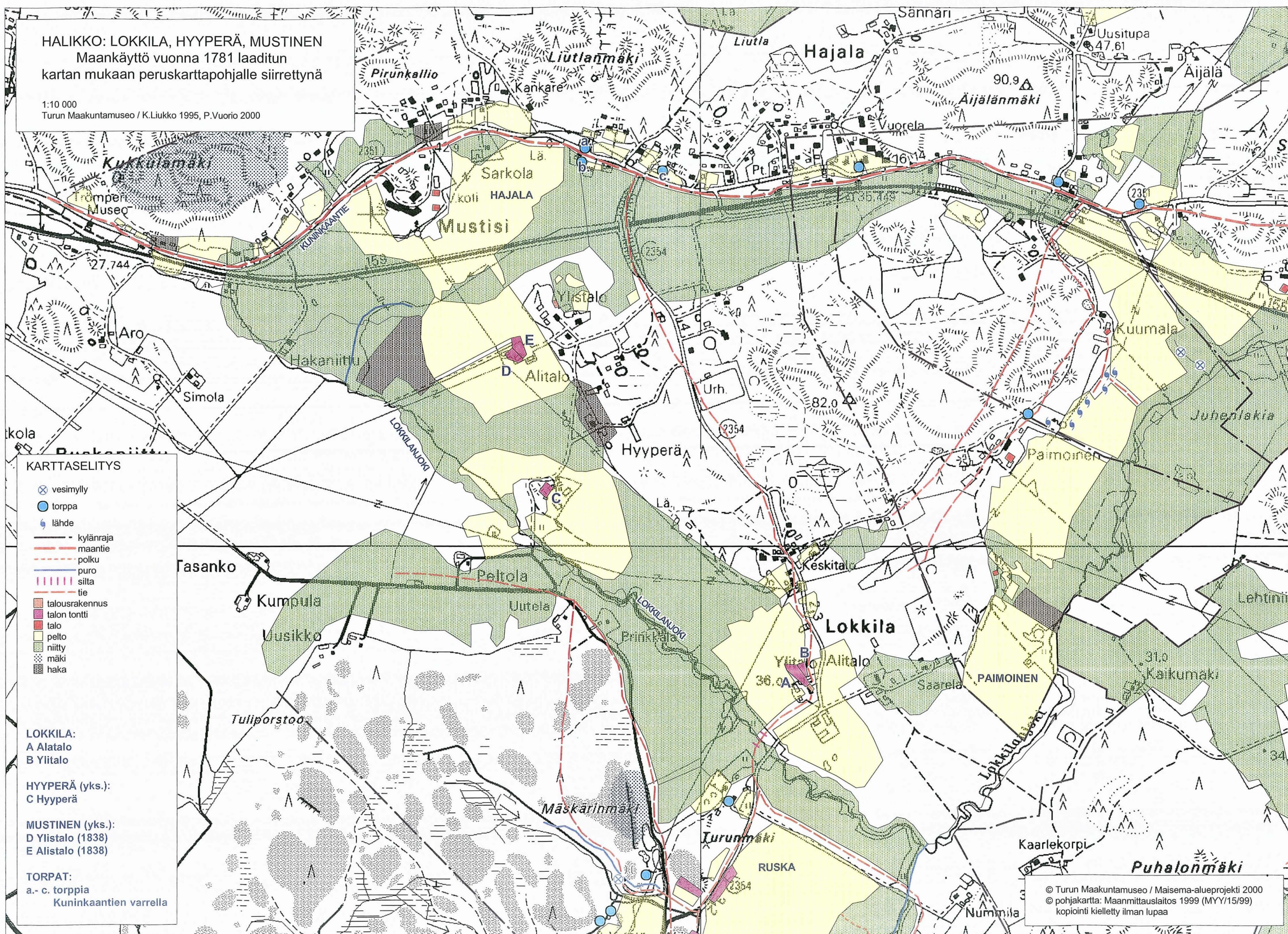
KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Hyyperä	97
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Myllyniitty	Historiallinen	

Ent. Hyyperän torppa (?). Päärakennus 1800-l/1900-l. Navetta lienee samoilta ajoilta. Päärakennuksessa tupä, kamari ja puari (aitta). Rakennukset säilyneet vanhassa asussaan.

HALIKKO: LOKKILA, HYYPERÄ, MUSTINEN
Maankäyttö vuonna 1781 laaditun
kartan mukaan peruskarttapohjalle siirrettynä

1:10 000
Turun Maakuntamuseo / K.Liukko 1995, P.Vuorio 2000

KUNTA
Halikko

KYLÄ / KAUPUNGINOSA
Häntälä

Maisema

Alue kuuluu Halikon- Uskelan jokilaaksojen valtakunnallisesti merkittävään maisema-alueeseen. Häntälän kylä sijaitsee Halikonjoen länsipuolella Ahtialan kylän naapurina. Kylä on pääasiassa peltoa, jonka keskellä on mäki, jossa Häntälän yksinäistila sijaitsee. Kylän halki kulkee Kuninkaantie sekä vanha ratalinjaus.

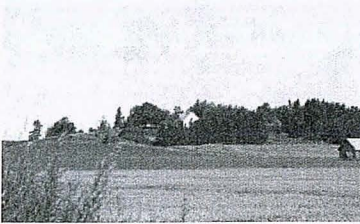
Historia

Häntälän kylä kuului ns. suomalaisen ruokalisäoikeuden piiriin (maksoivat veronsa viljana), josta on voitu päätellä kylän syntyneen viimeistään 1200-luvulla. Häntälä mainitaan asiakirjoissa ensimmäisen kerran vuonna 1429. Vuoden 1540 Varsinais-Suomen maakirjassa mainitaan Häntälän yksinäistila, sama tieto on 1560-luvulta. Häntälän tila oli 1700-luvulta alkaen Turun ja Porin läänin ratsuväkirykmentin Halikon komppanian ratsutila numero 79. Maarekisterikirjaan tila on merkitty 6.9.1892. Häntälän kylästä puuttuvat isojakokartat täydellisesti. Häntälän tila toimi nimismiehentalona ja siten käräjien pitopaikkana 1500-luvun lopulta alkaen. Häntälän nimismiestalossa toimi myös Halikon kestikievari. Kestikievari sai 1800-luvun alussa omat rakennuksensa tilalle: vuoden 1826 katselmuksessa kestikievarirakennuksia oli sali ja 2 salikamaria, keittiö, livin- ja hollitupa sekä kievarin vaatimat ulkorakennukset. Häntälän koskessa on toiminut suuri vesimylly, ns. vero- eli tullimylly, jota myös muiden kylien asukkaat käyttivät. Myllärin asuinrakennukset sijaitsivat Ahtialan kylän puolella, joen toisella rannalla. Myllystä on vielä rauniot näkyvissä. Häntälän tilan nykyinen päärakennus on 1920-luvun lopulta, pihapiirissä on myös renkitupa 1800-luvun lopulta sekä talousrakennuksia. Häntälästä puuttuvat kartat 1700-luvulta, mutta Kuninkaankartaston perusteella voidaan todeta, että nykyinen tilakokonaisuus sijaitsee perinteisellä paikalla. Vässilän kylän isojakokartasta nähdään, että Häntälällä on ollut torppa nykyisen Häntäläntien risteyksen kohdalla, Kuninkaantien länsipuolella.

KUNTA	KYLÄKOSA	KOHDENO
Halikko	Häntälä	19
ARVOALUE	ARVOTUS	
Vanha yksinäistalon tontti	Seudullinen	

KUVAUS

Häntälän kantatalo vanhalla tontillaan. Päärakennus1927/28, entinen renkitupa 1800-l, aitta ja osa navetasta. Nimismiehen asuin- ja käräjäpaikka. Rakennuksessa on toiminut myös kestikievari.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Häntälä	98
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Häntälän yksinäistila	Maisemallinen	

Kantatalo vanhalla tontillaan. Päärakennus 1927/1928 (muutoksia 1950-l 1980-l). Renkitupa 1800-l (muutoksia 1980-l). Aitta/lato, vanhan navetan pääty, sauna/autotalli 1960, sikala 1971, kuivuri 1964.

KUNTA
Halikko

KYLÄ / KAUPUNGINOSA
Ikelä

Maisema

Vanhaa maatalousaluetta, jossa vanhojen kantatilojen rakennuskanta sijaitsee molemmin puolin Ikeläntietä varsin lähellä toisiaan. Peltomaisemat ovat myös alueella hallitsevia. Kylä sijaitsee Halikon keskiosassa aivan Valtatie 1:n tuntumassa, sen pohjoispuolella. Kylää rajoittavat lännessä Laitola, Puotila ja Kihinen, pohjoisessa Pailinna, idässä Kannisto, Mätikkö ja Kirjola sekä etelässä Konkola. Kylää halkoo pohjois-etelä-suunnassa Ikeläntie ja länsiosassa samassa suunnassa Lempilänjoki. Alueen rakennuskanta on sijoittunut pääosin Ikeläntien varrelle muodostaen paikoin varsin kiiinteitä kokonaisuuksia. Rakennusryhmien ympärillä on peltoa, pohjoisessa alue on metsäisempää. Alue on maastoltaan melko tasaista pelto- ja metsämaisemaa jokilaaksoineen.

Historia

Ikelä on Halikon vanhimpia maanviljelysseutuja, joka lienee asutettu varsinaisesti jo varhaiskeskiaikana (ennen 1300-lukua), sillä 1500-luvulla kylän talot suorittivat ruokalisäveronsa ns. suomalaisen oikeuden mukaan. Ikelän kylässä oli v:n 1540 maakirjan mukaan kolme taloa (Pekka Mikonpoika, Klemetti Pentinpoika ja Heikki Antinpoika). Nämä ovat ilmeisesti samat, kuin kylän myöhemmin nimeltä mainitut kantatilat Kuuka (n:o 1), Isotalo (n:o 2) ja Keskitalo sekä Sepäntalo (n:o 3). Useampitaloinen kylästä tuli vasta tämän vuosisadan alkukymmeninä. V. 1930 Kuukasta lohkottiin Mäntylän ja Markulan tilat ja v. 1952 Vainio. Isostatalosta lohkottiin 1920- ja 1930-lukujen kuluessa yhteensä 9 tilaa ja Sepäntalosta 1930-luvulla 4. Kylässä suoritettiin isojako v. 1784. V. 1585 Ikelän kylässä mainitaan olleen neljä puomyllyä. Ikelän torpista voidaan mainita jo rippikirjassa v. 1815-21 esiintyvät Kuoppakankare ja Hakala, joista ensin mainittu oli Kuukan ja Hakala Keski- eli Sepäntalon torppa. Isotalolla, samoin kuin muillakin taloilla oli lisäksi mäkitupa-asutusta, lisäksi kylässä asui viime vuosisadalla myös käsityöläisiä (mm. suutari). Rippikirjassa v. 1856-62 mainitaan enää Kankareen torppa (mahdollisesti entinen Kuoppakankare). V. 1877 Kuukalle perustettiin Ilolan torppa, myöhemmin mäkitupa. Kiertokoulunopettaja Hagman asui Ikelässä ainakin 1880-luvulla.

Nykytila

Rakennuskanta, joka alueella on pääosin vanhoja kantatiloja, on säilynyt varsin hyvin.

KUNTA	KYLÄKOSA	KOHDENO
Halikko	Ikelä	20
ARVOALUE	ARVOTUS	
Vanha kylätontti	Seudullinen	

KUVAUS

Kylätontilla oli 1770-80-l talot Kuka, Säppatalo ja Isotalo, joista Sepäntalon ja Isotalon rakennukset sijaitsivat yhä vnhalla tontillaan. Isotalon päärakennus 1800-l, muutoksia 1951. Sepäntalon päärakennus 1938, muutoksia 1950-l.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Ikelä	99
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Isotalo	Paikallinen	

Kantatalo vanhalla kylätontillaan. Päärakennus 1800-l (muutoksia 1951 ja 1980-90-l. Aitta, navetta, rengintupa, sauna ja riihi/luuva 1900-l alusta, halli 1990-l.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Ikelä	100
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Kuuka	Paikallinen	

Kantatalo. Päärakennus 1887 (muutoksia 1920-30-l, 1950-l, 1965, 1980-l). Vanhaintupa 1900-l alusta, (muutoksia 1975), sauna ja aitta 1800-l, navetta 1952.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Ikelä	101
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Markula	Paikallinen	

Päärakennus noin 1910 (muutoksia 1936, 1950-60-l, 1970-1980-l). Navetta 1929 (muutoksia 1952), kuivuri 1930-l, navetta 1950-l/1980-l, lato 1920-l. Lohkottu Ikelästä v. 1930.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Ikelä	102
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Mäntylä	Maisemallinen	

Päärakennus 1907 (muutoksia 1948, 1950-l ja 1967). Navetta 1920-30-l, kellari 1900-l.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Ikelä	103
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Sepäntalo	Paikallinen	

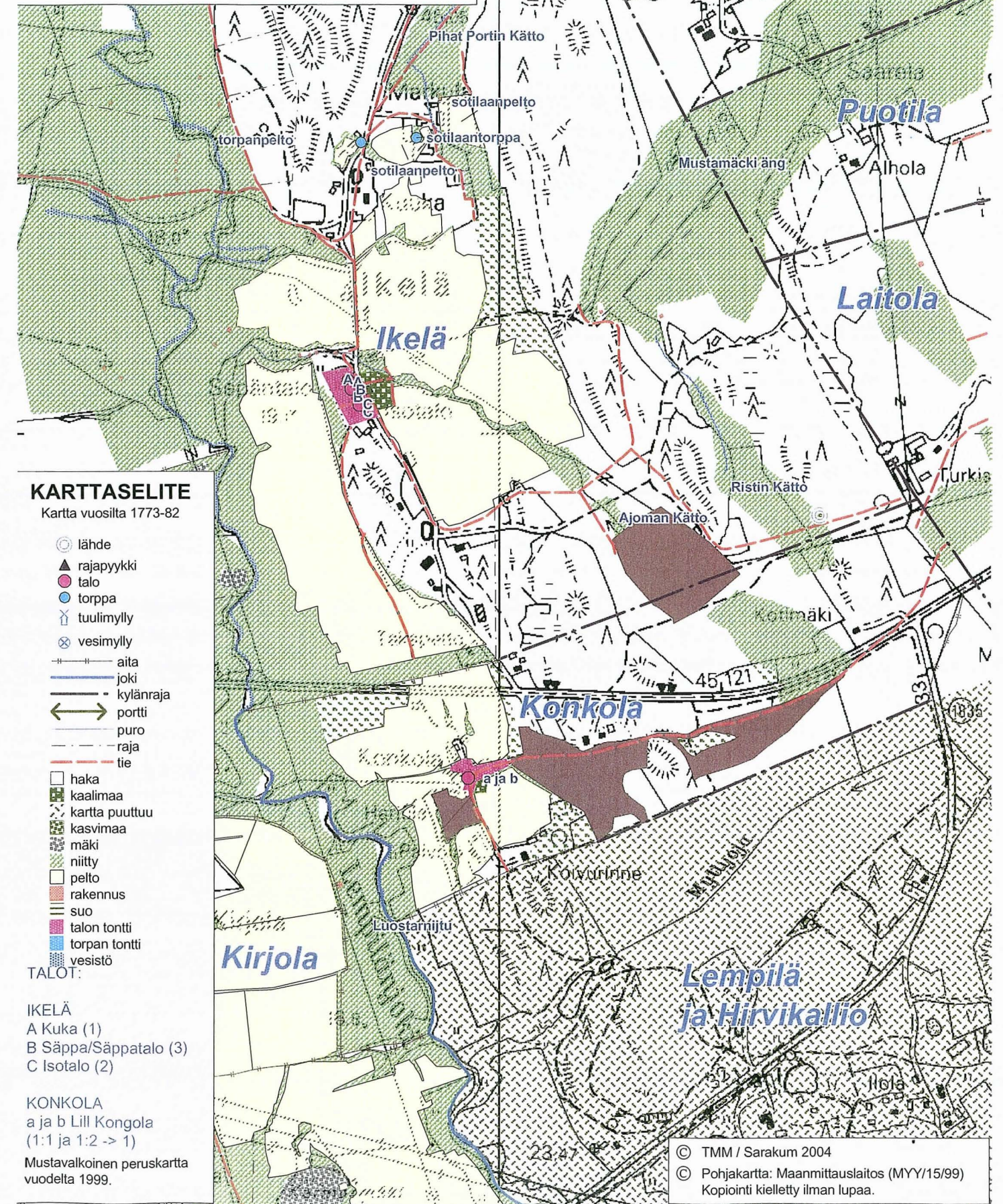
Kantatila vanhalla kylätontilla. Päärakennus 1938 (muutoksia 1950-l, 1990-l). Navetta 1905, palkollisten asunto 1920-l, savusauna 1900-l (?), kuivuri 1900-l.

HALIKKO: IKELÄ ja KONKOLA

Maankäyttö vv. 1779-81 ja 1782 laadittujen karttojen mukaan siirrettynä peruskarttapohjalle

1:10 000

Turun maakuntamuseo /
Jaana Salmi 2001, tuloste Jaana Salmi 2004

KUNTA
Halikko

KYLÄ / KAUPUNGINOSA
Immala

Maisema

Immalan kylän alue on varsin monimutkainen kokonaisuus (kts.karttaliite). Kylän pääalue rajoittuu pohjoisessa Kaninkolaan, lännessä Suppalaan ja Laiterlaan, etelässä on Vartsalaa ja niinikään Kaninkolan kylän aluetta. Lisäksi Immalan kylän pieniä kyläalueita on Kokkilantien varressa, pääalueesta länteen. Immalaa halkoo kaksi suurehkoa maantietä; Kaninkolan-Vartsalantie pohjois-etelä-suunnassa ja Kokkilantie. Asutus on keskittynyt näiden teiden tuntumaan. Kylän itärajana virtaa pohjoisesta etelään Purilanjoki. Kylän alue muodostuu muutamista melko korkeista metsäisistä mäistä (esim. Rantalanahde, Hiisimäki, Revasvuori) ja alavasta peltomaisemasta, johon joet ja ojat (esim. em. Purilanjoki ja Tytynoja) luovat vaihtelua.

Historia

Immalan kylä on perustettu jo varhaisella keskiajalla (ennen v. 1300), sillä se maksoi 1500-luvulla ruokalisäveronsa ns. suomalaisen oikeuskäytännön mukaan. 1560-luvulla kylän tilaluku oli 2. Kyseessä ovat ilmeisesti samat tilat - Ylimmäinen ja Alimmainen - jotka mainitaan 1800-luvun alussa Halikon rippikirjoissa. Luultavasti nämä kaksi tilaa sijaitsivat melko lähekkäin Immalanmäellä. Alimmainen liitettiin 1800-luvun kuluessa Ylimmäiseen, joka on nyk. Immalan tilan edeltäjä. Immalalla on ollut runsaasti vuokratiloja; torppia, mäkitupalaisasutusta yms. Torpista vanhimpia on n. 1827 perustettu Rantala ja samalta vuosikymmeneltä on myös Wallen-niminen torppa. 1830-luvulta lähtien kylässä mainitaan Palttalan ja 1840-luvulta Kiviniemen torpat. Nummenpään torppa perustettiin mahdollisesti 1860-luvulla, mutta sitä ei esiinny enää seuraavalla vuosikymmenellä. Torppa lienee ollut myös Santala. Tämän vuosisadan alkupuolella Immalan tilaluku kasvoi huomattavasti entisten vuokratilojen itsenäistyessä. Toinen suurempi asutusaalto kylässä koettiin sotien jälkeen, jolloin syntyi esim. Karjalaistila Ajo.

KUNTA
Halikko

ARVOALUE
Vanha kylätontti

KYLÄKOSA
Immala

ARVOTUS
Seudullinen

KOHDENO
21

KUVAUS
Vanhalla kylätontilla on yhä Immalan tilan talouskeskus
Päärakennus 1935.

KUNTA
Halikko

ARVOALUE
Vanha pienasutusalue

KYLÄKOSA
Immala

ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
22

KUVAUS
Vanha tilattoman väestön asuinalue Vartsalantien
pohjoisreunalla. Rakennuskanta 1900-luvun
alkupuoliskolta.

KUNTA
Halikko

KIINTEISTÖ
Ahola

KYLÄ
Immala

ARVOTUS
Historiallinen

KOHDENO
104

Räätälin asuinrakennus vuodelta 1930 (muutoksia
1970- ja 1980-luvulla).

KUNTA
Halikko

KIINTEISTÖ
Ajo

KYLÄ
Immala

ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
105

Päärakennus keskusmuuripohjakaavainen 1949/50
(peruskorjaus 1996), navetta ja sauna 1950-l.

KUNTA
Halikko

KIINTEISTÖ
Hiisimäki

KYLÄ
Immala

ARVOTUS
Paikallinen

KOHDENO
106

Immalan ent. työväen asuinrakennus n.1910.
Rakennuksessa on toiminut myös koulu 1900-l
alkupulella. Alun perin kahden perheen asunto.
Hiisimäki rautakautinen palvontapaikka (?),
rautakautinen kalmisto.

KUNTA
Halikko

KIINTEISTÖ
Immala

KYLÄ
Immala

ARVOTUS
Seudullinen

KOHDENO
107

Ent.Ylitalon kantatalo vanhalla kylätontilla (yhd.
Ylimmäinen ja Alimmainen). Tiilinen päärakennus 1935
(korjauksia 1961). Toinen asuinrakennus, jossa on
toiminut Kanikolan ensimmäinen osuuskauppa (korj
1958). Paljon ulkorakennuksia 1800-1900-luvuilta.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Immala	108
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Kankare	Maisemallinen	

Päärakennus 1800-l/1900-l (alun perin paritupa, jatkettu vinkkelin muotoiseksi myöhemmin), navetta 1900-l.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Immala	109
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Kaunela	Seudullinen	

Paavolan alakansakoulu (ja koulukeittiö.) 1928/29, K.Rannisto. Koulutoiminta lopetettu 1969-71. Sisätilamuutoksia 1950-l, 1971/72. Kalustovaja ja sauna 1929, autotalli 1991.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Immala	110
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Kiviniemi	Paikallinen	

Immalan ent. torppa. Päärakennus 1922 (vanhan riihen hirsistä, muutoksia 1960-l ja 1980-l), vaarintupa 1900-l, navetta 1929, kalustovaja, kasvihuone, sauna ja kivikellari.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Immala	111
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Kuusela	Maisemallinen	

Päärakennus keskusmuuripohjakaavinen 1935 , muutoksia 1959, 1970-l ja 1990.Ent. kanala 1930-l, sauna ja kellari 1962.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Immala	112
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Lehtiniemi	Maisemallinen	

Päärakennus keskusmuuripohjakaavainen 1929. Pihalla ent. navetta/vaja 1900-l alkupuoliskolta, uusi sauna.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Immala	113
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Leppälä	Maisemallinen	

Päärakennus 1900-l alkupuolelta, samoilta ajoilta sauna/puuvaja. Lisäksi pihalla leikkimökki.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Immala	114
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Metsäranta	Maisemallinen	

Päärakennus 1911 (peruskorjattu 1955, 1978). Pihapiirissä ent. navetta ja 1980-l leikkimökki.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Immala	115
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Männistö	Maisemallinen	

Päärakennus 1939, muutoksia 1950-60-luvulla. Pihassa kalustovaja, vaja ja sauna 1940-50-l.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Immala	116
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Onnela	Maisemallinen	

Immalan tilan ent. muonamiesasunto. Päärakennus n.1926.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Immala	117
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Perähaka	Historiallinen	

Ent. Immalan muonamiesten asumus. Päärakennus 1800-luvulta, muutoksia 1980-l). Pihapiirissä sauna 1963/64, autotalli ja puuvaja 1960-l.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Immala	118
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Päivärinta	Maisemallinen	

Päärakennus 1900-luvun alkupuolelta (kuisti tehty myöhemmin, remontoitu 1992). Sauna 1900-l alkupuoliskolta. Ulkokuone.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Immala	119
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Rantala	Maisemallinen	

Immalan ent. torppa. Päärakennus 1920-l (jatkettu myöhemmin), verstasrakennus 1988.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Immala	120
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Rintämäki	Maisemallinen	

Päärakennus n 1920-30-l (laajennettu myöhemmin?). Toinen ent. asuinrakennus, joka nykyisin saunana. Pihassa vaja.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Immala	121
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Ruosmäki	Maisemallinen	

Immalan tilan ent. alustalaisten asumus . Päärakennus 1900-luvun alusta, laajennettu myöhemmin, muutoksia 1959 ja kalustovaja 1900-l alusta. Pihapiirissä vaja ja sauna.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Immala	122
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Santala	Paikallinen	

Immalan ent. muonamiesten torppa. Päärakennus 1895, vanha ulkoasu säilynyt hyvin. Piharakennukset uudempia: vaja ja kellari 1960-70-l ja sauna.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Immala	123
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Viertola	Paikallinen	

Mäkitupa. Päärakennus 1900-l alusta. Rakennuksessa toimi yksityiskauppa 1920-l alusta, sodan jälk SOK, lisäosa 1931-56). Pihalla saunarakennus 1900-l alusta.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Immala	124
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Vuorela	Maisemallinen	

Immalan talon ent. mäkitupa. Päärakennus 1800-l (muutoksia 1950-l), sauna ja navetta 1950-l, kellari 1940-l.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Immala	125
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Välimaa	Maisemallinen	

Päärakennus 1929, rakentanut Dagny Raunio. Sisätilamuutoksia 1989.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Immala	126
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Ylösmäki	Maisemallinen	

Päärakennus 1930, muutoksia 1980-luvulla. Piharakennus rakennettu 1950-luvulla tai myöhemmin.

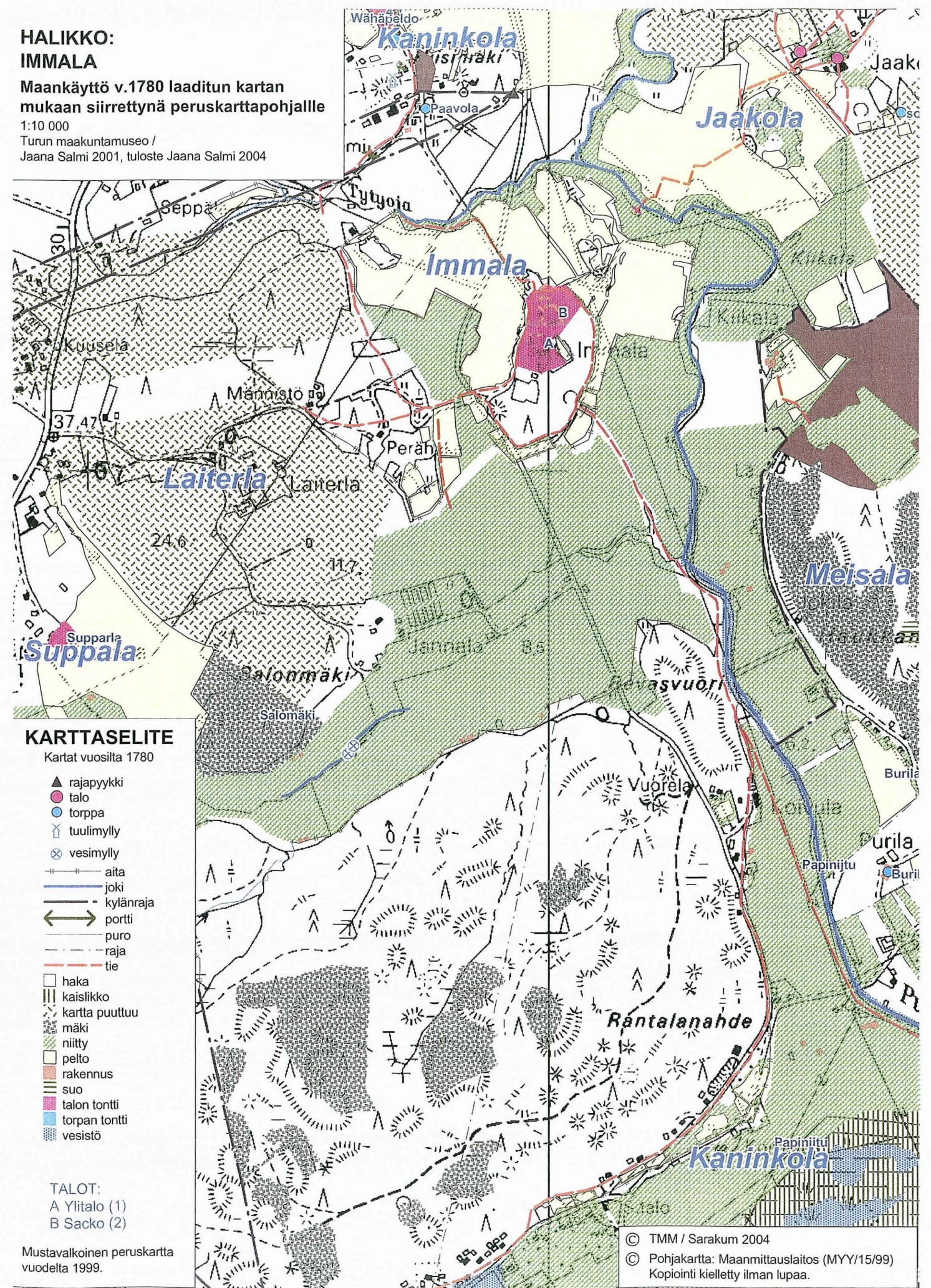
HALIKKO: IMMALA

Maankäyttö v.1780 laaditun kartan
mukaan siirrettynä peruskarttapohjalle

1:10 000

Turun maakuntamuseo /

Jaana Salmi 2001, tuloste Jaana Salmi 2004

KUNTA

Halikko

KYLÄ / KAUPUNGINOSA

Isokylä

Maisema

Isokylä rajoittuu itä-koillisessa Kinnarpyöliin, pohjoisessa Yöntilään, lännessä Paimioon ja Böylään, sekä etelässä, missä rajana kulkee Pyhävainioja, Torkkilaan. Kylä alue koostuu pelto- ja mäkisistä metsäalueista, joilla korkeuserot saattavat vaihdella huomattavastikin (korkeimmat mäet Iso Saarenmäki ja Lammasalho). Sauvontie halkoo kylän eteläosaa, pohjoisosassa kulkevat Ykköstie ja Isokylän kylätie. Asutus on keskittynyt teiden varsille, metsien reunamille. Kylän rakennuskanta on vielä nykyisinkin varsin alkuperäisessä asussaan."

Historia

Isokylä, joka kuului v:een 1967 Angelniemen kuntaan, on asutettu vasta myöhäiskeskiajalla (jälkeen v:n 1300). Kylä kuului hallinnollisesti 1500-luvulta 1700-luvulle Sauvoon. 1560-luvulla kylän tilaluku oli 6. Kylä koostui myöhemmin neljästä tilasta: Isotalo, Passi, Kraatari ja Riiko. 1700-luvun lopulla Isotalo jakaantui Alimmaiseen ja Ylimmäiseen, johon Passi samoihin aikoihin liitettiin. Myöhemmin puoliskot liittyivät taas yhteen. Kraatari jakaantui 1700-luvun puolivälissä Kangaspyöliin ja Jaakkolaan, joiden rajat vahvistettiin kylän isossajaossa v. 1786. Myös Riiko oli 1700-luvulla kahdessa osassa, joista käytettiin nimitystä Ylimmäinen ja Alimmainen, mutta sekin yhdistyi myöhemmin. Voidaan olettaa, että Isonkylän talot ovat vanhastaan sijainneet kylänmäellä, jossa nykyisin on enää Isotalon rakennukset. Ehkä Kangaspyöli ja Jaakkola siirtyivät loitommalle isonjaon aikoihin. Riiko siirrettiin nykyiselle paikalleen vuosisadan vaihteessa. Kylässä ei mainita torppia vielä 1810-luvulla. Sen sijaan seuraavalla vuosikymmenellä esiintyy eräs nimeltä mainitsematon räätälinlesken asuma torppa. 1820-30-luvun vaihteessa rippikirjoissa mainitaan Jaakolan torppa nimeltä Kangaspyöli. Onkin mahdollista, että tämä entinen Kraaterin talon puolikas oli myöhemmin Jaakolan torppana. 1830-luvulla mainitaan entisten lisäksi Myllypakka ja Kujanpää ja 1850-luvun lopulla Yli-Riikon Kukola. Näistä olivat 1800-luvun lopussa olemassa ainakin Kangas (tai Kangar) pyöli, josta käytetään myös nimitystä ""talo"", Myllypakka ja Pyöli (Böhle). Kylässä on ollut jonkin verran myös mökkiläisasutusta. Tilaluku kasvoi 1900-luvun alusta lähtien näiden itsenäistyessä ja uusia lohkotiloja muodostettaessa.

KUNTA	KYLÄKOSA	KOHDENO
Halikko	Isokylä	23
ARVOALUE	ARVOTUS	
Vanha kylätontti	Seudullinen	
Kuvaus		
Vanhalla kylätontilla sijaitsee yhä Isotalon kantatilan talouskeskus. Päärakennus 1936, vanha parituvallinen päärakennus 1830, aitta 1840 ja navetta 1883, ulkorakennuksia 1900-luvun vaihteesta.		

KUNTA	KYLÄKOSA	KOHDENO
Halikko	Isokylä	24
ARVOALUE	ARVOTUS	
Vanha pienasutusalue	Historiallinen	
Kuvaus		
Tilattoman väestön asuinalue, jonka rakennukset ovat 1800-l lopulta ja 1900-luvun alkupuoliskolta.		

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Isokylä	127
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
"Riikon ""Männikkö"""	Seudullinen	
Riikon muonamiehen asunto. Päärakennus 1940 ja vaja 1960-70-l. Osa Seudullisesti arvokasta Riikon kantatalon ympäristöä.		

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Isokylä	128
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Isotalo	Seudullinen	

Kantatila vanhalla kylätontillaan. Päärakennus 1936, vanhempi asuinrakennus 1830, muutoksia/korjauksia 1967. Navetta 1883, aitta 1840, puuvaja ja savusauna 1800-1900-l vaihteesta, talli ja lato 1900-l.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Isokylä	129
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Päivärinta	Historiallinen	

Seppä rakentanut päärakennuksen 1926 (alunperin 2 asuntoa ja hellahuone vintillä, muutoksia ja korjauksia 1986. Kanala 1930-40-l, sauna v.1984 + vanha sauna.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Isokylä	130
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Rauhala (aik. Jaakola)	Maisemallinen	

Jaakola kantatalon puolikas (Kraatarista, nyk Rauhala), Päärakennus 1934 (sisätilamuutoksia 1990-l), sauna/leivintupa 1956 ja navetta 1934.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Isokylä	131
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Riiko	Seudullinen	

Kantatalo. Päärakennus 1913/14 (sisätiloja remont. 1957, 1968; ulkos.korist.uusittu), navetta 1913, vaja 1900-l, kanala n 1930, puuvaja 1945, makasiini 1937, kuivurit 1927 ja -92, konehuone. Muonamiehen mökki 1940 ja vaja 1960-70-l.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Isokylä	132
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Töyräs	Historiallinen	

Ent. maattoman väen asumus. Päärakennus 1800-l, muutoksia 1997. Vaja 1900-l alkupuolelta.

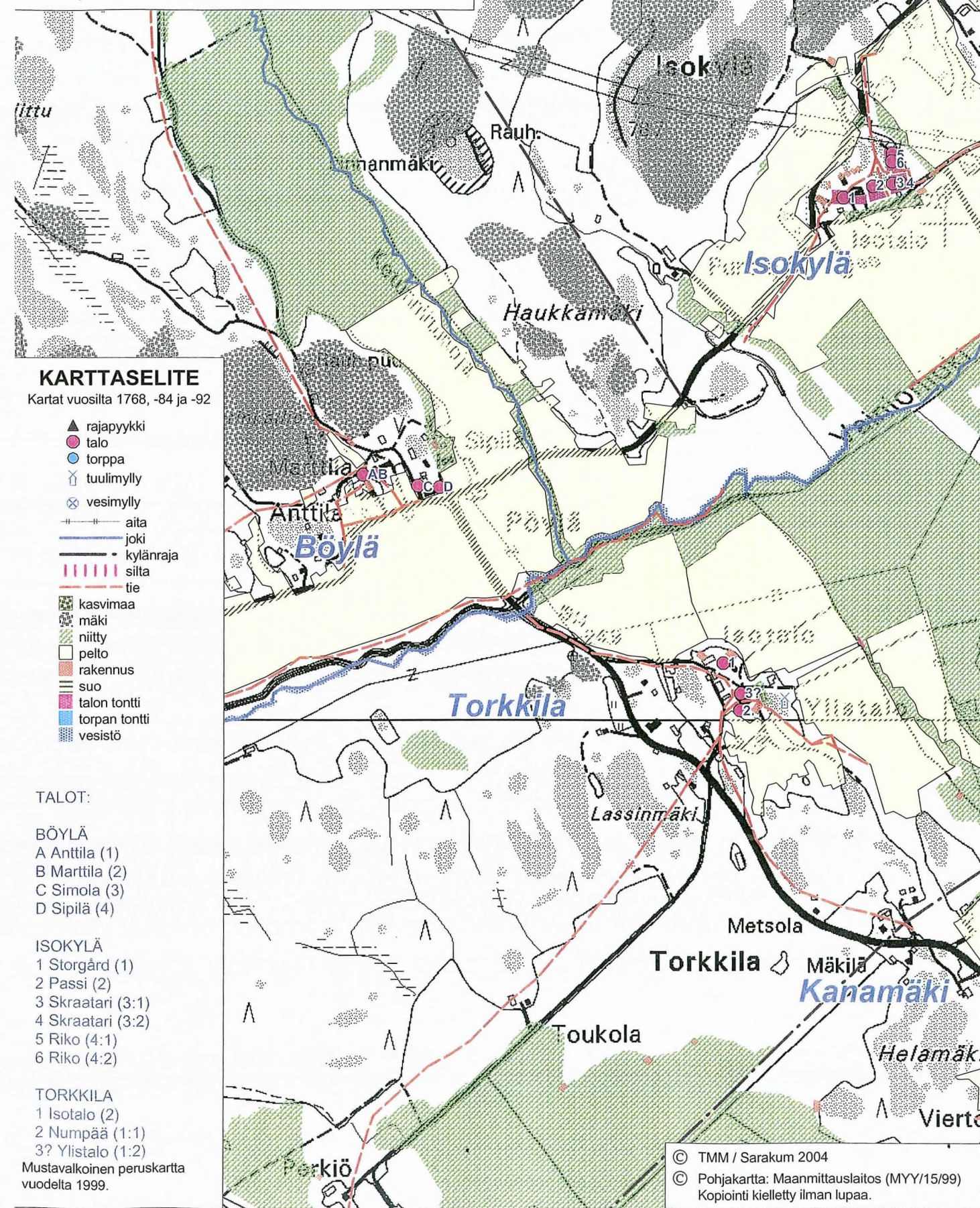
HALIKKO: BÖYLÄ, ISOKYLÄ ja TORKKILA

Maankäyttö vv. 1768, -84 ja -92 laadittujen karttojen mukaan siirrettynä peruskarttapohjalle

1:10 000

Turun maakuntamuseo /

Anna-Maija Hukkanen 2002, tuloste Jaana Salmi 2004

KUNTA
Halikko

KYLÄ / KAUPUNGINOSA
Jaakola

Maisema

Jaakola rajoittuu pohjoisessa Konkolaan ja Hirvikallioon sekä Lempilään, Kaninkolaan ja Immalaan, etelässä Meisalaan ja pieneen osaan Viurilaa ja idässä niinikään Hirvikallioon. Lännessä rajana on Lempilänjoki. Kylän asutus on sijoittunut alueen keskellä sijaitsevan metsäisen mäen reunamille. Mäen eteläpuolella on Kiikala-niminen pelto/niittyalue.

Historia

Jaakolan kylä lienee perustettu jo varhaisella keskiajalla (ennen v. 1300). Tämä voidaan päätellä siitä, että kylä maksoi 1500-luvulla ruokalisäveronsa ns. suomalaisen oikeuden mukaan. 1560-luvulla kylän taloluku oli 3, mutta 1800-luvun alussa kylässä oli ainoastaan kaksi taloa: Ylimmäinen ja Alimmainen. Alimmainen siirtyi myöhemmin 1800-luvulla Ylimmäisen omistukseen ja siellä asui talon palvelusväkeä. Pienasutus lienee ollut Jaakolassa vähäistä ja nykyisinkin kylän tilaluku on varsin pieni.

KUNTA
Halikko

ARVOALUE
Vanha kylätontti

KYLÄKOSA
Jaakola

ARVOTUS
Seudullinen

KOHDENO
25

KUVAUS

Vanhalla kylätontilla oli 1800-uvun alussa kaksi taloa. Tontilla sijaitsee edelleen Jaakolan kantatalon talouskeskus. Päärakennus 1800-luvulta, muu rakennukset ovat 1900-luvun alusta tai nuorempia.

KUNTA
Halikko

KIINTEISTÖ
Jaakola

KYLÄ
Jaakola

ARVOTUS
Paikallinen

KOHDENO
133

Kantatalo vanhalla kylätontillaan (Ylimmäinen). Päärakennus 1800 (peruskorjaus 1959), tiilinen asuinrakennus 1984, kalustovaja 1900-l, navetta 1927, kalustovaja 1962, sauna 1900-l, kuivuri 1972.

KUNTA
Halikko

KIINTEISTÖ
Lehtola

KYLÄ
Jaakola

ARVOTUS
Maisemallinen

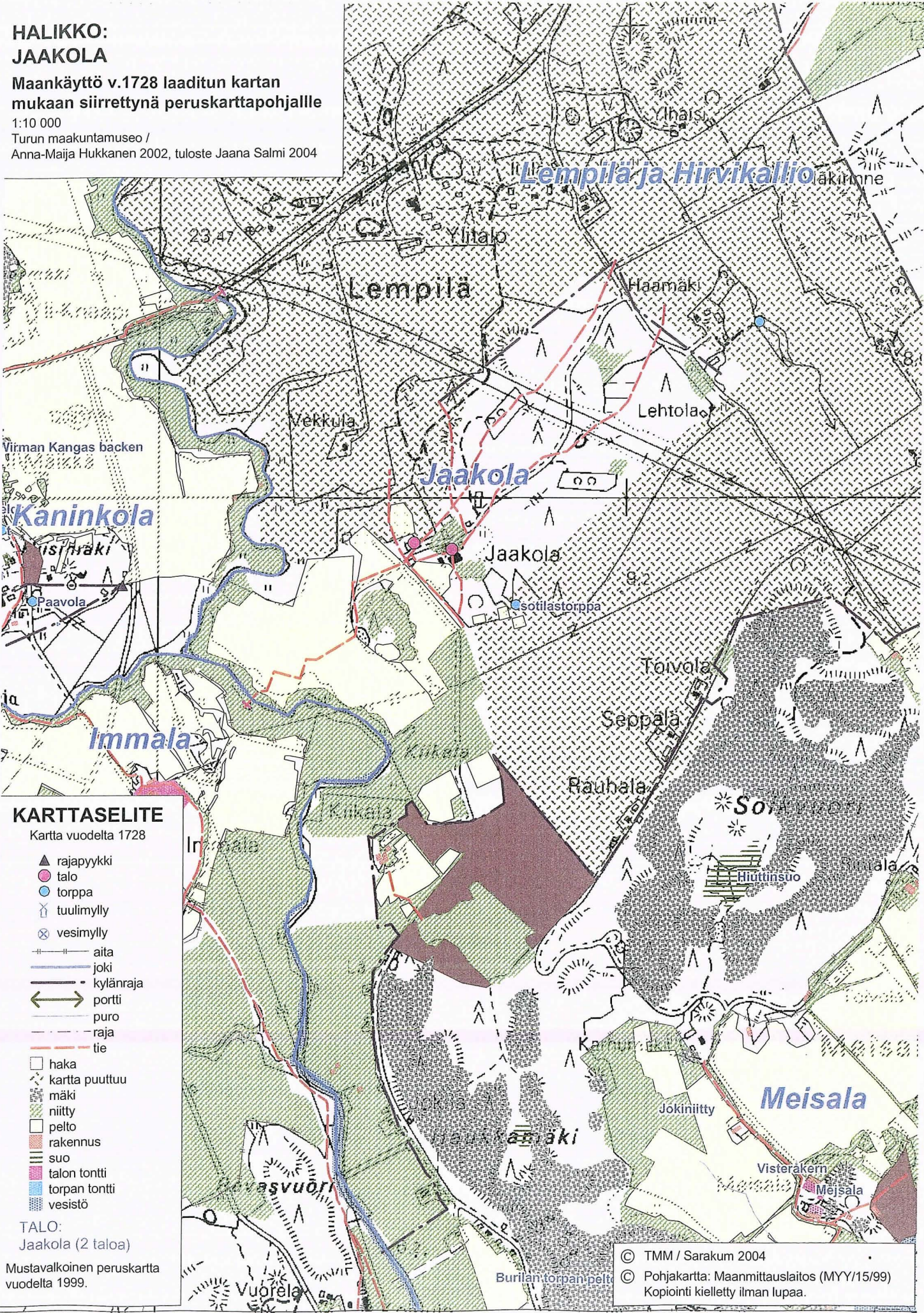
KOHDENO
134

Päärakennus ja navetta 1941 sekä vierasmaja 1990-l alusta.

**HALIKKO:
JAAKOLA**

**Maankäyttö v.1728 laaditun kartan
mukaan siirrettynä peruskarttapohjalle**

1:10 000
Turun maakuntamuseo /
Anna-Maija Hukkanen 2002, tuloste Jaana Salmi 2004

KARTTASELITE
Kartta vuodelta 1728

- ▲ rajapyykki
- talo
- torppa
- ✂ tuulimylly
- ⊗ vesimylly
- aita
- joki
- kylänraja
- ↔ portti
- puro
- raja
- tie
- haka
- kartta puuttuu
- mäki
- niitty
- pelto
- rakennus
- suo
- talon tontti
- torpan tontti
- vesistö

TALO:
Jaakola (2 taloa)
Mustavalkoinen peruskartta
vuodelta 1999.

© TMM / Sarakum 2004
© Pohjakartta: Maanmittauslaitos (MYY/15/99)
Kopiointi kielletty ilman lupaa.

KUNTA	KYLÄ / KAUPUNGINOSA
Halikko	Juva

Maisema

Juvan kylän keskeinen peltoalue sijaitsee valtakunnallisesti arvokkaalla Uskelan-Halikonjokilaakson maisema-alueella. Juvan kylä sijaitsee Halikon pohjoisosissa pääosin Halikonjoen länsipuolella. Naapurikyliä ovat Saha idässä, Melkola etelässä ja Ruuhikoski pohjoisessa. Kylän keskeinen peltoalue sijaitsee kylän itäosissa Halikonjokilaaksossa. Peltoa on myös joen sivuhaaran Liedonojan varsilla ja siitä länteen. Luoteessa kylä rajoittuu Kumionojaan, jonka rantamilla on peltokaistale. Peltojen väliin jää laajahko metsäalue.

Historia

Juvan kylä on Melkolan tytärkylä. Se on ilmeisesti asutettu pysyvästi 1300- tai 1400-luvulla. Juvassa on ollut 1500-luvun puolivälissä kaksi taloa. 1500-luvun lopulla toinen Juvan taloista on ollut Perniön Melkkilän kartanon rälssitila. Vuosien 1780-1781 isojakokartan mukaan Juvassa on ollut kaksi taloa: Ylitalo ja Alitalo. Siihen aikaan talot ovat sijainneet peltojen keskellä lähellä Halikonjokea ja Sahan kylän sahaa. Kylässä on sijainnut sotilaantorppa Ylöstalon nykyisen paikan lounaispuolella. Niityt ovat sijainneet joen rannoilla sekä torpan eteläpuolella. Sahan lähistöllä on ollut haka. Halikonjoen yli on vienyt silta Sahan kylään. Kylällä on ollut mylly Halikonjoessa sahan läheisyydessä, mutta 1700-luvun lopun isojakokarttaan sitä ei ole merkitty. Kylän eteläkärjessä Halikonjoen rantamilla on ollut metsäalue. Isojaon aikaisella kylätontilla ei ole enää rakennuksia. Talot ovat sijoittuneet metsän reunaan. Peltoalue on laajentunut niin koilliseen kuin eteläänkin entisille metsäalueille. Juvan kylän Ylitalo on kuulunut Joensuun kartanolle 1640-luvulta lähtien ja Alitalo 1790-luvulta lähtien. 1800-luvun rakennuskantaa on säilynyt Kaijaniemessä (asuinrakennus, vanha savusauna), Kanamäessä (makasiini, vanha riihi), Kundelassa (asuinrakennus) ja Tammirinteellä (asuinrakennus). Ne ovat ilmeisesti kaikki vanhoja torppia.

Nykytila

Juvan kylän viljelysmaiseman säilymisellä ei suoranaista uhkaa, mutta voimakas rakennemuutos maataloudessa voi johtaa peltojen osittaiseen metsittämiseen, mitä tulisi välttää pitkään viljelyksessä olleella peltoaukealla.

KUNTA	KYLÄKOSA	KOHDENO
Halikko	Juva	26
ARVOALUE	ARVOTUS	
Vanha kylätontti	Historiallinen	

KUVAUS

Vanhalla kylätontilla oli vielä 1780 -luvulla Ylitalon ja Alitalon kantatalot. Nykyään paikalla ei ole rakennuksia ja koko kylätonttialue on raivattu pelloksi. Historiallisen ajan kiinteä muinaisjäännös.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Juva	136
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Kaijaniemi	Maisemallinen	

Ent. Joensuun kartanon torppa. Päärakennus 1800-l (muutoksia 1980-l), puuvaja, kellari ja varasto/konevaja n 1940-l, savusauna ja makasiini 1800-l.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Juva	137
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Kanamäki	Historiallinen	

Päärakennus 1945 (muutoksia 1957,1978-79). Makasiini ja riihi/savusauna/kuivuri 1800-l. Paljon talousrakennuksia 1900-luvun alkupuoliskolta.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Juva	138
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Kundela	Historiallinen	

Ent. Joensuun kartanon torppa. Päärakennus 1800-l (muutoksia 1930-l ja 1959), navetta 1950-l, sauna, aitta ja makasiini 1930-l.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Juva	139
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Tammirinne (Hakala)	Historiallinen	

Ent. Hakala. Päärakennus noin 1850 (laajennettu 1970-l lopulla, ikkunat vaihdettu 1970-l).

HALIKKO: JUVA, MELKOLA, PITKÄNOJA
Maankäyttö vuosina 1780-81 laadittujen
karttojen mukaan peruskarttapohjalle siirrettynä

1:10 000
Turun Maakuntamuseo / K.Liukko 1995, P.Vuorio 2000

KARTTASELITYS

- ♦ saha
- sahan rukoushuone
- torppa
- ⊗ vesimylly
- kylänraja
- maantie
- - polku
- puro
- |||| silta
- tie
- torpan tontti
- talon tontti
- talo
- suo
- pelloraivio
- pelto
- niitty
- mäki
- joki
- humalatarha
- haka

JUVAN TALOT:

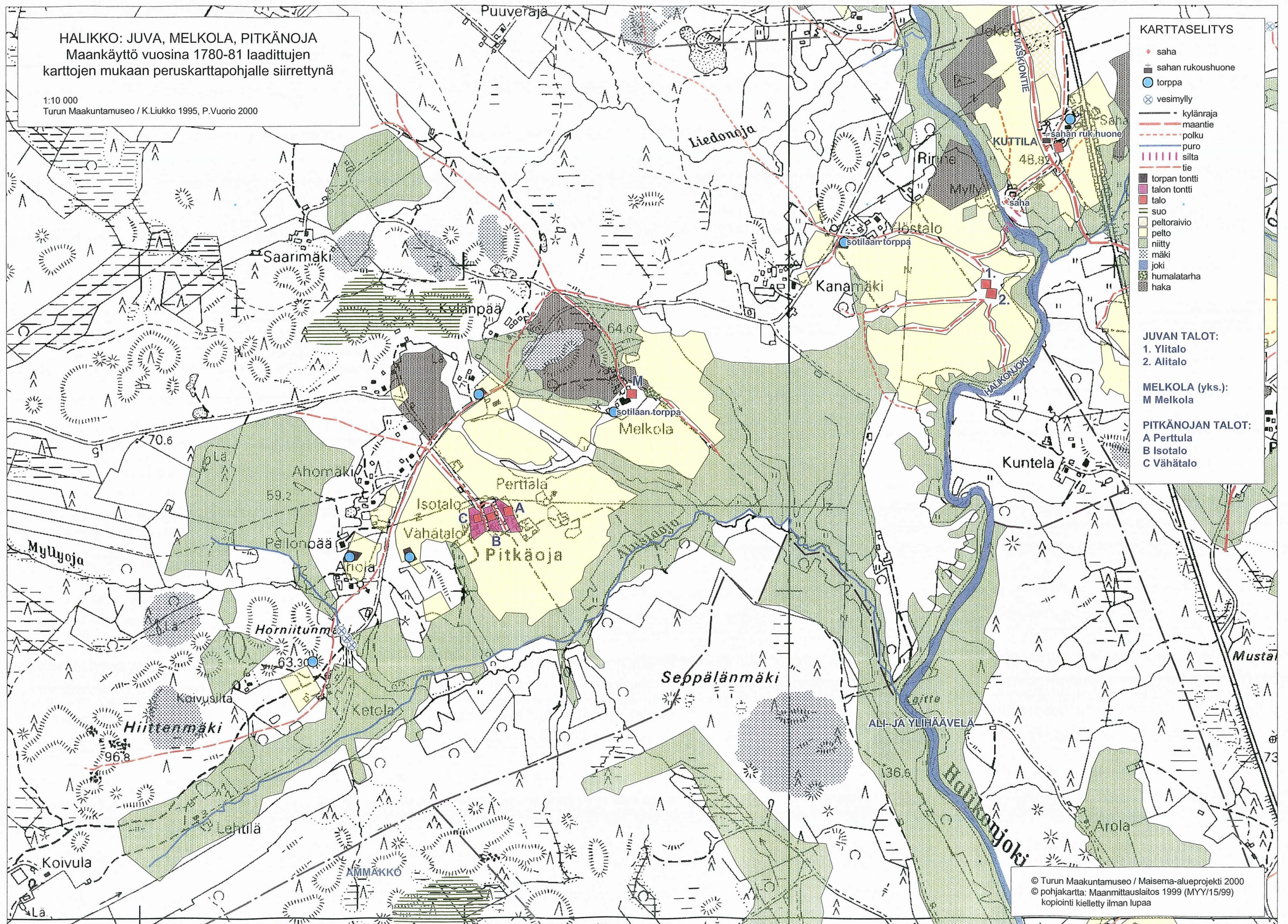
1. Ylitälo
2. Alitälo

MELKOLA (yks.):

- M Melkola

PITKÄNOJAN TALOT:

- A Perttälä
B Isotälo
C Vähätälo

KUNTA	KYLÄKOSA	KOHDENO
Halikko	Kaksunge	27
ARVOALUE	ARVOTUS	
Ranta-asutusalue 1920-30-l	Maisemallinen	
KUVAUS Pientiloja rannan tuntumassa. Rakennuskanta 1920-30-luvuilta. Onnela (1930-l), Lehtola (1925), Männistö (1930), Hakoniitty (1922), Rauharanta (1938/39), Koivikko (1939) ja Päivärinta (1930).		

KUNTA	KYLÄKOSA	KOHDENO
Halikko	Kaksunge	28
ARVOALUE	ARVOTUS	
Vanha kylätontti	Seudullinen	
KUVAUS Vanhalla kylätontilla Ahtolan tilan talouskeskus.		

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kaksunge	140
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Hakoniitty	Maisemallinen	
Päärakennus ja vaja 1922, sauna ja varasto 1940-l. Pihapiirissä uudemmat lato ja navetta.		

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kaksunge	141
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Karhusaari	Historiallinen	
Tila mainitaan ensimmäisen kerran 1788. Päärakennus 1930-40-lukujen vaihteesta (alkuosa jo vuosisadan vaihteesta), 1980-l lisäkorjauksia.		

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kaksunge	142
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Kirkkoranta	Paikallinen	
Ent.Sapalahden torppa; Kolarin torppa. 1788 kartassa Kålare-niminen torppa. Torppaa asuttivat 1800-l kirkon suntiot (1960-l asti). Päärakennus 1800-l (muutoksia 1960-l), navetta 1800-1900-l vaihteesta.		

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kaksunge	143
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Koivikko	Maisemallinen	
Päärakennus keskusmuuripohjakaavainen 1939 (peruskorjaus 1971), varasto/kellari 1940-l.		

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kaksunge	144
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Lehtiniemi	Paikallinen	
Asuinrakennus alun perin 1800-l:n lopusta. Muutoksia 1900-l alussa ja 1960-l. Ent. kanttorin asuinrakennus, kesähuvilana 1953 jälkeen. Aitta 1800-l. (Muinaisjäännös SU 687.)		

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kaksunge	145
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Lehtola	Maisemallinen	
Päärakennus 1925 (sisätilamuutoksia 1950-l), varasto/puuvaja 1926 ja sauna 1936.		

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kaksunge	146
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Männistö	Maisemallinen	
Päärakennus keskusmuuripohjakaavainen 1930 (muutoksia 1953), piharakennus 1930-l.		

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kaksunge	147
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Onnela	Maisemallinen	
Keskusmuuripohjakaavainen päärakennus 1930-l ja puuvaja samalta ajalta.		

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kaksunge	148
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Päivärinta	Paikallinen	

Päärakennus 1930, sauna/vaja ja vaja/ulkoh 1930-l.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kaksunge	149
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Rauharanta	Maisemallinen	

Päärakennus keskusmuuripohjakaavainen, 1938-39, piharakennus 1930-l. Rakennettu "vanhan väen" asunnoksi.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kaksunge	150
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Sapalahden kansakoulu	Paikallinen	

Sapalahden kansakoulu, piharakennus ja sauna 1920-l. Koulu toimi aluksi Sapalahden kartanon pihapiirissä 1887-1923. Kansakoulu valmistui 1923, toimi kouluna 1950-l asti. Sen jälkeen asuin- ja huvilakäytössä. Sisätilamuutoksia.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kaksunge	151
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Söderby	Maisemallinen	

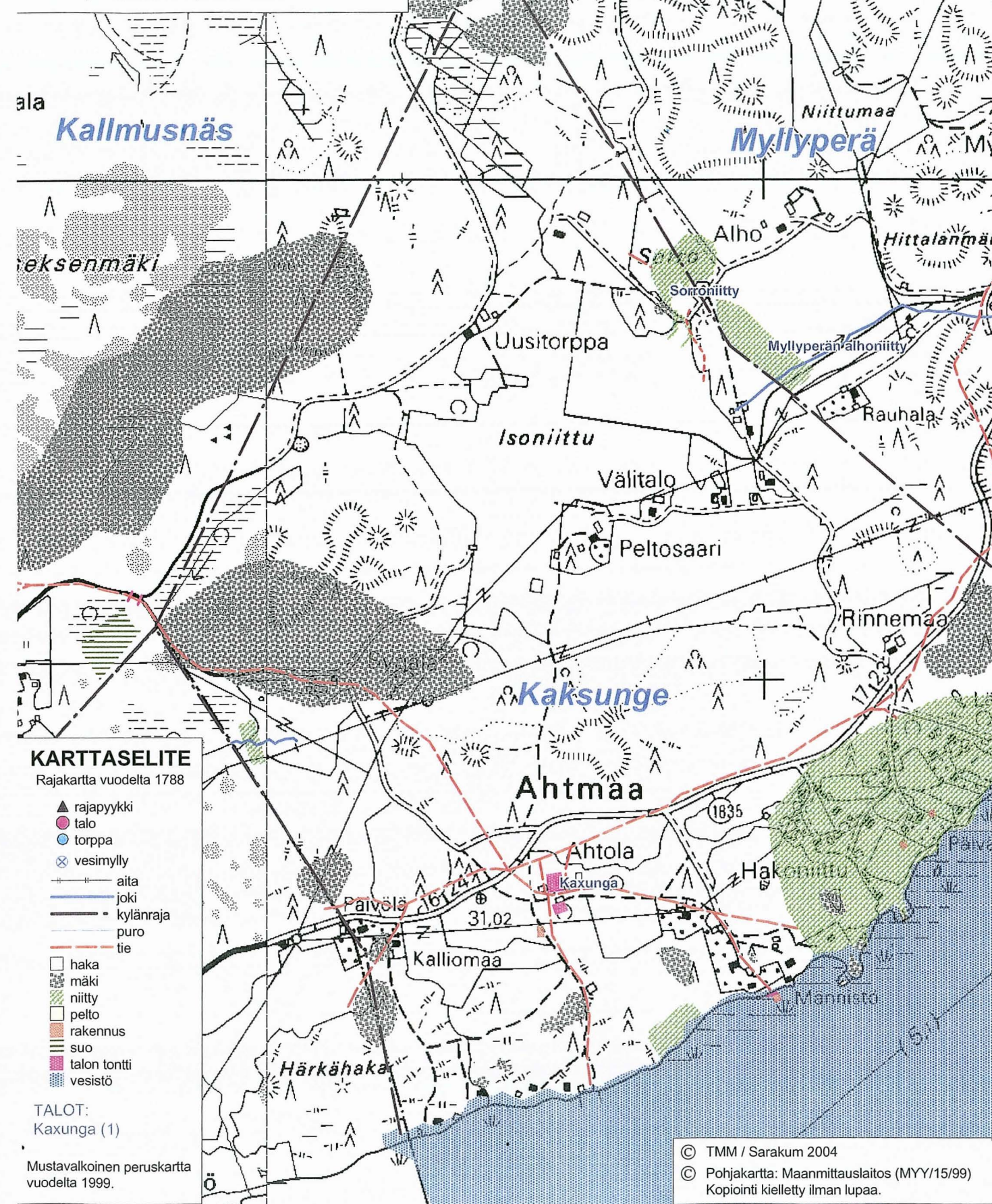
Ent. Sapalahden torppa. Päärakennus (muutoksia 1900-l alussa ja 1950-l), navetta 1800-l lopulta, sauna 1939.

HALIKKO: KAKSUNGE

Maankäyttö v. 1788 laaditun kartan mukaan siirrettyä peruskarttapohjalle

1:10 000

Turun maakuntamuseo /
Anna-Maija Hukkanen 2002, tuloste Jaana Salmi 2004

KUNTA

Halikko

Maisema

KYLÄ / KAUPUNGINOSA

Kalkkila

Kylä muodostuu pääosin metsäalueesta, joka on täysin asumatonta. Pääosa rakennuskannasta sijoittuu alueen itäosassa kulkevan Jokikaustantien varrelle. Alue on vanhaa maanviljelysseutua. Kalkkila sijaitsee Halikon keskiosassa, Valtatie I:n pohjoispuolella rajoittuen etelässä Kavantolaan, idässä Villikkalaan, lännessä Kannistoon ja pohjoisessa Riikolaan. Kylä on maastoltaan varsin vaihteleva muodostuen pääasiassa metsästä. Kylän lounaiskielekkeessä on osa alueesta viljeltynä peltona ja siellä sijaitsee Kalkkilan entinen torppa, Tytylä. Pääosa kylän rakennuskannasta sijaitsee sen itäosassa. Kylä on vaihteleva myös korkeuserojen suhteen. Esim. kylän itäosassa kulkeva Jokikaustantie on paikoin hyvin kumpuileva.

Historia

KUNTA

Halikko

ARVOALUE

Vanha yksinäistalon tontti

KUVAUS

KYLÄKOSA

Kalkkila

ARVOTUS

Seudullinen

KOHDENO

29

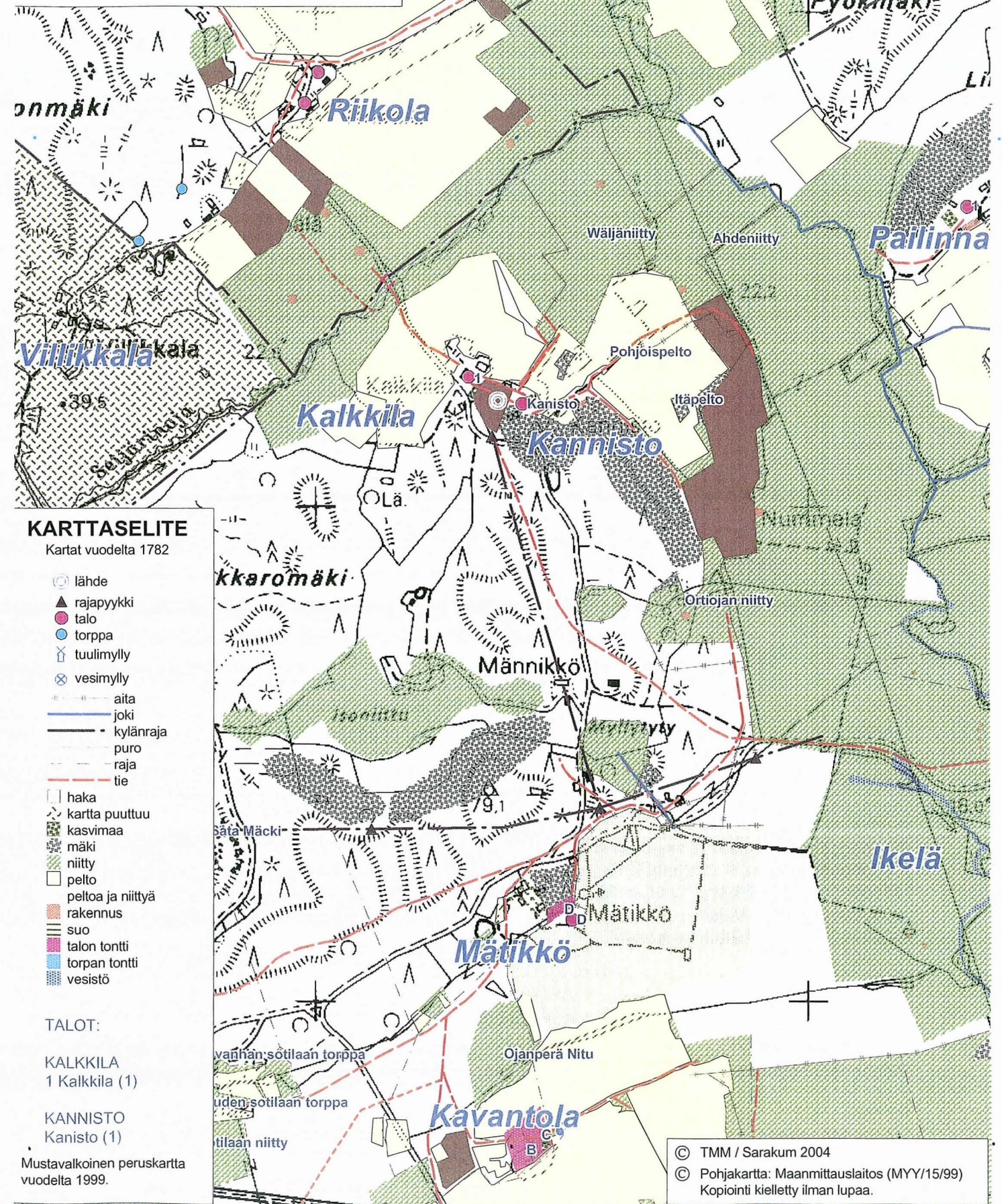
KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kalkkila	152
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Kalkkilan yks.talo	Maisemallinen	

Kantatalo vanhalla yksinäistalon tontillaan. Päärakennus 1930-I (sisätilamuutoksia 1970-I), navetta 1940/50, sauna 1946, puuvaja 1940-I, kellari 1940-I ja kalustovaja 1990-I alusta.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kalkkila	153
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Tytylä	Historiallinen	

Torppa, jo 1780-I isojakokartassa, mainitaan myös srk:n henkikirjassa 1849-55. Päärakennus 1910-I (muutoksia 1994). Pihapiirissä lisäksi sauna 1900-I alusta ja kalustovaja.

HALIKKO:
KALKKILA ja KANNISTO
Maankäyttö v.1782 laadittujen karttojen mukaan siirrettynä peruskarttapohjalle
1:10 000
Turun maakuntamuseo /
Anna-Maija Hukkanen 2002, tuloste Jaana Salmi 2004

KUNTA
Halikko

KYLÄ / KAUPUNGINOSA
Kallmusnäs

Maisema

Historia

Sapalahden aateliskartano mainitaan ensi kerran v. 1379. V.1556-89 tila oli rälssimies Knut Henrikinpojan omistuksessa, sitten Johan Mänsinpojan (Fogelhufvud) ja tämän suvun hallussa vuoteen 1691, jolloin kuoli Margareta Gyllenhjerna. V. 1696-1748 talon omistivat maaherra Lorentz Creutzin perilliset, v. 1749-1794 Kijkin tehtailijasuku, 1800-luvulla Bremer-suku ja vuodesta 1922 lähtien Aminoffien suku. Päärakennus lienee rakennettu 1700-luvun alkupuolella, jolloin se liittyisi Creutzin perikunnan omistusaikaan. Päärakennuksen empire-malli saattaa olla Bremer-suvun ajalta 1800-luvun alkupuolelta. Päärakennuksen koillispuolella oleva raunio lähellä meren rantaa on mahdollisesti ollut vanhempi päärakennus, joskin vielä jäljellä oleva kellari vaikuttaa lähinnä pieneltä varastokellarilta- ei päärakennuksen kellari- kerrokselta. Sapalahden kartanon pihapiirissä on selkeä jako miespihaan ja karjapihaan. Päärakennuksen ja sitä reunustavien piharakennusten kokonaisuus on hyvin säilynyt ja muodostaa yhtenäisen kartanon pihapiirin. Talousrakennukset ovat kartanon itäpuolella mereen laskevalla rinteellä. Osa talousrakennuksista on jo tuhoutunut ja purettu, mutta kokonaisuus on vielä hahmotettavissa. Oman osansa muodostaa päärakennuksen länsipuolella oleva vanha koulurakennus, jossa on toiminut kartanon oma kansakoulu. Kartanon pihapiirissä on runsaasti alustalaisten asuntoja tai niiden jäännöksiä ja lisäksi kartanon ympärillä olevilla mäillä on useita vanhoja kartanon torppia, joista osa saattaa olla jo 1700-luvulta.

KUNTA
Halikko

ARVOALUE
Angelniemen kirkon seutu

KYLÄKOSA
Kallmusnäs

ARVOTUS
Valtakunnallinen

KOHDENO
30

KUVAUS
Kirkko ja hautausmaa ympäristöineen. Pitkäkirkko ja kellotapuli 1772-74 Matti Åkerblom. Valtakunnallisesti merkittävä kulttuuriympäristö.

KUNTA
Halikko

ARVOALUE
Sapalahden kartano

KYLÄKOSA
Kallmusnäs

ARVOTUS
Valtakunnallinen

KOHDENO
31

KUVAUS
Kartano, keskiaikainen rälssisäteri vanhalla tontillaan. Päärakennus osittain vuodelta 1673, runsaasti ulkorakennuksia 1700-l ja 1800-l/1900-l vaihteesta. Kansakoulu 1884. Valtakunnallisesti merkittävä maisema-alue ja kulttuuriympäristö.

KUNTA
Halikko

ARVOALUE
Vanha rälssitalon kylätontti

KYLÄKOSA
Kallmusnäs

ARVOTUS
Paikallinen

KOHDENO
32

KUVAUS
Vanha rälssitalon tontti. Alueella sijaitsee kaksi muonamiehen mökkiä, (vanhempi 1700-l ja uudempi 1900-l alusta).

KUNTA
Halikko

KIINTEISTÖ
Angelniemen kirkko

KYLÄ
Kallmusnäs

ARVOTUS
Valtakunnallinen

KOHDENO
154

Länsitornillinen pitkäkirkko 1772-74 (Matti Åkerblom, Turku). Korjauksia 1904, 1919 ja 1935 (T.Sora ja G.H.Wahlroos). Valtakunnallisesti arvokas kulttuuriympäristö. (RKY 21.)

KUNTA
Halikko

KIINTEISTÖ
Santalahti

KYLÄ
Kallmusnäs

ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
155

Ent.Sapalahden torppa. Päärakennus 1800-l lopulta, rakentanut laivuri Sjöblom . (muutoksia 1930-l, 1960-l ja 1988). Pihalla navetta 1920-l ja liiteri 1930-l, sauna uusi.

KUNTA
Halikko

KIINTEISTÖ
Santapelto

KYLÄ
Kallmusnäs

ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
156

Keskusmuurillinen päärakennus 1918-20 (muutoksia 1970-l, 1980-l). Kesähuvilana 1951 jälkeen. Pihassa liiteri 1900-l alkupuolelta ja riihi 1800-l.

KUNTA
Halikko

KIINTEISTÖ
Sapalahti

KYLÄ
Kallmusnäs

ARVOTUS
Valtakunnallinen

KOHDENO
157

Kartano, keskiaikainen rälssisäteri. Päärakennus vanhimmilta osiltaan rakennettu v.1673, empiretyylinen ulkoasu 1800-luvulta. Talous- ja karjarakennuksia 1700-1900-luvuilta. Alustalaisten asuinrakennuksia 1700-1800-luvuilta. Kansakoulu 1884. (RKY 22.)

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kallmusnäs	158
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Sapalahti, "Vanhankylän alue"	Paikallinen	

Sapalahden kartanon muonamiesmökkejä, vanhempi 1700-l ja nuorempi 1900-l alkup. Molemmat ovat kesäasuntona. Osa valtakunnallisesti arvokasta kulttuuriympäristöä (RKY 22.)

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kallmusnäs	159
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Sapalahti, Nummila	Maisemallinen	

Sapalahden kartanon alustalalaisten asunto 1700-l/1800-l (muutoksia 1980-l). Osa valtakunnallisesti arvokasta kulttuuriympäristöä.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kallmusnäs	160
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Vanhatorppa	Historiallinen	

Ent.Sapalahden torppa. Päärakennus 1800-l (kuisti 1940-50-l ja ikkunat 1950-l). Pihalla myös navetta 1900-l alusta.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kallmusnäs	161
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Välikankare	Historiallinen	

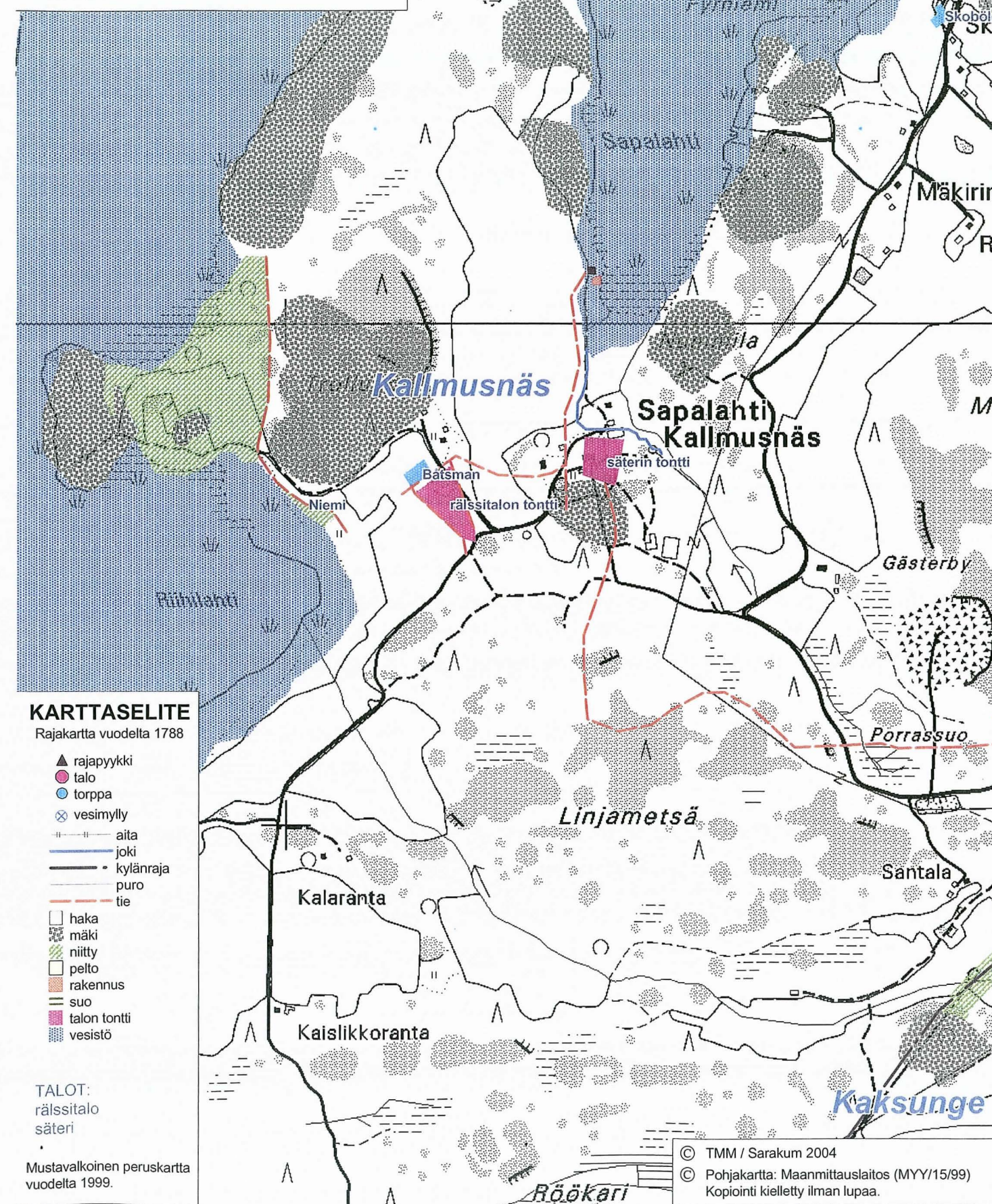
Kalastajan asumus v.1923-27 (2 huonetta ja eteistila peräkkäin). Pihalla ulkokuone 1900-l alkupuolelta sekä sauna. Tila sijaitsee lähellä Sko(g)bölen 1780-l torpan tonttia.

HALIKKO: KALLMUSNÄS

Maankäyttö v. 1788 laaditun kartan mukaan siirrettynä peruskarttapohjalle

1:10 000

Turun maakuntamuseo /
Anna-Maija Hukkanen 2002, tuloste Jaana Salmi 2004

KUNTA
Halikko

KYLÄ / KAUPUNGINOSA
Kanamäki

Maisema

Kanamäen kyläalue rajoittuu idässä Asilaan ja Angelniemeen, koillisessa Antolaan, pohjois-luoteessa Torkkilaan, lännessä Sauvon kuntaan ja etelässä Toppjokeen. Pöyläntie halkoo aluetta luode-kaakko-suunnassa pääosin peltomaisemassa, joka on varsin alavaa. Kylän pohjoisosassa on mäkinen metsäsaareke ja laajempia mäkinen metsäalue lounaiskulmassa samoin kuin idässäkin. asutus on vanhastaan keskittynyt tiheänä entisen kylämäen tuntumaan. Nykyisinkin Isotalo ja Kaveeni sijaitsevat ko. mäellä. Metsien reunamille sijaitsevat entiset torpat ja mäkituvat ja samoille seuduille, mutta myös peltoaukeiden keskelle syntyi sodan jälkeen asutustiloja.

Historia

Kanamäen kylä on asutettu vasta myöhäiskeskiajalla (jälkeen v:n 1300). Ensimmäinen kirjallinen maininta kylästä on v:lta 1405, jolloin kylä kuului hallinnollisesti Sauvoon (näin oli 1700-luvulle asti). Paul Karpalainen myi v. 1400 kylästä 3 tilaa Turun tuomiokirkolle, jotka olivat kirkon omistuksessa vielä uuden ajan alussakin. Peruutusten myötä näistä tiloista tuli kuitenkin maallista rälssiä. 1560-luvulla kylässä oli 3 taloa. Näistä kolmas oli ns. lisäjakotila, joka häviää asiakirjoista 1600-luvun lopussa. Siitä lähtien kylässä oli vain kaksi taloa, jotka yhdessä muodostivat rusthollin, ns. Kanamäen yksinäistalon, vaikka ne ovatkin ilmeisesti aina olleet tiloina täysin itsenäisiä. Näistä toinen on nykyinen Isotalo, josta 1700-luvulla käytettiin myös nimeä Mikola. Toinen talo tunnettiin 1700-luvulla Keskitalo ja se oli 1800-luvun alussa jaettuna kahtia veljesten kesken. Tällöin toisesta puolikkaasta käytettiin nimeä Matintalo eli Uusitalo (Nygård). 1820-luvun lopulla osat yhdistettiin Johan Gustaf Kavenin isännyyden alle ja tältä ajalta on peräisin vielä nykyisinkin käytettävä tilan nimi ""Kaveeni"". 1784 vuodelta on Kanamäen isojakokartta. Sen mukaan kantatolat (joista toinen kahdella eri tontilla: nyk Kavenin kohdalla oleva) olivat samalla paikalla kuin vielä nykyisinkin olemassa olevat Isotalo ja Kaven (kartta-asiakirjoissa ei tilojen eri nimiä ole mainittu). Kylällä oli kaksi vesimyllyä purossa, joka virtaa kylämäen eteläpuolella (Myllyoja). Se lienee lähes kokonaan kuivunut nykypäiviin tultaessa. Kolmas mylly sijaitsi aivan Kanaojan ja Kanamäen kaakkoiskulmassa, rajan tuntumassa. Lähellä nykyistä Kotimäen tilaa oli yksi torppa, (Kotimäen länsilounaispuolella). Pellot sijaitsivat kylämäen ympärillä Kanaojan, nykyisen tien ja Helamäen välisellä alueella. Kanaojan itäpuolella oli myös peltoja ja pienempiä peltotilkkuja niittyjen lomassa Kanaojan, mäen ja teiden välisellä alueella. Siinä olivat kylän pellot tuolloin. Niittyjä oli myös tällä alueella osin. Niitä oli yleensäkin alueilla, jotka on sitten myöhemmin 1900-l mennessä raivattu pelloiksi. Kylän torpista vanhimpia lienevät 1810-luvulla mainittu Hakala, Myllypakka ja Kujanpää. Seuraavalla vuosikymmenellä esiintyvät lisäksi Haanpää, Kukomäki ja Ridarmäki eli Ritämäki, sekä 1820-30-luvun taitteessa mainittu Leppähaka ja 1830-luvun alussa (noin 1833 ?) perustettu Vehka-alho. Nämä olivat olemassa vielä 1900-luvun alussakin. Kylän tilaluku alkoi kasvaa 1900-luvun alkupuolella, kun entiset torpat ja mäkituvat itsenäistyivät ja myös muita uusia lohkotiloja muodostettiin. Seuraava suurempi tilojen muodostamiskausi kylässä koettiin sodan jälkeen, jolloin muodostettiin runsaasti asutustiloja karjalaiselle siirtoväelle.

Nykytila

Nykyisin Kanamäki, joka v:sta 1967 on kuulunut Halikon kuntaan, on syrjäseutua, jolle tunnusomaista ovat palvelujen kaukaisuus ja huonot julkiset liikenneyhteydet. Tästä huolimatta suuri osa kylästä on pysyvästi asuttua, joskin myös kesäasuntoja on ja osa tiloista on kokonaan autioituneita. Pääosin asuttua ja hyväkuntoista, hyvät.

KUNTA
Halikko

KYLÄKOSA
Kanamäki

KOHDENO
33

ARVOALUE
Vanha kylätontti

ARVOTUS
Seudullinen

KUVAUS

Hyvin säilynyt kahden kantatalon rakennuskokonaisuus vanhalla kylämäellä. Isotalo (päärakennus 1910) ja Kaven (päärakennus 1900). Alueella on myös ent. syytinkitila Viertola (päärakennus 1937).

KUNTA
Halikko

KYLÄKOSA
Kanamäki

KOHDENO
34

ARVOALUE
Vanha pienasutusalue

ARVOTUS
Paikallinen

KUVAUS

Vanha tilattoman väestön asuinalue. Rakennukset 1800-luvulta ja 1900-luvun alkupuoliskolta.

KUNTA
Halikko

KYLÄKOSA
Kanamäki

KOHDENO
35

ARVOALUE
Vanha torppa-alue

ARVOTUS
Maisemallinen

KUVAUS

Alueella on ollut kaksi torppaa, joista Hakalan vanha rakennus yhä olemassa. Kujanpään vanha torpanpaikka, jonka nyk päärakennus on 1900-luvun alusta.

KUNTA
Halikko

KYLÄ
Kanamäki

KOHDENO
162

KIINTEISTÖ
Haanpää

ARVOTUS
Maisemallinen

Entinen torppa, joka mainitaan asiakirjoissa jo 1822. Keskusmuuripohjakaavainen päärakennus 1930, peruskorjaus 1996. Pihapiirissä 2 makasiinia 1900-l alusta ja kanala 1930/40-l.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kanamäki	163
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Hakala	Paikallinen	
Isoatalon entinen torppa mainitaan asiakirjoissa 1810-l. Päärakennus 1800 (muutoksia n. 1900-30, 1930-l, 1959), navetta 1930, kanala 1965, sauna 1980.		
KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kanamäki	164
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Isotalo	Seudullinen	
Kantatalo vanhalla kylätontillaan. Päärakennus 1910. (muutoksia 1950-l ja 1980-90-l), luhti ja työväenasunto noin 1880-1920, makasiini, navetta ja sauna 1900-l, käymälä, kaksi aittaa n. 1880-1920.		
KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kanamäki	165
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Kankare	Historiallinen	
Päärakennus 1920/30-l, muutoksia 1947-48, 1973-97), riihi 1900-l, navetta/vaja 1900-la, sauna 1940/50-l		
KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kanamäki	166
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Kaven	Seudullinen	
Kantatalo vanhalla kylätontillaan. Päärakennus 1900 (sisätilamuutoksia 1950-l). Navetta 1900, kalustovaja 1900-l, asuinrakennus 1940-l, renkitupa 1900-l, muonamiehen asunto ja paja n 1880-1920, makasiini 1900-l.		
KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kanamäki	167
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Kotimäki	Paikallinen	
Päärakennus 1944 ja sauna/vaja 1940-50-l.		

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kanamäki	168
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Kujanpää	Maisemallinen	
Entinen torppa mainitaan asiakirjoissa jo 1810-l. Päärakennus 1900-l alusta (muutoksia 1947). Pihalla kalustovaja 1900-l, sauna 1800/1900-l vaihteesta ja toinen asuinrakennus 1800/1900-l vaihteesta.		
KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kanamäki	169
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Kukomäki	Paikallinen	
Torppa. Kukomäki, mainitaan asiakirjoissa jo 1820-l. Päärakennus 1800-l (muutoksia 1970(80-l). Pihapiirissä navetta n 1940 ja sauna 1956.		
KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kanamäki	170
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Leppähaka	Paikallinen	
Kaveenin ent.torppa/mäkitupa. Päärakennus 1900-l, sauna 1940/50-l, vaja n 1880-1920, kalustovaja 1900-l alusta.		
KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kanamäki	171
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Mäkilä	Maisemallinen	
Ent.Isotalon torppa. Asuinrakenennus keskusmuuripohjakaavainen 1925, navetta 1925, liiteri ja kanala 1930-l (?) ja sauna 1930-l. Uusi päärakennus 1990.		
KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kanamäki	172
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Männistö	Historiallinen	
Mahdollisesti ent. Kaveenin torppa/mäkitupa. Päärakennus1923 (muutoksia 1939 ja 1986. Sauna/kanala 1980-l/1996.		

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kanamäki	173
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Peltola	Paikallinen	

Isotalon alustalaisten ent. asunto. Päärakennus 1900-l alusta, kesämökkinä. Vaja/navetta 1900-l ja sauna noin 1940/50-l.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kanamäki	174
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Viertola	Maisemallinen	

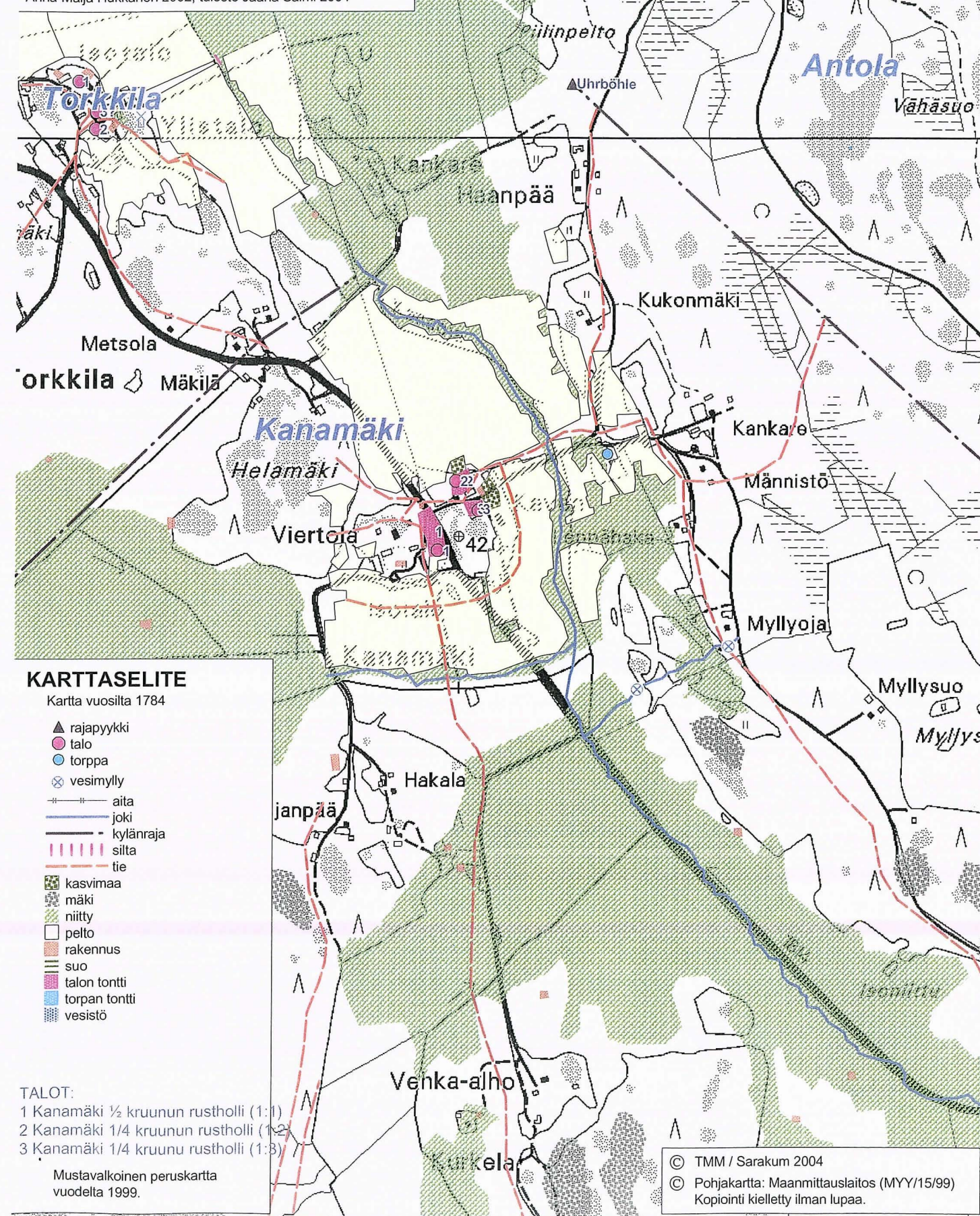
Alun perin Isotalon syytinkiasunto vanhan kylätontin tuntumassa. Päärakennus 1937 (perusteell. muutos 1991), riihi n 1880-1920, konehalli 1980-l ja kalustovaja rakenteilla 1997.

HALIKKO: KANAMÄKI

Maankäyttö v. 1784 laaditun kartan mukaan siirrettynä peruskarttapohjalle

1:10 000

Turun maakuntamuseo /
Anna-Maija Hukkanen 2002, tuloste Jaana Salmi 2004

KUNTA	KYLÄ / KAUPUNGINOSA	
Halikko	Kaninkola	
Maisema		
Kaninkolan kylä muodostuu kolmesta erilaisesta kyläalueesta. Pääalue rajoittuu pohjoisessa Kirjolaan, lännessä Naapalaan ja Pihkavuoreen sekä etelässä Viikerlään, Laiterlaan ja Immalaan. Itäpuolella on Jaakolaa ja Lempilää. Toinen suurempi kyläalue rajoittuu Immalaan ja Vartsalaan. Kylää halkoo Kokkilantie koillis-lounas -suunnassa ja Kaninkolantie. Asutus on keskittynyt näiden teiden tuntumaan, erityisesti Paavolanmäelle ja sen lähistölle ja "Vartsalan päähän." Kylä muodostuu suurimmaksi osaksi korkeistakin metsäisistä mäistä ja niiden väliin jäävistä peltoalueista.		
Historia		
Kaninkolan kylä on perustettu jo varhaiskeskiajalla (ennen v. 1300), sillä 1500-luvulla kaninkolalaiset maksoivat ruokalisäveronsa ns. suomalaisen oikeuskäytännön mukaan. Varhaisin kirjallinen maininta kylästä on v:lta 1352, jolloin Paavali Kaninkolasta (Kenekalum) oli todistajana, kun piispa Hemming lahjoitti Pappilalle suuren ja merkityksellisen ns. Papinsalmen niityn Kaninkolassa. Ko. niityn joutumisen kirkon (piispanpöydän) omaisuudeksi on tulkittu tapahtuneen aluetta kristillistettäessä, jolloin kirkko olisi ottanut haltuunsa entisen Hiisimäellä sijainneen pakanallisen kalmisto- ja palvontapaikan. V. 1625 ko. niitty tuomitiin oikeudessa takaisin kaninkolalaisille, mutta omistusoikeus oli sekava vielä monia vuosia tämän jälkeenkin. 1560-luvulla Kaninkolan taloluku oli 7. Näistä taloista ei ole tietoja. Myöhemmin kylässä oli kaksi suurta kantataloa; Mäikkä (n:o 1) ja Knaapi (n:o 2). Nämä talot jakaantuivat kumpikin (ainakin) kahtia ja tämä jako vahvistettiin v. 1786 isossajaossa, jonka jälkeen kylä oli virallisesti 4-taloinen: Ali- ja Yli-Mäikkä sekä Ali- ja Yli-Knaapi. 1800-luvun alkupuolella kirkonkirjoissa taloja mainitaan kuitenkin enemmän, mm. Mäikän puolikas sekä kaksi 1/4-Mäikkää. (Maanmittauksellisesti Yli-Mäikän jakautuminen kahtia vahvistettiin jo v. 1843, mutta jako oli tapahtunut jo aikaisemmin.) Ali-Mäikkä sijaitsi luultavasti jo tuolloin nykyisellä paikallaan (tai ainakin lähistöllä). Yli-Mäikkä siirrettiin sen viereen v. 1875, mutta ko. talo liitettiin luultavasti tämän vuosisadan alussa Ali-Mäikkään. Ali- ja Yli-Knaapi sijaitsivat myös lähekkäin. Yli-Knaapin vanha tontti oli ylhäällä mäellä. 1920-luvulla työväentalo ja Yli-Knaapi vaihtoivat paikkaa, joten siitä asti Yli-Knaapi on sijainnut Ali-Knaapia alempana. Kylässä ei mainita olleen kovin monia torppia. Kirkonkirjoissa mainitaan 1820-luvulla nimeltä ainoastaan Kukola-niminen torppa. 1880-luvulla esiintyy lisäksi Pyölingin (Ali-Mäikkä) Vainio. 1920-luvulla entisiä vuokratiloja itsenäistettiin, ja kylään syntyivät mm. Seppälän, Vuorelan ja Nummilan lohkotilat sekä monia muita. Asutustoimintaa esiintyi myös sotien jälkeen (esim. Tasala, Jannala).		
KUNTA	KYLÄKOSA	KOHDENO
Halikko	Kaninkola	36
ARVOALUE	ARVOTUS	
Vanha kylätontti	Seudullinen	
KUVAUS		
Kylätontilla sijaitsee Ali-Mäikkän kantatalon talouskeskus, päärakennus vuodelta 1907,laajennus 1973. Torppa 1780-l. Myymälä-/asuinrakennus 1924/27, Osuusliike Tähkä 1981 asti, aluksi Halikon Osuuskauppa Työväentalo 1929.		

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kaninkola	175
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Ali-Mäikkä (Pyölinki)	Paikallinen	
Osatalo vanhalla kylätontilla. Halottu 1786 Mäikän kantatalosta. Päärakennus 1907 (muutoksia 1973). Vanhanväenrakennus, jossa on toiminut myös kauppa 1800-l. Aitta 1800-l, navetta 1916, aitta 1900-l ja sikala n1930.		
KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kaninkola	176
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Haapamäki	Paikallinen	
Myymälä-/asuinrakennus 1924/27 (Osuusliike Tähkä 1981 asti, al. Halikon Osuuskauppa). (muutoksia1910-l ja 1980-l) , varasto 1920-30-l ja sauna 1960-70-l. Sijaitsee vanhalla kylätontilla		
KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kaninkola	177
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Helmilä	Maisemallinen	
Päärakennus keskusmuuripohjakaavainen 1927 (sisätilamuutoksia 1992). Navetta ja kanala 1930-l.		

KUNTA

Halikko

KIINTEISTÖ

Koskenniska

KYLÄ

Kaninkola

ARVOTUS

Paikallinen

KOHDENO

178

Myllärin torppa, perustettu todennäköisesti 1880-l
Päärakennus 1890, entinen myllärin asunto (Muutoksia 1900-luvulla). Pihapiirissä navetta/sauna ja vaja 1900-l alkuppuolelta. Sahalaitos ja myllyrakennus purettu 1970-luvulla.

KUNTA

Halikko

KIINTEISTÖ

Lehtola

KYLÄ

Kaninkola

ARVOTUS

Paikallinen

KOHDENO

179

Asuin- myymälärakennus 1800-l lopulta, muutoksia 1978 jälkeen, kauppana 1904-1920-l. Liiketoiminnan loputtua 1920-l, rakennuksessa asui kaksi muonamiesperhettä. Pihalla liiteri 1900-l alusta.

KUNTA

Halikko

KIINTEISTÖ

Lepola

KYLÄ

Kaninkola

ARVOTUS

Maisemallinen

KOHDENO

180

Päärakennus 1901 (muutoksia 1920-l ja 1980-l), kalustovaja/navetta/ulkohuone ja sauna 1900-luvun alkupuolelta.

KUNTA

Halikko

KIINTEISTÖ

Mäntymäki

KYLÄ

Kaninkola

ARVOTUS

Maisemallinen

KOHDENO

181

Päärakennus 1945/46 (muutoksia 1970- ja 1980-l). Sauna/varasto/autotalli 1980-l.

KUNTA

Halikko

KIINTEISTÖ

Vartsalan työväentalo

KYLÄ

Kaninkola

ARVOTUS

Seudullinen

KOHDENO

182

Vartsalan v.1906 perustetun työväenyhdistyksen työväentalo 1916. Näyttämö purettu ja rakennettu uudelleen, salitilat osittain uusittu. Remontoitu 1990. Pihalla puuvaja/käymälä/verstas 1970-l.

KUNTA

Halikko

KIINTEISTÖ

Yli-Knaapi

KYLÄ

Kaninkola

ARVOTUS

Paikallinen

KOHDENO

183

Kantatalo. Päärakennuksena ent. työväentalo 1908, Kustaa Hauli. Muutettiin 1928 Yli-Knaapin asuinrakennukseksi (peruskorjaus 1980-l). Navetta 1927, vaja 1929, puimala 1937,kellari 1942.

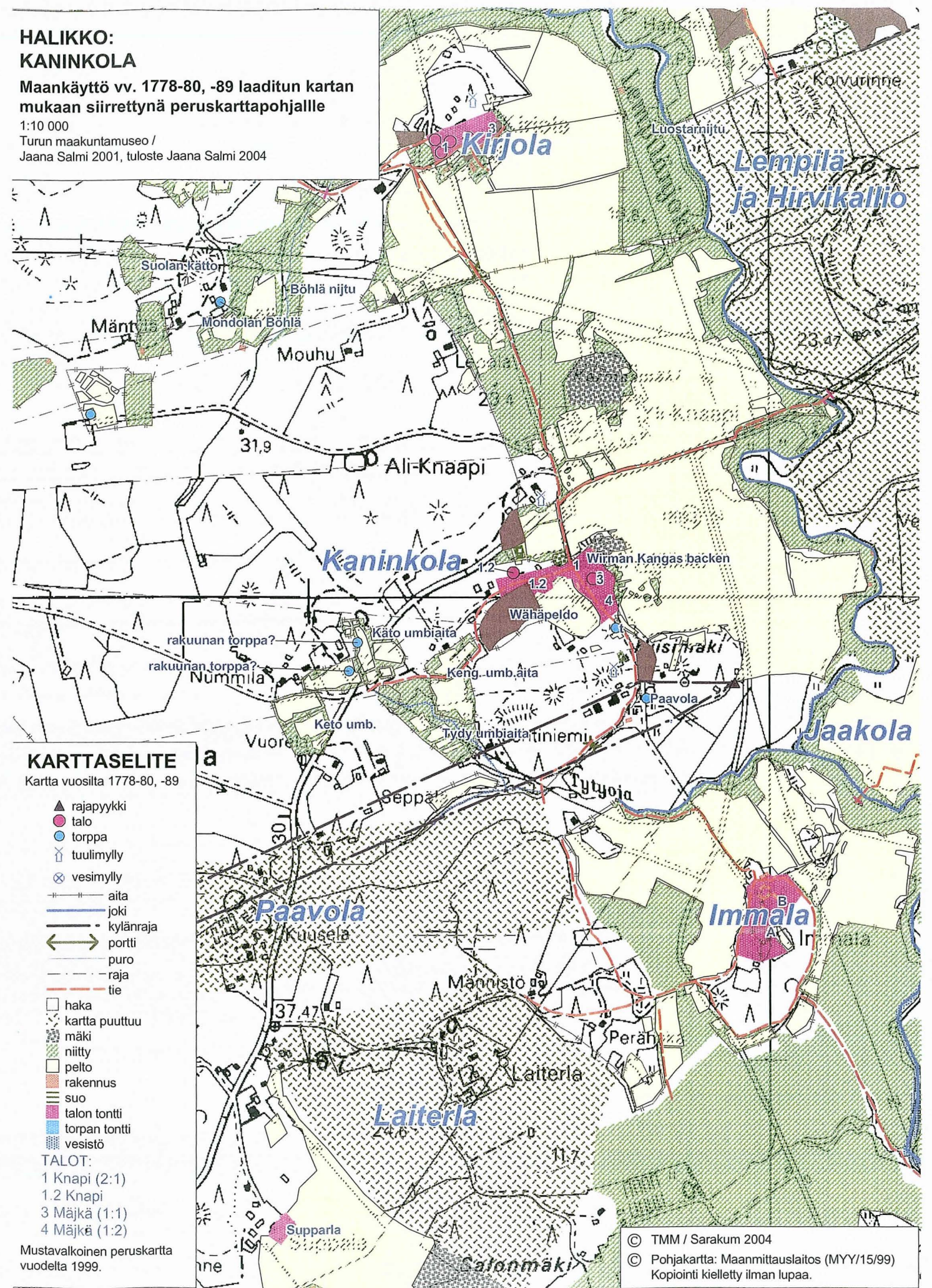
HALIKKO: KANINKOLA

Maankäyttö vv. 1778-80, -89 laaditun kartan
mukaan siirrettynä peruskarttapohjalle

1:10 000

Turun maakuntamuseo /

Jaana Salmi 2001, tuloste Jaana Salmi 2004

KUNTA
Halikko

KYLÄ / KAUPUNGINOSA
Kankari

Maisema

Kankareen kylä sijaitsee Kuninkaantien pohjoispuolella, Piintilän ja Ammakon kylien välissä. Kylä on eteläosiltaan peltoa, joiden keskellä on kylämäki. Kylän eteläosa on tasaista savimaata, muutoin kylä on mäkistä metsämaata. Kylän pohjoisosassa on Kankareenjärvi, jonka alapuolella kohoaa Hiittenmäki. Maisema-alue rajausta kulkee mäki-alueen eteläreunan paikoilla.

Historia

Kankareen kylä kuului ns. ruotsalaisen ruokalisäoikeuden piiriin (maksoivat veronsa voina), josta on voitu päätellä kylän syntyneen 1300-luvulla tai sen jälkeen. Sekä 1540 maakirjan mukaan että 1560-luvulla kylässä on ollut kaksi tilaa. Isojaon aikaan Kankareen kylässä oli kaksi taloa, Ylitalo ja Alitalo. Ne sijaitsivat jo tuolloin samalla kylämäellä kuin nytkin, Ylitalo tosin on muuttanut toiselle puolelle tietä. Kylätie, joka tuli Kuninkaantieltä jatkui kylämäen ohi ojalle, jossa Kankareen kylällä oli kaksi myllyä. Tien länsipuolelle jäi torppa peltotilkkuneen. Kankareen kylän pellot sijaitsivat kylätien molemmin puolin, ja niitä reunustivat laidunhaat ja niityt. Metsän reunassa oli lähde. Kankareen järveä ympäröi rämeikkö (träsk). Kankareen kylän talot ovat kuuluneet 27.2.1865 asti Paimion kuntaan. 1899 valmistunut Turku-Karjaa rautatie kulki aivan kylän eteläosien läpi. Nytemmin radan linjausta on muutettu. 1900-luvun alkupuolelle radan varteen Kankareen puolelle pystytettiin radanvartijan asunto. Kankareen kylä on säilynyt hyvin isojaon aikaisena. Kantatalot sijaitsivat vanhalla kylämäellä. Ylitalo jaettiin 1807 kahteen osaan, Ylistaloon ja Hoslaan. Hoslan talo sijoittui samaiselle kylämäelle. Vuonna 1905 kylän talojen nimet muutettiin Ylistalosta ja Alastalosta Yli- ja Alitaloksi. Metsän reunassa sijaitseva Paltta on 1930-luvulta. (Vuonna 1930 Hosla jaettiin kahtia Palttaan ja Hoslaan.) Kylätie kulkee vanhaa linjausta sillä erotuksella, että se nyttemmin kaartaa kylämäen pohjoispuolella entistä lähdepolkua pitkin.

Nykytila

Alastalon 1800-luvulta peräisin oleva paritupa on alkuperäisellä paikallaan ja ulkoasultaan hyvin säilynyt. Hoslan tila on 1920-30-luvulta ja siihen liittyy aivan tien varressa oleva pieni, nykyisin tyhjiillään oleva asuinrakennus. Ylitalon päärakennuksen ulkoasu viittaa 1940-50-luvulle. Paltan tila 1800-luvulta sijaitsee metsän reunassa, mutta sieltä on näköyhteys kantakylään. Kaikkiaan Kankareen kylämäen rakennukset ovat säilyneet tiiviinä ryhmänä, jonka läpi kylätie kulkee jäsentäen esim. Alitalon päärakennuksen pihoineen eri puolelle tietä talousrakennuksista. Kylän rakennuksista rakennushistoriallisesti mielenkiintoisimpia ovat Alitalon tilakokonaisuus 1800-luvulta, Hosla vuosisadan alkupuolelta sekä Paltan tila.

KUNTA
Halikko

KYLÄKOSA
Kankari

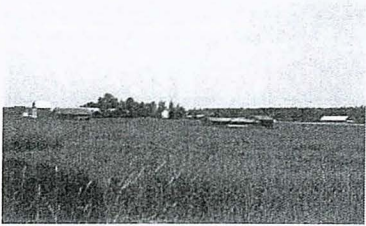
ARVOALUE
Vanha kylätontti

KOHDENO
37

ARVOTUS
Seudullinen

KUVAUS

Vanhalla tontilla yhä Alitalon ja Ylitalon talouskeskukset. Alitalon päärakennus 1890-l. Ylitalon rakennukset ovat uusia. Hosla, Ylitalon puolikas, päärakennus 1935.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kankari	184
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Alastalo II (aik. Alastalo)	Seudullinen	

Kantatalo vanhalla kylätontillaan. Talonpoikaistalo 1890, muutoksia 1981 ja 1985. Asuinrakennus/vaja, puuvaja, navetta, aitta, varasto, makasiini, kuivuri ja kanala 1900-luvun alusta.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kankari	185
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Hosla	Paikallinen	

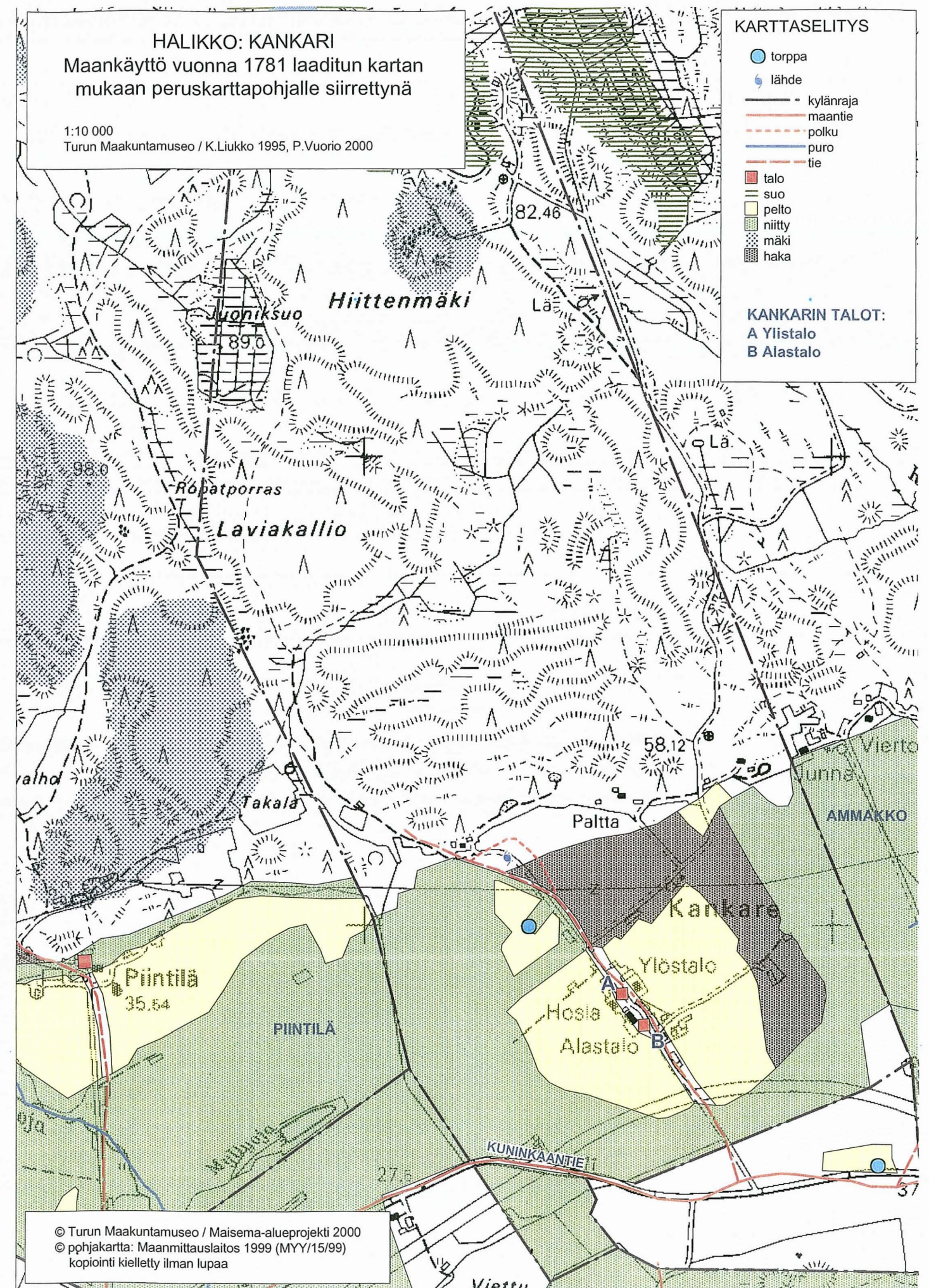
Osatalo vanhalla kylätontilla, halottu Ylistalosta 1807. Päärakennus 1935 (muutoksia 1990/91). Navetta 1911, kalustovaja 1928, sauna, riihi 1900-l alku, kuivuri, leikkim. 1950-l.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kankari	186
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Mutkanperä	Seudullinen	

Talolan vahtitupa, radanvartijan asunto, myöhemmin VR:n taukotupana. Päärakennus 1899, navetta 1900/1914, sauna 1900-/1915, kellari 1900-l.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kankari	187
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Paltta	Paikallinen	

Hirsinen asuinrakennus 1929. Kalustovaja, sauna, kellari ja ositt. purettu navetta.

KUNTA
Halikko

KYLÄ / KAUPUNGINOSA
Kannisto

Maisema

Maisemallisesti puoliksi pellosta ja metsästä koostuva kylä. Rakennuskanta kylässä suhteellisen vähäistä (yht. 3 tilaa), jotka sijaitsevat metsän laidassa, pääosin Jokitaustantien tuntumassa. Kylä, joka kuuluu pinta-alaltaan kunnan pienimpiin, sijaitsee keskisessä Halikossa. Se rajoittuu idässä Ikelään ja Pailinnaan, pohjoisessa Nikkilään ja Riikolaan, lännessä Kalkkilaan ja Mätikköön sekä etelässä Mätikköön. Kylä jakautuu maisemallisesti siten, että eteläosa muodostuu metsästä, joka on korkeuseroiltaan varsin vaihtelevaa (kallioita ja mäkiä), pohjoisessa on enimmäkseen peltoa. Alueen rakennuskanta sijoittuu pellon ja metsän reunalle. Lempilänjoki rajaa aluetta osin idässä. Kylän alueen länsiosaa halkoo Jokitaustantie.

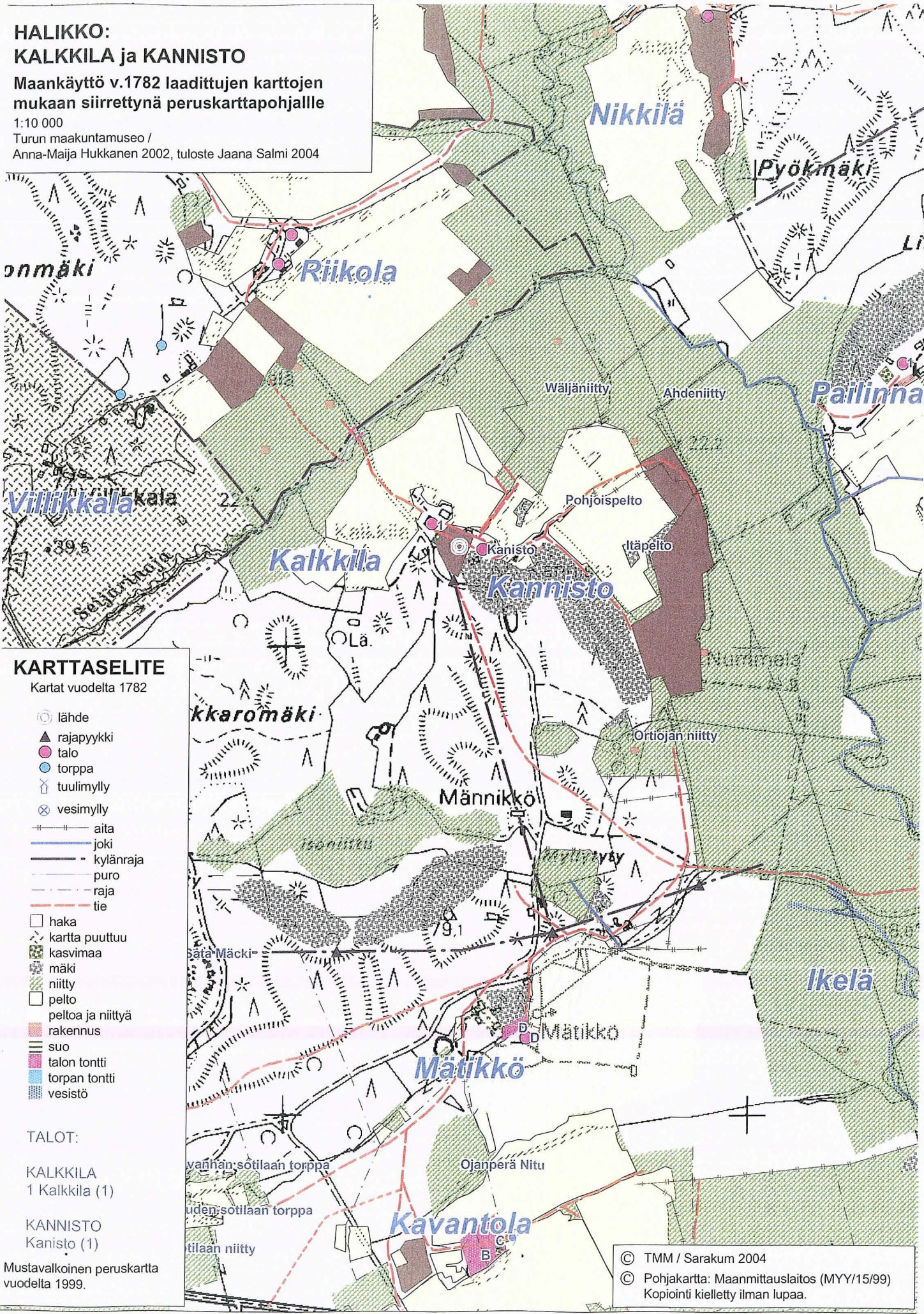
Historia

Kanniston kylä (yksinäistalo) ovat syntyneet jo varhaisella keskiajalla, ennen v. 1300. V:n 1540 maakirjassa Kanniston yksinäistaloa viljeli Heikki Härkä. Talolla ei mainita torppia ainakaan Halikon rippikirjoissa. Tosin n. v. 1900 perustettiin jyvätorppa Kustaa Robert Nikanderille. Nummelan lohkotila erotettiin v. 1931 Hugo ja Suoma Toivoselle. Nummelasta muodostettiin kylän kantatila n:o 2 v.1956.

KUNTA	KYLÄKOSA	KOHDENO
Halikko	Kannisto	38
ARVOALUE	ARVOTUS	
Vanha yksinäistalon tontti	Seudullinen	

KUVAUS
Yksinäistalon talouskeskus edelleen vanhalla tontillaan, mutta rakennuskanta ilmeisesti melko uutta.

HALIKKO:
KALKKILA ja KANNISTO
Maankäyttö v.1782 laadittujen karttojen mukaan siirrettynä peruskarttapohjalle
1:10 000
Turun maakuntamuseo /
Anna-Maija Hukkanen 2002, tuloste Jaana Salmi 2004

KUNTA
Halikko

KYLÄ / KAUPUNGINOSA
Karvala

Maisema

Karvalan kylä rajoittuu pohjoisessa Montolaan sekä pieniin Riikolan, Talolan ja Sauvon Kalaisten alueisiin, lännessä ovat Lokkila ja Ruska ja eteläpuolella Riikolan kylä pääalue. Idässä kylä rajoittuu pohjois-eteläsuunnassa virtaavaan Lempilänjokeen, jonka vastapuolella on Villikkalaa ja suurempana kyläalueena Nikkilä. Karvalan alue muodostuu pääosaltaan mäkisestä metsästä (mm. Taankorpi, Puhalonmäki ja Pakotarhanmäki). Metsämaasto on korkeuseroiltaan vaihtelevaa. Kantatilat Vähä- ja Isotalo ovat sijoittuneet riviin metsäisen peltoniemekkeen eteläreunalle. Pääosa muusta asutuksesta on keskittynyt metsien reunoille sekä kylän aluetta pohjois-etelä -suunnassa halkovan Jokikaustantien varrelle ja tuntumaan. Karvalan kylä on syntynyt Lempilänjokilaaksoon varhaiskeskiajalla. Kantataloissa on säilynyt edustava kokonaisuus vanhaa rakennuskantaa.

Historia

Karvala on Halikon vanhempaa asutusta sikäli, että kylä on todennäköisesti perustettu jo varhaiskeskiajalla (ennen v. 1300). Näin voidaan päätellä, koska kylä maksoi 1500-luvulla ruokalisäveronsa ns. suomalaisen oikeuskäytännön mukaan. Karvalasta on myös monia keskiaikaisia kirjallisia mainintoja. Karvalan yksinäistalo (nyk. Vähätalo) oli keskiajalla rälssitila, Yrva Karvalasta oli v. 1352 todistajana eräässä piispa Hemmingin tilusvaihokaupassa ja v:lta 1426 on säilynyt tieto Karvalan tilan omistajanvaihdoksesta. Nämä ovat vanhimpia kirjallisia mainintoja koko Halikosta, kaikkein vanhimmat, joissa Halikko varmuudella mainitaan, ovat 1300-luvun alusta. Yksinäistalo jakaantui kahtia ja tämä jako vahvistettiin maanmittauksellisesti isojaon yhteydessä, joka kylässä suoritettiin v. 1784. Tuolloin muodostettiin Vähätalo ja Isotalo ja tuosta lähtien kylä on ollut kaksitaloinen. Molemmat tilat olivat ratsutiloja. Kylän rakennuskanta on muutoin näiden kahden talon ent.mäkitupalais- tms. asutusta. Lohkotiloja alettiin muodostaa vasta 1910-luvulta lähtien. Varsinaisena torppana mainitaan Halikon kirkonkirjoissa ainoastaan Vähätalon Santio, josta ensimmäiset nimimaininnat ovat rippikirjassa 1829. Vuonna 1779 piirrettyssä isojakokartassa Vähätao ja Isotalo ovat sijainneet rinnakkain suunnilleen nykyisen Vähätalon kohdalla. Pellot sijaitsivat pääosin talojen eteläpuolella, osin niiden pohjoispuolella. Lempilänjoen varsi oli niittyä. Myös kylän länsiosissa oli laaja niittyalue. Taloista länteen sijaitsi rakuunan ja reserviläisen torpat pienine peltotilkkuineen. Näistä jälkimmäinen sijaitsi paikalla, jossa nykyään on Isotalo, edellinen nykyisen Kumpulan läheisyydessä. Peltoalue on nykyään laajentunut isojaon ajoista silloisille niityille. Vähätalo ja Isotalo ovat arvokkaita rakennuskokonaisuuksia. Isotalon asuinrakennuksen vanhin osa lienee 1800-luvun puolivälistä, 1900-luvun alun rakennuskantaa ovat aitta, pihavaja ja makasiinit. Navetta on rakennettu 1933. Vähätalon rakennuskanta on pääosin 1900-luvun alkuvuosikymmeniltä, jolloin talon omistaja Elis Rannikko uusi tilan kaikki rakennukset. Asuinrakennus on rakennettu 1921-1922, navetta 1914, ""Alitupa"", puimala ja puuvaja 1920-luvulla. Isotalon ""Eskola"" on rakennettu 1906 Karvalan Isotalon entiselle isäntäparille. 1900-luvun alusta on myös Kantokorpi, ent. Kaarlekorpi.

Nykytila

Rakennuskanta on pääosin hyväkuntoista, ympärivuotisesti asuttua ja varsin alkuperäisessä asussaan. Kylän viljelysmaiseman säilymisellä ei ole suoranaista uhkaa, mutta voimakas rakennemuutos maataloudessa voi johtaa peltojen osittaiseen metsittämiseen, mitä tulisi välttää erityisesti vanhalla pelto- ja niittyalueella jokilaaksossa.

KUNTA
Halikko

KYLÄKOSA
Karvala

ARVOALUE
Vanha kylätontti

KOHDENO
39

ARVOTUS
Seudullinen

KUVAUS

Isotalon kantatalon päärakennus 1855, sijaitsee vanhan rakuunan torpan paikalla. Vähätalon päärakennus vuodelta 1921/22 sijaitsee vanhalle tontilla.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Karvala	188
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
"Isotalo, ""Eskola""	Maisemallinen	

Isotalon vanhanväen asuinpaikka. Päärakennus keskusmuuripohjakaavainen 1906 (puusuoja talon päätyyn tehty myöh.), nyk ulkorakennukset 1950 jälkeen rakennettuja (sauna ja autotalli). Kuuluu Isotaloon

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Karvala	189
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Isotalo	Paikallinen	

Osatalo, talouskeskus ent. rakuunan torpan paikalla. Päärakennus 1855 (muutoksia 1926 1959). Aitta 1880-1920 .Kaksi makasiinia, pihavaja ja navetta 1900-luvun alusta, sauna 1963, kalustovaja 1989.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Karvala	190
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Kumpula	Maisemallinen	

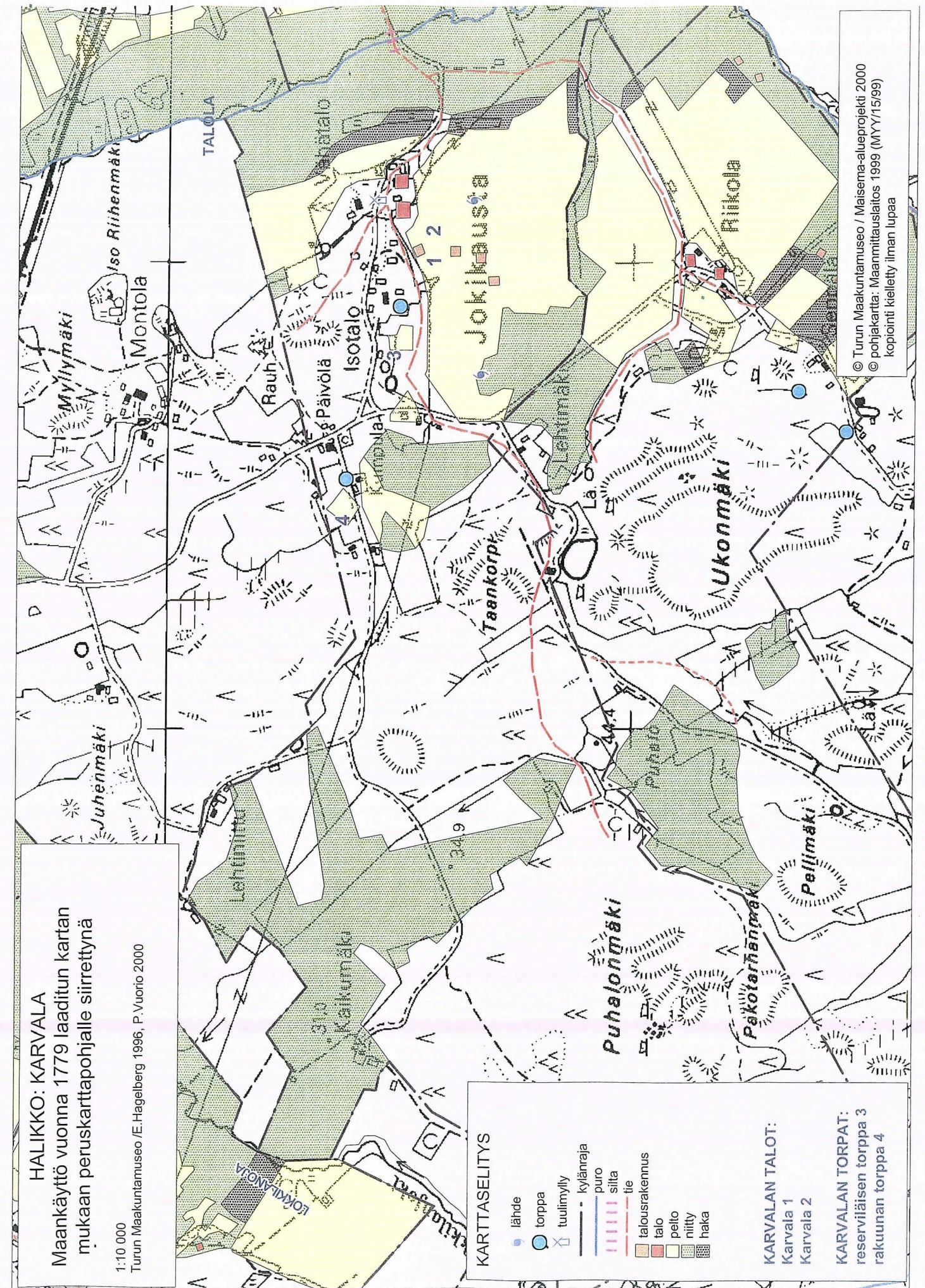
Ent. rakuunan torpan paikka. Päärakennus 1947 (muutoksia 1970-l). Pihapiirissä kalustovaja/kanala 1934.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Karvala	191
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Syrjälä	Maisemallinen	

Päärakennus 1927 (rakennettu vanhanväen asunnoksi, muutoksia myöhemmin) Pihapiirissä vaja, sauna ja autotalli.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Karvala	192
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Vähätalo	Seudullinen	

Osatalo, vanhalla tontilla. Päärakennus 1921/22 (muutoksia 1960, 1971, 1983-1992). Asuinrakennus/sauna 1920-l, navetta/talli 1914, kalustovaja 1985, puimala 1920-30-l, puuvaja/puuri 1922/23, kuivuri 1963

KUNTA	KYLÄKOSA	KOHDENO
Halikko	Karviainen	40
ARVOALUE	ARVOTUS	
Vanha kylätontti	Seudullinen	
KUVAUS Karviainen (johon yhdistetty vanhemmat talot Pinkilä ja Kiuku) sijaitsee vanhalla kylätontilla. Päärakennus 1800-l alkupuolelta. Myös muu rakennuskanta vanhaa 1700-1800-luvuilta, pieni osa 1900-l puolelta.		

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Karviainen	193
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Kallio	Paikallinen	
Mahd.ent.torppa. Päärakennus 1800-l, navetta 1800-l, sauna 1940-l ja maakellari.		

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Karviainen	194
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Karviainen	Seudullinen	
Kantatalo vanhalla kylätontilla. Päärakennus 1800-luvulta (jatkettu 1900-l:n alussa). Pehtoorin talo ja vilja-aitta 1700-luvulta. Aitta/renkitupa ja riihi 1800-l. Paja/sauna, navetta ja sikala 1900-luvun alusta. Varasto 1951.		

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Karviainen	195
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Koto-Ilola	Paikallinen	
Ent.Iolan torppa. Päärakennus 1901 (muutoksia 1948 ja 1970-l), puuliiteri 1920-l, sauna 1949 ja kellari.		

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Karviainen	196
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Männistö	Maisemallinen	
Päärakennus 1926 (kuisti 1940-l). Pihalla lisäksi sauna (laajennettu myöhemmin) ja navetta 1940.		

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Karviainen	197
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Toimela	Maisemallinen	
Päärakennus 1934 (laajennus 1992) ja sauna.		

KUNTA
Halikko
KIINTEISTÖ
Torppa (Lampola)

KYLÄ
Karviainen
ARVOTUS
Paikallinen
KOHDENO
198

Paikalla lienee asuttu jo 1700-l, ent.Karviaisten
Lampolan torppa. Päärakennus 1800-l. Pihalla
kalustovaja.

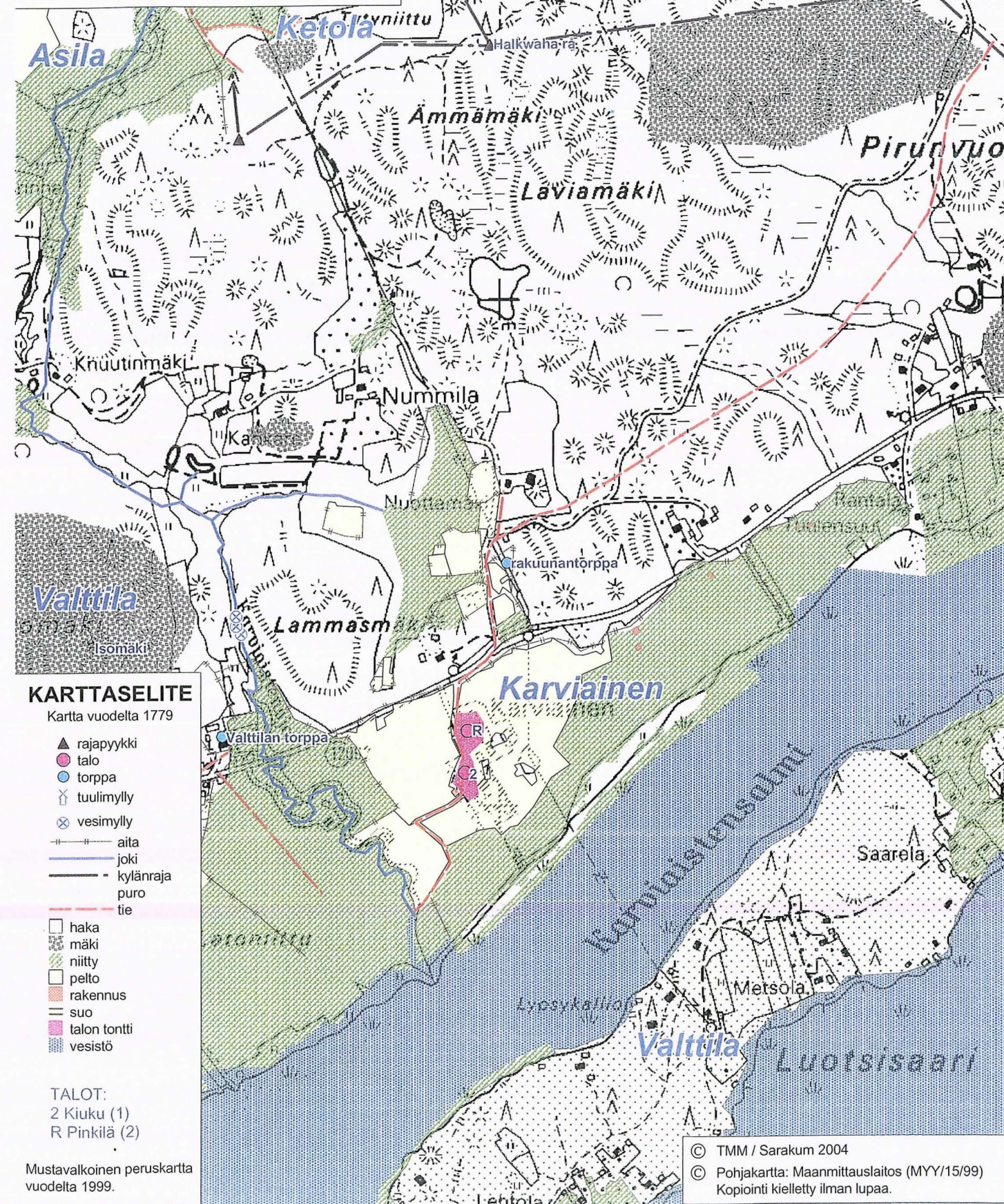
KUNTA
Halikko
KIINTEISTÖ
Viertola

KYLÄ
Karviainen
ARVOTUS
Maisemallinen
KOHDENO
199

Päärakennus 1928 ja sauna.

HALIKKO:
KARVIAINEN
Maankäyttö v. 1779 laaditun kartan
mukaan siirrettynä peruskarttapohjalle

1:10 000
Turun maakuntamuseo /
Anna-Majja Hukkanen 2002, tuloste Jaana Salmi 2004

KUNTA
Halikko

KYLÄ / KAUPUNGINOSA
Kavantola

Maisema

Kylän aluetta hallitsee voimakkaasti v. 1952 valmistunut Valtatie 1, jonka vaikutuksesta paljolti alueen rakennuskanta on muotoutunut. Kavantola sijaitsee Halikon keskiosassa. Sitä halkoo kaakko-luode - suunnassa v. 1952 valmistunut Valtatie 1. Kylä rajoittuu pohjoisessa Kalkkilaan, idässä Mätikköön ja Ikelään, etelässä Kirjolaan ja Naapalaan sekä lännessä Laitolaan. Kylän sisällä on lisäksi pieni Mätikön kylän alue. Maisemallisesti hallitseva on kylän halki kulkeva Valtatie 1, jonka varrelle asutus on varsinaisesti sijoittunut. Maisemallisesti kylä muodostuu eri osatekijöistä. Valtatietä reunustaa paljolti molemmilta puolilta pelto ja pellon takana pohjoisessa ja osin etelässäkin aukeaa metsä, jonka reunaan osa kylän rakennuskannasta on sijoittunut.

Historia

Kavantolan kylä on syntynyt ilmeisesti varhaiskeskiaikana (ennen v. 1300). Vanhastaan kylässä oli kolme kantatila; Isotalo (n:o 1), Pohjantalo (n:o 2) sekä Keskitalo (n:o 3), joka oli räissiluontoinen. 1560-luvulla kylä oli jopa 4-taloinen. Kavantolan talot liitettiin myöhemmin Kirjolan kartanoon; ensimmäisenä Keskitalo ja Pohjantalo 1880-luvulla ja Isotalo 1910-luvulla. Kavantolassa suoritettiin isojako v. 1787. Kylämäki sijaitsi v. 1952 valmistuneen valtatie pohjoispuolella (Pohjatalon ja Keskitalon tontit) ja Isotalon tila sen eteläpuolella Kirjolan kylän rajalla. Etelään Isotalolle johtavan tien varrella oli Lindulan torppa. Nykyisen Ylämäen tilan alueella kylän länsipuolella olivat uuden ja vanhan sotilaan torpat. Kauimpana lännessä oli vielä yksi torppa. Pellot sijaitsivat kantatalojen ympärillä ja pienemmät peltotilkut kunkin torpan ympärillä. Länsiosan nykyiset pellot olivat isojaan aikaan niittyinä. Kylän torpista mainitaan Halikon rippikirjoissa jo v. 1815 Sandoja (Santaoja?), Pyöli ja Sillanpää, 1820-luvun loppupuolella perustettiin lisäksi Kedonperän torppa. 1860-luvun puolivälissä perustettiin Korvenpää-niminen torppa. Kavantolan tilaluku kasvoi huomattavammin vasta sodan jälkeen, erityisesti Valtatie 1 valmistuttua, jolloin kylässä lohkottiin runsaasti omakotitiloja. Lisäksi muodostettiin kolme uudiskantatila; Ylämäki (n:o 4) sekä siirtoväen tilaksi muodostettu Mulila (n:o 5) ja Lehtola (n:o 6). Isostatalosta ja Pohjantalosta oli jo vuosisadan alkukymmeninä itsenäistetty entisiä vuokratiloja, mm. Uusiniitty, Santaoja, Sillanpää ja Kulmala.

Nykytila

Vanhoilla kantatilojen tonteilla ei ole enää nykyisin rakennuskantaa. Isotalon tontin eteläreunan kasvimaan kohdalla on nykyisin Kirjolan kylän tila Tupa (Ylitupa). Entisellä sotilastorppa-alueella on nykyisin Ylämäen tila. Sillanpää on entinen Pohjatalon torppa, joka mainitaan jo 1815 rippikirjoissa. Sen vieressä oli isojakoaikaan 1780-l myös torppa (mahdollisesti sama?).

KUNTA	KYLÄKOSA	KOHDENO
Halikko	Kavantola	41
ARVOALUE	ARVOTUS	
Vanha kylätontti	Historiallinen	

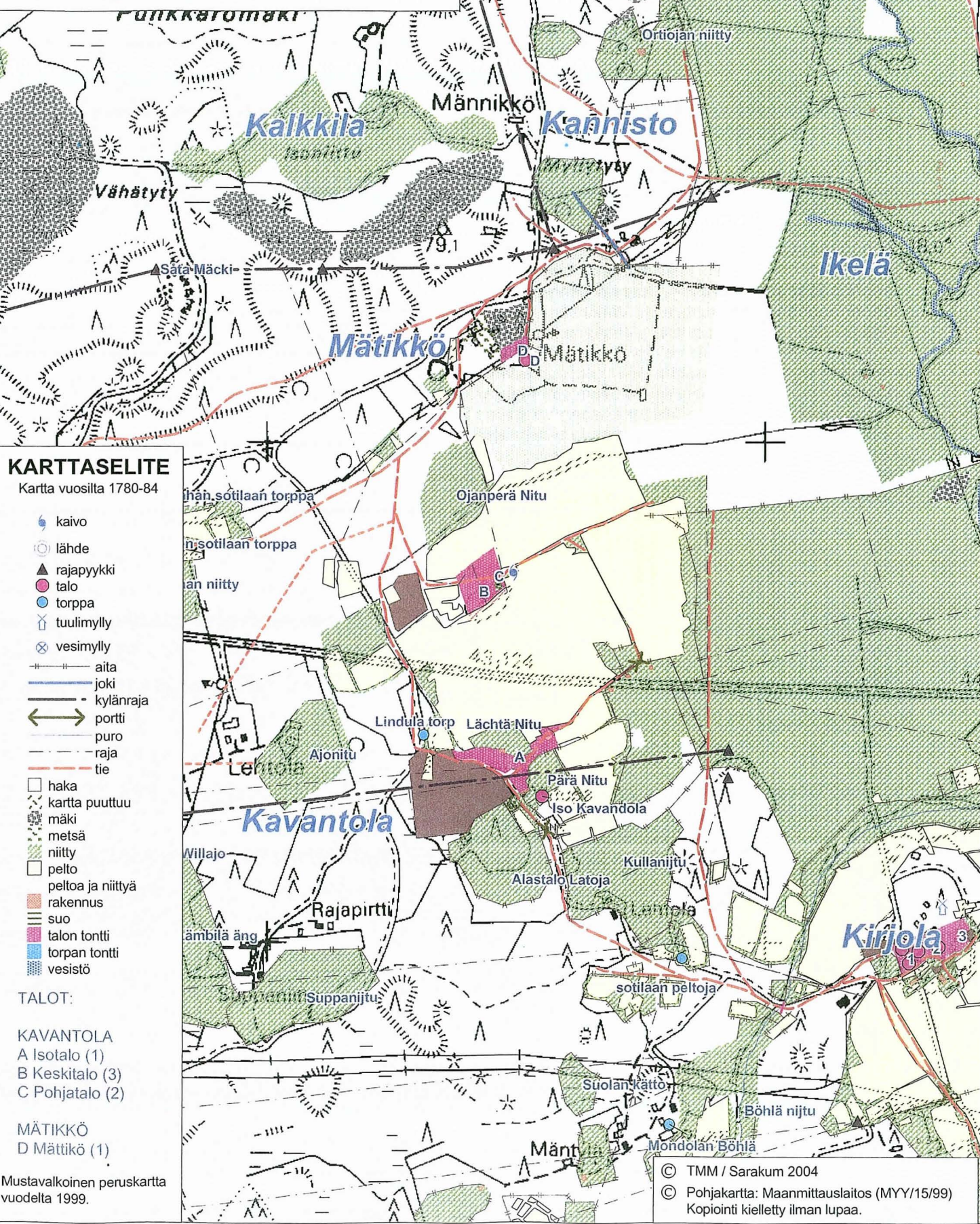
KUVAUS

Vanhalla kylätontilla on sijainnut Pohjatalo ja Keskitalo. Isotalo oli jo 1780-l Kirjolan rajan tuntumassa. Vanhalla kylämaalla ei ole enää rakennuksia. Historiallisen ajan kiinteä muinaisjäännös.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kavantola	200
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Sillanpää	Paikallinen	

Ent. Pohjatalon torppa. Torppa samalla alueella jo 1780-l.
Päärakennus n 1890-1910 (muutoksia 1950-60-l).
Navetta 1900-l:n alusta, tynnyrisauna.

HALIKKO:
KAVANTOLA ja MÄTIKKÖ
Maankäyttö vv. 1780-84 laaditun kartan
mukaan siirrettyä peruskarttapohjalle
1:10 000
Turun maakuntamuseo /
Jaana Salmi 2001, tuloste Jaana Salmi 2004

KUNTA
Halikko

KYLÄ / KAUPUNGINOSA
Ketola

Maisema

Ketolan kylä muodostaa pitkänomaisen alueen, joka rajoittuu pohjoisessa Pihkavuoreen, Metsänkolaan, Hevonpäähän ja Antolaan, länsi- ja eteläpuolelta Asilaan, Angelniemeen ja Viikerlään ja idässä Viikerlään. Kylässä on paikoin korkeita metsäisiä mäkiä (kuten esim. Hotelli- ja Koppurimäki) ja toisaalta alavaa pelto- ja niittymaisemaa (esim. Ahoniittu, Tytyniittu, Kölhö ja Pränntilä). Kuohanoja virtaa kylän itäosan halki pohjois-etelä -suunnassa. Eteläosaa halkoo Kokkilantie, joka alun perin kulki Ketolan tilan pihapiirin poikki, myöh. seuraillen mäen reunaa ja nykyisin hieman kauempaa sivuten. Asutus on keskittynyt Kokkilantien tuntumaan.

Historia

Ketolan kylä lienee perustettu vasta myöhemmällä keskiajalla (jälkeen v:n 1300) päätellen siitä, että 1500-luvulla kylä suoritti ruokalisäveronsa ns. ruotsalaisen oikeuden mukaan. Ketolan varhaisin kirjallinen maininta on v:lta 1405 ja tuolloin kylän mainitaan kuuluneen Sauvon pitäjään. Tämä ja maantieteelliset seikat puhuvat sen puolesta, että asutus on lähtöisin Sauvon suunnalta. 1500-luvun puolivälissä Ketola kuului hallinnollisesti Paimion pitäjän Savion verokuntaan. Kylän taloluku oli 1560-luvulla 3. Kylän kolmas talo on jossain vaiheessa kadonnut, sillä 1700-luvulla kylä oli kaksitaloinen. Näiden kahden talon, Isontalon ja Vähäntalon, tilusrajat vahvistettiin isossajaossa v. 1786. Isotalo liitettiin 1800-luvun loppupuolella Vähääntaloon (Isontalon viimeinen isäntä kuoli v.1886. Muistitiedon mukaan Vähäntalon isäntä osti Isontalon huutokaupassa). Muodollisesti nämä kaksi taloa yhdistettiin Ketola-nimiseksi tilaksi vasta v. 1964. Ketolan kylän torpista mainitaan jo vv. 1815-21 rippikirjassa Kankare, 1820-luvun lopulla lienee perustettu Ketopyöli ja samoihin aikoihin myös Vähätalon Nummenpää. Rippikirjassa 1842 mainitaan Vähätalon Lähdemäki ja rippikirjassa 1871-80 Isotalon Wähäniitty. Ilmeisesti mikään em. torpista ei itsenäistynyt. Ketolan talon muonamiesasumus Hiekkalakin lohkottiin itsenäiseksi vasta v. 1956. Samana vuonna muodostettiin sodan jälkeen rakennetusta Santamäen asutustilasta kantatila n:o 3 ja Kotipellosta tuli kantatila n:o 4. Tällä hetkellä kylässä on 4 asumustilaa.

KUNTA
Halikko

KYLÄ
Ketola

KOHDENO
201

KIINTEISTÖ
Hiekkala

ARVOTUS
Paikallinen

Ent. muonamiehen asunto. Päärakennus 1800-l/1900-la (kuisti 1920-l), navetta v.1956/57 ja sauna.

KUNTA
Halikko

KYLÄ
Ketola

KOHDENO
202

KIINTEISTÖ
Ketola (ent. Vähätalo)

ARVOTUS
Paikallinen

Kantatila vanhalla tontilla. Päärakennus 1840-l (sisätilamuutoksia 1941 ja 1950-60-l) navetta 1927, riihi 1800-l/1900-l:n alku.

KUNTA
Halikko

KYLÄKOSA
Ketola

KOHDENO
42

ARVOALUE
Vanha kylätontti

ARVOTUS
Seudullinen

KUVAUS

Vanhalla kylätontilla oli 1780-l Vähätalo ja Isotalo. Isotalo liitettiin Vähätaloon 1880-l, ja tila sai nimen Ketola 1964. Ketolan tilan rakennukset (päärakennus 1840-l, navetta 1927, riihi 1800-l/1900-l) sijaitsee vanhalla Vähätalon tontilla.

KUNTA
Halikko

KYLÄ / KAUPUNGINOSA
Kierlä

Maisema

Kierlän kylän keskeinen alue Kuusjokilaaksossa Turilantien varrella on kulttuurihistoriallisesti arvokasta viljelysmaisemaa. Kierlän kylä sijaitsee Halikon kunnan pohjoisosissa lähellä Vaskion taajamaa. Se muodostuu kahdesta erillisestä alueesta, varsinaisesta Kielän kylästä ja kylän maista Heinässuolla. Edellä mainitun naapurikyliä ovat Voitilanpyöli edässä, Saha ja Kuttila etelässä, sekä Kuttila lännessä ja pohjoisessa. Halikonjoki haarautuu kahtia Vaskiolla, Kierlän länsipuolella. Läntinen haara on Vaskionjoki, itäinen Kuusjoki. Kierlän kylä sijaitsee Kuusjoen pohjoispuolella. Heinässuon takamaa-alue puolestaan rajoittuu idässä Kuttilan ja Voitilanpyölin, lännessä ja pääosin etelässäkin Ruotsalan kyliin sekä pohjoisessa Marttilan kunnan soiseen metsäalueeseen.

Historia

Kierlän kylä on saanut pysyvän asutuksen myöhäiskeskiajalla. 1560-luvulla Kierlässä on ollut kolme taloa. Isojaon aikaan 1832 kylässä on ollut 6 taloa: Mänkeri (maakirjanro 1), Alistupa ja Ylistalo eli Karhu (maakirjannumero 2), sekä Kraappa, Aliskauhala ja Yliskauhala (maakirjannumero 3). Mänkeri, Alistupa ja Ylistupa ovat sijainneet lähellä toisiaan kylämäellä Turilaan vievän maantien eteläpuolella. Muiden talojen sijainnista on kartan perusteella vaikea tehdä päätelmiä. Kylämäelle on karttaan merkitty edellä mainittujen talojen lisäksi pieni erillinen tontti eteläisimmäksi, joka voisi mahdollisesti olla Kraapan talon vanha tontinpaikka. Karttaan on kuitenkin myös merkitty tontti niille paikoille, jossa perimätiedon mukaan kerrotaan Kraapan talon viimeksi sijainneen Turilantien pohjoispuolella varsinaisesta kylämäestä n. 50 m koilliseen. Tämä lienee uusi, isojaossa talolle osoitettu tontinpaikka, niin kuin sen länsipuolella kartassa sijaitsevat kaksi tonttia, jotka on merkitty Alis- ja Yliskauhalan tonteiksi. Kraapan talo on nimittäin jaettu kolmeen osaan isojaon yhteydessä. Ilmeisesti Ylis- ja Aliskauhalan taloja ei kuitenkaan ole koskaan rakennettu kyseisille paikoille, sillä niitten paikalla ei tiedetä olleen rakennuksia. Nykyisen Aliskauhalan kohdalle isojakokartassa on merkitty talontontti, joten on mahdollista, että Aliskauhala on perinyt jonkin torpan tontin omaksi tontikseen. Lisäksi isojakokartassa on nähtävissä tonttimerkinnät Aliskauhalasta n. 50 m pohjoiseen ja nykyisen Paltan talon kohdalle. Kartassa on myös kaksi torpantontiksi identifioitavaa tonttia, toinen kylän länsiosissa Turilantien pohjoispuolella (paikalla ei nykyään taloa), toinen kylän itäosissa nykyisen Kelin talon pohjoispuolella mäellä, jossa Kelin lato sijaitsee. Yliskauhalan nykyisellä sijaintipaikalle ei ole merkitty taloa, vaan se on vielä 1800-luvun alussa ollut metsämaata. Ilmeisesti Yliskauhala onkin siirretty nykyiselle paikalleen vasta 1800-luvun lopulla tai vuosisadan vaihteessa. Isonjaon aikaan kylän niityt ovat sijainneet joen rantamilla, pellot niityjen ja Turilaan vievän tien välissä, lukuunottamatta itäisen torpan pientä peltoaluetta. Metsäiset takamaat sekä jonkin verran niittyjä on sijainnut maantien pohjoispuolella. Turilan kautta Kuusjoelle vievä tie kulkee edelleen aivan samaa linjaa kuin se kulki 1800-luvun alussa. Peltopinta-ala ei ole tien eteläpuolella juurikaan kasvanut lukuunottamatta sen laajenemista itään Voitilan kylän rajamailla. Jonkin verran on siirretty rantaniittyjä peltoviljelyyn, mutta pääosin ne ovat niin jyrkkiä, että ne sopivat vain karjanlaiduntamiseen, mihin niitä käytettiin osittain edelleenkin. Isojaon aikaiset peltoalueen pohjois- ja itäpuoliset niittyalueet on myöhemmin muutettu pelloksi. Kierlän kylässä maanviljelys säilynyt keskeisenä elinkeinona nykypäivään asti. Kuusjokilaakson nykyisistä taloista Kulmala ja Paltta ovat olleet olemassa torppina jo 1800-luvun alkupuolella. Yhteensä torppia on kylän alueella ollut 9 (muut: Ilola, Hakala, Kömylä, Kivala, Mäkilä, Hyllylä, Kangare). (Eine Rajalin) Ainakin osa niistä on sijainnut Kierlän kylän takamailla Heinässuolla.

Nykytila

Vanhalla kylämäellä sijaitsee edelleen Mänkerin ja Alistuvan talot, joiden nykyiset asuinrakennukset ovat 1800-luvun lopulta. Muutoin kylämäellä sijaitseva rakennuskanta on 1900-luvulta. Kylämäelle on istutettu paljon lehtipuita, vielä n. 50 vuotta sitten se on ollut melko paljas. Aliskauhalan talo lienee kylän vanhin asuinrakennus. Ainakin se on parhaiten säilynyt 1800-luvun asussa. Vanhaa, ilmeisesti 1800-luvun lopun rakennuskantaa edustavat myös Paltan ja Kelin vanhat navettarakennukset. Lisäksi muutamit vanhemmat pienehköt mökit saattavat hyvin olla vuosisadan vaihteesta tai 1800-luvun lopulta: Lepistö, Rapila, Katajamäki, Kaunela ja Toivola. Kulmalan, Paltan ja Yliskauhalan rakennukset ovat vanhimmilta osiltaan ilmeisesti aivan vuosisadan alusta peräisin. Maantien läheisyyteen on 1920-luvulla rakennettu Päivärinta ja 1930-luvulla Lepolan nykyinen asuinrakennus. 1940- ja 1950-luvuilla on rakennettu useita uusia omakotitalotyyppisiä taloja: Värelä, Rauhala, Nuormaa Lemmenhaka, Koivikko ja Koivuaho. Lisäksi Turilantien varrella on kaksi 1960- tai 1970-luvun matalaa asuinrakennusta.

KUNTA
Halikko

ARVOALUE
Vanha kylätontti

KYLÄKOSA
Kierlä

ARVOTUS
Seudullinen

KOHDENO
43

KUVAUS

Isojaon aikaan kylässä on ollut kuusi taloa, joista kaksi Mänkeri (päärakennus 1895) ja Alistupa (päärakennus n 1850) sijaitsevat yhä vanhalla kylätontilla.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kierlä	203
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Aliskauhala	Paikallinen	

Osatalo vanh.sotil.torpan tontilla. Päärakennus 1800-l, muutoksia 1940-1950-l. Pihassa sauna 1960, navetta 1949, talli 1959 ja vaja. Osa valtakunnallisesti arvokasta Halikonjoen maisema-aluetta.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kierlä	204
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Alistupa	Paikallinen	

Osatalo vanhalla kylätontillaan. Päärakennus 1850, muutoksia 1957/58 ja 1982/83. Navetta 1925 (jatk 1958 ja 1963), kanala 1925-26,sauna 1964,karjankasvattamo 1977. Osa valtakunnallisesti arvokasta Halikonjoen maisema-aluetta.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kierlä	205
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Hiekkanummi	Maisemallinen	

Päärakennus n 1900, sauna, autotalli/ateljee, uudehko grillikatos. Osa valtakunnallisesti arvokasta maisema-aluetta.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kierlä	206
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Kulmala	Maisemallinen	

Erotettu Kraapasta 1897. Päärakennus n.1900 (levennetty ja korotettu 1947). Sauna n 1900, aitta/puuvaja, karjarakennus ja makasiini 1940-45. Kuivuri n. 1990-l. Osa valtakunnallisesti arvokasta Halikonjoen maisema-aluetta.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kierlä	207
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Lepola	Maisemallinen	

Keskusmuuripohjakavainen päärakennus 1935. Kanala/sauna/vaja ja kellari/vaja 1930-l. Toinen kanala 1940-l. Osa valtakunnallisesti arvokasta maisema-aluetta.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kierlä	208
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Mänkeri	Seudullinen	

Kantatalo vanhalla kylätontillaan. Päärakennus 1895, korjauksia 1959 ja 1993). Aitta 1800-l. Talousrakennuksia 1900-l. Etäämpänä pihapiiristä omakotitalo. Osa valtakunnallisesti arvokasta Halikonjoen maisema-aluetta.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kierlä	209
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Palta	Paikallinen	

Sijaitsee isoajaon aikaisella torpan tontilla. Päärakennus n 1900 (muutoksia 1930-31 ja 1976-77). Navetta 1800-l (jatkettu 1950-l), toinen navetta 1928. Nykyinen navetta 1990-l. Osa valtakunnallisesti arvokasta maisema-aluetta.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kierlä	210
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Rauhala	Maisemallinen	

Päärakennus keskusmuuripohjakaavainen 1941, varasto n 1942. Osa valtakunnallisesti arvokasta Halikonjoen maisema-aluetta.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kierlä	211
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Tuomola	Historiallinen	

Päärakennus 1800-l, navetta/puuvaja/heinälato 1800-l. Osa valtakunnallisesti arvokasta Halikonjoen maisema-aluetta.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kierlä	212
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Yliskauhala	Maisemallinen	

Osatalo, siirretty vanhalta kylätontilta koilliseen 1800-l.
Päärakennus noin 1900. Navetta/talli, sauna/lato,
karjarakennus ja heinälato. Osa valtakunnallisesti
arvokasta maisema-aluetta.

HALIKKO: RUOTSALA, KIERLÄ, JOKISATO
Maankäyttö vuosina 1786-87, 1823-29, 1830-32
laadittujen karttojen mukaan peruskarttapohjalle siirrettynä

1:10 000
Turun Maakuntamuseo / E.Hagelberg 1996, P.Vuorio 2000

KARTTASELITYS

- vesimylly
- torppa
- kylänraja
- maantie
- polku
- puro
- silta
- tie
- talousrakennus
- talon tontti
- talo
- peltoravio
- pelto
- niitty
- maki
- joki
- haka

TALOJEN TONTIT:

RUOTSALA:

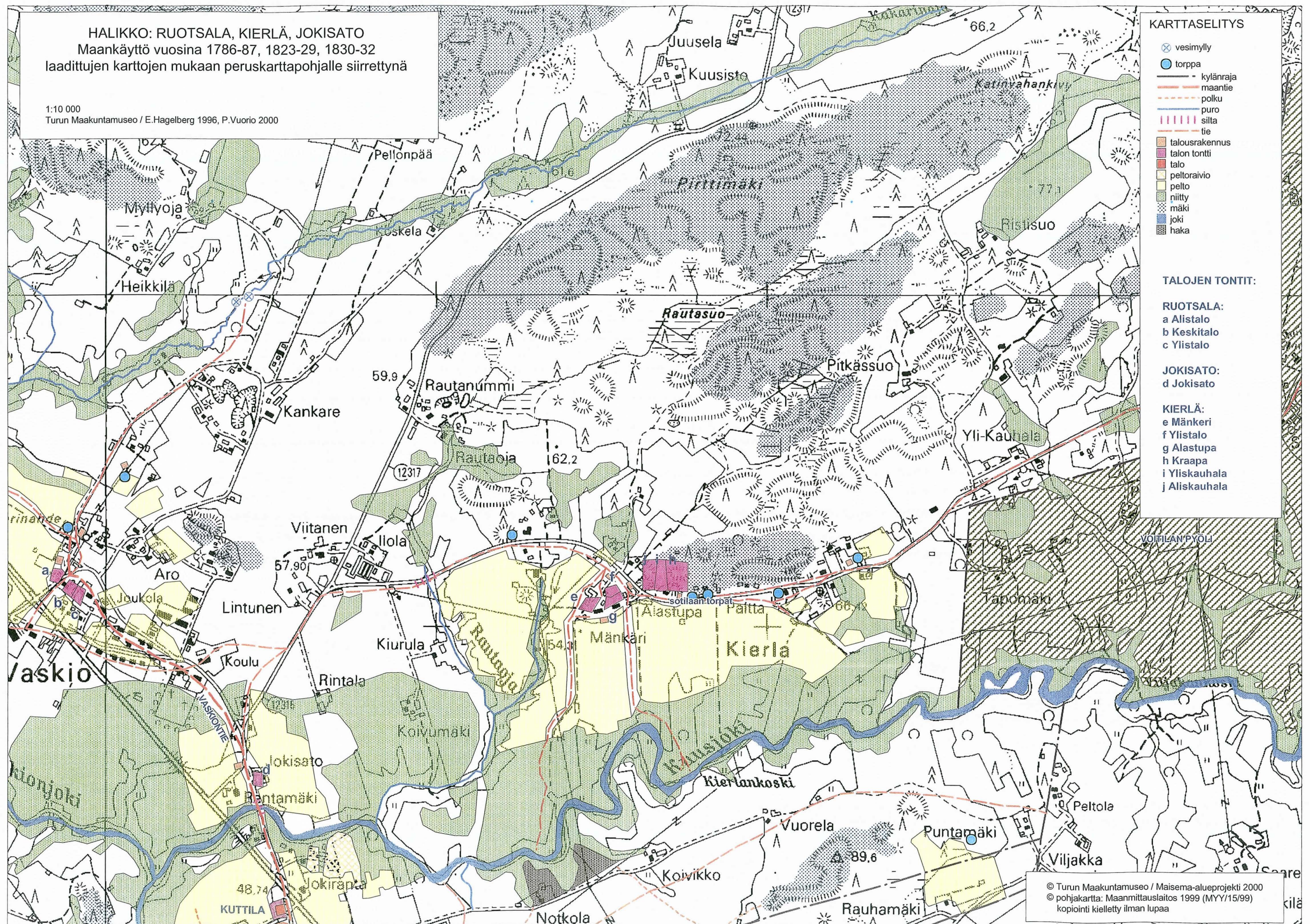
- a Alistalo
- b Keskitalo
- c Ylistalo

JOKISATO:

- d Jokisato

KIERLÄ:

- e Mänkeri
- f Ylistalo
- g Alastupa
- h Kraapa
- i Yliskauhala
- j Aliskauhala

KUNTA	KYLÄ / KAUPUNGINOSA
Halikko	Kihinen
Maisema	
Kihisten kylän nykyiset alueet ovat tyypillistä takamaata, jossa on 1800-luvulla ja 1900-luvun alussa ollut torppia, jotka ovat itsenäistyneet pientiloiksi. Paikoitellen on jäljellä rakennuskantaa torppariajalta. Kihisten kylä sijaitsee vanhan Turuntien ja rantaradan varrella n. 3 km Halikon keskustasta länteen. Kuttila muodostuu kahdesta osasta, joiden väliin jää Vässilän kylän maita. Nämä ovat kuuluneet 1700-luvun lopulla Vialan ja Tunilan kyliin. Kihisten yksinäistalo on puolestaan tuolloin sijainnut Rikalanmäen luoteispuolella paikassa, jonka nimi on edelleen on Kihinen, mutta joka kuuluu nykyään Rikalan kylään. Ilmeisesti 1800-luvulla on tapahtunut maanvaihdoksia, joiden seurauksena myös kylien rajoja on muutettu. Nykyisen Kihisten pohjoisempi osa-alue rajoittuu koillisessa Halikonjokeen, ja peltoalue sijaitsee pääosin jokinotkossa. Sen eteläkärjessä on tunnelimäki, jossa on rantarataa varten 1927 ja 1993 rakennetut tunnelit. Toinen osa-alue sijaitsee vanhasta Turuntiestä lounaaseen, ja siellä vaihtelevat pelto- ja metsäkaistaleet.	
Historia	
Nykyisen Kihisten alueella ei ole ollut asutusta 1700-luvun lopulla. Halikon rippikirjojen mukaan edelleen olemassa olevat Ihala, Nummela, Takala, Korpela ja Pitkämäki ovat olleet torppia 1800-luvun lopulla. 1800-luvun rakennuskantaa on Mäkilässä (asuinrakennus), Suomalassa (asuinrakennus) ja Ylhäisissä (Ketolan torpan entinen asuinrakennus ja navetta).	
Nykytila	
Kylän viljelysmaiseman säilymisellä ei suoranaista uhkaa, mutta voimakas rakennemuutos maataloudessa voi johtaa peltojen osittaiseen metsittämiseen, mitä tulisi välttää erityisesti 1800-luvun alun peltoalueella.	

KUNTA	KYLÄKOSA	KOHDENO
Halikko	Kihinen	44
ARVOALUE	ARVOTUS	
Vanha yksinäistalon tontti	Historiallinen	
KUVAUS		
Vanha Kihisten yksinäistalon tontti kuuluu nykyään Rikalan kylään ja siellä on uudempaa rakennuskantaa.		

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kihinen	213
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Kankare	Historiallinen	
Torppa. Päärakennus 1900-I (tupa ja kamari, Rikalan Tiensuun vanhan riihen hirsistä. Laajennettu myöhemmin). Autotalli 1970-I, sauna 1950-I, navetta 1980-I, kuivuri 1960-I.		
KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kihinen	214
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Korpela	Historiallinen	
Torppa. Päärakennus 1907 (muutoksia 1980-I). Sauna 1900-I alusta, sauna/verstas 1977 (sauna 1988). Osa valtakunnallisesti arvokasta maisema-aluetta.		
KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kihinen	215
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Mäkilä	Historiallinen	
Ent. Puotilan torppa. Päärakennus 1880-I (muutoksia 1945, 1980-I), sauna 1900-la, navetta, puuliiteri, lato.		
KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kihinen	216
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Nummela	Historiallinen	
Ent.Kihisten torppa, main 1891 ens.kerr. Päärakennus 1936, muutoksia 1950-I ja 1980-I. Kalustovaja 1940-I, navetta 1913, sauna 1980-I, leikkimökki.		

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kihinen	217
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Suomela (Suominen)	Historiallinen	
Päärakennus 1800-I, asuinrakennus, jossa ollut myös suutarinverstas. Räätälin asuntona 1906-09. (muutoksia 1940-I, 1962, 1980-I ja 1992), navetta 1959, savus. 1900-la, kanala 1930-I, uusi varasto.		
KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kihinen	218
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Valtion rautatiealue	Paikallinen	
Tunnelinvartijan asuinrakennus ja talousrakennus 1920-luvulta. Rakennusten alkuperäinen ulkoasu on hyvin säilynyt. Vanha rautatietunneli vuodelta 1928.		
KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kihinen	219
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Ylhäinen	Maisemallinen	
Ketolan entinen torppa. Päärakennus n 1850-1885 (muutoksia 1950-I ja 1970-I). Navetta 1800-I, sauna tuotu 1993, sauna 1950-I. Osa valtakunnallisesti arvokasta maisema-aluetta.		
KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kihinen.	220
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Lepola	Historiallinen	
Päärakennus 1920-I (muutoksia 1988), liiteri/sauna/vaja.		

HALIKKO: KIHINEN, MUSTAMÄKI, HIRVIKALLIO
Maankäyttö vuonna 1780 laaditun kartan
mukaan peruskarttapohjalle siirrettynä

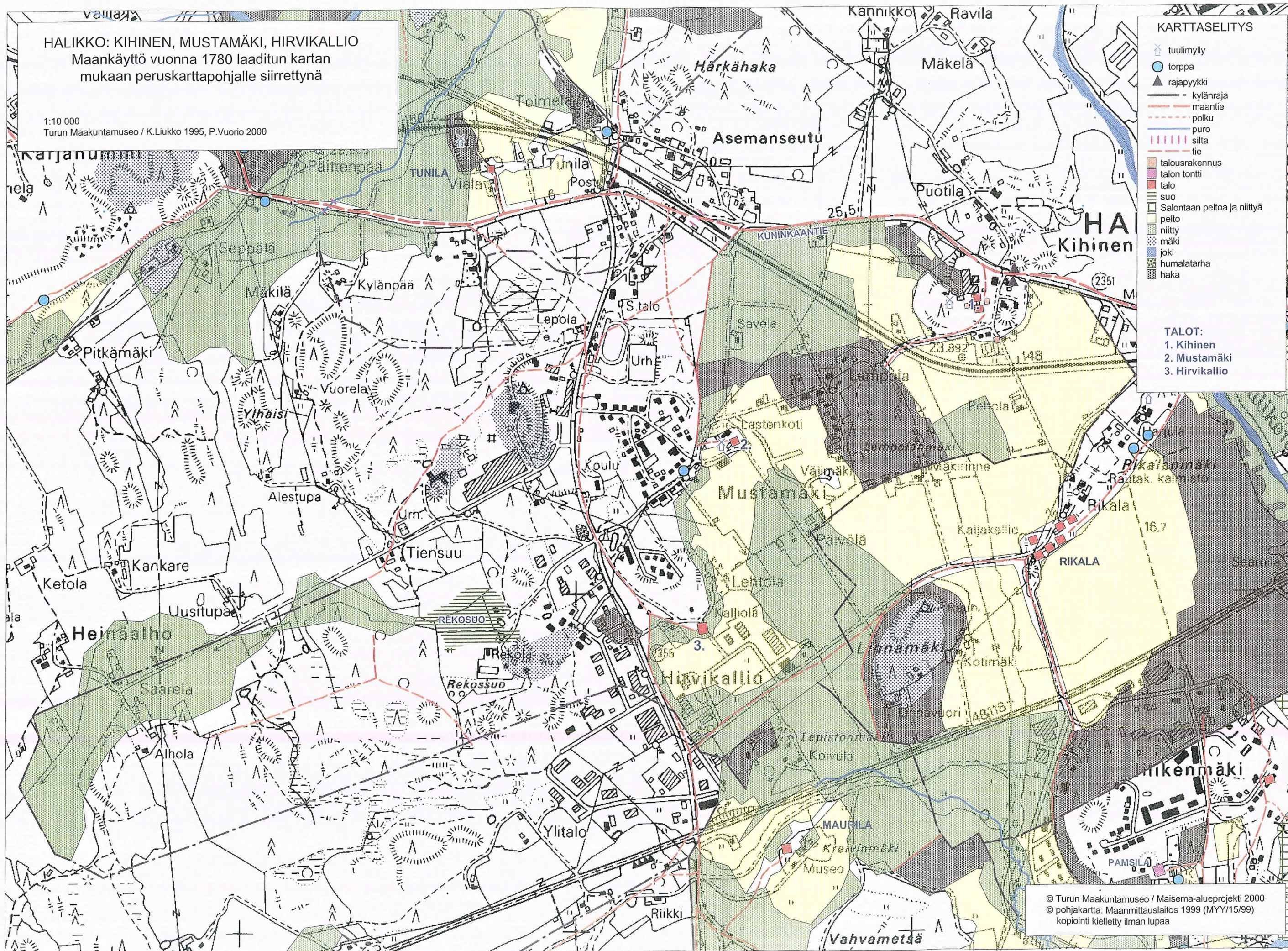
1:10 000
Turun Maakuntamuseo / K.Liukko 1995, P.Vuorio 2000

KARTTASELITYS

- tuulimylly
- torppa
- rajapyykki
- kylänraja
- maantie
- polku
- puro
- silta
- tie
- talousrakennus
- talon tontti
- talo
- suo
- Salontaan peltoa ja niittyä
- pelto
- niitty
- mäki
- joki
- humalatarha
- haka

TALOT:

1. Kihinen
2. Mustamäki
3. Hirvikallio

KUNTA
Halikko

KYLÄ / KAUPUNGINOSA
Kinnarpyöli

Maisema

Kinnarpyölin kyläalue rajoittui koillisessa ja pohjoisessa Yöntilään, idässä Antolaan ja Isokylään ja Isokylään myös etelässä ja lännessä. Kylän alue on pääosin korkeaa, mäkistä metsämaastoa ja Pyhävainionojaa kohti viettävää peltomaata. Sauvontie kulkee kylän eteläosassa, kaakkois-luodesuunnassa kylän rajaa pitkin kulkee Ykköstie. Metsämaastossa on korkea mäki, jolla on kaksi pronssikautiseksi ajoitettu hiidenkiuasta. Tämän mäen lounaispuolella on lammikko. Asutus on keskittynyt pääasiassa em. kulkuväylien tuntumaan. Esihistorialliselta ajalta peräisin oleva ihmiskäden luomus, muinaismuisto.

Historia

Kinnarpyöli, joka 1500-luvun veroluettelossa on merkitty maksavaksi ruokalisäveronsa ns. ruotsalaisen oikeuskäytännön mukaan, on tämän perusteella asutettu todennäköisesti vasta myöhäiskeskiajalla(jälkeen v:n 1300). 1560-luvulla kylässä oli 2 taloa, mutta myöhemmin vain 1, Kinnarpyölin yksinäistalo, jonka rajat vahvistettiin isossajaossa v. 1786. Yksitaloisena kylä pysyi tämän vuosisadan alkuun, jolloin alettiin muodostamaan lohkotiloja. V. 1928 syntyivät Kriipilä ja Marttila ja neljän vuoden kuluttua Santa-ahde entisestä, samannimisestä mäkituvasta. Sijainti: pk 2021 08/6694 65/447 70, korkeus noin 70./Korkean kallion laella sijaitsee kaksi, vierekkäistä pronssikautista röykkiöhautarauniota. Kumpaakin lienee myöhemmin pengottu, sillä molemmat ovat keskeltä voimakkaasti kuopalla. Rakennettu eri kokoisista luonnonkivistä. Röykkiöiden yhteispituus noin 16 m, leveys (leveimmällä kohdalla) noin 7 m./Hiidenkiukaat sijaitsevat mäellä, jota Ykköstie rajaa kaakko-lounas-suunnassa. Mäen eteläisellä alarinteellä sijaitsee Marttilan tila. Mäki on kauttaalta havumetsään (mäntyvaltainen) peittämä./Pronssikaudella alue oli jo täysin mannerta. Kapea, vuonomainen merenlahti sijaitsi nykyisen Immalanjoen laaksossa noin viitisen kilometriä itään.

KUNTA	KYLÄKOSA	KOHDENO
Halikko	Kinnarpyöli	45
ARVOALUE	ARVOTUS	
Vanha yksinäistalon tontti	Seudullinen	

KUVAUS

Vanhalla yksinäistalon tontilla sijaitsee yhä Kinnarpyölin talouskeskus. Rakennukset 1900-luvun jälkipuoliskolta.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kinnarpyöli	221
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Marttila	Paikallinen	

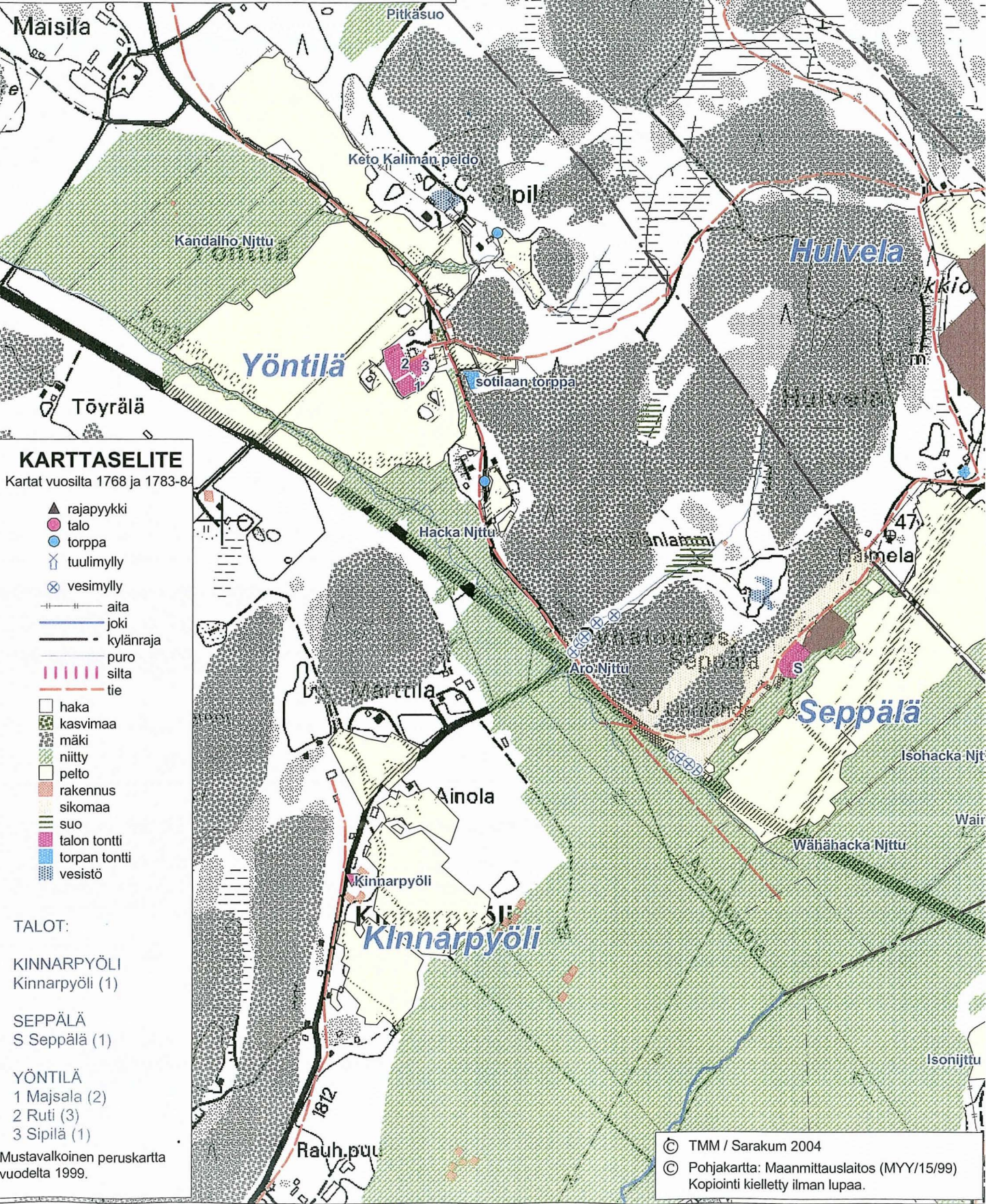
Päärakennus 1927 (muutoksia 1965 ja 1994). Navetta 1955, kanala 1951, sauna 1946 ja makasiini. Lohkottu Kinnarpyölistä 1928.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kinnarpyöli	222
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Santa-ahde	Paikallinen	

Ent. mäkitupa. Päärakennus 1800-l (tupa, kamari ja kylmä puarihuone), sauna 1947 ja navetta 1900-l.

HALIKKO:
KINNARPYÖLI, SEPPÄLÄ ja YÖNTILÄ
Maankäyttö vv. 1768 ja 1783-84 laadittujen karttojen mukaan siirrettynä peruskarttapohjalle

1:10 000
Turun maakuntamuseo /
Jaana Salmi 2001, Anna-Maija Hukkanen 2002,
tuloste Jaana Salmi 2004

KUNTA	KYLÄ / KAUPUNGINOSA	
Halikko	Kirjola	
Maisema		
Kirjolan kartanon rakennuskokonaisuus, johon kuuluu rakennuksia kahdesta eri tilasta. Alatalon ulkoasu on muuttunut melkoisesti.		
Historia		
Kirjolan kylä lienee perustettu jo varhaiskeskiajalla (ennen v. 1300), sillä 1500- luvulla se suorittiruokalisäveronsa ns. suomalaisen oikeuden mukaan. Keskiajan (so. 1400-luvun) lopulla Andreas Mutainen Kokkilasta lahjoitti Kirjolan u u d i s t a l o n Turun tuomiokirkon Sielujen alttarille. V. 1698 pidetyn katselmuksen mukaan Kirjolan kruununtalossa oli tuolloin mm. rappiolla oleva asuintupa, toinen tupa, jonka sijaan oli rakennettava vierastupa, ajokaluvaja, kamari, jossa oli savupiippu ja kaksi ikkunaa, vanha kyökki, uusi olkikattoinen navetta, leipomo sekä riihirivi. 1830-luvulla Kirjolan verorustitila tuli osaksi perustettua Joensuun fideikomisssia. Kirjolan kylässä oli varhemmin kolme rälssitilaa. Näistä kaksi Alastalo ja Keskitalo olivat alkuaan prebendatiloja, jotka Kustaa Vaasan aikana peruutettiin kruunulle, mutta palautettiin v. 1570 Brita Hornille. Ne peruutettiin uudelleen n. v. 1685 mutta annettiin vaihdossa joitakin ostotiloja vastaan v. 1709 Krister Hornille. Kolmas talo, Suutarintalo, joutui n. v. 1800 samalle omistajalle kuin edelliset ja tilat otettiin yhdysviljelyyn 1860-luvulla. Omistajat v:sta 1580 lähtien; Brita Horn, Nils Boijen leski, Göran Boije, Erik Liuster, leski Karin Boije, perilliset. Joensuun ja Viurulan lampuodit: Jakob Gripenvaldt, Johan Lindblom, Kalle Anttila, Emil Vahlsten, Erkki Muurman, Kustaa Takaluoma, Juho Lehtinen, August Hellman, /Kalle Ekman, Frans Mikkola, Artturi Haakari, Robert Anttila. Vuodesta 1931 omistajana Kalle Ekman ja v. Josefiina ja heidän jälkeensä Toiskarit, Laakso (ainakin v:een 1982) ja nyk. omistajat v:sta 1985. Myös Peippo on omistanut Kirjolan n. 20 vuotta. V. 1700 ei mainita torppia, mutta v. 1900 niitä oli 7. V. 1918 erotettiin 5 torppaa ja 2 mäkitupaa. Kartanokokonaisuuteen kuuluu nykyisen kahden eri tilan, Keskitalon ja Alatalon rakennuksia. Aikaisemmin tilalla on ollut meijeri. Sauna on palanut 1970- luvun alussa. Torpista mainittakoon jo rippikirjassa v. 1809-14 esiintyvä Pyöli sekä ensi kerran rippikirjassa v. 1871-81 mainittu Myllymäki (myöh. Suppaniitty). Lisäksi 1890-luvulla mainitaan ainakin Kurialhon (todennäk. nyk. Kurjenalho), Grönbackan eli Juurusmäen ja Kullan torpat. V. 1882 perustettiin Kirjolan Keskitalon entiselle isännälle Ylituvan torppa, joka on nykyisin nimeltään Tupa.		
KUNTA	KYLÄKOSA	KOHDENO
Halikko	Kirjola	46
ARVOALUE	ARVOTUS	
Vanha kylätontti	Seudullinen	
KUVAUS		
Vanhalla kylätontilla oli 1770-I kolme kantataloa. Tontilla sijaitsee Kirjolan kartanon rakennuskokonaisuus, jossa on jäljellä kahden kantatalon Keskitalon ja Alatalon rakennuksia. Keskitalon päärak.1869 ja Alatalon päärak.1880-I (muutoksia 1960-I).		

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kirjola	223
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Alatalo (Kirjola)	Paikallinen	
Alatalon vanhalla kylätontilla, sittemmin Kirjolan kartanoon kuuluva. Ent. metsästysmaja. Päärakennus 1880-I, muutos ja laajennus 1960-I.		
KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kirjola	224
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Keskitalo	Paikallinen	
Keskitalon vanhalla kylätontilla, sittemmin Kirjolan kartanoon kuuluva. Asuinrakennus 1869, rakennuksessa toiminut myös paja. Muutoksia sisätiloihin 1993, julkisivumuutoksia 1960-I.		
KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kirjola	225
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Lehtola	Historiallinen	
Päärakennus 1800-I/1900-I vaihteesta, uusi kalustovaja, autotalli, sauna ja kellari.		
KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kirjola	226
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Pyöli	Maisemallinen	
Ent.Vuorentaan kartanon torppa. Perustettu jo 1700-I Päärakennus 1928 (ent. Grahnin torpan hirsistä, muutoksia 1960-I ja 1975) Navetta 1800-I, sauna 1930-I ja puuvaja 1976.		

KUNTA
Halikko
KIINTEISTÖ
Suppaniitty

KYLÄ
Kirjola
ARVOTUS
Historiallinen

KOHDENO
227

Ent. Suutarintalon torppa. Päärakennus n 1929 (täydell peruskorj.), navetta, savusauna, sauna.

KUNTA
Halikko
KIINTEISTÖ
Tupa (Ylitupa)

KYLÄ
Kirjola
ARVOTUS
Paikallinen

KOHDENO
228

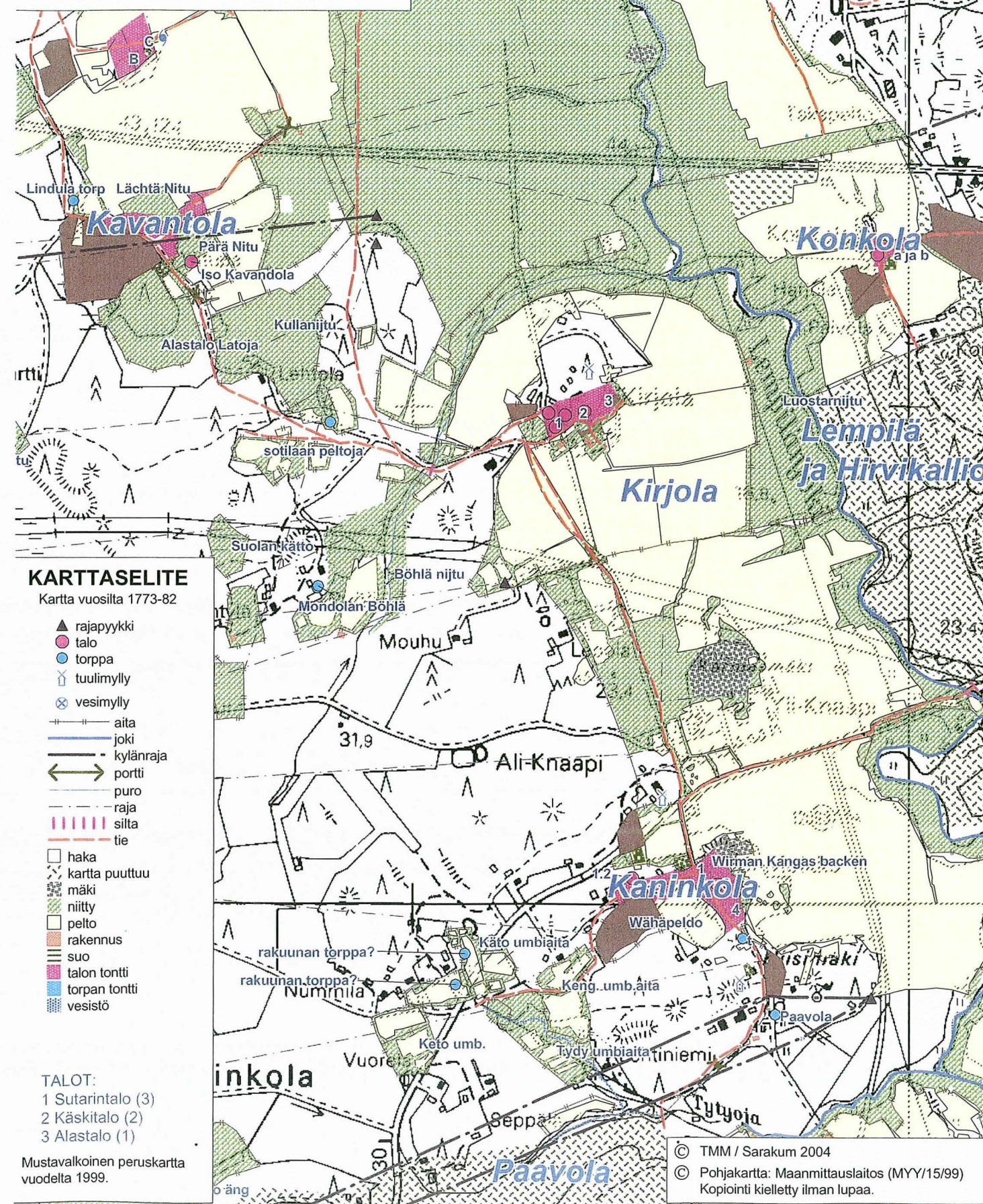
Ent. Suutarintalon torppa, Ylitupa. Sijaitsee Kavantolan kylän Isotalon vanhan talotontin (1780-l) kasvimaan paikkeilla. Päärakennus 1800-l.

HALIKKO: KIRJOLA

Maankäyttö vv. 1773-82 laaditun kartan
mukaan siirrettyä peruskarttapohjalle

1:10 000

Turun maakuntamuseo /
Jaana Salmi 2001, tuloste Jaana Salmi 2004

KUNTA	KYLÄKOSA	KOHDENO
Halikko	Konkola	47
ARVOALUE	ARVOTUS	
Vanha kylätontti	Seudullinen	

KUVAUS

Konkolan kantatalon talouskeskus vanhalla kylätontilla. Päärakennus vuodela 1917.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Konkola	229
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Ilola	Historiallinen	

Ent. tilattoman väen asumus. Päärakennus 1924 (peruskorjaus ja laajennus 1993 -95). Navetta/vaja/aitta 1900-la, sauna ja makasiini.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Konkola	230
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Konkola (Kustaantalo)	Paikallinen	

Osatalo/kantatalo vanhalla kylätontilla. Päärakennus 1917 (muutoksia 1962 ja 1970-l). Navetta 1800-l (osa 1917), sauna/vaja.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Konkola	231
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Ylitupa	Maisemallinen	

Ent. Konkolan vanahn väen asumus. Päärakennus 1800-l lopulta, sauna.

HALIKKO:
IKELÄ ja KONKOLA
Maankäyttö vv. 1779-81 ja 1782 laadittujen karttojen mukaan siirrettynä peruskarttapohjalle
1:10 000
Turun maakuntamuseo /
Jaana Salmi 2001, tuloste Jaana Salmi 2004

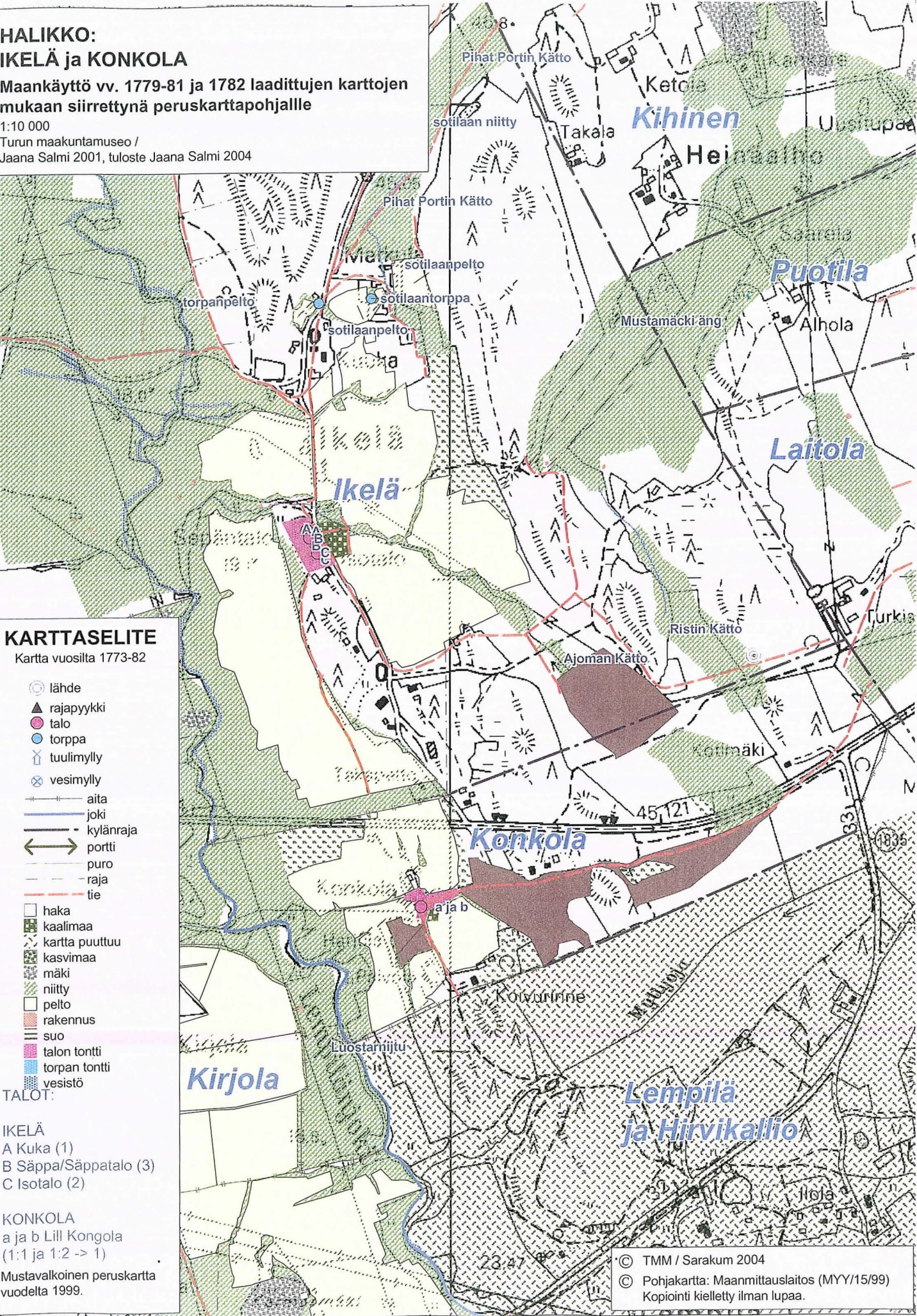
KARTTASELITE
Kartta vuosilta 1773-82

- lähde
- ▲ rajapyykki
- talo
- torppa
- ⌵ tuulimylly
- ⊗ vesimylly
- aita
- joki
- kylänraja
- ↔ portti
- puro
- raja
- tie
- haka
- kaalimaa
- ⋯ kartta puuttuu
- kasvima
- mäki
- niitty
- pelto
- rakennus
- suo
- talon tontti
- torpan tontti
- vesistö

TALOT:

IKELÄ
A Kuka (1)
B Säppä/Säppatalo (3)
C Isotalo (2)

KONKOLA
a ja b Lill Kongola
(1:1 ja 1:2 -> 1)
Mustavalkoinen peruskartta
vuodelta 1999.

© TMM / Sarakum 2004
© Pohjakartta: Maanmittauslaitos (MYY/15/99)
Kopiointi kielletty ilman lupaa.

KUNTA
Halikko

KYLÄ / KAUPUNGINOSA
Korvenpää

Maisema

Korvenpää sijaitsee keskisessä Halikossa. Kylää halkoo keskiosassa itä-länsi -suunnassa Valtatie 1. Korvenpää rajoittuu pohjoisessa Hulvelaan, idässä Villikkalaan, Laitolaan ja Kavantolaan sekä lännessä Hevonpähän. Näin ollen puolet kylän alueesta on metsää. Rakennuskanta on pääosin sijoittunut alueen pohjoisosaan, lähinnä metsän reunamille, joilta aukeavat pellot.

Historia

Korvenpään kylä (ja yksinäistalo), joka 1500-luvulla suoritti ruokalisäveron ns. ruotsalaisen oikeuden mukaan, lienee siten perustettu vasta myöhemmällä keskiajalla, todennäköisesti vasta v:en 1300 jälkeen. Vanhimmat kirjalliset maininnat kylästä ovat v:lta 1405, jolloin se mainitaan uudisasutuskylänä, v. 1540 ja v. 1587. Korvenpään yksinäistalo oli vanhemman ruotujakolaitoksen ajoilta kersantin ja majoittajan sotilasvirkatalona ja valtion omistuksessa vielä järjestelmän lakattuakin aina v:een 1939 asti.

Korvenpäällä ei mainita olleen varsinaisia torppia vielä 1800-luvun puolivälissäkään esim. muonamiesasutusta) eikä vuosisadan loppuun mennessäkään ole mainittu yhtään torppaa nimeltä, mutta rippikirjassa v. 1891-1900 mainitaan tosin torppari Albert Nieminen. Lisäksi mäkitupalainen Rosten, jonka poika, v. 1884 Turusta Halikkoon palannut puuseppä (nikkari) Adolf Rosten, asettui Korvenpähän itselliseksi (todennäköisesti Aholaan).

Nykytila

Korvenpään yksinäistila muodostaa varsin hyvin säilyneen vanhan rakennuskokonaisuuden. Ahola on Korvenpään entinen torppa ja Kankare sekä Päivärinta edustavat uudempaa rakennuskantaa. Korvenpään yksinäistilan rakennuskanta on kylän merkittävin. Se on varsin hyvin säilynyt rakennuskokonaisuus. Korvenpään yksinäistilan nykyistä ja siihen aiemmin kuulunutta.

KUNTA	KYLÄKOSA	KOHDENO
Halikko	Korvenpää	48
ARVOALUE	ARVOTUS	
Vanha yksinäistalon tontti	Seudullinen	

KUVAUS

Korvenpään yksinäistalo, puustelli (ent.sotilasvirkatalo), vanhalla tontillaan. Päärakennus vuodelta 1849, pihapiirissä runsaasti vanhaa rakennuskantaa.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Korvenpää	232
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Ahola	Maisemallinen	

Ent. Korvenpään puusepän asuinrakennus 1880-l, keskusmuuripohjakaava, muutoksia 1970-l. Pihalla vierastupa/navetta, 2 kanalaa, lato 1940-l, karjarak 1976.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Korvenpää	233
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Korvenpää	Paikallinen	

Yksinäistalo vanhalla tontillaan. Päärakennus 1849 (muutoksia 1929, 1939, 1940-l, 1960-l). Puori/luhti, aitta 1852, talli, makasiini, navetta ja kanala. Rakennusten perinteinen ulkoasu on hyvin säilynyt.

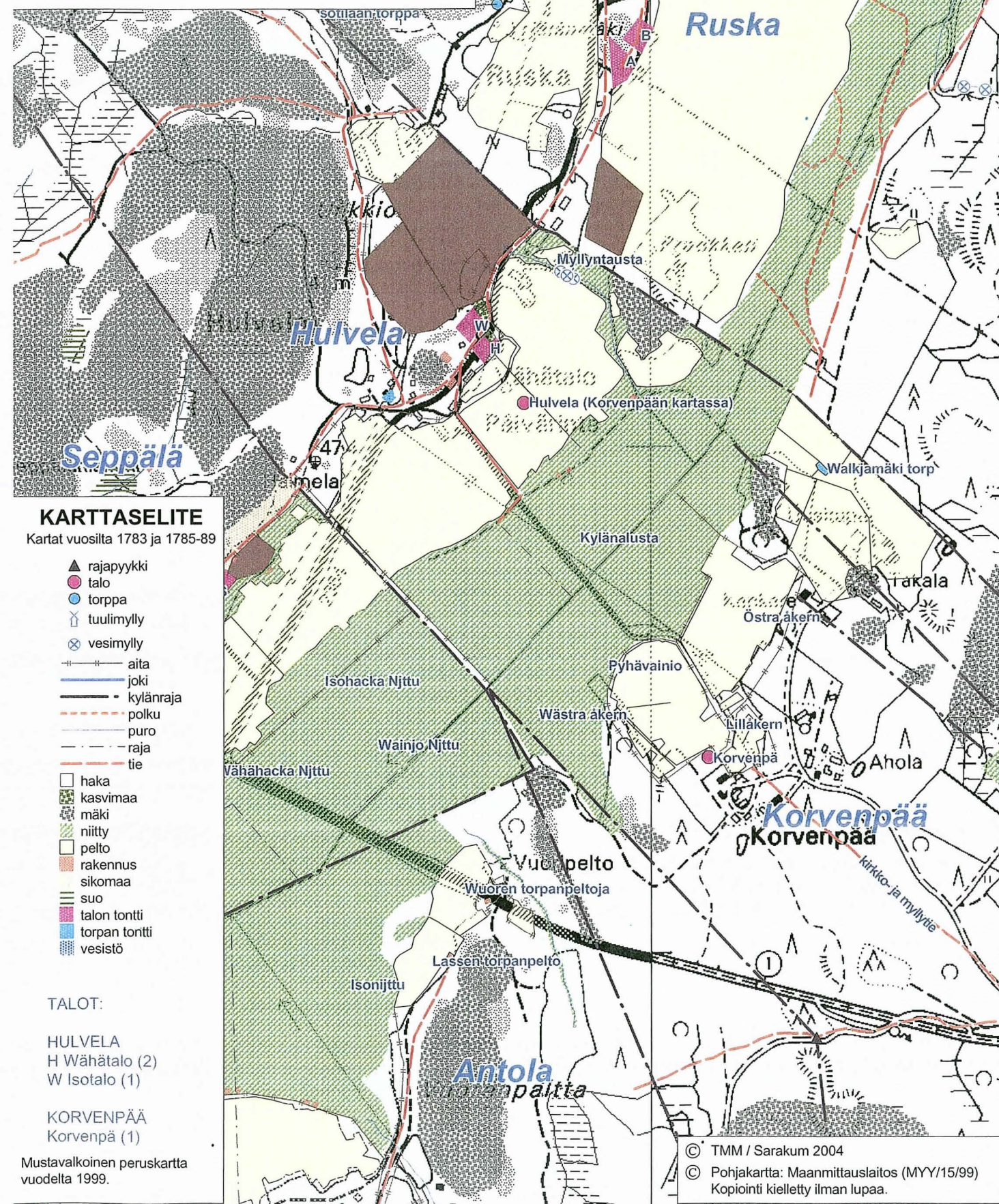
HALIKKO: HULVELA ja KORVENPÄÄ

Maankäyttö vv. 1783 ja 1785-89 laadittujen karttojen mukaan siirrettynä peruskarttapohjalle

1:10 000

Turun maakuntamuseo /

Jaana Salmi 2001, tuloste Jaana Salmi 2004

KUNTA
Halikko

KYLÄ / KAUPUNGINOSA
Kultola

Maisema

Kylän alueet kuuluvat Halikonjoen-Uskelanjoen valtakunnallisesti merkittävään maisema-alueeseen. Katunpään tilalta merkittävä maisemanäkymä Halikonjoen laaksoon. Kultola on pitkänomainen kylä Vässilän ja Ahtialan kylien välissä, Halikonjoen mutkan muodostamalla alueella. Kylän keskivaihellä on korkeahko Ritämäki, muutoin kylän maat ovat peltoa. Lisäksi Kultolalla on suuri maa-ala Kuumolan ja Mustisten kylän pohjoispuolella. Kealanoja halkoo tätä osaa koillisnurkasta. Kultolalla on maata myös Kuninkaantien eteläpuolella, Talolan ja Ammakon välissä.

Historia

Kultolasta Katunpään tilalta on löydetty yksittäislöytöinä rautakautiset miekka ja keihäänkärki. Kylä kuului ns. suomalaisen ruokalisäoikeuden piiriin (maksoivat veronsa viljana), josta on voitu päätellä kylän syntyneen viimeistään 1200-luvulla. 1560-luvulla kylän taloluku oli neljä ja 1500-luvulla kaksi Kultolan taloa oli rälssisäädyllä ja siten lampuodin viljelemiä (näiden veronkorotuksista kärkeä jättäen vielä 1770-luvulla). 1700-luvun alussa kylässä oli enää kolme taloa: Katunpää (n:o 1), Hoime (n:o 2) ja Tammi (nyk. Äijälä, n:o 3). Kultolassa suoritettiin isojakko v. 1782. Kultolan kylän kantatiloista Katunpää (N:o 1) sijaitsee perinteisellä paikallaan, Tammi (N:o 2) Katunpää pohjoispuolella, suunnilleen nykyisen Vässilän kylän Kalliomäki (Sännäri) paikkeilla ja Hoimentalo (N:o 3) Tammesta hieman luoteeseen vuoden 1780 kartan mukaan. Maarekisterikirjaan tiloista Hoimentalo on merkitty 19.10.1782, Katunpää 4.7.1783 ja Tammi 1.7.1783. Katunpää on ollut 1780-luvulla kruununtalona, Tammi on kuulunut Viurilalle ja Hoimentalo Joensuun kartanolle. Tammi ja Hoimentalo olivat rälssitaloja ja Katunpää perintötila. Katunpäästä kulkee suoraan etelään kohti Halikonjoeta tie, joka on samalla paikalla kuin 1700-luvullakin. Kultolan pellot ovat olleet kylämäen eteläpuolella, molemmin puolin tietä. Aivan Halikonjoen eteläisin mutkankaarre on ollut 1700-luvulla hakana, jonka yläpuolella on ollut niitty. Kylällä on ollut mm. Lindolan (Lintula) torppa Kuninkaantien varrella vuoden 1782 kartan mukaan.

Nykytila

Kylän rakennuskannasta rakennushistoriallisesti arvokkainta on Katunpään tila talourakennuksineen. Päärakennus on 1820-luvulta, komea kivinavetta vuodelta 1896 sekä Alitupa vuodelta 1928. Tilakokonaisuus on säilynyt perinteisellä paikallaan. Kultolan mailla, jotka ovat Mustisten itäpuolella on Vuorelan seurojentalo vuodelta 1936 säilynyt alkuperäisessä asussaan. Vuorelasta lähtee tie länteen Mustisiin päin (Vuorelantie, myös Lepolantie), jonka varsilla on kahdeksan viehättävää 1900-luvun alun tai 1920-luvun pientä taloa. Suuressa osassa taloja on mansardikatto ja ne näyttävät ulkoisesti hyvin säilyneiltä. Yhdessä Vuorelan seurojentalon kanssa nämä muodostavat hyvin säilyneen pääasiassa 1920-luvun rakentamiskokonaisuuden, joka kuuluu osana Hajalan asemaseudun taajamaan. Kultolan kylämäeltä avautuu komea peltomaisema itään, etelään ja länteen. Kultolan kylä muodostaa kaksi toisistaan erillistä aluetta, joiden välillä on matkaa n. viitisen kilometriä. Itäinen kyläalue käsittää nykyisin ainoastaan Katunpään tilan. Hoime ja Tammi sijaitsivat kuitenkin jo kauan läntisellä kyläosalla. Hoimen rälssitalo on aikojen kuluessa kadonnut, mutta se lienee ollut olemassa vielä vuosisadan vaihteessa. Hoimea kutsuttiin myös Kollariksi ja se oli Viurilan kartanon omistuksessa (ainakin 1800-luvulla kuten naapuritalokin (esim. Kydön kylässä). Näin ollen talossa ei ollut varsinaista isäntää, vaan vuokralampuoti ja saattaa olla, että asukkaatkin olivat työväkeä (palkollisia). Kultolan kylän torpista mainitaan Halikon kirkonkirjoissa jo 1810-luvulla Lintula (Katunpään) sekä kylän sotilastorppa, joka sijaitsi todennäköisesti Hoimen maalla. Vasta vuosisadan loppupuolella mainitaan nimeltä lisää torppia; 1870-luvulla Tammen Kulmala, seuraavalla vuosikymmenellä Hoimen Sillanpää ja Tammen Kulmala. Kultolan itäosalle on tyypillistä melko tasainen peltomaisema, joskin alueella on jonkin verran myös mäkistä metsää (Ritamäki). Katunpään rakennukset ovat sijoittuneet peltoon pistävälle niemekkeelle, pienen mäen rinteeseen. Aluetta halkoo pohjois-etelä suunnassa Vässiläntie ohittaen Katunpään pihapiirin länsipuolelta. Tämä kyläalue rajoittuu pohjoisessa ja idässä Vässilään, lännessä Ahtialaan ja Vässilään sekä etelässä Kihisiin ja Vialaan. Kylän läntinen pääosa rajoittuu pohjoisessa Kytöön, idässä Piintilään, etelässä Saarimäkeen ja lännessä Mustisiin ja Lokkilaan. Tälle alueella ovat tyypillisiä metsäalueet, joilla on varsin korkeitakin mäkikiä (mm. Äijälänmäki ja Pitkäpaltanmäki) ja toisaalta näitä ympäröivät pellot, jotka itäosassa viettävät aluetta pohjois-etelä-suunnassa halkovaa Kealanojaa kohti. Asutus on keskittynyt metsien reunoille tai aluetta halkovien suurten teiden, Uusikartanontien ja Tapiolantien varsille ja tuntumaan. Kylän lounaiskulmassa on Hajalan asemaseudun kylätaajama-asutusta. Sekä siihen kuuluva että pääosa kylän muusta rakennuskannasta on suurelta osaltaan talojen entisiä pienasumuksia (vuokratiloja), palkollisasuntoja tai vasta tällä vuosisadalla muodostettuja lohkotiloja. Rakennuskanta on melko alkuperäisessä asussaan, osin kokonaan asumatonta ja melko huonokuntoista, tai ympärivuotisesti asuttua. Tosin rakennuskantaa on myös kesäasuntokäytössä.

KUNTA
Halikko

ARVOALUE
Vanha kylätontti

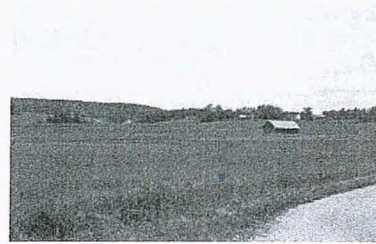
KYLÄKOSA
Kultola

KOHDENO
49

ARVOTUS
Seudullinen

KUVAUS

Vanhalla kylätontilla Katunpään talo. Päärakennus 1820-l, pihapiirissä vanhaa perinteisen asunsa säilyttäneitä rakennuskantaa. Alueelta on tehty rautakautisia irtolöytöjä.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kultola	234
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Hakala	Maisemallinen	

Päärakennus n 1910 (muutoksia 1920-l, korotettu 1930-40-l). Lato 1938/39.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kultola	235
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Heinäaho (Arola)	Maisemallinen	

Äijälän tilan ent. työväenasunto. Päärakennus n 1935/36 (muutoksia 1995). Sauna n 1930-l.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kultola	236
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Katunpää	Seudullinen	

Kantatalo vanhalla kylätontilla. Päärakennus 1820-l (muutoksia 1959, 1970-l ja 1980-l). Alitupa 1928, navetta 1896, sauna 1933/34 ja liiteri 1956.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kultola	237
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Lepola	Maisemallinen	

Päärakennus 1920-30 -l, kellari 1900-l ja huvimaja 1990-92.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kultola	238
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Lintula	Maisemallinen	

Keskusmuuripohjakaavainen päärakennus 1900-l, navetta/lato 1900-l, sauna, kalustovaja ja heinälato.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kultola	239
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Nummenpää	Maisemallinen	

Hoimentalon ent. torppa. Päärakennus 1934, peruskorjattu 1959 ja 1994. Pihapiirissä navetta 1930/40-l, sauna 1957, kalustovaja 1959 ja makasiini 1950-l.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kultola	240
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Oy Halikon Vuorela	Paikallinen	

Seurojentalo 1936. Sisätilamuutoksia 1989. Pihalla ent. sauna/ulkohuone 1930-l ja kalustovaja 1980-90-l.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kultola	241
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Takala	Maisemallinen	

Asuinrakennus 1944. Navetta, kanala, sauna ja puimala 1900-luvun alkupuolelta.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kultola	242
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Tyynelä	Paikallinen	

Päärakennus 1927, navetta/vaja/sauna 1950-l.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kultola	243
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Uusitupa	Paikallinen	

Tammen ent. työväenasunto. Parituvallinen
asuinrakennus 1905 . Navetta 1900-l alku,
puuvaja/sauna, asuinrakennus Jukola 1800-l/1900-l, riihi
1800/1900-l.

HALIKKO: AHTIALA, KULTOLA, VÄSSILÄ
Maankäyttö vuosina 1779-82 laadittujen
karttojen mukaan peruskarttapohjalle siirrettynä

1:10 000
Turun Maakuntamuseo / K.Liukko 1995, P.Vuorio 2000

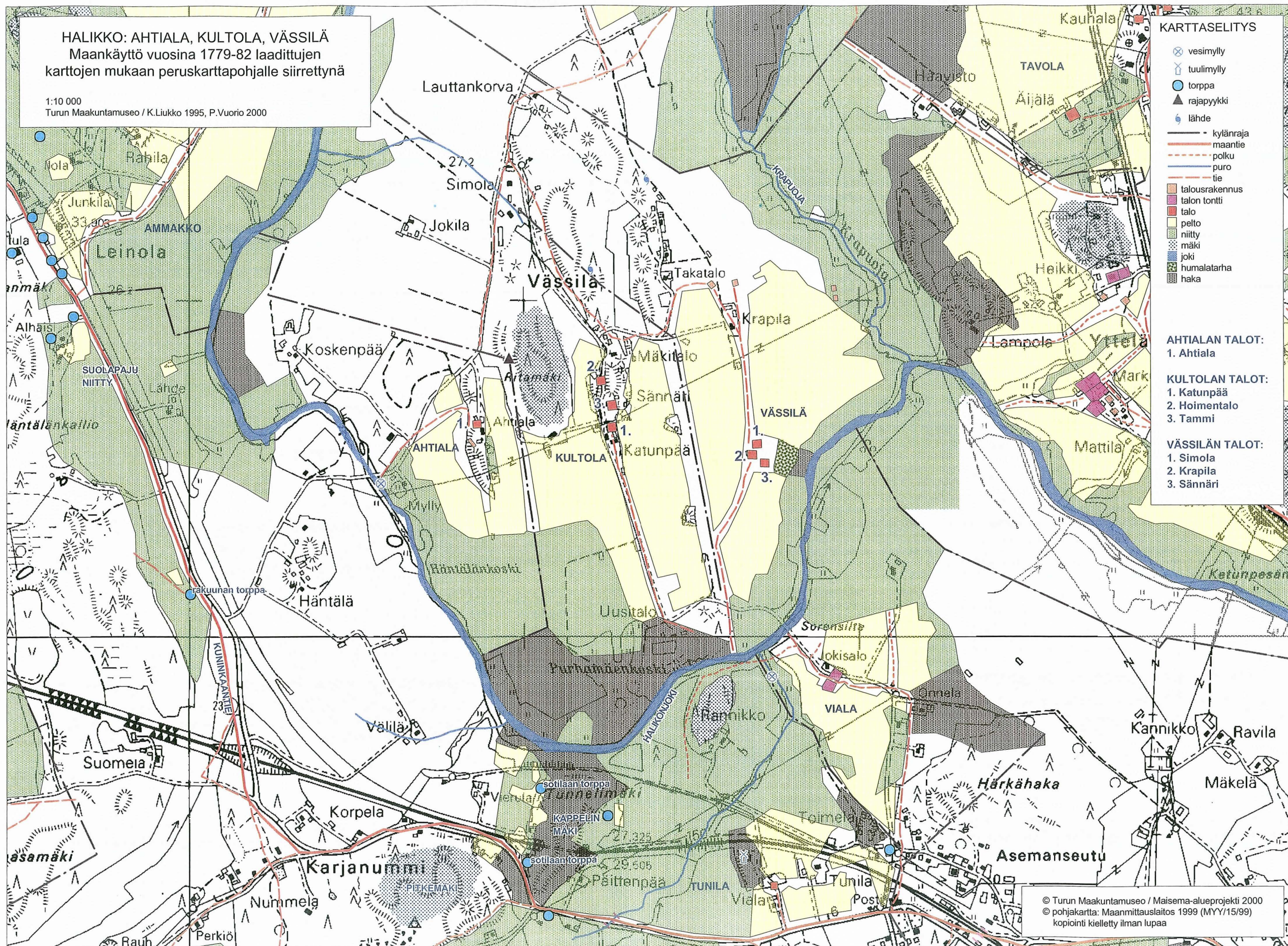
KARTTASELITYS

- vesimylly
- tuulimylly
- torppa
- rajapyykki
- lähde
- kylänraja
- maantie
- polku
- puro
- tie
- talousrakennus
- talon tontti
- talo
- pelto
- niitty
- mäki
- joki
- humalatarha
- haka

AHTIALAN TALOT:
1. Ahtiala

KULTOLAN TALOT:
1. Katunpää
2. Hoimentalo
3. Tammi

VÄSSILÄN TALOT:
1. Simola
2. Krapila
3. Sännäri

Halikko Kutila

Maisema

Suurin osa Kutilan kylästä sijaitsee valtakunnallisesti arvokkaalla Uskelan-Halikonjokilaakson maisema-alueella. Kylän lounaisosat ovat osa Vaskion taajamaa, ja siellä sijaitsee Kutilan koulu, Vaskion kyläkirkko ja terveysasema. Kutilan kylä sijaitsee Halikon kunnan pohjoisosissa Vaskiolla kohdassa, jossa Halikonjoki haarautuu Vaskion- ja Kuusjoeksi. Kutilaan on alunperin kuulunut vain Kuusjoen eteläpuolinen alue, mutta vuonna 1909 liitettiin joen pohjoispuolelta Jokisaton yksinäistalo osaksi Kutilan kylää. Naapurikyliä ovat Kierlä idässä ja pohjoisessa, Saha etelässä, Ruotsala ja Ruuhikoski lännessä ja osin myös Voitilanpyöli koillisosissa. Kylän keskeinen peltoalue sijaitsee jokilaaksossa, lisäksi pieniä peltoalueita on Heinäsuolla laajojen metsäalueiden välissä. Jyrkkäreunaiset jokiuomat hallitsevat kylän keskeisen alueen maisemaa. Kutilan kylään kuuluu myös maa-alue Halikon luoteiskulmasta Kumiossa.

Historia

Kutila on yksi pohjoisen Halikon ns. uudisasutuskylistä, ja se mainitaan ensimmäisen kerran asiakirjoissa vuonna 1464, josta lähtien se on vuoteen 1531 asti ollut Naantalin birgittalaisluostarin hallussa. Pysyvästi Kutila on ilmeisesti asutettu 1300- tai 1400-luvulla (ruotsalaisen ruokalisäoikeuden kylä). Alunperin Kutilaan on kuulunut myös Sahan kylän alue, josta muodostettiin erillinen kylä 1500-luvun lopulla. 1500-luvun puolivälissä Kutilassa on ollut neljä taloa, joista ainakin yksi on sijainnut nykyisen Sahan alueella. Kutila ja Jokisato ovat olleet Joensuun omistuksessa vuodesta 1709. Kutilan kylässä on isojaon aikaan vuonna 1786 ollut kaksi taloa, Paanu ja Rudan, ja kaksi torppaa, joista kylän itäosissa sijainnut on ollut ilmeisesti sotilaantorppa (reserf torp). Talot ja toinen torppa sijaitsivat kylän länsiosissa pohjoisesta Ruotsalasta ja Jokisatosta etelään Halikon kirkolle johtavan tien varrella. Pellot ympäröivät taloja. Jokivarsilla oli niittyä, kylän itäosa oli metsää. Paanun talolta on lähtenyt tie Halikonjoen rantaan, jossa on sijainnut kaksi myllyä. Jokisato Kuusjoen pohjoispuolella on kuulunut samaan jakokuntaan Ruotsalan ja Kierlän kanssa. Se oli yksinäistalo, ja sen pellot sijaitsivat talon ympärillä. Peltoja puolestaan ympäröivät niityt ja pohjoiskoilliseen jatkui metsäalue melkein kunnan rajalle saakka. Peltopinta-ala ja avoin maisema on kasvanut Kutilan kylän alueella huomattavasti viimeisten 200 vuoden aikana. Varsinkin Kuusjoen eteläpuolinen metsäalue on lähes kokonaan pelloksi. Myös Kuusjoen pohjoispuoliseen jokilaaksoon on tehty peltoa niin metsästä kuin laajoista niittyalueista. Kutilan maat ovat olleet Joensuun kartanon omistuksessa. Vuonna 1919 Kutilan kolme taloa yhdistettiin ja muodostettiin Kutila-niminen yksinäistalo. Se sijaitsee entisen Paanun talon paikasta n. 200 m länsilounaaseen. Entisen Rudanin talon paikalla sijaitsee Päivärinta. Jokisato sijaitsee edelleen vanhalla paikallaan, nykyään talon virallinen nimi on Jokitörmä. 1800-luvun rakennuskantaa on säilynyt Jokirannassa (savusauna), Kumiossa (asuinrakennuksen vanhat osat, väentupa-leivintupa-meijeri), Kutilassa (asuinrakennuksen vanhat osat ilmeisesti, Kutilan koulun vanhin osa ja Päivärinteen asuinrakennus (ilmeisesti). Kulttuurihistoriallisesti arvokas rakennuskokonaisuus on Vaskion rukoushuone, jonka nykyinen kyläkirkko on rakennettu 1908, seurakuntakatona toimiva vanha kansakoulun ala-aste 1924 ja kellotapuli 1959. Kutilasta vie silta Halikonjoen länsipuolelle Ruuhikoskelle ja Juvaan. Sillan kohdalla sijaitsee Kutilankoski, jonka ympärillä on jyrkkärinteisiä laidunniittyjä. Joensuun kartano sai 1800-luvulla omistukseensa Kutilan kylän tilat Paanun ja Ruudamin, joista muodostettiin lampuodin viljelmiä ulkotiloja. Sellainen tuli myös Kumion tilasta, joka on joko perustettu Joesuun kartanon toimesta tai ollut alunperin Kutilan kylän torppa.

V. 1919 Kutilan kantatilat yhdistettiin Kutilan yksinäistaloksi. Sodan jälkeen Kumion tilasta lohkottiin runsaasti asutustiloja. Jäljelle jäänyt osa itsenäistettiin pitkäaikaisille (1891 lähtien) vuokraajille Niinistöille. Kumion ulkotilalle muodostui 1800-luvun lopulla taaja torppariasutus. Aiemmin alue olikin ollut melko asumaton syrjäseutua.

Halikon 1880-luvun kirkonkirjoissa mainitaan seuraavat torpat: Haapa-alho (per. noin v. 1884), Krottila, Laitioniitty (1883), Nummila (1883), Rajaniitty (1885), Rautakenkä, joka oli Joensuun kartanon metsänvartijan asunto (1885), Takala (1882), Watola (1884), Mäkilä (1884), Rajala (1884) ja Koismäki. Näistä useimmat itsenäistyivät tämän vuosisadan alkupuolella, jolloin kylän tilaluku kasvoi huomattavasti. Seuraava suuri tilojenmuodostamiskausi koettiin sodan jälkeen, kun karjalaiselle siirtoväelle muodostettiin asuintiloja. Kutilan Kumio muodostaa alueen, joka rajoittuu pohjoisessa Marttilan kuntaan, lännessä Paimioon ja pieneen Breidilän kylän alueeseen, etelässä Sahaan, Breidilään ja Yttelään sekä idässä Sauvonkylään. Paimiontie kulkee alueen halki idästä länteen tehden Kumion tilan tuntumassa jyrkän kaaroksen pohjoiseen.

Kumion tila sijaitsee Paimion- ja Tapiolanteiden risteyksessä, jossa entisaikaan sijaitsi myös kartanon vilja-aitta (nyk. Mäntylinnan tila) sekä ns. ""Kreivinpuisto"". Sotien jälkeen risteykseen syntyi myös kauppa. Em. kulkureittien ympäristö on pääosin alavaa peltomaisemaa, mutta valtaosa kyläalueesta koostuu mäkisestä ja soisesta metsämaastosta.

Korkeimmat mäet ovat Riihimäki, Krottilanmäki ja Suutarmäki. Lännessä Paimion rajan tuntumassa levittäytyy laaja Rautakengänsuo. Asutus on keskittynyt pääasiassa metsien reunamille ja teiden varsille, Kumion tilan tuntumaan.

Rajaniitty, Laitoniitty, Nikkari ym. torpat sen sijaan ovat sijainneet metsäalueella, pohjoisessa lähellä Marttilan ja Paimion rajaa.

Kutilan tämän kylänosan rakennuskata on pääosin ennen v. 1950 rakennettua ja varsin alkuperäisessä asussaan. Kumion tilalla on 1990-luvun alussa valmistunut, vanhantyylinen päärakennus on purettu.

Nykytila

Vaskion taajaman alueelle on tehty osayleiskaava. (ks. Ruotsalan alueinventointilomakkeen liite) Kutilan koulu, Vaskion kyläkirkko ja Vaskion terveystalo ovat siinä saaneet suojelumerkinnän. Koulun pohjoispuolinen peltoalue on varattu pientalovaltaista asuntoaluetta varten. Voimakas rakennemuutos maataloudessa voi johtaa peltojen osittaiseen metsittämiseen, mitä tulisi välttää pitkään viljelyksessä olleella peltoaukealla, niin kuin asuinrakentamistakin.

KUNTA	KYLÄKOSA	KOHDENO
Halikko	Kutila	50
ARVOALUE	ARVOTUS	
Jokisaton talon vanha tontti	Seudullinen	
KUVAUS		
Vanhalla tontilla on yhä edelleen sama talo, mutta nyt nimeltään Jokitörmä. Vaatimaton päärakennus 1900-l alusta, pika-asutustilaksi 1940-l. Jokisaton tilukset yhdistetty 1919 Kutilan taloon.		
KUNTA	KYLÄKOSA	KOHDENO
Halikko	Kutila	51
ARVOALUE	ARVOTUS	
Vanha kylätontti	Paikallinen	
KUVAUS		
Vanhalla kylätontilla on ollut Paanun ja Rudanin talot. Paanun talo, nyk. Kutila yks., on siirretty länsiluoteeseen ja Rudanin tontilla on Päivärinteen (ent.muonam 3 perh as.1800-l, muutoksia1948) talouskeskus.		

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kuttila	244
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Halola	Maisemallinen	

Siirtoväentila. Päärakennus 1948/49 (muutoksia 1992), sauna 1940-l, navetta 1940-l, vaja/verstas.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kuttila	245
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Jokiranta	Historiallinen	

Ent. Joensuun kartanon muonamiehen as. Pika-asutustila 1941. Asuinrake 1900-l, muutoksia 1948. Rantasauna 1957, puimala 1917, höyrypannuhuone 1900-la, mallas/savusauna 1800-l.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kuttila	246
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Jokitörmä (Jokisato)	Historiallinen	

Yksinäistalo vanhalla tontillaan. ent. Joki sato. Pika-asutustilaksi 1940-l. Päärakennus 1900-l alkupuolelta, muutoksia 1940-l 1980). Makasiini 1900-l ap, kellari 1940-l, navetta 1940-l.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kuttila	247
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Koivumäki	Maisemallinen	

Päärakennus 1947, sauna 1948, navetta 1948 ja kellari 1952.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kuttila	248
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Kuttila	Historiallinen	

Kantatalo (yhd.kolmesta talosta, joista yksi Jokisato). Päärakennus 1800-l (laajennus ja muutos 1950-l). Navetta 1953 ja puimala 1946.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kuttila	249
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Kuttilan koulutila	Paikallinen	

Kansakoulu 1895 (maalaiskansakoulun mallipiirustukset n:o 6, laajennus 1926 hirret Kankaren riihestä, muutoksia 1970-l. Keittola/wc/varasto 1970-l. Toimii peruskoulun yläasteena.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kuttila	250
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Laitioniitty	Historiallinen	

Joensuun kartanon ent.torppa. Päärakennus 1939-41 (muutoksia 1950-l ja 1964/65). Autotalli 1950-60-l, kanala 1958, lato 1950-60-l, lato 1950-60-l. Omakotitalo 1982.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kuttila	251
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Mäntylinna	Historiallinen	

Ent. Joensuun kartanon vilja-aitta 1700-l (?). Muutettu ja laajennettu 1947 asuinrakennukseksi ja sitten myllyksi, myllyntoimintaa 1993 asti. Omakotitalo 1960-l.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kuttila	252
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Mäntylä	Maisemallinen	

Joensuun kartanon ent. metsänvartijan asunto.
Päärakennus 1935, muutoksia 1960-70-l. Sikala 1940-50-l, sauna ja autotalli 1970-l.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kuttila	253
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Puntamäki	Historiallinen	

Ent. Kutilan torppa. Päärakennus 1932 (muutoksia 1950-l 1960-70-l). Sauna 1956, talli/vaja n 1937, makasiini 1962.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kuttila	254
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Päivärinne	Historiallinen	

Ent.Kutilan Rudan kantatalon tontilla. Muonamiehen asuinrakennus 1800-luvulta, (muutkosia 1948 ja 1975). Navetta 1951, sauna 1948. Pika-asutustilaksi 1941.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kuttila	255
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Rajaniitty	Historiallinen	

Joensuun kartanon ent. torppa. Päärakennus 1880-l, muutoksia 1911. Vaja ja asuinrakennus1950, sauna 1947, aitta 1960-lI, navetta 1960-l, autot.1980-l.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kuttila	256
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Rautakenkä	Paikallinen	

Joensuun kartanon ent.metsänvartijanasunto.
Päärakennus1886, korjauksia 1982-87). Navetta 1900-l, lato 1900-l.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kuttila	257
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Ristimäki	Historiallinen	

Kutilan ent. torppa. Keskusmuuripohjakaavainen päärakennus 1931/32, rakennuksessa toiminut myös kauppa jonkin aikaa. Muutoksia 1980-l. Kanala 1948, navetta 1924, makasiini 1900-la, puuvaja 1958

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kuttila	258
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Takala	Historiallinen	

Joensuun kartanon ent. torppa, perustettu 1882. Päärakennus 1927 (muutoksia 1973), navetta 1956, kalustovaja/paja 1960-70-l, aitta/vaja 1900-la, kuivuri 1991, sikala 1996.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kuttila	259
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Vaskion rukoushuone	Seudullinen	

Rukoushuone 1908, Strandellin arkkitehtitmsto Turku. Kirkoksi 1928, Alex Nyström. (Korjjauksia 1958), Kansakoulu 1924 (Olavi Salomaa, kouluna 1970-l). Kellotapuli 1959, työkaluvaja, ruumishuone, koulun varasto/ulkohuone n 1924.

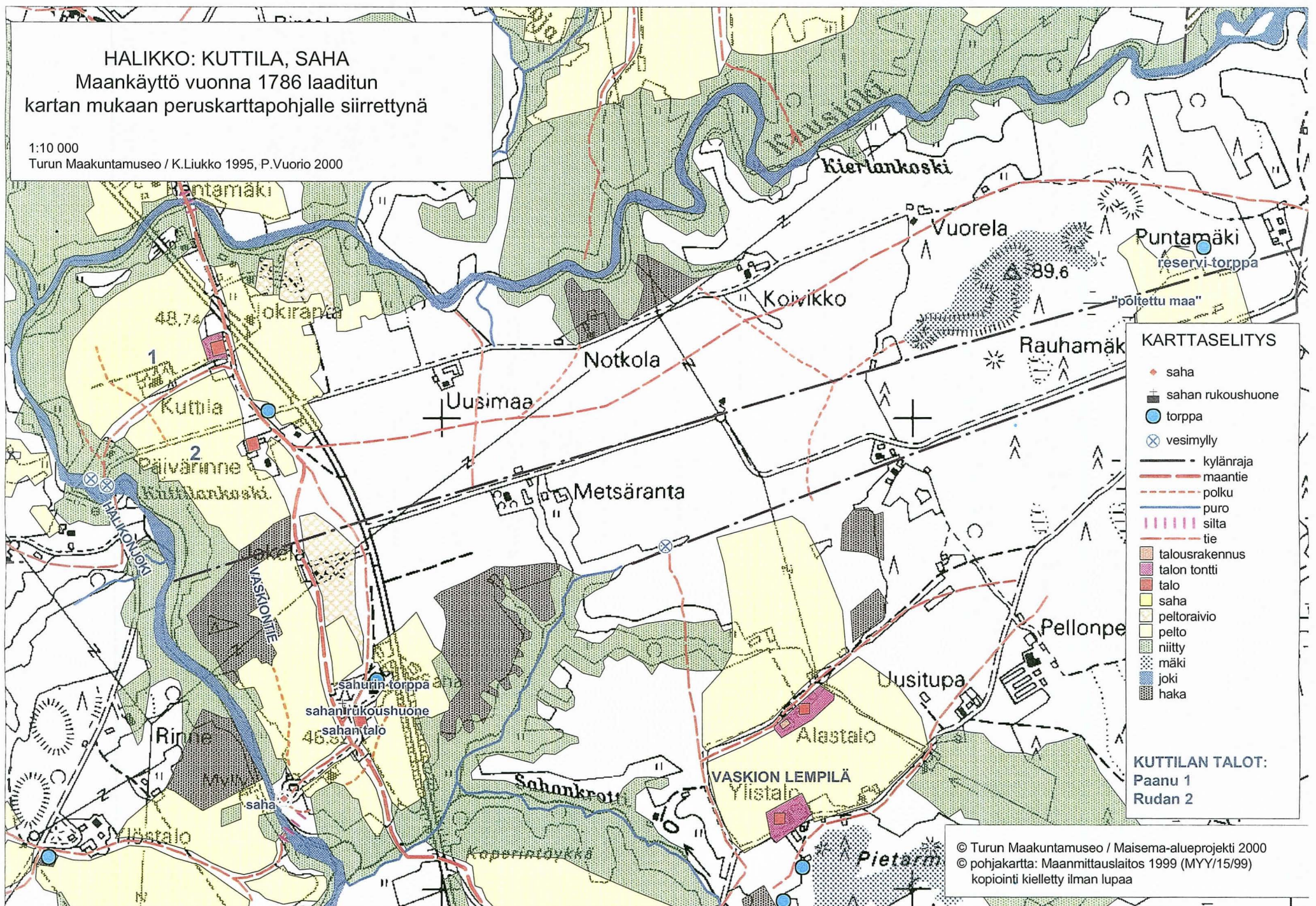
KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kuttila	260
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Vaskion terveystalo	Paikallinen	

Terveystalo 1950 (Mannerheim-liiton tyyppipiirustukset).

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kuttila	261
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Vatola	Historiallinen	

Joensuun kartanon ent.torppa. Päärakennus 1935 (muutoksia 1958, 1970-l ja 1995), navetta 1949, aitta 1930-40-l, sauna 1930, makasiini 1950-l.

KUNTA	KYLÄ / KAUPUNGINOSA
Halikko	Kuumala

Maisema

Kuuluu valtakunnallisesti arvokkaaseen Uskelan - Halikonjokilaakson maisema-alueeseen. Kuumalan kylän rajanaapureita ovat etelässä ja lännessä Paimoinen, pohjoisessa Saarimäki ja lännessä Saarimäki ja Montola. Kuumala kuuluu kokonaisuudessaan Uskelan - Halikonjokilaakson maisema-alueeseen. Kuumalan keskustaa hallitsee mäki, josta itään laskeutuu peltoaukea kohti Lokkilanojaa. Kylän pohjoisosassa kulkee Kuninkaantie

Historia

Kuumalan kylä on suorittanut ruokalisäveronsa nk. suomalaisen oikeuden mukaan, mikä tarkoittaa veron maksamista viljana. Tämän perusteella Kuumalan katsotaan edustavan vanhaa asutuserrostumaa, joka olisi syntynyt viimeistään 1200-luvulla. Asikirjamainintoja Kuumalasta löytyy maakirjasta vuodelta 1538 ja Halikon vanhimmasta rippikirjasta vuosilta 1692- 1706. 1560-luvulla Kuumalan kylässä on ollut yksi talo. 15.8.1781 on maarekisteriin merkitty Kuumalan yksinäistila (n:o 1). Vuoden 1781 kartan mukaan kantatila on sijainnut mäen kupeessa peltojen vieressä. Talon pohjoispuolitse on kulkenut tie, jonka varrella on ollut mäkitupa ja, joka on johtanut Paimoisten kantatilalle. Tämä tie on olemassa vieläkin, mutta sen kanssa samansuuntaisesti hiukan lännenpänä on kulkenut tie, jota ei enää ole. Mäen ja joen välisillä pelloilla on myös ollut kaksi lyhyttä tienpätkää, jotka ovat johtaneet pelloilla sijainneille lähteille. Lokkilanojasta on lähtenyt pieni sivuhaara, jonka varrella on ollut kaksi myllyä. Tämä sivuhaara on sittemmin kadonnut. Kylän länsiosissa on ollut niittyjä.

Nykytila

Vanha kantatilan paikka on asuttu nykyisinkin. Päärakennus lienee kuitenkin rakennettu 1960-luvulla. Hajalan osuuskauppaa vastapäätä Kuninkaantien varressa on 1900-luvun alkukymmenillä rakennettu talo, johon on tehty peltivuoraus. Rautatien eteläpuolella on muutama 1970-luvun talo. Osittain Kuumalan kylän alueelle ulottuu maisemallinen kokonaisuus, joka koostuu Tapiolantien ja Kuninkaantien varteen ryhmittyneistä taloista. Kylän pohjoisrajaa pitkin kulkeva Kuninkaantie on olennaisen arvokas kohde.

KUNTA	KYLÄKOSA	KOHDENO
Halikko	Kuumala	52
ARVOALUE	ARVOTUS	
Vanha yksinäistalon tontti	Seudullinen	

KUVAUS
Yksinäistalo yhä vanhalla tontillaan. Päärakennus ilm 1960-luvulta.

HALIKKO: PAIMOINEN, KUUMALA, SAARIMÄKI
Maankäyttö vuonna 1781 laaditun kartan
mukaan peruskarttapohjalle siirrettynä

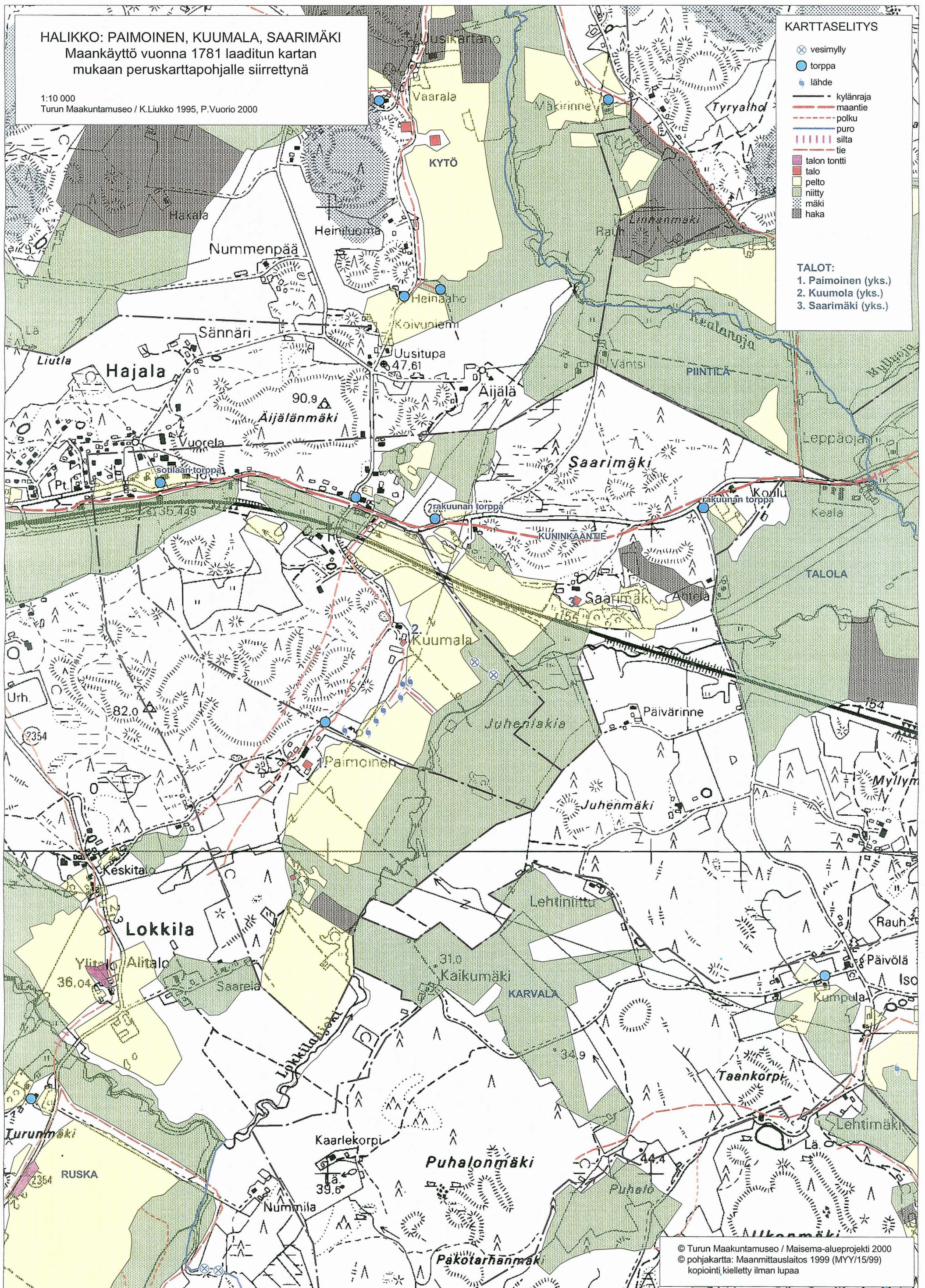
1:10 000
Turun Maakuntamuseo / K.Liukko 1995, P.Vuorio 2000

KARTTASELITYS

- ⊗ vesimylly
- torppa
- lähde
- kylänraja
- maantie
- - - polku
- puro
- silta
- tie
- talon tontti
- talo
- pelto
- niitty
- maki
- haka

TALOT:

1. Paimoinen (yks.)
2. Kuumola (yks.)
3. Saarimäki (yks.)

Halikko**Kytö****Maisema**

Kydön kylän eteläisimmät osat kuuluvat Halikon-Uskelanjokilaaksojen valtakunnallisesti merkittävään maisema-alueeseen. Kylässä on jäljellä erityisen hienoa rakentamista 1900-luvun alusta. Kydön kylä sijaitsee Piintilän länsipuolella Halikon kunnan länsirajalla. Kylän länsiosa on metsäistä ja soista, itäosaa hallitsee Kealanjokilaakso, joka halkaisee kylän pohjois-eteläsuunnassa ja sen haara Sydänoja, joka lähtee suuresta Myllyssuosta. Lisäksi Kydöllä on suuri maa-alue hieman pohjoisempana, joka rajoittu koko sivustaltaan Paimion rajaan. Tätä aluetta halkoo Tapiolanoja. Kydön kahden alueen väliin jää Paimion yhteismetsän alue. Valtakunnallisesti merkittävällä maisema-alueella kylästä on Kealanojan laaksoalue.

Historia

Kydön kyläalueelta on tehty useita kivitakautisia yksittäislöydöksiä. Kylä kuului ns. ruotsalaisen ruokalisäoikeuden piiriin (maksoivat veronsa voina), josta on voitu päätellä kylän syntyneen 1300-luvulla tai sen jälkeen. Jo uuden ajan alussa kylän talot alkoivat siirtyä ulkopuolisten omistukseen. Jo v. 1506 Nyynäisten Henrik Bitzin leski Anna Hannuntytär lahjoitti Naantalin luostarille Kydössä omistamansa 2 tilaa. 1500-luvulta asti Kydössä oli myös Viurilan kartanon omistuksia. Vv. 1569 ja 1571 Juhana III läänitti Viurilan Erik Hakoninpoika Slangille tiloja, joita kutsutaan toisella kerralla kruunun-, toisella luostarin tiloiksi. 1560-luvulla Kydössä on ollut kolme taloa, joista vuosisadan lopulla kaksi kuului Viurilan omistuksiin. 1700-luvulla (ja vielä 1800-luvullakin) koko Kydön kylä kuului Armfelt suvun, jotka omistivat tuolloin kaikki kolme kartanoa, omistuksiin. Maarekisterikirjaan Kydöstä on merkitty 24.9.1894 Peräkytö (N:o 1), Alimainen (N:o 2), Uusitalo (N:o 3), Ylimäinen (N:o 4), jotka kaikki olivat rälssitaloja.

Alimainen jaettiin 17.3.1900 Alimmaiseksi (2:1) ja Rauhanmäeksi (2:2) sekä Uusitalo samana päivänä kahteen osaan Uusitalo (3:1) ja Haaroja (3:2).

Vuonna 1911 kylän tiloista lohkaistiin yhteensä 34 palstatilaa. Aikaisemmin Kydön kylä jakaantui esim. kirkonkirjoissa kahteen osaan, Ala- ja Peräkytöön. Osittain tämä jako esiintyy esim. vanhojen ihmisten puhekielessä vielä nykyisinkin, joskaan näiden kahden kyläosan välinen raja ei ole aivan selkeä. Alakydössä oli 2 taloa, Alimmainen ja Ylimmäinen ja Peräkydössä vastaavasti Alas- ja Ylöstalo. Mahd. 1840-luvun alussa Alakydön Alimmaisen toisesta puolikkaasta muodostettiin Uus(i) talo-niminen talonosa (metsänvartija Juho Kustaa Abrahaminpojalle). Jako Ala- ja Peräkytöön poistuu kirkonkirjoista 1880-luvulla ja v. 1894 suoritettussa maanmittaustoimistuksessa vahvistettiin tai muodostettiin uudet Kydön kylän talot. Ent. Alakydön Alimmaisen toisesta puolikkaasta syntyi Alimmainen (n:o 2) ja Uudestatalosta Uusitalo (n:o 3), jota nykyisin kutsutaan Uusikartanoksi. Entisistä Peräkydön taloista Ylöstalosta muodostettiin Ylimmäinen (n:o 4) eli Noukkila ja Alastalosta Peräkytö-niminen talo (n:o 1) Kydön jakokunnan kartassa vuodelta 1781 on Kydön kylään merkitty Peräkydön tila suunnilleen nykyisen Kuistilan tilan paikalle, sekä Alikytö (Alimmainen) ja Ylimmäinen nykyisen Uudenkartanon tien varteen. Lisäksi kylällä on ollut torppia sekä Alikydön eteläpuolella (2) että pohjoispuolella (1). Myös Peräkydön luoteispuolella on isojaon aikaiseen karttaan merkitty Oivikojan torppa, joka sijaitsee samalla paikalla kuin nykyinen Oivikko-ojan tila. Kylän alueella näkyy isojakokartassa myös Noukkilan tila, joka sijaitsee nykyisinkin samalla paikalla. Itse Noukkilan kyläalue on nykyisin Kydön pohjoispuolella. Noukkilalla on ollut mylly Kankareen järveen pohjoisesta laskevan ojan varressa.

1700-luvun aikaiset pellot ovat sijainneet talojen ja torppien ympärillä, laajimpina ne ovat Noukkilan ja Peräkylän eteläpuolella. Joen rantatöyräät ovat olleet niittyinä ja laidunmaina. Isojaon aikaiset pellot ovat nykyisinkin viljeltyinä tosin laajentuineina kattamaan koko joentöyräiden ja mäkien väliset alueet. Kydön kylässä oli hyvin taaja torppari- ja mäkitupalaisasutus. Jo 1810-luvulla olivat olemassa Alakydössä Aron, Nummenpään, Alhon, Kömylän, Koterin (ent. Santala), Faarin-tontin (nyk. Rintala) ja Santalan torpat. Samaan aikaan Peräkydössä oli Oivik (ko-) ojan torppa. 1820-luvulla syntyi vielä Äijälänpyölin torppa ja 1840-luvulla mainitaan torpat Lunden, Salin ja Wibom. Lisäksi kylässä asui runsaasti itsellisiä jms. 1800-luvun loppupuolella ei perustettu uusia, ainakaan nimeltä mainittuja torppia. Vuosisadan vaihteen tienoilla Viurila myi Kydön kylän laajat metsäalueet yhtiölle (mahd. Attu tai Atun Kumio -yhtiö), joka hakkautti ne ilmeisesti lähes paljainkseen. Nyk. Hajalan aseman tienoilla toimi saha, samoin kuin nyk. kunnalliskodin lähelläkin. Kaarlo Helminen muisteli v. 1978, että n. 1905-07 ""koko tienoo oli aina täynnä puuta"", sillä Kydön kylästä hakatut puut kuljetettiin näihin laitoksiin sahattavaksi. Hakkuiden laajuutta kuvastaa muistikuva, jonka mukaan Vellon tiehaarasta ja Tapiolasta näkyi Hajalaan saakka. Ensimmäisen maailmasodan aikoihin toinen sahoista teki konkurssin. Koska metsätkin oli jo hakattu, ryhdyttiin keräilemään kantoja ja polttamaan niistä tervaa. 1910-luvun lopulla syntyikin nyk. Peuralan tilalle tervatehdas, joka toimi 1920-30-lukujen vaihteeseen. Myöhemmin kylässä on toiminut vielä ainakin turvepehkkutehdas. Kydön tilaluku kasvoi huomattavasta aivan tämän vuosisadan alussa, jolloin lohkottiin itsenäiseksi huomattava määrä ent. vuokratiloja. Suurempi tilojen muodostaminen tapahtui myös sotien jälkeen, jolloin Kydön alueella syntyi lukuisa

joukko siirtoväen tiloja 1960-luvulta lähtien kylä on kuitenkin ollut hiljenemään päin. Tiloja on jäänyt tyhjilleen, kun asukkaat ovat muuttaneet lähemmäs palveluja ja varsinaista uudisrakentamista ei juurikaan ole esiintynyt. Kumion v. 1910 perustettu kansakoulu lakkautettiin oppilasmäärän vähettyä v. 1971. Kydön kylä muodostaa kaksi suhteellisen laajaa toisistaan erillään olevaa aluetta. Nämä erottavat toisistaan Paimion yhteismetsä ja Noukkilan kylä. Kydön alaosa rajoittuu idässä ja osin pohjoisessakin Piintilään, pohjoisessa em. Noukkilaan ja Paimion yhteismetsäalueeseen sekä lännessä Lökkilaan, Hyyperään ja Hajalaan. Eteläpuolella on Kultolan kylän länsiosa. Alue muodostuu melkoisen tasaisista peltoalueista, jotka jonkin verran viettävät kylän itäosassa pohjois-etelä - suunnassa virtaavaan Kealanojaan ja sen sivuojiin sekä laajoista metsistä. Metsissä on muutamia korkeita mäkiä (mm. Tornimäki, Myllyssuonmäki ja Hiittenmäki) sekä soita (mm. Myllys-, Hangas- ja Mustassuo, Ritarahka, Venhessuo ja Nummenalustansuo). Metsäalueilla korkeuserot ovat huomattavia. Kydön yläosassa maasto on samankaltaista, peltoa, kallioisia metsiä, joissa soita. Yläosan korkeimpia mäkiä ovat Tapiolankallio ja Mäkirinta. Peltomaisemaa halkoo Tapiolanoja ? Asutus on keskittynyt pääosin peltojen reunamille ja alueita halkovan Tapiolantien (aik. Kumiontie) tuntumaan. Metsissä on vain joitakin entisiä torppia (esim. Oivikko-oja ja Tuohispalтта). Kylän entisestä kartano-omistuksesta kertoo tuolloin syntynyt ja vielä nykyisinkin samalla nimellä kutsuttava Kreivintie. Kydön pohjoisosa rajoittuu etelässä Paimion yhteismetsää ja Noukkilaan idässä, pohjoispuolella on mm. Kutilaa. Länsipuolella on Paimion kunta.

Nykytila

Nykyisestä rakennuskannasta voidaan mainita Uudenkartanon tien varrelle sijoittuvat 1900-luvun alun talot. Tie päättyy Uudenkartanon tilaan, jossa on kaunis 1900-1910 aikainen päärakennus. Alimmaisesta lohkaistu Rauhamäen tila on 1800-1900-lukujen taitteesta ja siellä on säilynyt etenkin vanha navetta alkuperäisenä. Noukkilan tila Kelanojan latvuksilla on edustava esimerkki 1800-luvun talonpoikaisrakentamisesta. Lisäksi kylän eteläosissa on Paturin tila, jossa on erityisen hieno jugendtyyppinen, puinen päärakennus 1900-luvun alusta. Suunniteltu moottoritielinjaus kulkee aivan Paturin tilan pohjoispuolelta. Tässä kohdalla tielinjan soisi muuttuvan edes hieman pohjoisemmaksi, jotta tilan upea miljöo säilyisi häiriintymättömänä. Osin asuttua ja hyväkuntoista, osin rakennuskanta on ollut jo pitkään asumatta ja nyt jo huonokuntoista.

KUNTA	KYLÄKOSA	KOHDENO
Halikko	Kytö	53
ARVOALUE	ARVOTUS	
Noukkilan yksinäistalon tontti	Seudullinen	

KUVAUS
Noukkilan kantatalo sijaitsee vanhalla tontillaan Kydön kylässä lähellä entistä Peräkydön taloa. Päärakennus noin vuodelta 1830 (laajennettu 1900-l alussa parituvaksi).

KUNTA	KYLÄKOSA	KOHDENO
Halikko	Kytö	54
ARVOALUE	ARVOTUS	
Pienasuinalue 1800-l -1930-l	Historiallinen	

KUVAUS
Alue sijaitsee Peräkydön ja Noukkilan talojen välisellä alueellä länsi-itä -suunnassa. Siihen kuuluvat Santala (ent. torppa, nyk pr 1935), Kotimäki (pr 1930-l), Kujansuu (pr 1925-30), Seppälä (mahd.ent.torppa, nyk pr 1800-l/1944) ja Kujanpää (pr 1928).

KUNTA	KYLÄKOSA	KOHDENO
Halikko	Kytö	55
ARVOALUE	ARVOTUS	
Vanha Alakydön kylätontti	Historiallinen	

KUVAUS
Vanhalla kylätontilla ei enää kantataloja. Joitakin ulkorakennuksia toisen tontin kohdalla. 1780-l alussa vielä Ylimäisen ja Alimmaisen talot. Kirkonkirjojen Alakydön kylänosaa 1880-l asti. Historiallisen ajan kiinteä muinaisjäännös.

KUNTA	KYLÄKOSA	KOHDENO
Halikko	Kytö	56
ARVOALUE	ARVOTUS	
Vanha Peräkydön kylätontti	Paikallinen	

KUVAUS
Peräkydön talo sijaitsi 1780-l tällä paikalla. Nykyisin paikalla on Koistilan tila, jonka rakennukset ovat 1900-l jälkipuoliskolta. Kirkonkirjojen Peräkydön kylänosaa 1880-l asti.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kytö	262
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Alitalo	Maisemallinen	

Ent. Tapiolan tilan muonamiesten asunto. Päärakennus 1926 (muutoksia 1945 jälkeen). Navetta 1947, sauna 1940-l, kalustovaja.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kytö	263
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Erkkilä	Paikallinen	

Päärakennus 1935 (muutoksia 1951 ja 1975-80). Navetta 1930 ja autotalli 1960.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kytö	264
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Hannula	Historiallinen	

Tilattoman väen asuinpaikka. Päärakennus 1800-l/1900-l, sauna/autotalli/vaja/ulkohuone 1940-50-l.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kytö	265
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Kotimäki	Maisemallinen	

Päärakennus 1930-l, sauna/ulkohuone, lato/navetta.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kytö	266
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Kujanpää	Historiallinen	

Päärakennus 1928 (muutoksia 1980-l). Pihapiirissä kalustovaja ja vaja.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kytö	267
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Kujansuu	Maisemallinen	

Päärakennus 1925-30-l. Navetta ja maakellari 1900-l.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kytö	268
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Peurala	Maisemallinen	

Päärakennus 1800-1900-l:n vaihteesta (muutoksia 1960,1965 ja 1975). Tervatehdas n1917/18 (toimi 1920-30-l asti). Sauna, kellari ja makasiini 1950-l, kalustovaja1986/87. Lohkottu Ylimmäisestä 1911.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kytö	269
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Purola	Paikallinen	

Päärakennus 1800-l/1900-l. Sauna n 1965, vaja 1900-l alusta ja ulkokuone 1990-l. Lohkottu Peräkydöstä v. 1900.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kytö	270
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Rauhamäki	Maisemallinen	

Päärakennus 1890, sisätilamuutoksia 1940-l. Navetta 1800-l, saina ja aitta 1930-l, kalustovaja 1950-l, kuivuri 1960/70-l, lato 1970-l, kalustovaja 1993.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kytö	271
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Rintala	Historiallinen	

Ent. Kydön Faarintontin torppa. Päärakennus 1800-l. Kanala/vaja/ulkoh. 1940/50-l, lato n1950.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kytö	272
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Santala	Historiallinen	

Alakydön kylän ent. torppa (1815 maininta asiakirjoissa). Päärakennus1939, makasiini, kanala/pyykkitupa 1940-50-l, sauna 1942/43.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kytö	273
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Tenhola	Seudullinen	

Päärakennus 1920-l, (huvila siirretty Karjalan kannakselta?) Kalustovaja ja ent. tiilitehdas, nyk ankkala 1920-l, sauna 1986 ja tynnyrisauna 1975.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kytö	274
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Tuohispalтта	Maisemallinen	

Kydön Ylimmäisen ent. torppa. Päärakennus keskusmuuripohjakaavainen 1934. Sauna/puuvaja 1940-l, aitta/ulkoh 1950-l, kellari 1950-l, makasiini, kuivuri 1950-l ja makasiini 1950-l.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kytö	275
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Uusitalo (eli Uusikartano)	Seudullinen	

Osatalo. Päärakennus1915, Emil Toivonen. Muutoksia 1962 ja 1978. Kalustovaja 1910-l, navetta 1960, kuivuri 1934, kuivuri 1985, makasiini 1980,makasiini, muonamiehen asunto ja navetta n1880-1920-l.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kytö	276
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Ylimmäinen eli Noukkila	Seudullinen	

Kantatalo vanhalla kylätontillaan. Päärakennus 1830-l (muutoksia 1900-l alussa ja 1958). Kalustovaja, navetta, sikala, aitta ja kuivuri 1900-l alkupuolelta.

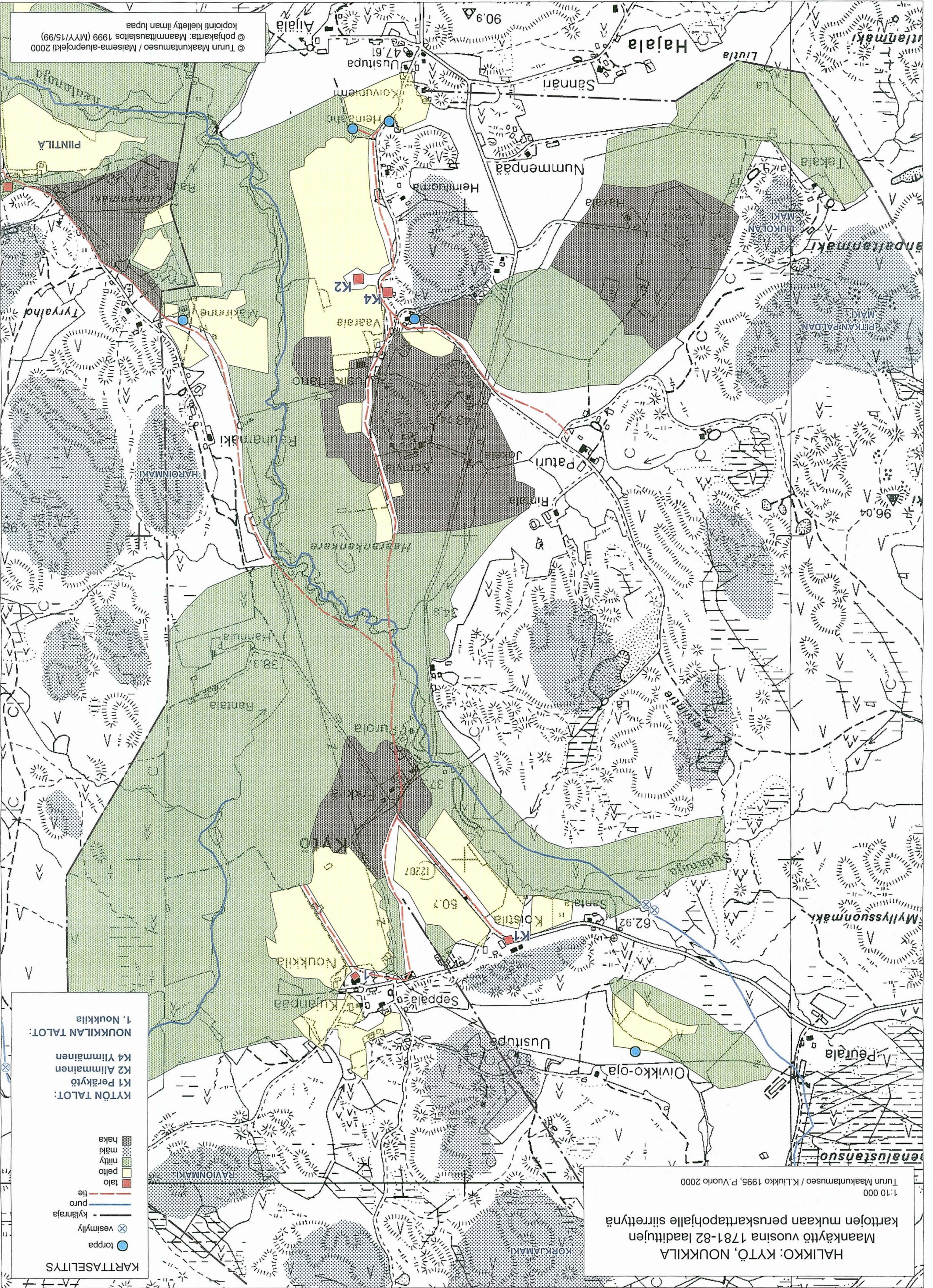

HALIKKO: KYTÖ, NOUKKILA
Maankäyttö vuosina 1781-82 laadittujen
karttojen mukaan peruskarttapohjalle siirrettynä

1:10 000
Turun Maakuntamuseo / K.Liukko 1995, P.Vuorio 2000

KARTTASELITYS

● torppa
⊗ vesimylly
— kylänraja
— tie
— puro
— haka
— maki
— niitty
— pelto
— talo
— K1 Peräkytö
— K2 Alimmainen
— K4 Ylimmäinen
NOUKKILAN TALOT:
1. Noukkila

© Turun Maakuntamuseo / Maisema-aliuoprojektu 2000
© pohjakartta: Maanmittauslaitos 1999 (MYV/15/99)
kopiointi kielletty ilman lupaa

KUNTA
Halikko

KYLÄ / KAUPUNGINOSA
Kärävuori

Maisema

Kärävuoren kylä koostuu useasta kyläalueesta, jotka sijaitsevat toisistaan erillään. Kylän ydinalue on nykyisessä kirkonkylässä ja sen tuntumassa ja rajoittuu pohjoisessa Putolaan ja Pappilaan, idässä Toijalaan, Putolaan ja salon kauppalaan (1930-luvun alussa suoritettu liitos) etelässä Joensuuhun. Pohjoisempana on toinen kyläalue rajoittuen myös em. kyliin. Maisemaltaan kylä koostuu pääosin alavasta peltomaisemasta ja metsäisistä mäistä, joiden samoin kuin teiden varsille ja tuntumaan asutus on keskittynyt. Salintunoja kulkee eteläisimmän kyläalueen halki; ja toimii kahdessa kohdassa myös kylän rajana. Hetken etelärajana toimii Turun -eli rantatie.

Tällä alueella hallitsevana on Kärävuori, mahdollinen muinainen käräjäpaikka, joka nykyisin tunnetaan paremmin Vesitorninmäkenä, koska sen laella valmistui v. 1970 vesitorni. 1990-luvun alussa vasitorniakorotettiin ja siitä tuli linnamaisine muurirakenteineen maisemallisesti hyvin hallitseva. Kärävuoren juurella, kirkon tuntumassa on vanhastaan sijainnut tärkeä liikenteellinen teiden risteys. Pohjoisempana Kärävuoren aluetta puolestaan halkoo Kirjastolantie (Salaisissa), sekä Salaistentie. Ainoastaan pohjoisosan eteläinen puolisko on asuttu, pohjoispuoli on hyvin korkeaa kalliosta metsämaastoa, jossa paikoin on soita. Aluetta on hyödynnetty soranootopaikkoina. Tällä alueella sijaitsee myös rauhoitettu Someronjan uhrilähde. Kirjastolan peltoaukealle muodostettiin 1890-luvulla Halikon Märyn reservikomppaniaa varten uuden ampuradan paikka, jota ei kuitenkaan ehditty ottaa käyttöön.

Historia

Kärävuoren kylä, jonka ensimmäinen kirjallinen maininta on v:lta 1410 on yksi Halikon ns. vanhemman asutuksen kantakylistä. Se on syntynyt jo varhaiskeskiajalla (ennen v. 1300) ja on arveltu, että Kärävuoren tytäryliä ovat esim. Joensuu, Majala, Pa(i)jula, Toijala, Putola ja Pappila.

1560-luvulla kylän tilaluku oli 3. Myöhemmin kylässä oli viisi kantatilaa: Härkis eli Härkä (n:o 1), Kuru (n:o 2), Uttela (n:o 3), Posti (n:o 4) ja Prestkulla (n:o 5). Tällä vuosisadalla on kantatiloiksi muodostettu vielä Lasihovi, Papinmäki, Lisämataara, Lisähovi, Hietala, Koivula 2 ja Ahola sekä lisäksi 3 nimeämätöntä kantatila, joten nykyisin kylän kantatilaluku on kaikkiaan 15. Ainakin Härkä oli jakautuneena Isoon- ja Vähä-Härkään.

Kärävuoren kylän taloilla on ollut taaja mökkiläis- ja torppariasutus. 1860-luvulla mainitaan kirkonkirjoissa Myllykankarin, Hakalan ja (Ali-)Rappulan (Uttelan) torpat. Vuosisadan lopulla torppien määrä kasvoi. 1880-luvun rippikirjassa mainitaan em. lisäksi Myllypakka, Uusipelto, Nummela ja Rintala. Rintala yhdistettiin Kurun taloon 1880-luvulla. 1890-luvulla syntyi Lähteenmäen ja noin v. 1900 Kirjastolan torppa. Taloilla oli runsaasti myös mökkiläisiä, erityisesti kirkon ja Kärävuoren ympäristössä, jonne vuosisadan vaihteen tienoilla alkoi vähitellen kasvaa kirkonkylä- Halikon keskustaajama verstaineen ja kauppapuoteineen. Tällä vuosisadalla, erityisesti sotien jälkeen tilaluku onkin huomattavasti kasvanut erityisesti kirkonkylän alueella omakoti- asutusrakentamisen myötä. Kunnanhuone valmistui jokitöyräälle 1880-luvun alussa. Kärävuoren talot ovat alunperin sijainneet kirkon liepeillä sijaitsevan korkean Kärävuoren ympäristössä. Kirkon kohdalla teiden risteyksessä sijaitsee Prestkulla, jossa syksyllä 1871 alkoi Halikon ensimmäinen kansakoulu. Huoneiston lahjoitti v. 1869 kirkkoherranleski Grahns. Koulutoiminta Prestkullassa päättyi v. 1909. Prestkullan koillispuolella sijaitsi Vähä-Härkä ja siitä jonkin matkaa koilliseen Iso-Härkä. Kauimpana kyläkeskuksesta sijaitsivat Posti, Kuru ja Uttela, jotka mahdollisesti olivatkin siirtyneet paikoilleen myöhemmin. Salintunon ja Toijalanmäen välimaastossa, tien tuntumassa sijaitsi Rappulan torppa.

Nykytila

Pääasiallisesti asuttua ja hyväkuntoista rakennuskantaa.

KUNTA
Halikko

KYLÄKOSA
Kärävuori

KOHDENO
57

ARVOALUE
Kartanon ja kirkon väl.koivuku

ARVOTUS
Valtakunnallinen

KUVAUS
Joensuun kartanon ja Halikon 1400-luvulta peräisin olevan harmaakivikirkon välillä on ollut yhtenäinen kulkutie jo ainakin 1820-luvulla. Nykyinen koivukuja lienee peräisin 1900-luvun alusta. Valtakunnallisesti arvokas kulttuuriympäristö.

KUNTA
Halikko

KYLÄKOSA
Kärävuori

KOHDENO
58

ARVOALUE
Kirkko ja hautausmaa

ARVOTUS
Valtakunnallinen

KUVAUS
Harmaakivikirkko 1400-l , kellotapuli 1773, hautausmaa ja ruumiskellari, ent.pitäjänmakasiini 1850 ja vanha kunnantalo 1883. Pappilan päärakennus n 1901. Valtakunnallisesti arvokas kulttuuriympäristö.

KUNTA
Halikko

KYLÄKOSA
Kärävuori

KOHDENO
59

ARVOALUE
Vanha kyläalue

ARVOTUS
Seudullinen

KUVAUS
Kantatalojen tontit sija1770-l Kärävuoren itärinteillä, Prestkulla (kappalaisen virkatalo, Härkis, Seppä, Kuru ja Posti. Putolan kantatila edelleen vanhalla tontillaan. Kuuluvat Halikon keskustaajamaan.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kärävuori	277
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Hakala	Historiallinen	
Salaisten kartanon ent. torppa. Päärakennus 1929 (muutoksia 1960-l ja 1975), navetta 1926, puuvaja 1935, sauna 1932, kalustovaja 1970-l.		

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kärävuori	278
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Halikon kirkko	Valtakunnallinen	
Harmaakivikirkko 1440, suorakaiteen muotoista runkoa pidennettiin 1799, J.Sundstedt. Laajennettiin ristikirkoksi 1813-15, C.Bassi. Kellotapuli 1773, M. Åkerblom. Hautakappeli 1831,C.L. Engel. Harmaakivimuuri.		

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kärävuori	279
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Halikon Sähkö Oy	Paikallinen	
Konttori- ja asuinrakennus 1929, rkm Haapala. Sähköyhtiöllä v.1970 asti, sen jälkeen asuntolina ja lääkärin vastaanottotilana. Srk:n nuorisotmstona 1980-luvulta lähtien.Pihapiirissä maakellari 1800-l ja sauna 1929.		

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kärävuori	280
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Härkis	Historiallinen	
Joensuun kartanon ent. Mäkilän torppa. Päärakennus 1700-l/1800-l, muutoksia 1950-l, navetta/lato ja sauna.		

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kärävuori	281
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Kirjastola	Historiallinen	
Entinen torppa. Päärakennus 1800-l tai n 1900, muutoksia 1930-l. Navetta ja sikala.		

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kärävuori	282
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Kirkkosilta, Isosilta	Valtakunnallinen	
Halikonjoen kiviarkkusilta 1866 vanhalla paikalla Kuninkaantien varrella. Osa valtakunnallisesti arvokasta kulttuuriympäristöä.		

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kärävuori	283
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Matara	Paikallinen	
Päärakennus 1850-71 (1956 muutoksia) Piharakennus 1834-1870. Päärakennuksessa oli kauppa v.1871 (Löfgren); jo aiemmin tontilla nahkurin verstaas. Salonsäästöpankin sivukonttori 1942-56. Sen jälk.asuinrakennuksena.		

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kärävuori	284
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Pappila	Seudullinen	
Kappalaisen pappila. Päärakennus 1901, Carl Armfelt (?), Rakennus edustaa sekä klassisia kertaustyylejää että kansallisromantiikkaa. Kappalaisen asuinrakennuksena v.1980 asti, 1985 alkaen srk:n päiväkerhotilana.		

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kärävuori	285
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Postihovi	Maisemallinen	
Päärakennus 1925-26 (muutoksia 1980 ja 1984-86). Postin talon tontti sijaitsi 1700-l hieman pohjoiseen tältä paikalta.		

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Kärävuori	286
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Tietola	Historiallinen	
Joensuun kartanon ent. torppa. Päärakennus 1927 (muutama ikk uus), kalustovaja/aitta 1900-l al., sauna/puuvaja, navetta 1928 (korj. 1959), kuivuri 1970-l.		

KUNTA
Halikko
KIINTEISTÖ
Vanha kunnantalo

KYLÄ
Kärävuori
ARVOTUS
Seudullinen

KOHDENO
287

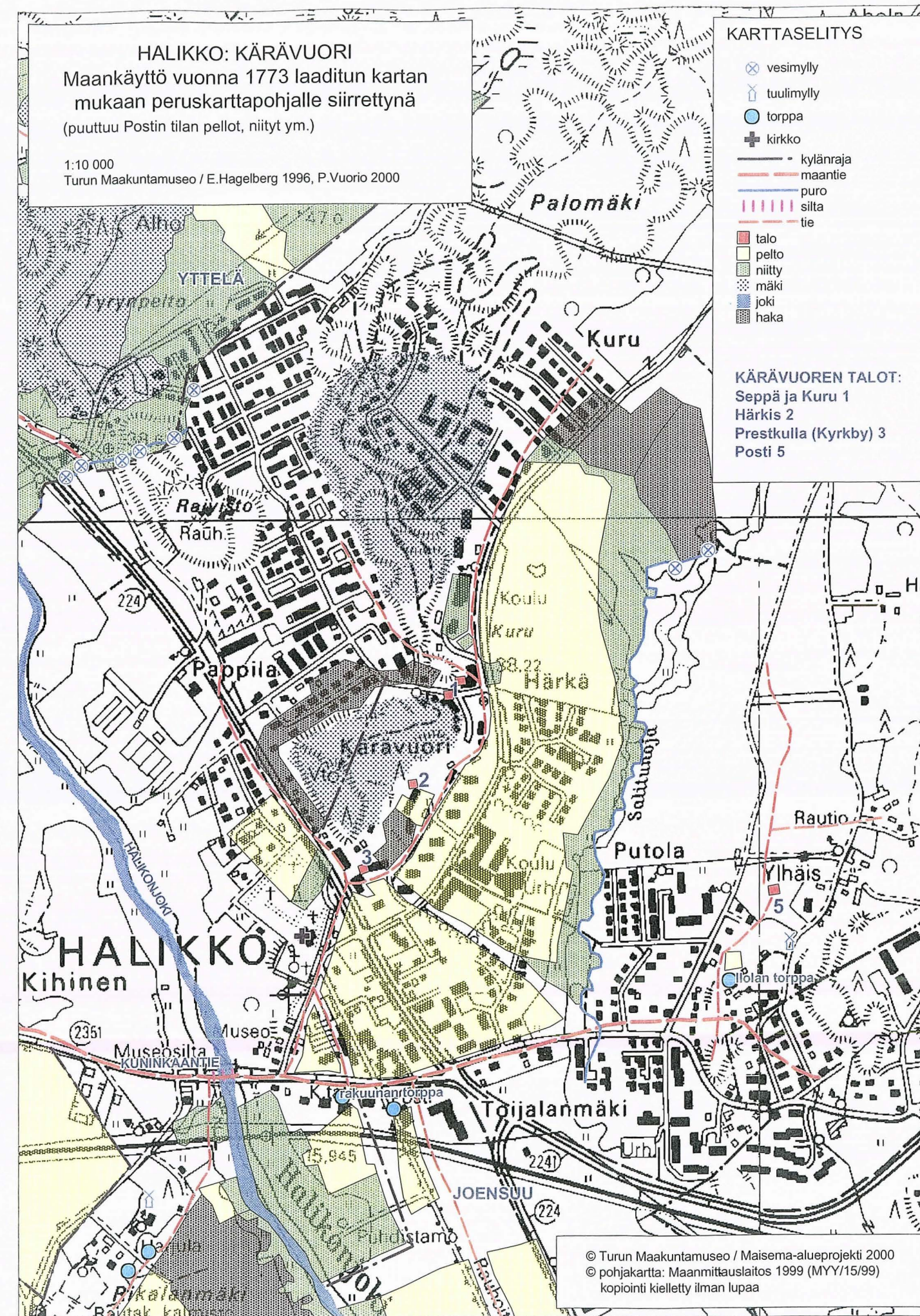
Kunnantalo/lukuhuone 1883 (lukusali, kirjasto ja kunnantoinisto v.1955 asti. Sen jälkeen koulukäytössä 1985 asti, minkä jälkeen kulttuuri- ja kotiseututoiminnan tiloina. Peruskorjattu 1980-l). Liiteri/ulkohuone 1880-l. SU:2 443.

KUNTA
Halikko
KIINTEISTÖ
Museo

KYLÄ
Kärävuori 13
ARVOTUS
Seudullinen

KOHDENO
288

Viljamakasiini/pitäjänmakasiini 1849-50 (P.J.Gylich). harmaakivinen makasiini vuokrattiin v. 1955 kotiseutu- ja museoyhdistykselle, museotoiminta aloitettiin 1950- ja 60-lukujen vaihteessa. Korjauksia 1978-80-l, arkk. Leif Frelander. SU:2 443.

KUNTA

Halikko

KYLÄ / KAUPUNGINOSA

Laiterla

Maisema

Laiterlan kylä rajoittuu pohjoisessa Immalaan, lännessä Suppalaan, etelässä Laitolan ja Vässilän pieniin osakyliin ja idässä pieneen osaan Kaninkolaa. Maastoltaan kylä on osaksi mäkistä metsää, osaksi kylän eteläosassa virtaavaan ojaan viettävää peltoa ja niittyä. Korkeimmat kohdat ovat kylän eteläosassa sijaitseva Salomäki ja mäennyppylä, jolla sijaitsevat Laiterlan yksinäistalon rakennukset. Kokkilantie halkoo kylän luoteisnurkkaa pohjois-etelä -suunnassa.

Historia

Laiterlan kylä on perustettu varhaiskeskiajalla (ennen v. 1300), sillä se suoritti 1500-luvulla ruokalisäveronsa ns. suomalaisen oikeuden mukaan. 1560-luvulla kylän taloluku oli 2, joten kylän toinen talo on jossain vaiheessa liitetty nyk. Laiterlaan. Tämä on tapahtunut jo ennen 1700-luvun loppua, sillä isojaossa v. 1786 kylä oli jo yksitaloinen. Laiterlan tilalla ei liene ollut kovin monia torppia, sillä Halikon kirkonkirjoissa mainitaan ainoastaan Leppäojan torppa (jo 1810-luvulla). Tuskin mäkitupa- yms. vuokra-asutukseen oli kovin runsasta. Kylän tilaluku alkoi kasvaa vasta v. 1932, jolloin muodostettiin Vainion ja Nurmelan lohkotilat. Seuraavat tilalohkomiset suoritettiin vasta 1950-luvulla. Tuolloin syntyivät mm. Metsähuhdan, Pakosin ja Ajonkedon tilat.

KUNTA	KYLÄKOSA	KOHDENO
Halikko	Laiterla	60
ARVOALUE	ARVOTUS	
Vanha talon tontti	Seudullinen	
Kuvaus		
Vanhalla tontilla yhä Laiterlan talo. Kylässä on 1560-l ollut kaksi taloa, mutta toinen on hävinnyt jo 1700-l mennessä. Laiterlan talon päärakennus vuodelta 1902.		

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Laiterla	289
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Laiterla	Paikallinen	
Päärakennus 1902 (muutoksia 1930-l ja 1968) Toinen asuinrakennus 1920/30-l, aitta 1800-l ja kuivuri. 1800-l		

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Laiterla	290
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Nurmela	Maisemallinen	
Päärakennus 1800 ja 1900-l vaihteesta. Pihapiirissä kalustovaja/sauna/autotalli/ulkokuuone n.1900-l alusta.		

105

KUNTA

Halikko

KYLÄ / KAUPUNGINOSA

Laitola

Maisema

Maisemallisesti kylä on etupäässä peltoa, jolla on metsäsaarekkeita. Osalle kylän alueesta antaa maisemallisen leimansa Valtatie 1. Laitolan kylää on useana toisistaan irrallaan olevana osana sijoittuen kunnan keskiosiin Valtatie 1:n tuntumaan (kts. peruskarttaote). Alueet ovat suhteellisen pieniä ja niiden rakennuskanta on varsin vähäistä, kaikilla kylän alueilla ei ole rakennuksia lainkaan. Suurimmalla kylän alueella, Halikon asemanseudun tuntumassa Hirvikallion kylän itäpuolella on aikoinaan toiminut Pitkäsen turkistarha, jonka toiminta kuitenkin lakkasi jo joitain vuosia sitten. Alueen rakennuskanta on osin varsin vanhaa, osin muotoutunut Valtatie 1:n valmistuttua (v. 1952 jälkeen).

Historia

Laitolan kylä on perustettu jo varhaiskeskiajalla (jo ennen v. 1300), sillä 1500- luvulla se suoritti ruokalisäveronsa ns. suomalaisen oikeuden mukaan. Myöhemmin 1560-luvulla kylä oli kaksitaloinen. Nämä lienevät samat talot kuin nykyiset Yli- ja Ala(s)talot. Ainakin Alastalo oli 1800-luvulla Viurulan omistuksessa. 1870-luvulla mainitaan kirkonkirjoissa Puri ja Eenokin torpat.

Nykytila

Useasta toisistaan irrallaan olevasta osasta koostuva kylä, jonka rakennuskanta on varsin eri-ikäistä. Rakennuskannan muodostumisessa näkyy Valtatie 1: n vaikutus.

KUNTA

Halikko

ARVOALUE

Vanha kylätontti

KYLÄKOSA

Laitola

ARVOTUS

Historiallinen

KOHDENO

61

KUVAUS

Kylän kaksi taloa (Ylistalo ja Alastalo) sijaitsivat miltei samalla paikalla kuin Ylistalo nykyisin, päärakennus 1800-l. Purettu 1986?

KUNTA

Halikko

KIINTEISTÖ

Ylistalo

KYLÄ

Laitola

ARVOTUS

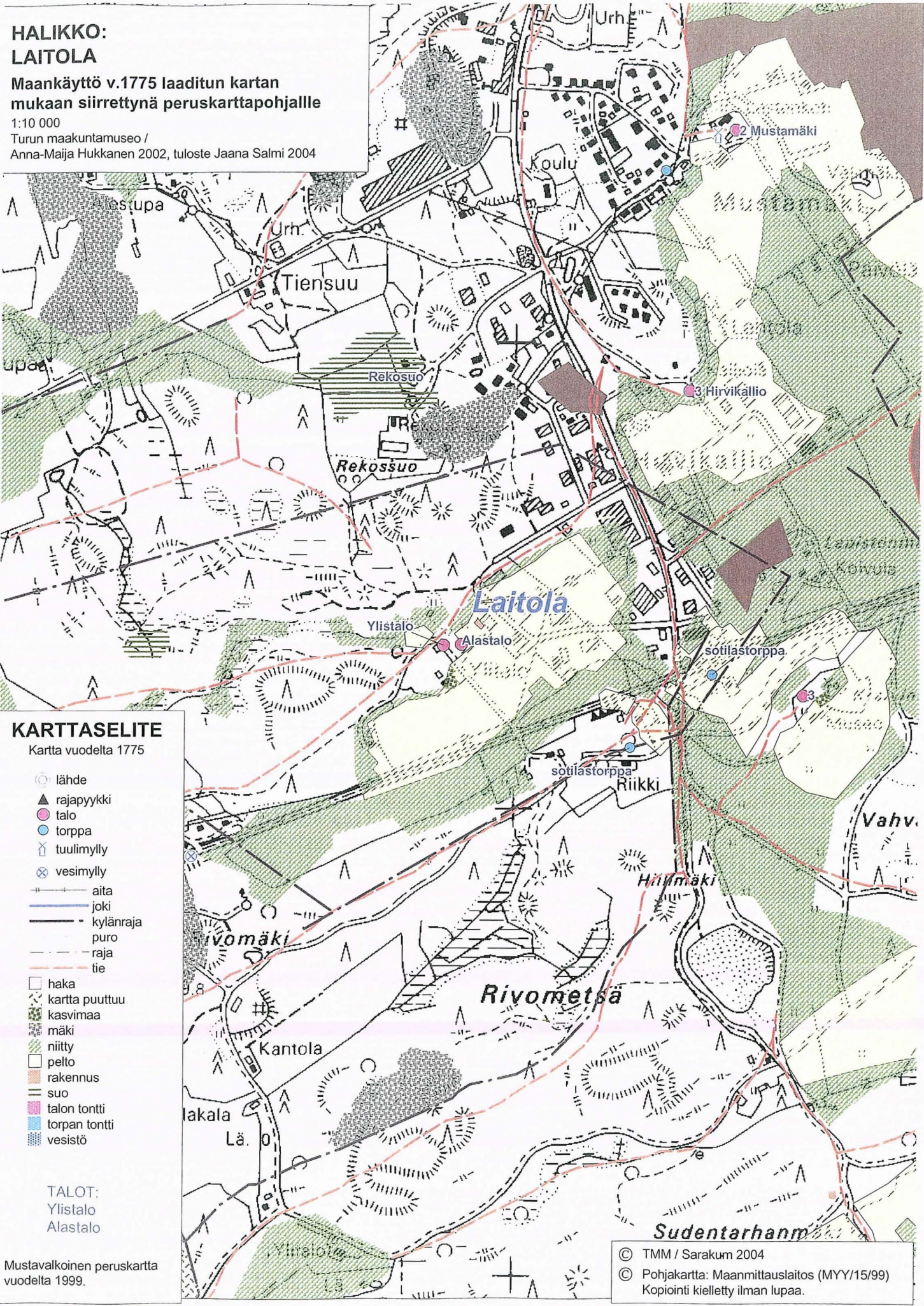
Historiallinen

KOHDENO

291

Osatila vanhalla kylätontillaan. Päärakennus 1800-l (muutoksia 1940-l), aitta 1800-la, maakellari 1800-l ja sauna (hirsiosa 1800-l). Päärakennus myytiin 1986 huutokaupassa purettavaksi.

HALIKKO:
LAITOLA
Maankäyttö v.1775 laaditun kartan
mukaan siirrettynä peruskarttapohjalle
1:10 000
Turun maakuntamuseo /
Anna-Maija Hukkanen 2002, tuloste Jaana Salmi 2004

KUNTA
Halikko

KYLÄ / KAUPUNGINOSA
Latala

Maisema

Latala on Joensuun kartanon vanha tilus. Latalan kylän keskeinen alue Kuusjokilaaksossa Turilantien varrella on kulttuurihistoriallisesti arvokasta viljelysmaisemaa. Latalan kylä sijaitsee Vaskiolta itään Kuusjoesta pohjoiseen, naapurikylinä ovat lännessä Voitiilanpyöli, idässä Turila ja etelässä Kuusjoen eteläpuolella Nurkkilanböle. Latalan kylän eteläosat ovat Kuusjokilaakson rinteitä. Siitä pohjoiseen on metsäkaistale, jonka pohjoispuolella on Kakossuon läntinen osa. Aivan kylän pohjoisosassa on Sorniin peltoaukea ja joka päättyy pohjoisessa pieneen soiseen metsäkaistaleeseen, jonka pohjoispuolella on Halikon ja Kuusjoen kuntien raja.

Historia

Latala on ollut Joensuulle kuulunut rälssitila. Ensi kerran se on mainittu 1600-luvun alussa, jolloin se on ilmeisesti ollut vastaperustettu torppa. Latalasta on tiluskartta vuodelta 1777. Latalan peltoalue on vielä tuolloin ollut melko suppea sijaiten Latalan talon eli nykyisen Uuslatalan tontilta etelään. Niittyalue on kuitenkin ollut huomattavasti laajempi. Vasta 1920-luvulla edelleen Joensuun kartanon omistuksessa ollut Latala on lohkoitettu ensikerran, tuolloin on erotettu peltoalueet ja jonkin verran metsää Uuslatalan perintötilaksi ja Päivölän asutustilaksi. Latalassa ei ole juurikaan säilynyt 1800-luvun rakennuskantaa, Uuslatalan aitta ja puimala lienevät vuosisadan vaihteesta. Päivölässä on 1920-luvulta 1950-luvulle rakennettuja rakennuksia. Kuuselan vanhemmat rakennukset ovat 1950-luvulta. Salaistentien eli "Sampaantien" länsipuolelle jää Kuusjokinothoon Halikon kunnan omistama perinneniitty, jota on talkoilla pyritty pitämään avoimena ja siellä on niitetty heinää ja kuivatettu se seipäillä. Osittain Kuusjokilaakso on Uuslatalan kohdalta laidunnettu, pääosin se kasvaa metsää."

Nykytila

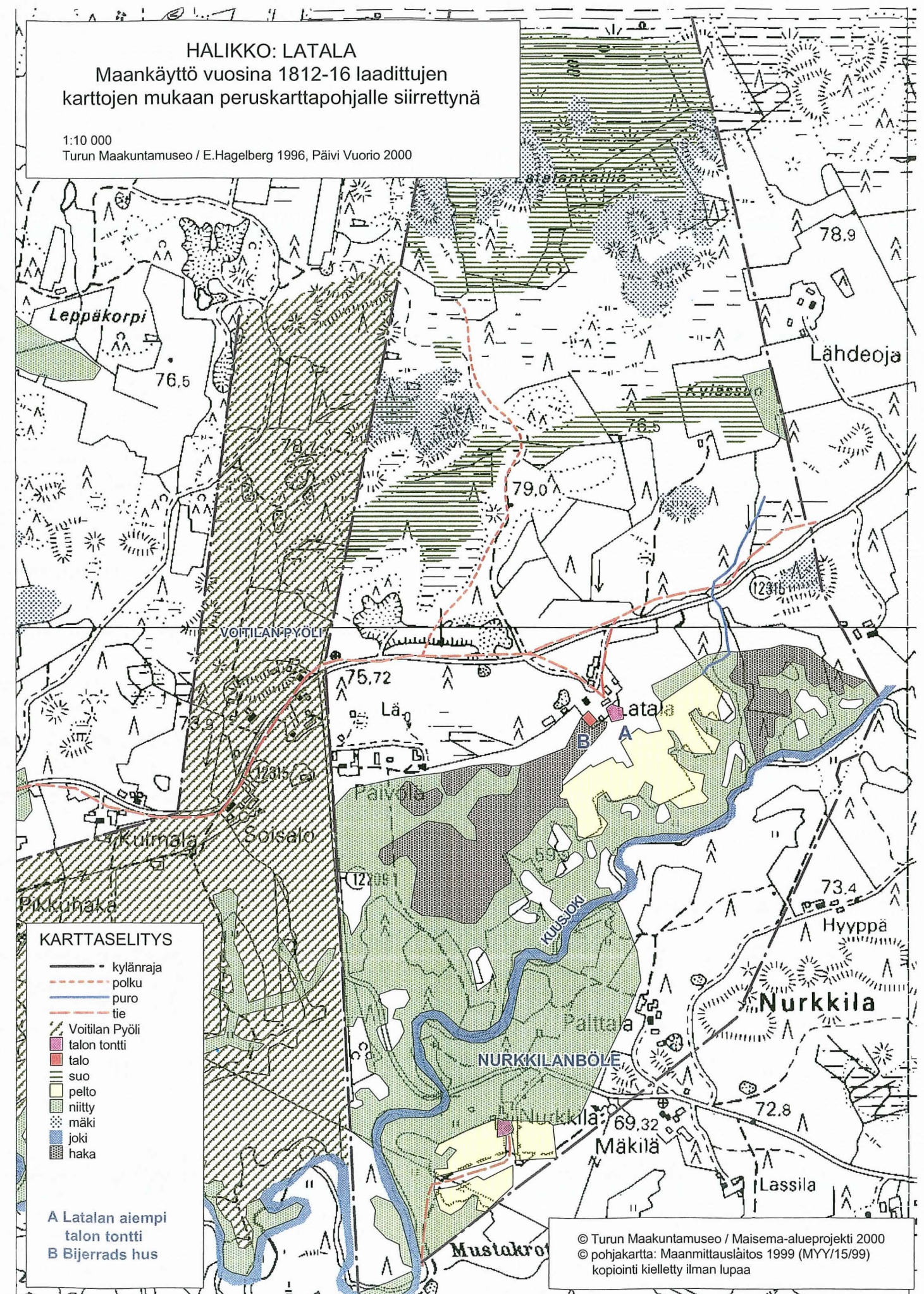
Latalan kylän viljelysmaiseman säilymisellä ei suoranaista uhkaa, mutta voimakas rakennemuutos maataloudessa voi johtaa tämän syrjäisen kylän peltojen osittaiseen metsittämiseen.

KUNTA	KYLÄKOSA	KOHDENO
Halikko	Latala	62
ARVOALUE	ARVOTUS	
Vanha kylätontti	Seudullinen	

KUVAUS
Vanhalla kylätontilla sijaitsee edelleen Latalan talo, Uuslatala-nimisenä. Päärakennus 1954, vanhasta rakennuskannasta jäljellä aitta, puimala ja heinälato.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Latala	292
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Uuslatala	Historiallinen	

Kantatila vanhalla kylätontillaan. Päärakennus 1954 (muutoksia 1978). Aitta n.1900, navetta 1953, heinälato, myllyvaja, uusi navetta ja rehusuoja.

KUNTA	KYLÄ / KAUPUNGINOSA
Halikko	Lempilä
Maisema	
Kylän rakennuskanta on varsin vaihtelevaa ja eri-ikäistä. Vanhimpaa rakennuskantaa edustaa entinen rälssisäteri Ylitalo, jonka rakennuksista osa on varsin alkuperäisessä asussaan. Maisemallisesti kylä on vaihtelevaa ja sen aluetta halkoo kolme suurta tietä; Valtatie 1, Kokkilantie sekä Lehtiniementie. Kylä sijaitsee Halikon kaakkoisosassa ja sitä sivuaa pohjoisessa Valtatie 1 ja Kokkilantie, joka halkoo sitä koillinen-lounas -suunnassa sekä Lehtiniementie (luode-kaakko -suunnassa). Lännessä kylä rajoittuu Lempilänjokeen, pohjoisessa Konkolaan, idässä Hirvikallioon ja Jaakkolaan ja lännessä Kaninkolaan ja Kirjolaan. Kylä on maisemallisesti varsin vaihtelevaa peltojen ja pienehköjen metsäsaarekkeiden muodostamaa kulttuurimaisemaa.	
Historia	
Isojaon tultua (täydennyksineen) toimitetuksi v. 1892 oli Lempilän kylässä kaksi kantatilaa; Ylis- eli Ylitalo (n:o 1) ja Alastalo (n:o 2), jotka kumpikin olivat rälssiluontoisia. Kylässä oli muutamia torppia, joista voidaan mainita Ylitalon Kulmala, Kumpula, Ilola ja Ketola sekä Alastalon Ilossuo. Näiden lisäksi kylässä oli ainakin Hakala-niminen torppa. Torppien ja mäkitupien itsenäistyessä kylän tilaluku kasvoi. Jo v. 1902 lohkottiin itsenäisiksi Kulmala ja Ilola sekä Ilossuo. Ketolan torppaa ei ole lunastettu itsenäiseksi. Samoin kävi Hakalalle, joka nykyisin on jo kadonnutkin. Tilojen muodostaminen jatkui 1940- ja 1950-luvuilla. Silloin syntyivät Kumpula, Metsola ja Vekkula sekä lukuisia joukko muita pientiloja, joita muodostettiin mm. rintamamiehille ja siirtoväelle. 1960-luvulta lähtien kylään on syntynyt omakotiasutusta. Kylän vanha rakennuskanta (esim. Ylitalo) sijaitsee Kokkilantien varrella, samoin Ylitalon entinen torppa Ketola. Valtaosa kylän rakennuskannasta sijaitsee pienten metsäsaarekkeiden reunoilla viljelysmaiden tuntumassa tai pellon ympäröimänä hieman kauempana kylän pääteistä.	

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Lempilä	293
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Ylitalo (Ketola)	Historiallinen	
Lempilän Ylitalon ent. muonamiehen asumus. Päärakennus 1900-I alusta pohjakaavaltaan ns. sivukamaritupa.		

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Lempilä	294
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Ylitalo	Paikallinen	
Kantatalo, ent. rälssisäteri. Päärakennus 1800-I alkupuolelta (muutoksia 1900-I ja 1964), aitta/työv.as., työv.as., navetta/talli 1871 (1916), aitta 1800-I, puimala/kal.vaja, savus., sauna.		

KUNTA	KYLÄ / KAUPUNGINOSA
Halikko	Lokkila
Maisema	
Lokkilan kylä jakaantuu neljään toisistaan erilliseen alueeseen. Kylän varsinainen, eteläinen osa rajoittuu etelässä Ruskaan, länsi-pohjoisessa Hyyperään ja idässä Paimoisiin, Talolaan ja pieneen osaan Yttelää. Pohjoisosa rajoittuu pohjoisessa Kytöön, lännessä Hajalaan ja Paimion kuntaan, etelässä Pappilaan ja idässä Hyyperään. Tämä pitkänomainen, lähinnä metsästä koostuva alue sijaitsee Paimion rajan tuntumassa ja siellä sijaitsee vanha torppa, Räntsi. Lokkilan eteläinen osa koostuu suurelta osin pellosta. Aluetta halkoo luode-kaakko -suunnassa Lokkilanoja, jonne pellot viettävät, joskin muutoin ne ovat varsin tasaisia. Ylitalon rakennuskanta sijaitsee joen tuntumassa pienellä kumpareella, tästä itään ovat lähes rykelmässä Alitalon ja Saarelan rakennukset. Pohjoisreunassa metsän reunassa ovat rivinomaisesti mm. Keskitalon ja Koivulan tilat. Lokkilan tätä kylänosaa halkoo lähes pohjois-etelä -suunnassa Hajalantie, joka tekee mutkan Ylitalon kohdalla lounaaseen. Hajalan kylätaajamassa sijaitseva kylänosa rajoittuu pohjoisessa Kytöön, lännessä ja pohjoisessa Hyyperään, idässä Kultolaan ja etelässä Mustisiin. Rakennuskanta kylässä on suurelta osin asuttua ja varsin alkuperäisessä asussaan. Useimmat asuinrakennuksista ovat peräisin sotia edeltävältä ajalta. Lokkilan maantiesilta sijaitsee Lokkilan Ylitalon maalla. Silta on rakennettu kohtaan, jossa Hajalantie (ent. Hajala-Pyhäloukas -maantie) ylittää Lokkilanojan. Silta on koottu lohkokivipaasista, jotka on todennäköisesti liitetty toisiinsa ilman laastia. Rautakaiteen ovat ylöspäin hieman suippenevien kivipylväiden varassa. Silta lienee 1900-luvun alusta tai viime vuosisadan lopulta ja se on vielä hyväkuntoinen./Sillan koordinaatit: pk. 2021 08, 669937/244020.	

Historia	
Lokkilan kylä on perustettu vasta v:n 1300 jälkeen. 1560-luvulla kylän taloluku 3, mutta myöhemmin kylässä on ollut vain kaksi taloa, Ylöstalo ja Alastalo. Muistitiedon mukaan nämä ovat sijainneet alunperin rykelmässä siellä, missä nykyisin on Ylitalon asuinrakennus. Alatalo siirrettiin nykyiselle paikalleen 1800-luvun lopulla tapahtuneen tulipalon seurauksena. Kylän torpista voidaan mainita jo 1810-luvulla esiintyvä Lähteenkorva.1840-luvun lopulla tai 1850-luvun alussa perustettiin ainakin Palta, Hakala ja Porkala sekä 1860-70-lukujen vaihteessa Ylöstalon Kankare. Näiden lisäksi kylässä on ollut itsellis-ym. mökkiläisasutusta, jota on syntynyt vielä tämän vuosisadan alussakin (esim. Lähdemäki). Vuosisadan vaihteessa muodostui kylätaajamaan Hajalan rautatieaseman lähetyville omin takeista taajama-asutusta (mm. kaupparakennuksia, työläis- tms. asuntoja). Kylän nykyinen rakennuskanta on suurelta osin juuri tämäntyyppistä.	

KUNTA	KYLÄKOSA	KOHDENO
Halikko	Lokkila	63
ARVOALUE	ARVOTUS	
Pientaloalue	Maisemallinen	
KUVAUS Muutaman pientalon muodostama maisemallinen kokonaisuus: Kankare (ent. torppa), Lähdemäki ja Keskitalo.		

KUNTA	KYLÄKOSA	KOHDENO
Halikko	Lokkila	64
ARVOALUE	ARVOTUS	
Vanha kylätontti	Seudullinen	
KUVAUS Vanhalla kylätontilla sijaitsee yhä Ylitalon talouskeskus, päärakennus vuodelta 1926 (peruskorjattu 1965) Alatalo siirretty hieman itäkaakkoon 1800-l lopulla.		

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Lokkila	295
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Alatalo (aik. Alastalo)	Maisemallinen	

Kantatalo. Päärakennus 1905 (muutoksia 1922 ja 1953). Navetta ja puuvaja/aitta 1905, vanhempi kuivuri 1936, kuivuri 1964 ja lato 1800-l.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Lokkila	296
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Kankare	Historiallinen	

Ylöstalon entinen torppa. Päärakennus 1800-l/1900-l.

KUNTA
Halikko
KIINTEISTÖ
Kerhola

KYLÄ
Lokkila
ARVOTUS
Paikallinen

KOHDENO
297

Päärakennus 1938. Sauna 1938. Päärakennuksessa toiminut Kerholan kauppa, joka lakkautettiin 1970-luvulla. Varastosta tehtiin asuntotiloja 1968-69. Liiketiloissa toimistopalvelu ja asiamiesposti.

KUNTA
Halikko
KIINTEISTÖ
Keskitalo

KYLÄ
Lokkila
ARVOTUS
Paikallinen

KOHDENO
298

Päärakennus 1900-luvun alusta. Navetta, aitta, sauna, toinen asuinrakennus kuivuri ja kalustovaja. Rakennukset melko alkuperäisessä asussaan.

KUNTA
Halikko
KIINTEISTÖ
Koivula

KYLÄ
Lokkila
ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
299

Päärakennus keskusmuuripohjakaavainen 1936 (muutoksia 1985), kanala/vaja 1930/40-l, sauna 1930/40-l. melko alkuperäisenä säilynyt rakennuskanta.

KUNTA
Halikko
KIINTEISTÖ
Lepola

KYLÄ
Lokkila
ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
300

Päärakennus 1938 (muutoksia 1970-l), sauna ym 1940-48.

KUNTA
Halikko
KIINTEISTÖ
Lähdemäki II

KYLÄ
Lokkila
ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
301

Päärakennus 1900-luvun alusta. Pihapiirissä omakotitalo 1980-luvulta.

KUNTA
Halikko
KIINTEISTÖ
Lähteenkorva

KYLÄ
Lokkila
ARVOTUS
Historiallinen

KOHDENO
302

Ylöstalon ent. torppa, perustettu 1700-l. Päärakennus 1920 (muutoksia 1981-92) Pihapiirissä sauna/kanala/vaja.

KUNTA
Halikko
KIINTEISTÖ
Räntsi

KYLÄ
Lokkila
ARVOTUS
Paikallinen

KOHDENO
303

Torppa. Päärakennus 1845. Navetta/talli 1900-l, sauna 1980-l. Melko alkuperäisenä säilynyt rakennuskanta (päärak susiovi).

KUNTA
Halikko
KIINTEISTÖ
Välilä

KYLÄ
Lokkila
ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
304

Päärakennus 1938 (peruskorjaus 1976-77), kalustovaja/kanala ym v.1938.

KUNTA
Halikko
KIINTEISTÖ
Ylitalo (aik. Ylöstalo)

KYLÄ
Lokkila
ARVOTUS
Maisemallinen

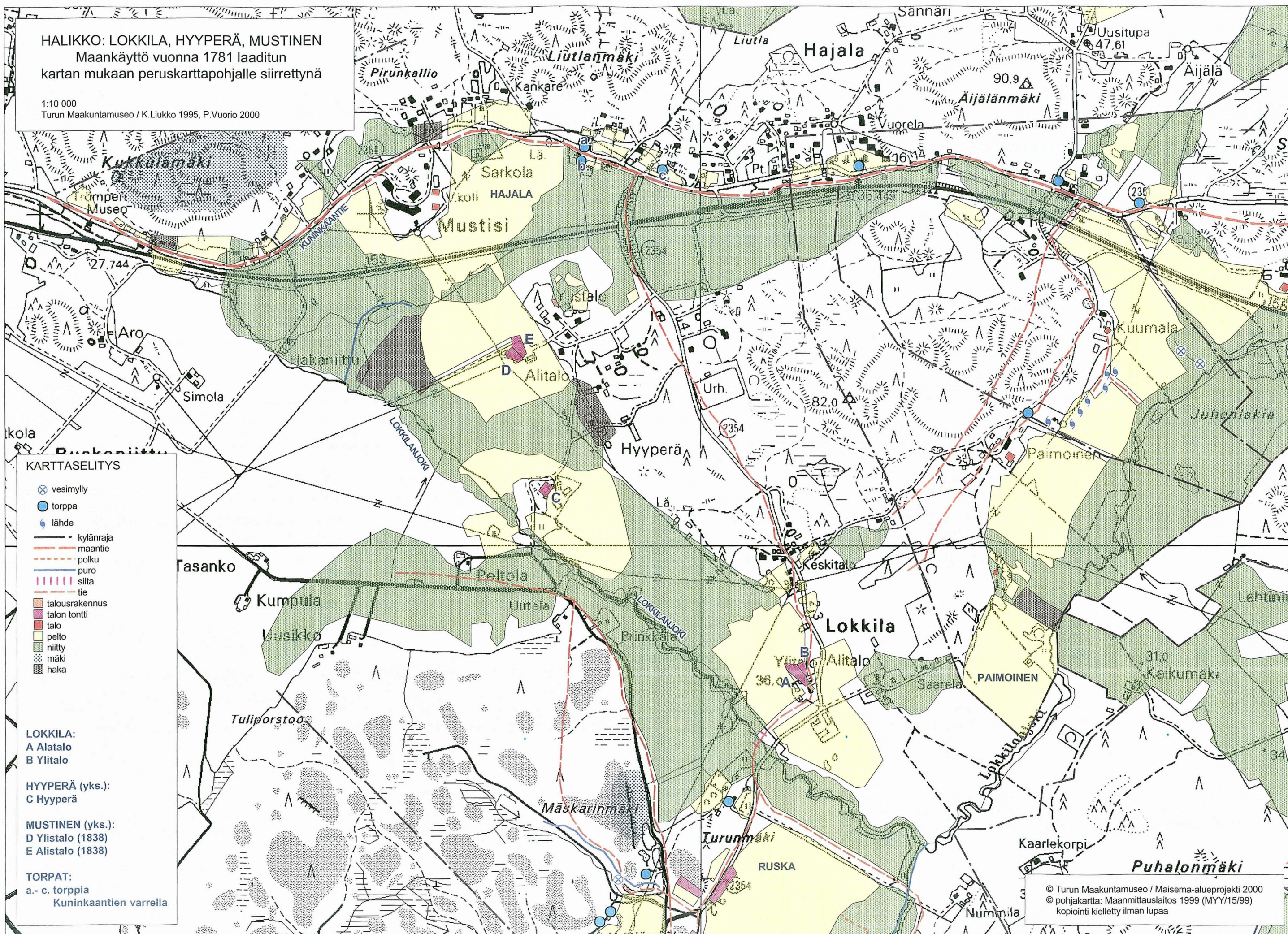
KOHDENO
305

Kantatalo vanhalla kylätontillaan. Päärakennus 1926 (muutoksia 1965, 1970 ja 1989). Navetta 1926/27, sauna 1952, varasto/autotalli 1958/59, lato, konehalli 1990, kuivuri 1985/86.

HALIKKO: LOKKILA, HYYPERÄ, MUSTINEN
Maankäyttö vuonna 1781 laaditun
kartan mukaan peruskarttapohjalle siirrettynä

1:10 000
Turun Maakuntamuseo / K.Liukko 1995, P.Vuorio 2000

KARTTASELITYS

- ⊗ vesimylly
- torppa
- ⊙ lähde
- kylänraja
- maantie
- polku
- puro
- silta
- tie
- talousrakennus
- talon tontti
- talo
- pelto
- niitty
- mäki
- haka

LOKKILA:

A Alatalo
B Ylitälo

HYYPERÄ (yks.):

C Hyyperä

MUSTINEN (yks.):

D Ylistalo (1838)
E Alistalo (1838)

TORPAT:

a.-c. torppia
Kuninkaantien varrella

© Turun Maakuntamuseo / Maisema-alueprojekti 2000
© pohjakartta: Maanmittauslaitos 1999 (MY/15/99)
kopiointi kielletty ilman lupaa

KUNTA

Halikko

ARVOALUE

Vanha kylätontti

KYLÄKOSA

Marttila

ARVOTUS

Seudullinen

KOHDENO

65

KUVAUS

Vanhalla kylätontilla oli 1780-l kaksi taloa. Paikalla sijaitsee yhä Niemen tila: Pappilan päärakennus 1900-l alusta, nykyisin musiikkikouluna, aitta 1800-l. Hieman etäämpänä 1950-l asuinrakennus, riihi/mylly/saha 1800-l ja kellari 1900-l.

KUNTA

Halikko

KIINTEISTÖ

Kuusela

KYLÄ

Marttila

ARVOTUS

Maisemallinen

KOHDENO

306

Päärakennus 1937, navetta 1930-l ja sauna 1930-l. Hyvin säilynyt kokonaisuus.

KUNTA

Halikko

KIINTEISTÖ

Mäntylä

KYLÄ

Marttila

ARVOTUS

Maisemallinen

KOHDENO

307

Päärakennus 1937, varasto 1930-40-l, navetta 1930-40-l ja kellari 1930-40-l. Hyvin säilynyt pihapiiri.

KUNTA

Halikko

KIINTEISTÖ

Niemi

KYLÄ

Marttila

ARVOTUS

Seudullinen

KOHDENO

308

Pappilan vanha päärakennus 1900-luvun alusta. Rakennuksessa toimii nykyisin musiikkikoulu. Toinen asuinrakennus 1950-l. Aitta ja riihi/mylly/saha 1800-l. Kellari 1900-l. Rakennukset sijaitsevat vanhalla kantatalon tontilla. Hyvin säilynyt pihapiiri.

KUNTA

Halikko

KIINTEISTÖ

Niittukankare

KYLÄ

Marttila

ARVOTUS

Historiallinen

KOHDENO

309

Peksalan torppa. Päärakennus 1926 (peruskorjaus 1960-l). Sauna/puori v.1910, muutettu asuinrakennukseksi 1980-l. Puuvaja, navetta, kärryvaja ja puimahuone 1920-l.

KUNTA

Halikko

KIINTEISTÖ

Rintala

KYLÄ

Marttila

ARVOTUS

Maisemallinen

KOHDENO

310

Päärakennus 1930-l.

KUNTA

Halikko

KIINTEISTÖ

Salmenranta

KYLÄ

Marttila

ARVOTUS

Maisemallinen

KOHDENO

311

Rintamamiestila. Päärakennus 1947. Navetta 1956, venevaja ja autotalli 1964.

KUNTA
Halikko
KIINTEISTÖ
Verkkoranta

KYLÄ
Marttila
ARVOTUS
Maisemallinen

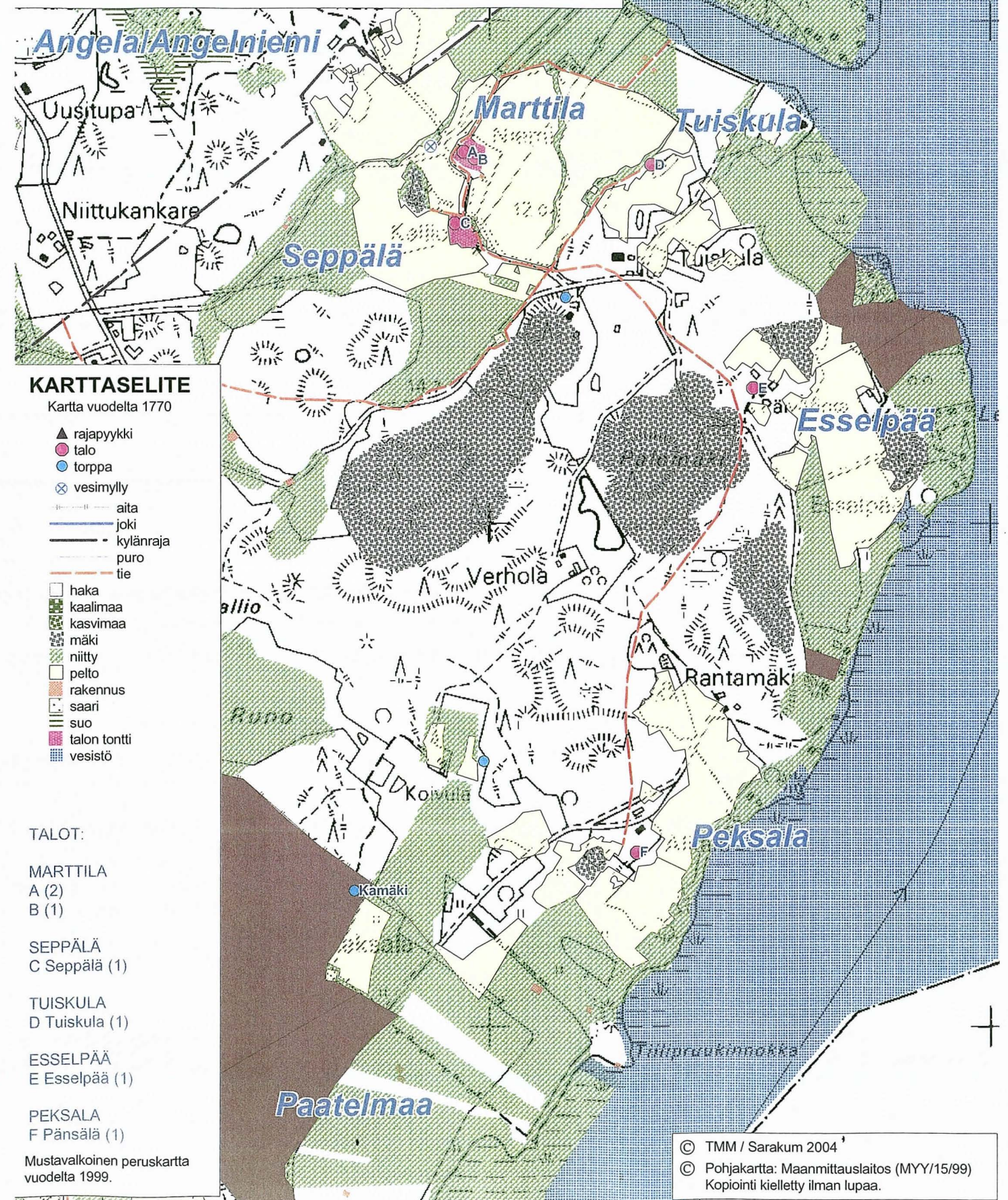
KOHDENO
312

Päärakennus 1940-41 (1950-I mineriittivuoraus), sauna
1940-I, venevaja 1950-I.

HALIKKO: ESSELPÄÄ, MARTTILA, PEKSALA, SEPPÄLÄ ja TUISKULA

Maankäyttö v. 1770 laaditun kartan
mukaan siirrettyä peruskarttapohjalle

1:10 000
Turun maakuntamuseo /
Anna-Maija Hukkanen 2002, tuloste Jaana Salmi 2004

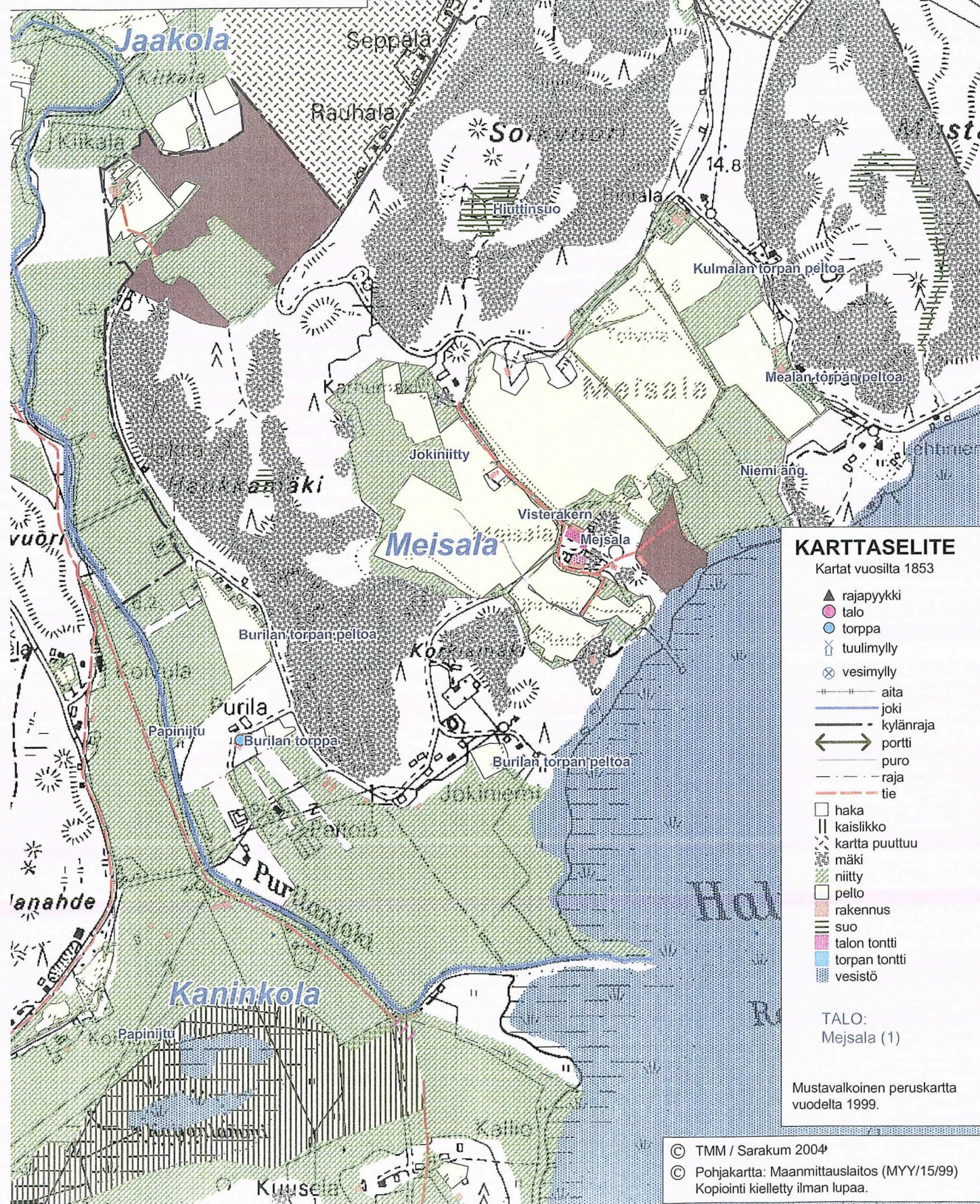

HALIKKO: MEISALA

Maankäyttö v.1853 laaditun kartan
mukaan siirrettynä peruskarttapohjalle

1:10 000
Turun maakuntamuseo /
Jaana Salmi 2001, tuloste Jaana Salmi 2004

KUNTA
Halikko

KYLÄ / KAUPUNGINOSA
Meisala

Maisema

Historia

1500-II Vuorentaan kartanon panttitilana. 1600-II puustelliksi (luutnantin virkatalo). Sen jälkeen valtiontila. Nykyinen talo samalla paikalla kuin 1800-l alussa. Tila itsenäistyi 1940-l lopulla. 1887 mainit. 3 torppaa: Purila, Kiihkö ja Mäenala.

KUNTA	KYLÄKOSA	KOHDENO
Halikko	Meisala	66
ARVOALUE	ARVOTUS	
Vanha yksinäistalon tontti	Seudullinen	

KUVAUS

Meisalan talo vanhalla tontillaan. Puustellitila, luutnantin virkatalo 1600-luvulla. Päärakennus 1934. Aitta n. 1850-70. Mies-ja karjapiha 1800-luvulta .

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Meisala	313
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Meisala	Paikallinen	

Kantatalo vanhalla tontillaan. Ent. puustellitila. Valtiontila 1940-l lopulle asti. Päärakennus 1934 (laajennettiin saunaosalla 1959), navetta n 1929, aitta 1850-70, sauna.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Meisala	314
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Purila	Historiallinen	

Ent. Meisalan torppa. Päärakennus 1923 (muutoksia 1960- ja 1970-l). Navetta 1929 (korj.1950-l), aitta/puuvaja, sauna 1955, sauna 1930-l.

KUNTA

Halikko

KYLÄ / KAUPUNGINOSA

Melkola

Maisema

Melkolan kylän keskeinen peltoalue sijaitsee valtakunnallisesti arvokkaalla Uskelan-Halikonjokilaakson maisema-alueella. Kantatalo on sijainnut nykyisellä paikalla ainakin 1700-luvun lopulta lähtien. Melkolan kylä sijaitsee Halikon pohjoisosissa Halikonjoen länsipuolella. Kylän maat eivät rajoitu jokeen, vaan jäävät joesta jonkin matkaa länteen. Halikonjoen sivuhaara Alustaoja kulkee Melkolan kylän eteläisintä rajaa pitkin

Historia

Melkolasta on löydetty kivikautinen asuinpaikka. Asutusta on historiallisella ajallakin ollut ilmeisesti jo varhaiskeskiajalla, sillä kylä on luokiteltu vanhemman asutuksen kantakyläin kuuluvaksi. Uudenajan alussa 1500-luvun puolivälissä Melkolassa on ollut kaksi taloa. Näistä toinen talo on hävinnyt isojakoon 1780-1781 mennessä. Melkolan talon lisäksi karttaan on merkitty yksi sotilaan torppa lähelle kantataloa sen luoteispuolelle. Kylän itäpäässä on sijainnut laaja niittyalue, pellot talon itä ja eteläpuolella talon ja torpan tuntumassa. Mäkinen metsäalue talosta luoteeseen on ollut hakamaata. Melkolan talo sijaitsee nykyään samalla paikalla kuin isojaon aikaan, metsäisen mäen kaakkoisreunalla. Torpan rakennuksia ei ole enää. Peltoalue on laajentunut entisille niityille. Alustaojaan johtavat raviinit vaikeuttavat maanviljelyä, joten jyrkimmät rinteet ovat säilyneet niittynä. Melkolan kantatalon rakennuskanta on pääosin vuosisadan vaihteesta tai 1900-luvun alusta. Se on ollut Viurilan kartanon ulkotila. Vuosisadan alussa rakennetut asuinrakennus ja navetta ovat tiilirakenteisia. Vaskiolta tulevan tien pohjoispuolella sijaitsevassa Kylänpäässä on säilynyt paja ja riihi 1800-luvulta ja paljon muuta rakennuskantaa 1900-luvun alkuvuosikymmeniltä.

Nykytila

Melkolan kivikautinen asuinpaikka on suojeltu kunnan yleiskaavassa (SM-51 / SU-660). Melkolan Melkolan kylän viljelysmaiseman säilymisellä ei suoranaista uhkaa, mutta voimakas rakennemuutos maataloudessa voi johtaa peltojen osittaiseen metsittämiseen, mitä tulisi välttää pitkään viljelyksessä olleella peltoaukealla.

KUNTA

Halikko

KYLÄKOSA

Melkola

KOHDENO

67

ARVOALUE

Vanha talon tontti

ARVOTUS

Seudullinen

KUVAUS

Melkolan kantatila vanhalla tontillaan, tiilinen päärakennus noin vuodelta 1900, muutoksia myöhemmin. . Alueella on aiemmin ollut myös sotilastorppa.

KUNTA

Halikko

KYLÄ

Melkola

KOHDENO

315

KIINTEISTÖ

Kannisto

ARVOTUS

Maisemallinen

Päärakennus 1911. Talousrakennuksia.

KUNTA

Halikko

KYLÄ

Melkola

KOHDENO

316

KIINTEISTÖ

Kylänpää

ARVOTUS

Maisemallinen

Päärakennus 1923 (muutoksia 1950-I,1960-I). Toinen asuinrakennus n.1920 (muutoksia 1960-I). Savusauna 1800-I. Paljon ulkorakennuksia 1900-luvun alkupuolelta.

HALIKKO: JUVA, MELKOLA, PITKÄNOJA
Maankäyttö vuosina 1780-81 laadittujen
karttojen mukaan peruskarttapohjalle siirrettynä

1:10 000
Turun Maakuntamuseo / K.Liukko 1995, P.Vuorio 2000

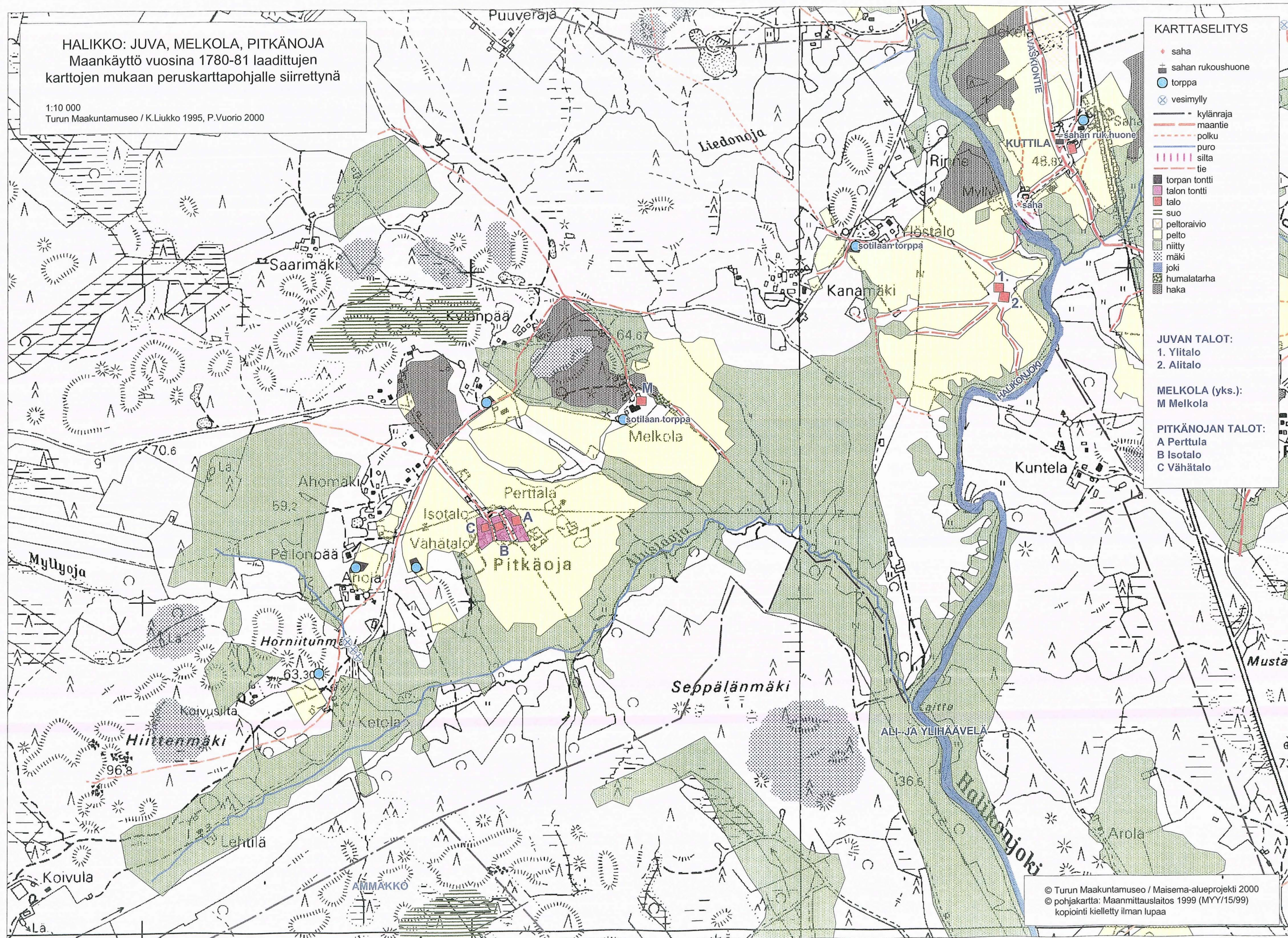
KARTTASELITYS

- saha
- sahan rukoushuone
- torppa
- ⊗ vesimylly
- kylänraja
- maantie
- polku
- puro
- silta
- tie
- torpan tontti
- talon tontti
- talo
- suo
- peltoraivio
- pelto
- niitty
- mäki
- joki
- humalatarha
- haka

JUVAN TALOT:
1. Ylitälo
2. Alitälo

MELKOLA (yks.):
M Melkola

PITKÄNOJAN TALOT:
A Perttälä
B Isotälo
C Vähätälo

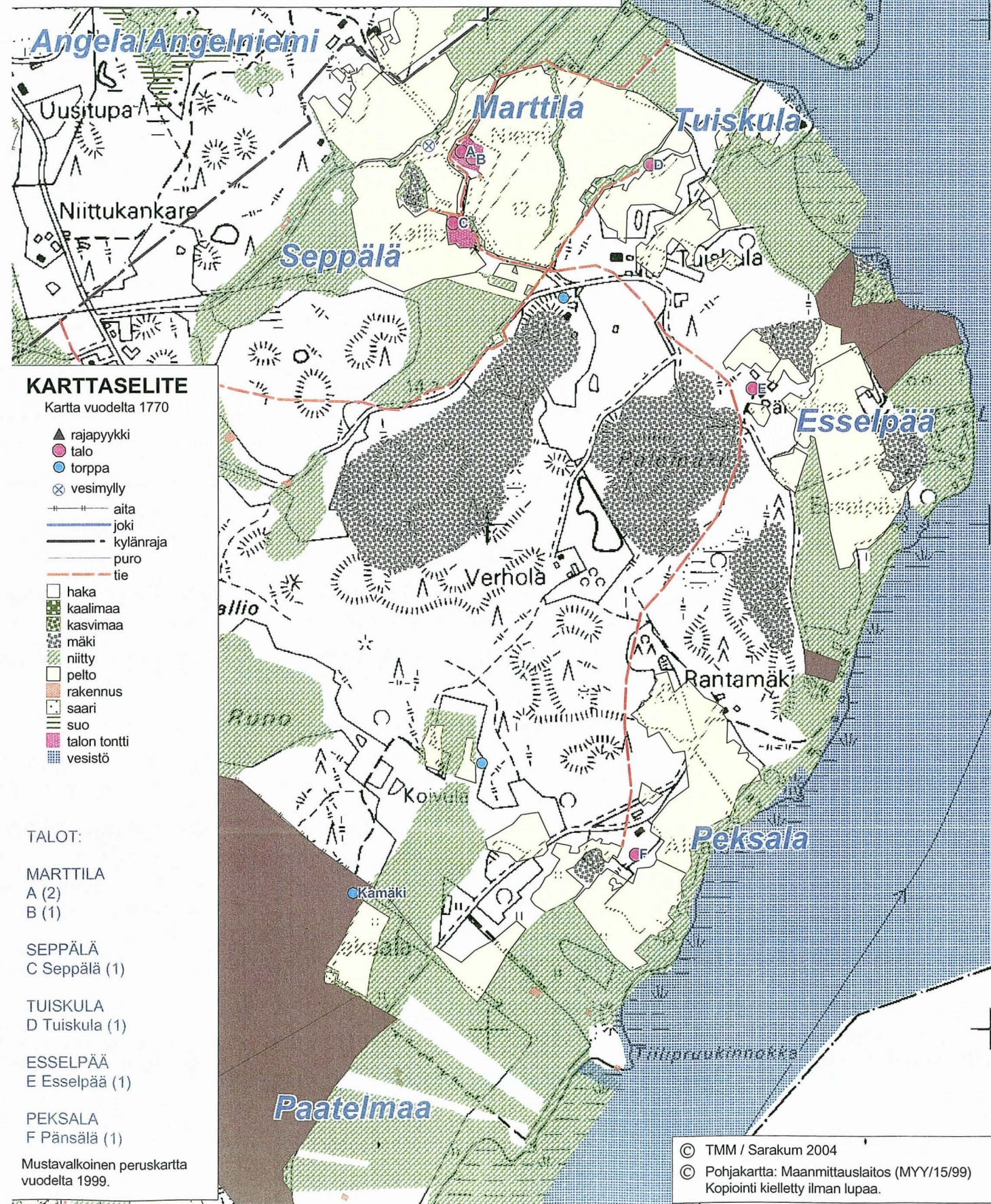

KUNTA	KYLÄKOSA	KOHDENO
Halikko	Meri-Seppälä	68
ARVOALUE	ARVOTUS	
Seppälän yks.talon tontti	Paikallinen	

KUVAUS
 Angelinimen Seppälän yksinäistalon vanha tontti.
 Nykyisin paikalla Kallion tila, jonka rakennuskanta
 ilmeisesti 1940 jälkeen rakennettua.

HALIKKO: ESSELPÄÄ, MARTTILA, PEKSALA, SEPPÄLÄ ja TUISKULA

Maankäyttö v. 1770 laaditun kartan
 mukaan siirrettyä peruskarttapohjalle
 1:10 000
 Turun maakuntamuseo /
 Anna-Maija Hukkanen 2002, tuloste Jaana Salmi 2004

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Meri-Seppälä	319
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Linnunlaulu	Maisemallinen	

Pika-asutustila. Päärakennus 1947-50 ja sauna 1947.
 Hyvin säilynyt kokonaisuus.

KUNTA
Halikko

KYLÄ / KAUPUNGINOSA
Metsäkonkola

Maisema

Metsäkonkola rajoittuu pohjoisessa Hevonpään ja Laitolaan, lännessä Ketolaan ja etelässä ja idässä Pihkavuoreen. Kylä muodostuu valtaosaltaan metsäisistä mäistä, joiden välimaastossa on peltöjä ja niittyjä, kylän eteläosassa runsaammin. Eteläosan peltomaisemaa halkoo Kuohaoja, joka sivuaa peltöjen keskellä olevaa mäennyppylää, jolla Metsäkonkolan tila sijaitsee. Kylän ainoa ennen sotia muodostettu lohkotila oli v. 1925 lohkottu Juonkallio.

Historia

Metsäkonkolan kylää ei mainita vielä 1500-luvun lähteissä. Kylä esiintyy jo 1600-luvun lopulla aloitetussa Angelniemen (!) rippikirjassa. Tuolloin kylä siis luettiin kirkollisesti Angelniemeen. Voidaan olettaa, että Metsäkonkola on nimensä mukaisesti ollut alun perin Konkolan kylän metsäpalsta tms, jonne muodostettiin uudistalo. Tähän viittaa myös se, että kylä esiintyy myöhemminkin (esim. vielä 1800-luvulla) kirkonkirjoissa Konkolan kylän yhteydessä (ja näin siis aakkosjärjestyksessä väärässä paikassa). Mahdollisesti varsinainen Metsäkonkolan kylä muodostettiin virallisesti vasta isojaossa v. 1787, jolloin Metsäkonkolan yksinäistalolle käytiin tilusrajat.

KUNTA	KYLÄKOSA	KOHDENO
Halikko	Metsäkonkola	69
ARVOALUE	ARVOTUS	
Vanha yksinäistalon tontti	Seudullinen	

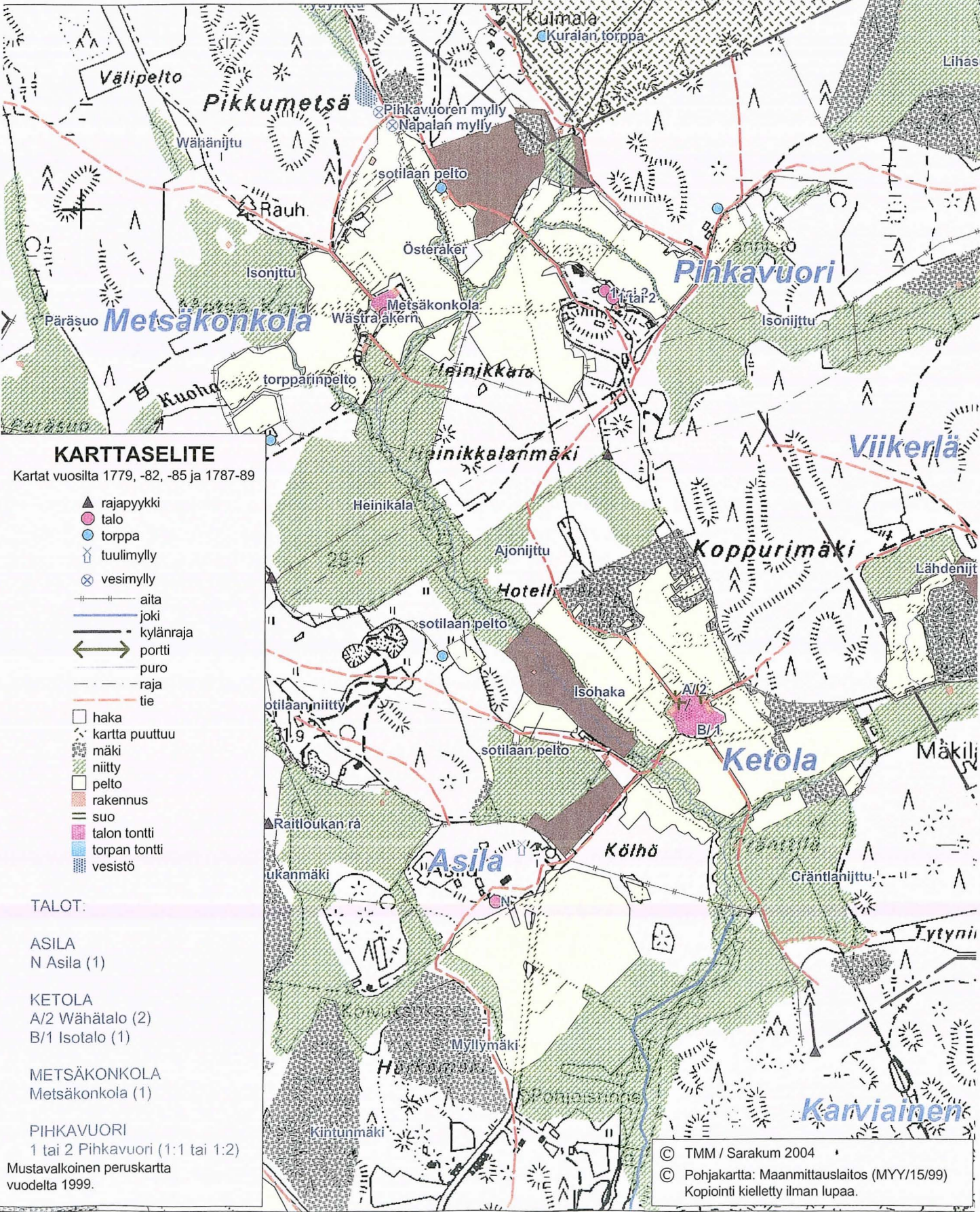
KUVAUS

Metsäkonkolan talouskeskus vanhalla tontillaan. Tilan päärakennus vuodelta 1830, sauna 1700-l, talli, aitta ja riihi 1800-l, muu rakennuskanta nuorempaa.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Metsäkonkola	320
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Metsäkonkola	Paikallinen	

Kantatalo vanhalla kylätontillaan. Päärakennus 1830 (muutoksia 1936, 1961 ja 1978); sauna mahdollisesti jo 1700-l; aitta, talli ja riihi 1800-l. Talousrakennus 1936 (asuinrakennukseksi 1969). Kanala 1986, kuivuri 1950-l.

HALIKKO:
ASILA, KETOLA, METSÄKONKOLA ja PIHKAVUORI
Maankäyttö vv.1779, -82, -85 ja 1787-89 laadittujen karttojen mukaan siirrettynä peruskarttapohjalle
1:10 000
Turun maakuntamuseo /
Jaana Salmi 2001, Anna-Maija Hukkanen 2002, tuloste Jaana Salmi 2004

© TMM / Sarakum 2004
© Pohjakartta: Maanmittauslaitos (MYY/15/99)
Kopiointi kielletty ilman lupaa.

KUNTA
Halikko

KYLÄ / KAUPUNGINOSA
Montola

Maisema

Montolan kylä rajoittuu idässä Lassinkoskenojaan, jonka takana on Talola, pohjoisessa Piintilään ja Saarimäkeen (rajana myöskin oja), lännessä Kuumalaan, Paimoiisiin ja osaan Riikolaa sekä etelässä Karvalaan. Montolan kylä sijaitsee Halikon länsiosissa Lempilänjoen (kartassa joen nimenä Montolan kohdassa Lassinkoskenoja) länsipuolella. Naapurikyliä ovat Karvala ja Riikola etelässä, Kuumala lännessä, Saarimäki pohjoisessa ja Talola idässä. Lempilänjoen sivujoki Lokkilanoja kulkee kylän pohjoisreunassa. Kylä koostuu suurelta osin mäkisestä metsästä, pohjoisosassa on jokeen viettäviä peltoja. Kylän maita halkoo pohjois-etelä-suunnassa Jokikaustantie. Yksinäistalon pohjoispuolella on Myllymäki ja koillispuolella muinaislöydöistään tunnettu Iso Riihenmäki. Pummista länteen sijaitsee Juhenmäki. Mäistä johtuen korkeuserot ovat varsin huomattavat. Montolan kylässä sijaitsee arvokas esihistoriallinen kalmisto, josta on päätelty siellä asutun jo rautakaudella. Montolan yksinäistalon pihapiirin rakennuskanta muodostaa hienon kokonaisuuden.

Historia

Montolan kylän ja yksinäistalon historiasta, kts. Montolan yksinäistalon kohdeinventointilomaketta. Halikon merkittävin viikinkiajan polttokalmisto sijaitsee Lempilänjoen laakson länsirinteellä n. 200 m Montolan talosta itään, Iso-Riihenmäellä. Kalmistomäki erottuu ympäröivistä peltoalueista selkeästi. Mäeltä tehdyistä löydöistä on päätelty, että Montolassa oli rautakaudella talo tai useampi, joiden asukkaat haudattiin jokirinnettä hallitsevalle kallioiselle mäelle. Kalmistosta saatu esineistö kuvastaa aikaa, jota elettiin Montolassa 700-1000-luvulla. Elannon lähteitä olivat maatalous, eräntyänti ja kalastus. Uuden ajan alussa 1500-luvun puolivälissä Montolassa sijaitse yksi talo. 1700-luvun lopulla tehdyn Kuninkaan kartaston mukaan tilan pellot ovat sijainneet talon itäpuolella. Niittyä on ollut joen- ja purojen varsilla. Vuoden 1800 tiekartan mukaan Montolassa on ollut tuulimylly. Rippikirjoissa mainitaan jo 1810-luvulla Fribergin torppa ja sotilatorppa Pummi. Jälkimmäinen on edelleen olemassa. Kylän torpista mainitaan jo 1810-luvulla Friberg ja sotilatorppa Pummi. Kylän nykyinen rakennuskanta muodostuu yksinäistalon monista rakennuksista sekä Pummin ja muutaman työväenasunnon rakennuskannasta. Rakennukset ovat varsin alkuperäisessä asussaan. Kylän peltoalue on laajentunut pääosin niityille, mutta myös osin mäen reunoille metsää raivaten. Kylän nykyinen rakennuskanta muodostuu Montolan yksinäistalon monista rakennuksista ja muutaman työväen asunnon rakennuskannasta. Montolan pihapiiri muodostaa arvokkaan rakennuskokonaisuuden. Komea asuinrakennus on rakennettu 1800-luvun alkupuolella. Virallisesti entinen yksinäistalo on nimeltään Montola, mutta muoto Muntola on todennäköisesti ollut aina käytössä, varsinkin epävirallisissa yhteyksissä kuten kansan keskuudessa.

Nykytila

1990-luvun alussa on oitettu Turku-Helsinki -rautatietä kulkemaan Montolan kylän halki kylän pohjoisosien aivan Kalmistomäen tuntumasta. Kylän viljelysmaiseman säilymisellä ei suoranaista uhkaa, mutta voimakas rakennemuutos maataloudessa voi johtaa peltojen osittaiseen metsittämiseen, mitä tulisi välttää erityisesti vanhalla pelto ja niittyalueella jokilaaksossa. Montolassa on kaksi iäkäästä haaroittunutta mäntyä, jotka ovat luonnonsuojelulailla rauhoitettut.

KUNTA
Halikko

ARVOALUE
Vanha yksinäistalon tontti

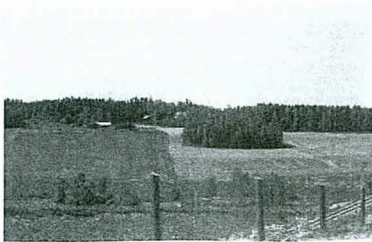
KYLÄKOSA
Montola

ARVOTUS
Seudullinen

KOHDENO
70

KUVAUS

Montolan kantatilan talouskeskus vanhalla tontillaan. Päärakennus 1810-l. Sauna ja savusauna 1800-l, muita rakennuksia 1900-luvun alusta.

KUNTA
Halikko

KIINTEISTÖ
"Montolan yks. ""Eetun mökki"

KYLÄ
Montola

ARVOTUS
Historiallinen

KOHDENO
321

Päärakennus 1900-la (-1920) ja vaja. Osa Montolan pihapiiriä.

KUNTA
Halikko

KIINTEISTÖ
Ihanämäki I

KYLÄ
Montola

ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
322

Päärakennus 1900-l alusta. Sauna ja kalustovaja 1900-l alusta. Rakennukset lähes alkuperäisessä asussa.

KUNTA
Halikko

KIINTEISTÖ
Montola

KYLÄ
Montola

ARVOTUS
Seudullinen

KOHDENO
323

Kantatalo vanhalla kylätontillaan. Päärakennus 1810-l (1986). Hyvin säilynyt pihapiiri asuin- ja ulkorakennuksineen.

KUNTA
Halikko

KIINTEISTÖ
Pummi

KYLÄ
Montola

ARVOTUS
Historiallinen

KOHDENO
324

Montolan sotilatorppa 1700-l. Päärakennus n.1890-1910 (muutoksia 1975, 1980 ja 1990-l), sauna 1950-la, kalustovajat 1970-l ja 1994.

KUNTA
Halikko

KYLÄ / KAUPUNGINOSA
Mustamäki

Maisema

Kuuluu Halikonjoki-Uskelanjokilaaksojen valtakunnallisesti merkittävään maisema-alueeseen. Mustamäki sijaitsee Halikon asemanseudun eteläpuolella. Pohjoisessa sitä rajaa Puotilan kylä, idässä Rikala, etelässä Hirvikallio ja Rikala, lännessä Puotila ja Hirvikallio. Kylä on maastoltaan kaksijakoinen, länsipuoli sijaitsee mäen rinteillä, itäpuoli on tasaista peltoa. Kylä on ollut muodoltaan pitkulainen pohjois-etelä -suunnassa 1700-luvulla isojaon aikaan, nykyisin muodon suuntana on lähes itä-länsi.

Historia

Mustamäestä on löydetty rautakauden lopulle (1000-1200) ajoittuva pronssikoruja sisältänyt kätkö. Mustamäki kuului ns. suomalaisen ruokalisäoikeuden kyliin (maksoivat veronsa viljana), josta on päätelty kylän syntyneen viimeistään 1200-luvulla. Vuoden 1694 karttaan on merkitty Mustamäen yksinäistalo. Maarekisteriin tämä rälssitalo on merkitty 3.11.1786. Isojakokartassa vuodelta 1780 kantatilan länsipuolella on tuulimylly sekä talosta lounaaseen torppa. Halikon kirkonkirjoissa mainitaan Mustakallion torpista Magnusberg vuodelta 1815, Kantola 1870-luvun alkupuolelta sekä Tiensuu noin vuodelta 1893. Vuonna 1922 valtiovarainministeriön päätöksellä yhdistettiin Mustamäki, Maunula, Padanoja, Pamsila, Salontaka sekä talot Rn:o:t 3,4,5 ja 6 Rikalan kylässä ja siten muodostettiin uusi talo Rn:o 1 Hirvikallion kylään. Tällöin osa kylän vanhoista pelloista siirtyi Hirvikallion ja Rikalan puolelle. Kylän nykyinen rakennuskanta on pääosin tiivistä pientaloasutusta 1960-luvulta nykypäivään ja se sijoittuu mäen päälle ja sen rinteille kyläalueen keskiosiin. Joukossa on kaksi taloa 1900-luvun alusta sekä viisi taloa 1920-40 -luvuilta. Kylän länsipuolen pelloilla sijaitsee 1940-50-luvun 1 1/2 -kerroksisia tyyppitaloja tasaisin välein. Kylän itäosassa toimii Mustamäen koulu vuodelta 1951. Mustamäen yksinäistalon entisessä päärakennuksessa (nyk. Mäkitupa) toimii nykyisin lastenkoti. Taloa (tuolloin nimeltään Sohlberg) asutti 1800-luvun lopulta vuoteen 1917 nimismies. Vuonna 1925 rakennus muutettiin lastenkotikäyttöön ja vuosina 1965 ja 1983 siihen on rakennettu siipiosat. Talo sijaitsee näkyvällä paikalla mäen rinteessä. Mustamäen isojaon aikaiset pellot (kartta vuodelta 1780) sijaitsivat kantatilan itä- ja eteläpuolella. Peltojen pohjoispuolella oli niittyä ja vasikkahaka sekä kylän kaakkoiskulmassa suuri niitty. Nykyisin nämä pellot ovat pääosin säilyneet viljeltyinä, tosin Lampolanmäen juurella olevilla pelloilla on 1990-luvun pientaloasutusta sekä Lastenkodintien varrella yhtenäisempää rakennuskantaa. Tämä aiheuttaa sen, että varsin laajoja yhtenäisiä peltoaukeita ei Mustamäkeen hahmotu, vaan maisema on käynyt pienipiirteisemmäksi. Nykyisten kylärajojen sisään osuu vain pieni osa kylän 1700-luvun pelloista sekä pohjoispuolen niitty ja haka, muut 1700-luvun pellot sijaitsevat nykyisen Rikalan ja Hirvikallion kylien mailla.

Nykytila

Pääosin Mustamäen kylän alue on merkitty pientalovaltaiseksi asuntoalueeksi (AP). Lastenkodin pohjoispuolella on muinaismuistolain nojalla suojeltu kohde (SM-37). Lastenkodin alue sekä osia Hirvikalliontien länsipuolesta on merkitty julkisten palvelujen ja hallinnon alueeksi (PY).

KUNTA
Halikko

KYLÄ
Mustamäki

KIINTEISTÖ
Juustomestarin patsas

KOHDENO
325

ARVOTUS
Historiallinen

Patsas on paljastettu 10.4.1938, omistettu Oskari Edvard Kankareelle, joka ammuttiin ko.paikalla 20.2.1918. Suunnittelija K.Siitonen. Materiaali: punainen graniitti.

KUNTA
Halikko

KYLÄ
Mustamäki

KIINTEISTÖ
Mäkitupa

KOHDENO
326

ARVOTUS
Paikallinen

Mustamäen rälssitilan ent. päärakennus 1870-80-l. Karjasuoja ja kellari. Nimismiehen virkatalona 1800-1900-lukujen molemmin puolin . 1926 alkaen lastenkotina (muutoksia 1926; laajennukset 1961 ja 1981.

KUNTA
Halikko

ARVOALUE
Vanha yksinäistalon tontti

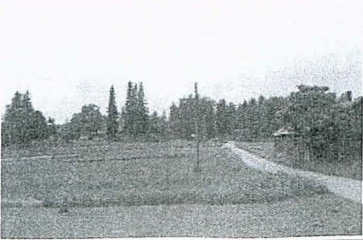
KYLÄKOSA
Mustamäki

ARVOTUS
Paikallinen

KOHDENO
71

KUVAUS

Vanhalla yksinäistalon kylätontilla on vanhan kantatalon talouskeskus Mäkitupa-nimisellä tilalla. Päärakennuksessa on toiminut lastenkoti v.1926 alkaen (vuoteen 1917 asti nimismies; Solberg tilan nimi), siipiosat vuosilta 1961 ja 1981.

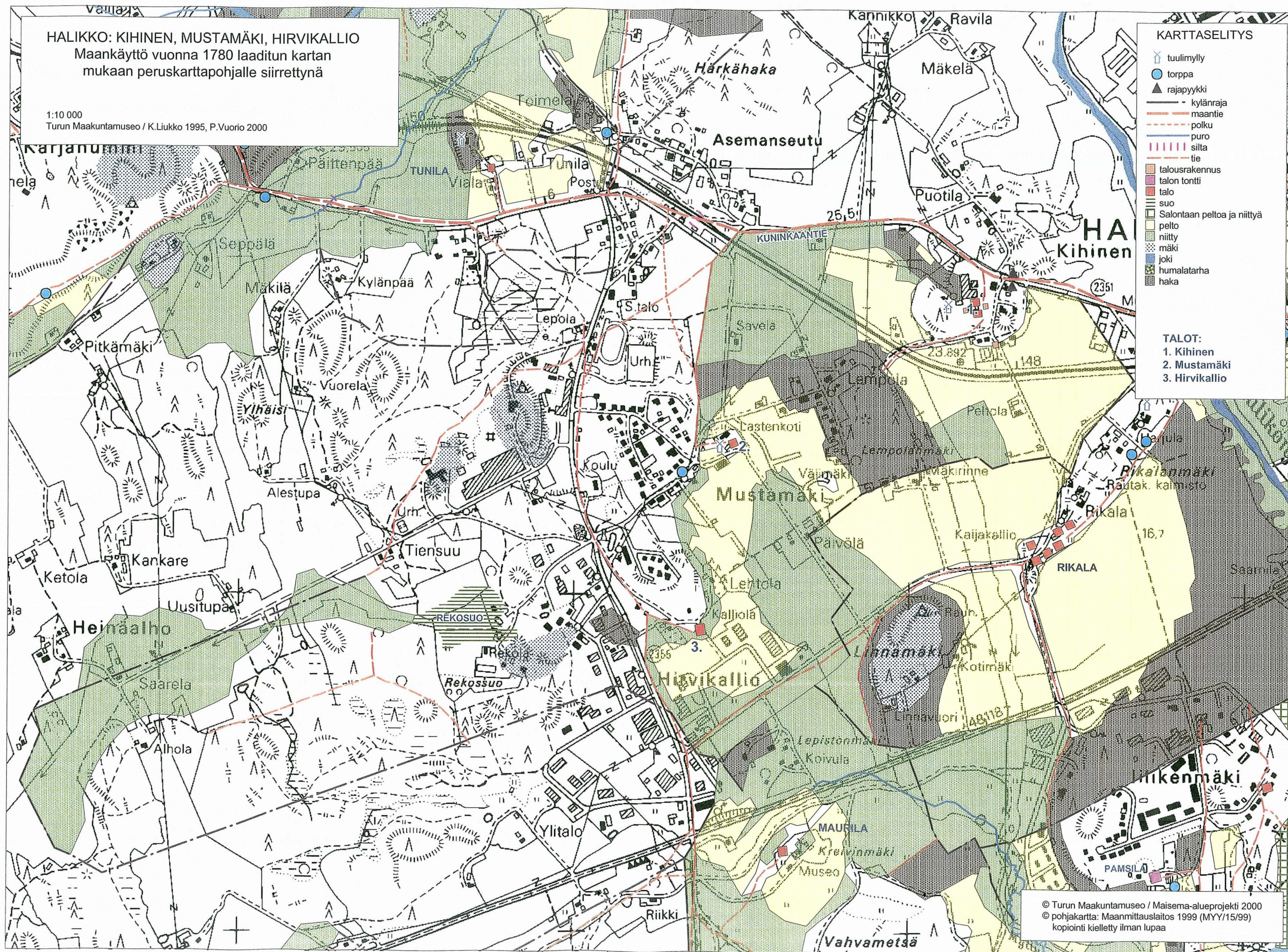
HALIKKO: KIHINEN, MUSTAMÄKI, HIRVIKALLIO
Maankäyttö vuonna 1780 laaditun kartan
mukaan peruskarttapohjalle siirrettynä

1:10 000
Turun Maakuntamuseo / K.Liukko 1995, P.Vuorio 2000

KARTTASELITYS

- tuulimylly
- torppa
- rajapyykki
- kylänraja
- maantie
- polku
- puro
- silta
- tie
- talousrakennus
- talon tontti
- talo
- suo
- Salontaan peltoa ja niittyä
- pelto
- niitty
- mäki
- joki
- humalatarha
- haka

- TALOT:
1. Kihinen
  2. Mustamäki
  3. Hirvikallio

KUNTA	KYLÄ / KAUPUNGINOSA
Halikko	Mustinen
Maisema	
Mustinen kuuluu valtakunnallisesti arvokkaaseen Uskelan - Halikonjokilaakson maisema-alueeseen. Hajalan rautatieasema on eräs Halikon historian virstanpylväistä. Hajalan yhtenäisestä taajamasta osa kuuluu Mustisiin. Mustisen kylän naapureina lännessä ovat Hyyperä, Hajala sekä Kultolan ja Immalan ulkopalstat. Etelässä Mustinen rajoittuu Hyyperään ja idässä Paimoisiin, Saarimäkeen, Kultolaan ja Hyyperään. Uskelan - Halikonjokilaakson maisema-alueeseen kuuluu Mustisista kylän alaosa. Raja kulkee Liutlanmäen läpi. //Kuninkaantie jakaa Mustisen kahtia jättäen eteläpuolelle alavat pellot ja pohjoiseen mäkialueen. Kuninkaantien eteläpuolella kulkee Turku - Karjaa rautatie.	
Historia	
Mustisen kylä suoritti ruokalisäveronsa nk. ruotsalaisen oikeuden mukaan. Se maksoi veron voina. Tämän perusteella kylä voidaan ajoittaa syntyneeksi vuoden 1300 jälkeen. Mustisten kylään asutus on levinnyt Paimiosta. 1560-luvulla Mustisissa on ollut yksi talo ja se on kuulunut Paimion hallintopitäjään. Mustisten yksinäistalo (n:o 1) jakautui 2.4.1838 Ylistaloksi ja Alistaloksi. 27.2.1865 saakka Mustinen kuului Paimion kuntaan ja Piikkiön kihlakuntaan. Mustisilla on ollut useita torppia. Kankareen torppa mainitaan Halikon rippikirjassa 1882-90 ja Kissalan torppa 1830-luvun lopulla. Uusitalo lienee ollut Mustisen yksinäisperintötalon torppa jo 1800-luvun alussa. Ylhäinen on Mustisen Ylistalon entinen torppa. Se on mainittu ensimmäisen kerran Halikon rippikirjoissa 1871-81. Vuoden 1834 kartassa näkyy, että kylän niityt ja suuri osa pelloista ovat sijaitsevat Kuninkaantien alapuolella. Osa pelloista sijoittui tien varrelle, sen pohjoispuolelle. Joitakin niittyjä oli myös Kuninkaantien pohjoispuolella. Kylän pohjoisosaa halkoi joen sivuhaara/puro, jonka varrella oli kaksi myllyä. Turku - Karjaa -rautatielle on kartassa varattu alue. Hajalan rautatieaseman ympärille kasvoi Hajalan taajama, joka on vieläkin yhtenäisenä säilynyt alue. Turun ja Karjaan välinen rautatieosuus valmistui 1.11.1899 ja neljä vuotta myöhemmin se oli valmis Helsinkiin asti. Halikon kunnan alueelle rakennettiin kaksi asemaa: toinen Viurilan kreivin lahjoittamalle alueelle ja toinen Hajalaan. Toukokuussa vuonna 1904 lohkottiin Mustisten kylästä alue rautatietä varten ja samana vuonna rakennettiin asemarakennus. Hajalan rautatieasema-alueetta laajennettiin 31.3.1916.	
Nykytila	
Kantakylässä Ylitalon paikka on edelleen asuttu. Sen päärakennus on 1920-luvulta. Alitalon paikalla ei ole enää asuinrakennusta. Kantatalojen liepeillä on myös Ylhäisten entinen torppa, jonka nykyinen päärakennus on 1800-luvun lopulta. Kantakylän ympärillä on 1900-luvun alun taloja samoin kuin talot 1960- ja 1990-luvuilta. Kylän eteläreunassa on ryhmä 1940-luvun taloja. Mustisen kylään kuuluu osa Hajalan taajamasta, joka koostuu 1900-luvun alun taloista. Taajama on kasvanut rautatien varteen. Samassa rakennuksessa aseman kanssa on toiminut posti. Kuninkaantien eteläpuolella on Uusitalo, joka on entinen torppa 1800-luvulta. Tien pohjoispuolella on kaksi 1920-luvun rakennus ja joitakin 1940-luvun rakennuksia. Mustisen kylän maisemallisesti arvokas kohde on vanhan kantakylän alue. Vuosisadan vaihteen rakennukset ja ympärillä levittäytyvä viljelymaisema muodostavat hyvin säilyneen kokonaisuuden. Mustisen kylän alueelle ulottuu maisemallisesti arvokas Hajalan taajama. Kylän läpi kulkeva Kuninkaantie on merkittävä maisemakohde.	

KUNTA	KYLÄKOSA	KOHDENO
Halikko	Mustinen	72
ARVOALUE	ARVOTUS	
Vanha kylätontti	Historiallinen	
KUVAUS		
Vanhalla kylätontilla ei ole enää kuin muutamia ulkorakennuksia. 1830-I paikalla oli 2 talon tonttia (entinen yksi tontti jaettu kahtia), Ylistalon ja Alistalon tontit; kummankin talon tontti on siirretty myöhemmin hieman idemmäksi.		

KUNTA	KYLÄKOSA	KOHDENO
Halikko	Mustinen	73
ARVOALUE	ARVOTUS	
Vanha pienasutusalue	Maisemallinen	
KUVAUS		
Pienasutus- ja 1780-I torppa-alue Hajalan aseman tuntumassa. Mustisen Peltola, Uusitalo (Lellua), Kissala, Päivärinta, Kiviniemi, Metsälä, Iloisi, Aaltola, Kulmala, Hajalan asema (1904). Lökkilan Lähteenkorva, Väliilä ja Kerhola samalla alueella		

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Mustinen	327
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Aaltola	Maisemallinen	

Päärakennus n 1920 (muutoksia 1950-, 1970- ja 1980-luvuilla), sauna/puuliiteri/kanala. Paikalla on toiminut myös Kerholan kauppa.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Mustinen	328
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Iloisi	Historiallinen	

Kestikievari 1926-28. Päärakennus 1900-l alusta (muutoksia 1987/88), navetta/talli 1900-la, sauna 1900-l.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Mustinen	329
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Kankare	Historiallinen	

Ylöstalon torppa. Päärakennus n.1920 (muutoksia 1960-l), sauna/puuliiteri/at 1960.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Mustinen	330
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Kissala (Keskitalo)	Maisemallinen	

Entinen Kissalan torppa, sijaitsee 1780-l:n torpan paikalla. Päärakennus 1910-15 (peruskorj.1983-84,), talli/navetta, sauna ja kellari 1900-luvun aslusta. Melko alkuperäisenä säilynyt rakennuskokonaisuus.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Mustinen	331
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Kiviniemi	Maisemallinen	

Päärakennus 1904 (muutoksia 1984), sauna.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Mustinen	332
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Kulmala	Maisemallinen	

Päärakennus 1930 (sisätilamuutoksia 1992), sauna/talli 1930-l. Melko alkuperäisenä säilynyt kokonaisuus.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Mustinen	333
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Metsälä (Villa)	Maisemallinen	

Päärakennus 1910-20-l (muutoksia 1973), sauna 1950-60-l, autotalli 1980-l.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Mustinen	334
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Peltola	Historiallinen	

Lohkottu 1916 Mustisten tilasta. Sijaitsee 1780-l torpan paikalla. Päärakennus n. 1920 (muutoksia 1961). Rakennuksessa on toiminut myös 1930-luvun lopulle asti. Autotalli 1970-l.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Mustinen	335
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Pysäkki (Hajalan asema)	Seudullinen	

Hajalan aseman asemarakennus 1904 Bruno Granholm, muutoksia 1960-l. Ratavartijan asuinrakennus 1900-l alusta. Ulkorakennuksia 1900-l alkupuolelta.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Mustinen	336
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Päivärinta	Maisemallinen	

Päärakennus n 1890-1910 (muutoksia 1985), sikala/sauna 1930-40-l, kalustovaja.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Mustinen	337
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Uusitalo (Lellula)	Maisemallinen	

Mustisen entinen torppa. Sijaitsee 1780-l torppa-alueella. Päärakennus 1800-l (muutoksia 1991), navetta/sauna 1900-l alkupuolelta.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Mustinen	338
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Ylhäinen	Paikallinen	

Entinen Ylöstalon torppa. Kotimuseona 1960-l alkaen. Päärakennus n 1870-l (kuistiosa tehty myöhemmin), susiovet. Hyvin säilynyt rakennus.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Mustinen	339
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Ylitalo	Historiallinen	

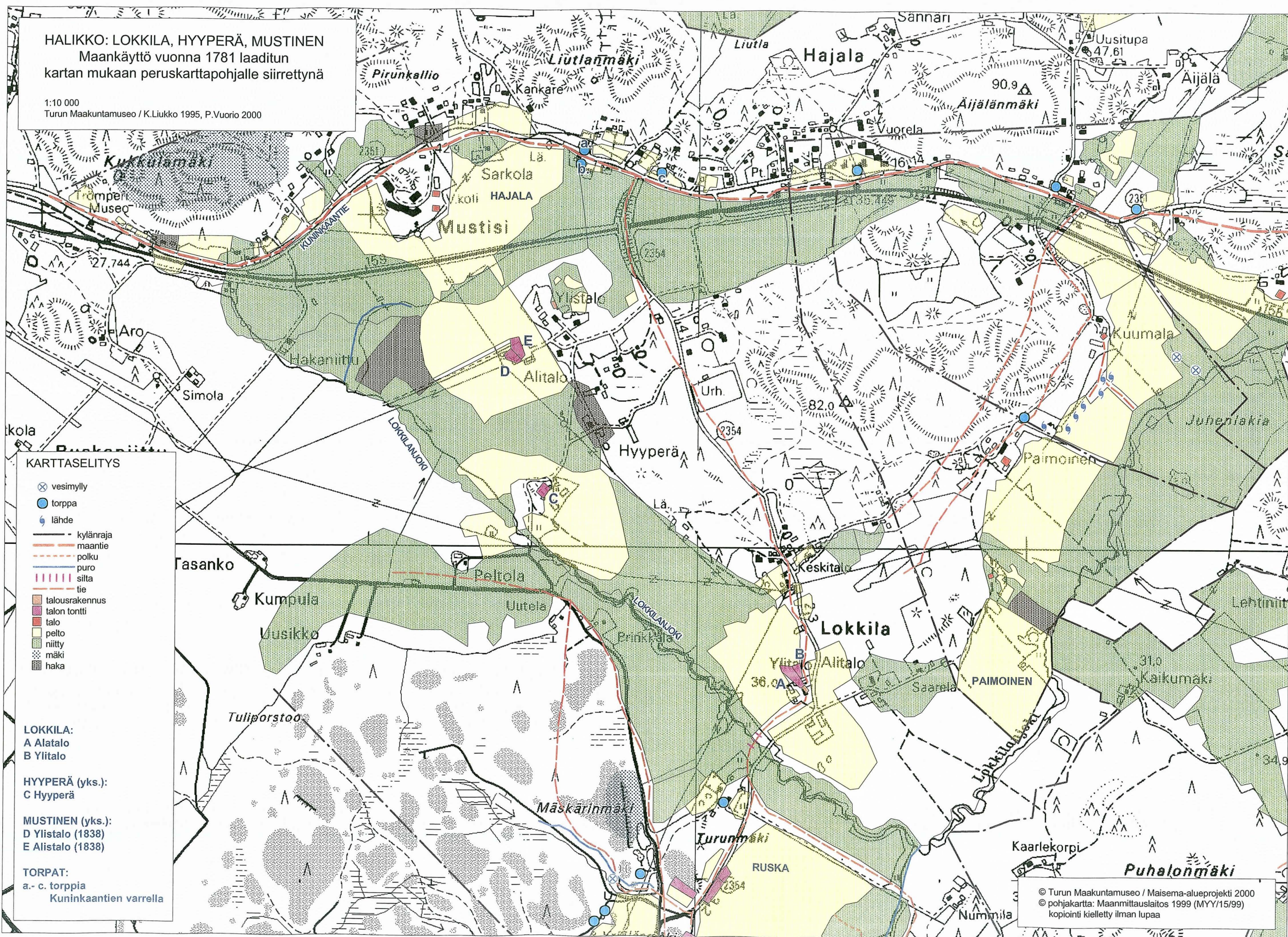
Osatalo. Päärakennus 1926 (muutoksia 1950-l ja 1980). Navetta 1920-30-l, sauna 1920-30-l ja vaja 1920-30-l.

HALIKKO: LOKKILA, HYYPERÄ, MUSTINEN

Maankäyttö vuonna 1781 laaditun kartan mukaan peruskarttapohjalle siirrettynä

1:10 000
Turun Maakuntamuseo / K.Liukko 1995, P.Vuorio 2000

KUNTA
Halikko
ARVOALUE
Myllyperän kyläalue

KYLÄKOSA
Myllyperä
ARVOTUS
Seudullinen
KOHDENO
74

KUVAUS
Yksinäistalon vanha tontti. Myllyperän kantatilan rakennukset, vanha päärakennus 1700-l, päärakennus 1924-25, makasiini 1895, useita ulkorakennuksia 1900-l alusta. Kirkkovahankivi, keskiaikainen saarnapaikka.

KUNTA
Halikko
KIINTEISTÖ
Kirkkovahankivi

KYLÄ
Myllyperä
ARVOTUS
Seudullinen
KOHDENO
340

Yksinäistalo. Vanha päärakennus mahdollisesti 1700-l, päärakennus 1924-25, rkm Nylund. Kirkkovahankivi, keskiaikainen saarnapaikka. Makasiini 1895. Useita ulkorakennuksia 1900-luvun alkupuolelta.

KUNTA
Halikko
KIINTEISTÖ
Leppälä

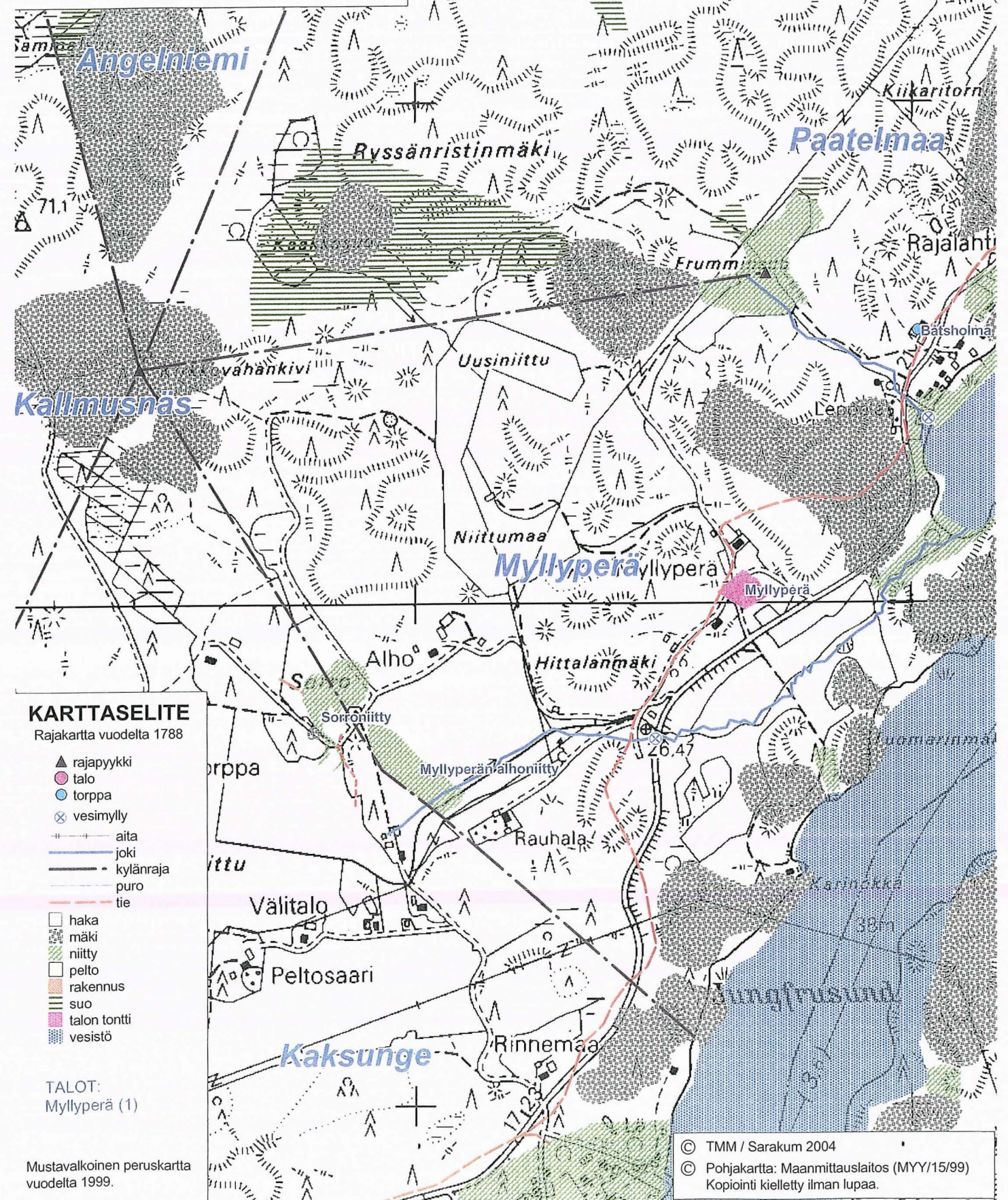
KYLÄ
Myllyperä
ARVOTUS
Maisemallinen
KOHDENO
341

Päärakennus 1920-30-l, varasto ja kesämökki 1950-60-l.

HALIKKO: MYLLYPERÄ

Maankäyttö v. 1788 laaditun kartan
mukaan siirrettynä peruskarttapohjalle

1:10 000
Turun maakuntamuseo /
Anna-Maija Hukkanen 2002, tuloste Jaana Salmi 2004

Halikko Märý

Maisema

Märýn ryhmäkylä kantatiloineen, peltomaisemineen sekä rauhoitettuine muinaismuisto- sekä luonnonsuojelukohhteineen muodostaa sekä kulttuurihistoriallisesti, rakennushistoriallisesti että maisemallisesti erittäin arvokkaan, ainutlaatuisen kohteen, jonka soisi säilyvän entisellään peltomaisemia myöten. Märýn kylä sijaitsee Halikonjoen ja Myllyojan välisellä alueella, rajoittuen pohjoisessa Alihäävälän ja etelässä Vässäilän kylään. Lännessä rajana ovat Tavalan sekä Nummen kylät. Märýnummen taajamasta Kolmikulman sairaalan osuus sekä pienempi osa omakotitaloasutuksesta on Märýn kylän puolella, kuitenkin suurin osa astuksesta sijoittuu Nummen kylään. Valtakunnallisesta maisema-alueesta on rajattu sekä taajama että sairaala ulkopuolelle. Märýn kylään kuuluu myös luoteeseen päin oleva maa-alue, joka on pääasialleesesti metsäistä ylänköä. Märýn kylän maisema muodostuu jokilaaksojen välissä olevasta laajasta peltoaukeasta, jota halkoo Riihikankareen mäennypyn läpi kulkeva tie. Kylän keskivaiheilla kulkee itä-länsi - suunnassa mäkirivi, jonka etelälaitamille asutus on keskittynyt.

MAISEMARAKENNE: Kylän

halki johtava tie, joka jatkuu Riihikankareen poikki Vässäilään on merkitty jo isojakokarttaan vuodelta 1772, samoin tie, joka vie Pihkon ohitse nykyisille rauhoitetuille tammilehdoille Klinkanmäen alarinteille. Nykyisin kylätien (Märýntie) varrella on kantatilojen lisäksi asutusta aina 1800-luvulta 1950-luvulle. Isojakokarttaan on kylätien eteläpuolella sekä rakuunantorppa että tavallinen torppa sekä Pihkonmäen länsirinteillä rakuunantorppa. Pihkonmäen rakuunantorppa on samoilla sijoilla kuin Pihkon tilan karjalon asunto Vuorela. Isojakokarttaan vuodelta 1772 on myös merkitty Nummenkylän kaakkoiskulmaan lähde, joka on yhä olemassa, tosin betonirenkailla ympäröitynä. Samaa karttaan on merkitty myös Halikon 4. reservikomppanian kokoontumispaikka, jossa nykyisin sijaitsee sairaala-alue. Vuoden 1780 kartassa Satulin ja Riihikankareen välissä, tien varella, molemmin puolin merkitty kaalitarhat. Tässä kartassa on Pihkonmäen ja Kaakanmäen välissä lisäksi sotilastorppa. Maisema-alueen raja kulkee osittain Märýntietä pitkin, jolloin tien pohjoispuolella sijaitsevat 1800-luvun lopun 1900-luvun alun talot rajautuvat ulkopuolelle. Tältä osin rajaa voisi tarkistaa ja siirtää sen kattamaan tämän talorivin. Kokonaisuutena Märýn kylä muodostaa kulttuurihistoriallisesti monikerroksisen ja erittäin arvokkaan kokonaisuuden. Kylä on ollut suuri jo 1700-luvulla, seitsemän taloa, joista kaksi jakaantui isojaon aikaan kahtia. Edellä mainituista yhdeksästä talosta on rakennuksina jäljellä vielä kahdeksan, ja ne sijaitsevat samoilla paikoilla kuin isojaon aikaan. Ali-Heikkilän ja Nummenkylän (Kotirinne) sekä Ali-Satulin tiloilla on säilynyt pihapiirissä vielä umpihamainen luonne. Kolmikulman sairaalan muotoutuminen 1920-30-luvulla ja Märýnummen taajaman kasvaminen toivat kylän itälaitamille pientaloasutusta ja laajensivat näin kylän rakennetta. Maanhankitalain nojalla 23.4.1958 perustettiin kaksi uutta perintötilaa Sunila (N:o 8) ja Mäntylä (N:o 9) sekä vuonna 1979 Koivula II (N:o 9) ja 1985 Sorala (N:o 11). Kuitenkin vanha kantakylä runsaine talousrakennuksineen on jäänyt rauhaan uudelta asutukselta ja muodostaa oman kokonaisuutensa Pihkonmäen etelärinteille. Tiloilta avautuu henkeäsalpaavan kauniit peltonäkymät kahden jokilaakson väliselle alueelle, joiden keskellä kylätie kulkee Riihikankareen ylitse. Riihikankareella on nykyisin viisi makasiinia. Kylän kaikki kantatilat ansaitsevat SR-merkinnän sekä kylärakenne vuosisadan vaihteen tiloineen maisemallisesti suojeltavan kohteen arvon.

Historia

Alihäävälän ja Märýn kylän raja kulkee Sikamäen läpi. Tältä alueelta on löydetty kivikautinen asuinpaikka, lisäksi kylän pelloilta on tehty yksittäisiä löydöksiä (mm. kivikirveitä ja -talttoja) kivikaudelta. Kylän etelälaidassa on kaksi kuppikalliota ja kuppikivi. Peltojen keskellä olevalta Riihikankareelta on löydetty rautakautinen kalmisto ja asuinpaikka, lisäksi kesällä 1995 museoviraston kaivauksissa on löydetty Riihikankareen eteläpäästä viikinkiaikainen asuinpaikka. Myös peltoalueelta Riihikankareesta n. 300 metriä etelä-kaakkoon on rautakautinen asuinpaikka. Märýn ja Ala-Häävälän rajalla, Sikamäessä on linnamäki, jossa on rautakautinen varustus. Märý kuului ns. suomalaisen ruokalisäoikeuden kyliin (maksoivat veronsa viljana), jolloin kylän katsotaan syntyneen viimeistään 1200-luvulla. Ensimmäiset tiedot asiakirjoissa Märýn kylästä ovat vuodelta 1425, vuonna 1450 kylästä lahjoitettiin maata Naantalin luostarille. 1560-luvulla kylässä on ollut kuusi taloa. Märýssä oli tulipalo kesällä 1692, tuolloin oli vahingoittunut mm. kolme tupaa, pirtti ja kyökki. Märýn kylän seitsemän tilaa: Sipilä (N:o 1), Satuli (N:o 2), Pihko (N:o 3), Seppälä (N:o 4), Heikkilä (N:o 5), Nummenkylä (N:o 6) ja Rottala (N:o 7) on merkitty maarekisterikirjaan 2.9.1788. Tiloista jaettiin isojaon yhteydessä Satuli ja Heikkilä kahteen osaan. Ali- ja Yli-Heikkilä ovat yhä erillisiä tiloja, mutta Satulin tilat ovat yhdistyneet. Kuitenkin Satulissa on yhä kaksi erillistä päärakennusta. 1700-lvuulla Märýn kylässä toimi kaksi tilaa ratsutiloina (nrot 83, 84) Turun ja Porin läänin ratsuväkirykmentin Halikon komppaniassa. Rottalan rälssitila on valtiovarainministerön kirjeen 26.5.1926 mukaan yhdistetty Nummenkylän tilaan. Märýn kylän tilat sijaitsevat edelleen isojaon aikaisilla paikoillaan, samoin jokien välissä 1700-luvulla sijainneet pellot ja niityt ovat nykyisin viljeltyinä. Märýn kylän päärakennukset ovat pääasiassa 1800-

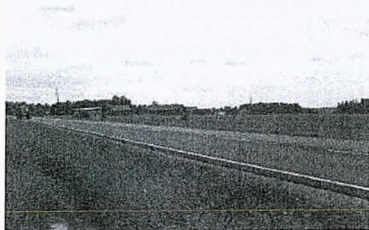
luvun alkupuolelta, Seppälän ollessa 1800-luvun jälkipuolelta. Halikon historian vuodelta 1930 mukaan tuli poltti 31.5.1810 poroksi Märýstä, luultavasti Sipilässä asuneiden venäläisten sotilaiden huolimattomuuden vuoksi, Pihkon, Satulin, Heikkilän, Sipilän, Seppälän ja Nummenkylän rakennukset. Tästä johtuen suuri osa kylän rakennuksista on pystytetty uudelleen palon jälkeen, ja ne ovatkin peräisin 1800-luvulta, mutta esim. Ali-Heikkilässä on säilynyt aitta vuodelta 1770. Nykyisin kyläläiset kutsuvat Nummenkylän, Ali- ja Yli-Heikkilän sekä Sipilän muodostamaa kokonaisuutta Ylikyläksi ja Seppälää, Satulia ja Pihkoa Alikyläksi.

Nykytila

Kantakylä on kaavoitettu Halikon keskusta osayleiskaavassa (1994, vahvistamaton) pientalovaltaiseksi asuntoalueeksi, jolla ympäristö säilytetään (AP/s). Kylän pellot on kaavoitettu samassa kaavassa maa- ja metsätalousvaltaiseksi alueeksi, jolla ympäristö säilytetään (MU/s). Lisäksi alueella on kaavaan merkitty kolme muinasmuistolain nojalla suojeltua kohdetta sekä Pihkon ja Seppälän rauhoitetut tammi- ja pähkinäpuulehdot. Kylän peltojen poikki, jokilaakson halki itä-länsisuunnassa on tehty moottoritiele varaus.

KUNTA	KYLÄKOSA	KOHDENO
Halikko	Märy	75
ARVOALUE	ARVOTUS	
Halikon sairaala	Seudullinen	
KUVAUS Reservikomppanjan kasarmialueena 1900-luvun vahteeseen asti. Halikon sairaala 1930-l, miestalo Lepola 1921. Toivola ja Lepola, Axel Mörne. Rakennuksia reservikomppanjan ajoilta asti.		

KUNTA	KYLÄKOSA	KOHDENO
Halikko	Märy	76
ARVOALUE	ARVOTUS	
Vanha kylätontti	Seudullinen	
KUVAUS Vanhalla kylätontilla edelleen Pihko, Yli-Satuli, Seppälä, Kotirinne (Nummenkylän vanha päärak), Ali-Heikkilä, Yli-Heikkilä ja Sipilä.		

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Märy	344
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Ali-Heikkilä	Paikallinen	
Osatalo vanhalla kylätontillaan. Päärakennus n. 1880-l (muutoksia 1960-l ja 1983). Paljon talousrakennuksia 1800-luvulta ja 1900-luvun alkupuolelta.		

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Märy	345
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Aunola	Historiallinen	
Päärakennus 1901 (rakentajana seppä Kavander, muutoksia 1930-l ja 1956), varasto 1900-l.		

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Märy	346
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Kauppila	Maisemallinen	
Märyn ensimmäinen kauppa vuoteen 1939 asti. Päärakennus n. 1890-1910. Pihalla kanala 1900-l.		

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Märy	347
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Koivula	Paikallinen	

Ent. mäkitupa. Nikkarityylinen päärakennus n. 1910-l.
Karjasuoja 1900-l.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Märy	348
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Kotirinne	Seudullinen	

Kantatalon talouskeskus vanhalla kylätontillaan.
Päärakennus 1800-l alkupuolelta (muutoksia 1950-l ja
60-l), kuivuri, pränni, aitta, talli ja karjasuoja 1800-l.
Navetta 1900-l alkupuolelta.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Märy	349
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Kujansuu	Paikallinen	

Päärakennus 1928 (muutoksia 1977), vaja 1930-40-l.
Rakennukset säilyttäneet alkuperäistä asuaan.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Märy	350
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Nummisto	Maisemallinen	

Päärakennus 1900-l alkupuolelta, vaja 1900-l.
Rakennukset säilyttäneet alkuperäistä asuaan.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Märy	351
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Pihko	Seudullinen	

Kantatila vanhalla kylätontillaan. Päärakennus alun
perin 1700-l (jatkettu 1850-60-l, muutoksia 1938 ja 1980-
l), Kaksi muonamiesten asuinrakennusta 1900-l alusta.
Monia ulkorakennuksia 1900-l alkupuolelta

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Märy	352
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Seppälä	Seudullinen	

Kantatalo vanhalla kylätontillaan. Päärakennus 1893
(muutoksia 1935, 1952 ja 1972), aitta 1800-l,
maitohuone,työväen asuinrakennus, sauna/kanala,
navetta ja sikala 1900-luvun alkupuoliskolta.

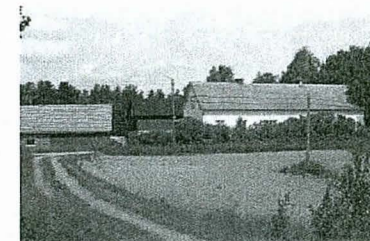

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Märy	353
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Simola	Paikallinen	

Päärakennus keskusmuuripohjakaavainen 1928,
muutoksia 1976. Pihapiirissä kalustovaja/talli/kanala
1920-30-l ja sauna v.1964. Lohkottu Nummenkylän
tilasta 1935.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Märy	354
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Sipilä	Seudullinen	

Kantatalo vanhalla kylätontillaan. Päärakennus1800-l,
rapattu 1920-l, paloi osittain 1938, peruskorjattiin 1950-l,
jolloin sisätiloihin tehtiin kolme asuntoa.
Työväenasuinrakennus 1900-l. Talli/navetta ja sikala
1900-l.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Märy	355
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Syrjälä	Maisemallinen	

Päärakennus keskusmuuripohjakaavainen 1939.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Märy	356
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Yli-Heikkilä	Paikallinen	

Osatalo (1700-l)vanhalla kylätontilla. Päärakennus 1800-
l alkupuolelta (muutoksia 1910-l, 1954 ja 1982-83).
Karjasuoja/talli/kärryvaja, navetta ja riihi 1900-l
alkupuolelta.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Märy	357
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Yli-Satuli	Seudullinen	

Kantatalo vanhalla kylätontillaan. Päärakennus 1800-lp (muutoksia 1938 ja 1969). Kaksi aittaa, kellari/puuverstas ja karjasuoja 1800-l. Useita ulkorakennuksia 1900-luvun alkupuolelta.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Märy 12	358
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Kolmikulma	Seudullinen	

Halikon sairaala. Useita sairaala-, asuin- ja talousrakennuksia 1930-1950-luvulta.

HALIKKO: MÄRY Maankäyttö vuosina 1772, 1780 laadittujen karttojen mukaan peruskarttapohjalle siirrettynä

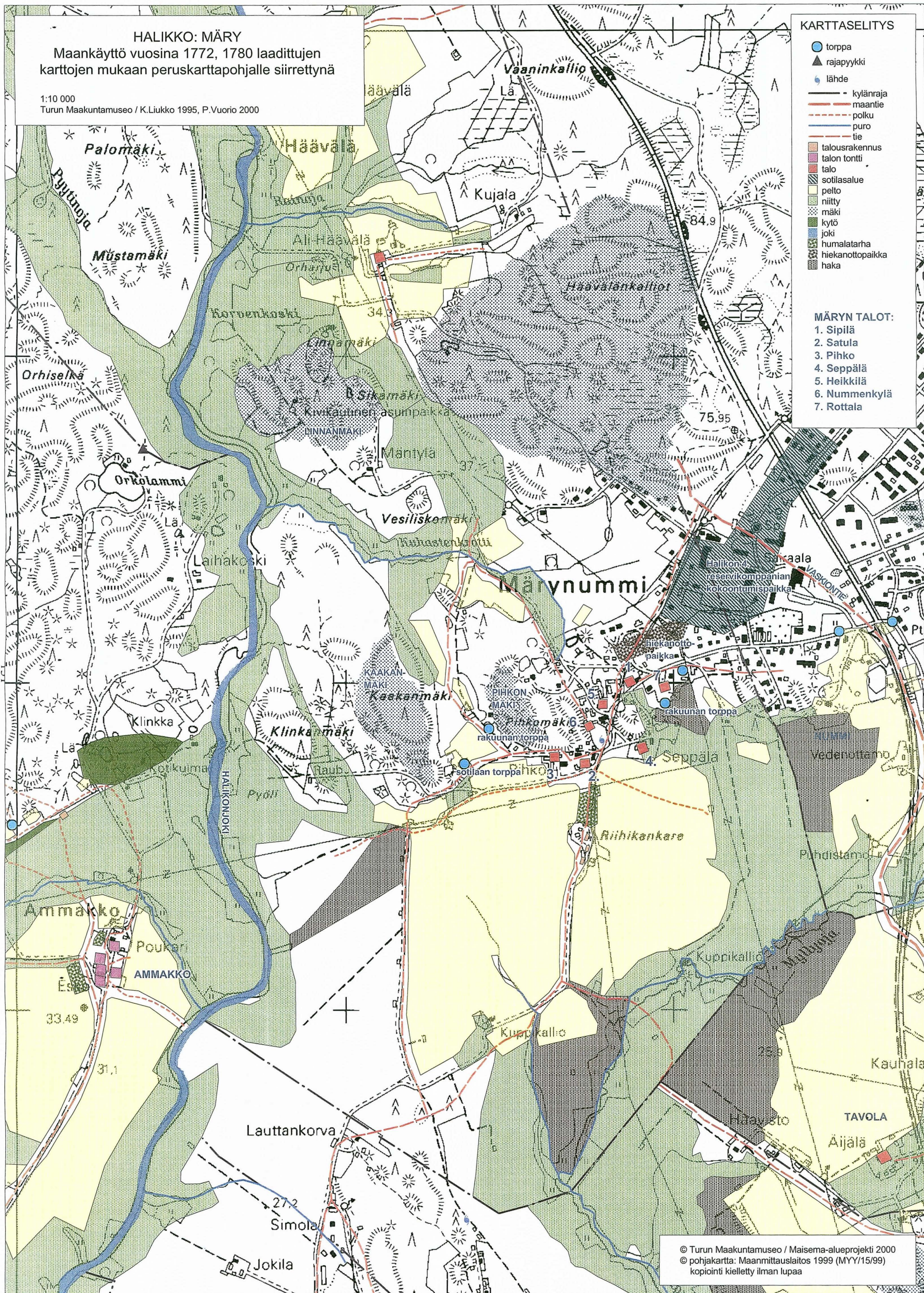
1:10 000
Turun Maakuntamuseo / K.Liukko 1995, P.Vuorio 2000

KARTTASELITYS

- torppa
- rajapyykki
- lähde
- kylänraja
- maantie
- polku
- puro
- tie
- talousrakennus
- talon tontti
- talo
- sotilasalue
- pelto
- niitty
- mäki
- kytö
- joki
- humalatarha
- hiekanottoaikka
- haka

MÄRYN TALOT:

1. Sipilä
2. Satula
3. Pihko
4. Seppälä
5. Heikkilä
6. Nummenkylä
7. Rottala

KUNTA
Halikko

KYLÄ / KAUPUNGINOSA
Mätikkö

Maisema

Mätikön kylä sijaitsee Halikon keskiosassa. Suurin osa kylästä sijaitsee Valtatie 1:n tuntumassa, sen pohjoispuolella. Kylä rajoittuu etelässä ja lännessä Kavantolaan, idässä Ikelään, pohjoisessa Kannistoon sekä Kalkkilaan. Pieni osa Mätikköä sijaitsee lisäksi tästä em. alueesta lounaaseen Valtatie 1:n eteläpuolella (aluetta ympäröi Kavantolan kylä). Mätikön yksinäistila sijaitsee Valtatie 1:n pohjoispuolella olevalla kylän alueella. Tätä kylän aluetta halkoo lounais-koillis -suunnassa Jokikaustantie. Eteläosa alueesta on varsin tasaista peltoa, pohjoisosa on maastoltaan vaihtelevaa metsää. Kylän toisella alueella sijaitsee yksi omakotitalo pellon ja metsän laidassa.

Historia

Mätikön kylä (ja yksinäistalo) on perustettu jo varhaiskeskiaikana (ennen v. 1300). Mätikkö mainitaan jo Varsinais-Suomen vanhimmassa maakirjassa v:lta 1540. Se kuului rälssilampuodin viljelemänä pitkään Vuorentaan kartanolle. Mätikön yksinäistalolla ei ilmeisesti ole ollut kuin yksi torppa, Huhtala, joka mainitaan Halikon rippikirjoissa ainakin jo v. 1856-62 (v. 1856 sinne muutti perniöläinen torppari).

Nykytila

Mätikön yks.tilan rakennuskanta sijaitsee Valtatie 1:n tuntumassa. Sen asuinrakennus on uusittu peruskorjauksessa, mutta tilaan kuuluu runsaasti ulkorakennuksia, jotka muodostavat kokonaisuuden. Tilasta kaakkoon sijaitsee Huhtalan torppa. Kylän pienemmällä alueella uudempaa asutusta.

KUNTA	KYLÄKOSA	KOHDENO
Halikko	Mätikkö	77
ARVOALUE	ARVOTUS	
Vanha yksinäistalon tontti	Seudullinen	

KUVAUS

Mätikön yks.talon talouskeskus edelleen vanhan kylätontin tuntumassa.Päärakennus 1905, muutoksia myöhemmin, ulkorakennuksia.

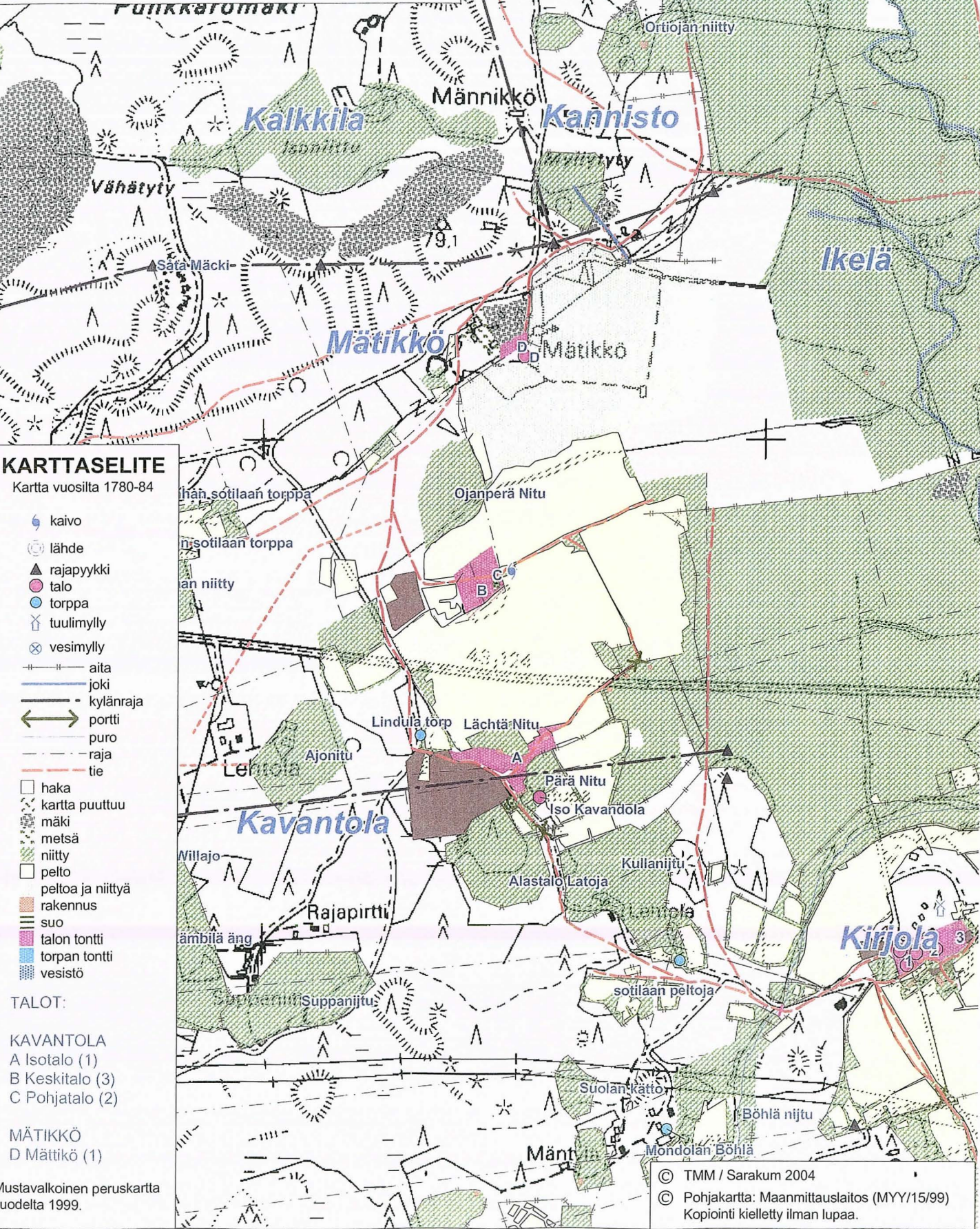
KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Mätikkö	359
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Huhtala	Historiallinen	

Entinen torppa. Eteiskamarillinen tupa 1800-l (muutoksia 1960-l), sauna 1950-l, sikala/puuvaja.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Mätikkö	360
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Mätikön yksinäistila	Maisemallinen	

Kantatalo. Päärakennus 1905, muutoksia 1927 ja 1970-72. Pihapiirissä kaksi asuinrakennusta 1800-luvulta ja useita talousrakennuksia 1900-luvun alusta.

HALIKKO:
KAVANTOLA ja MÄTIKKÖ
Maankäyttö vv. 1780-84 laaditun kartan mukaan siirrettynä peruskarttapohjalle
1:10 000
Turun maakuntamuseo /
Jaana Salmi 2001, tuloste Jaana Salmi 2004

KARTTASELITE
Kartta vuosilta 1780-84

- kaivo
- lähde
- rajapyykki
- talo
- torppa
- tuulimylly
- vesimylly
- aita
- joki
- kylänraja
- portti
- puro
- raja
- tie
- haka
- kartta puuttuu
- mäki
- metsä
- niitty
- pelto
- peltoa ja niittyä
- rakennus
- suo
- talon tontti
- torpan tontti
- vesistö

TALOT:

KAVANTOLA
A Isotalo (1)
B Keskitalo (3)
C Pohjatalo (2)

MÄTIKKÖ
D Mätikkö (1)

Mustavalkoinen peruskartta
vuodelta 1999.

© TMM / Sarakum 2004
© Pohjakartta: Maanmittauslaitos (MYY/15/99)
Kopiointi kielletty ilman lupaa.

KUNTA KYLÄ / KAUPUNGINOSA
Halikko Naapala

Maisema
Naapalan kylä rajoittuu pohjoisessa Kavantolaan, lännessä Hevonpäähän, Laitolaan ja Pihkavuoreen, jota on myös eteläpuolella. Idässä on Kaninkolaa ja Kirjolaa. Kylän alue on pääosin metsäistä kalliomäkimaastoa. Pohjoisosassa on Pehkusuo. Pohjois-etelä -suunnassa kulkee kylän alueen halki kapeahko peltokaistale, joka on varsin alava. Kylän halki kiemurtelee Kokkilantieltä 1-tielle nykyisin kulkeva Naapalan kylätie. Asutus on keskittynyt kylätien tuntumaan, lähinnä metsäalueiden reunamille.

Historia
Naapalan kylä ja yksinäistalo on perustettu vasta myöhemmällä keskiajalla (jälkeen v:n 1300) päätellen siitä, että 1500-luvulla kylä maksoi ruokalisäveronsa ns. ruotsalaisen oikeuden mukaan. 1560-luvulla kylän taloluku oli 1, eikä kylässä jälkeenkään liene ollut muita kantatiloja. Naapalan yksinäistalosta varhaisimmat kirjalliset maininnat ovat 1400-luvun lopulta (kts. Kohdeinventointilomaketta). Isojako suor. v. 1786. Naapalan yksinäistalolla on ollut monia torppia. Jo 1810-luvulla mainitaan Kurala, Ilola, Rajala ja Taaristo. Lisäksi kylässä oli jo tuolloin runsaasti mökkiläis- yms asutusta. Luultavasti 1830-luvulla perustettiin Huhtala-niminen torppa. Kylän ensimmäiset lohkotilat muodostettiin v. 1926, jolloin lohkottiin itsenäisiksi Ajonperä, Taaristo, Ilola, Kulmala ja Metsola. Näistä viime mainittu oli Naapalan muonamiehenasumus. Naapalaan ei muodostettu sotien jälkeen asutustiloja.

KUNTA	KYLÄKOSA	KOHDENO
Halikko	Naapala	78
ARVOALUE	ARVOTUS	
Vanha yksinäistalon tontti	Seudullinen	
Kuvaus		
Yksinäistalon talouskeskus vanhalla tontillaan. Vanha rälssitila, ollut aatelin omistuksessa vuosisatoja. Päärakennus 1899-1900 (muutoksia 1960-70-l, 1989).		

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Naapala	361
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Ilola	Historiallinen	

Entinen torppa. Asuinrakennus n.1930-l. Navetta, vaja, vaja/lato, sauna.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Naapala	362
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Kulmala	Historiallinen	

Entinen torppa. Päärakennus n. 1890-1910. Ulkorakennuksia 1900-luvun alusta.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Naapala	363
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Metsola	Maisemallinen	

Lohkottu Naapalasta 1926. Päärakennus n1900 (muutoksia 1930-l ja 1980-l). Pihalla navetta 1932, sauna 1930-l ja kalustovaja.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Naapala	364
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Naapalan yksinäistalo	Paikallinen	

Kantatalo vanhalla tontillaan. Entinen rälssitila. Päärakennus 1899/1900 (muutoksia 1970-l, 1989). Pihalla luhti n 1880-1910, kalustovaja 1987.

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Naapala	365
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Taaristo	Historiallinen	

Entinen torppa. Päärakennus 1925 (muutoksia 1958-1962,1986 ja 1996). Pihalla navetta 1960-70-l, kanala 1920-30-l, puimala.

KUNTA
Halikko

KYLÄ / KAUPUNGINOSA
Nikkilä

Maisema

Nikkilä sijaitsee läntisessä Halikossa Lempilänjoen varrella sen itäpuolella. Naapurikyliä ovat idässä Kihinen ja Ahtiala, etelässä Pailinna, lännessä Riikola ja Karvala sekä pohjoisessa Talola. Nikkilän kylä on ollut asutettu varhaiskeskiajalta asti. Kylämäki ja avoin viljelty maisema on säilyttänyt pääpiirteensä 1700-luvulta isojaon ajoista. Yli- ja Alitalossa on vanhaa rakennuskantaa.

Historia

Nikkilä on asutettu pysyvästi viimeistään 1200-luvulla. Uuden ajan alussa Nikkilässä oli kaksi taloa. 1700-luvun lopulla isojaon aikaan kylän talot Vähätalo ja Ylätalo sijaitsivat rinnakkain kylätontilla kylän keskellä samalla paikalla kuin nykyäänkin. Pellot sijaitsivat kylämäestä länteen Lempilänjokilaaksossa, joen varrella oli niittyä, samoin kylän itäosien nykyisellä peltoalueella. Kylän pohjoislaidassa pellon ja metsän reunassa sijaitsi rakuunan torppa. Sitä ei ole enää olemassa. Kylän halki kulki tie pohjoisesta itään samaa linjaa kuin nykyäänkin. Nikkilän hevoset laiduntavat edelleen samalla paikalla kuin minne on isojakokartassa merkitty hakamaat. Kylän vanhat kantatalot, Ylitalo (Ylimmäinen) ja Alitalo (Alimmainen I. Alastalo I. Vähätalo) muodostavat vielä nykyäänkin varsin yhtenäisen kokonaisuuden. Alitalon asuinrakennuksen vanha osa on ilmeisesti 1800-luvun alkupuolelta, pihapiirin muutkin rakennukset ovat vanhoja, mahdollisesti viime vuosisadan vaihteesta. Myös Ylitalon asuinrakennus on peräisin 1800-luvulta ja sen pohjakaava on lähes identtinen Alitalon asuinrakennuksen kanssa. Muita taloja kylässä ei ole.

Nykytila

Kylän viljelysmaiseman säilymisellä ei suoranaista uhkaa, mutta voimakas rakennemuutos maataloudessa voi johtaa peltojen osittaiseen metsittämiseen, mitä tulisi välttää erityisesti vanhalla pelto ja niittyalueella jokilaaksossa.

KUNTA
Halikko

KYLÄKOSA
Nikkilä

ARVOALUE
Vanha kyläalue

KOHDENO
79

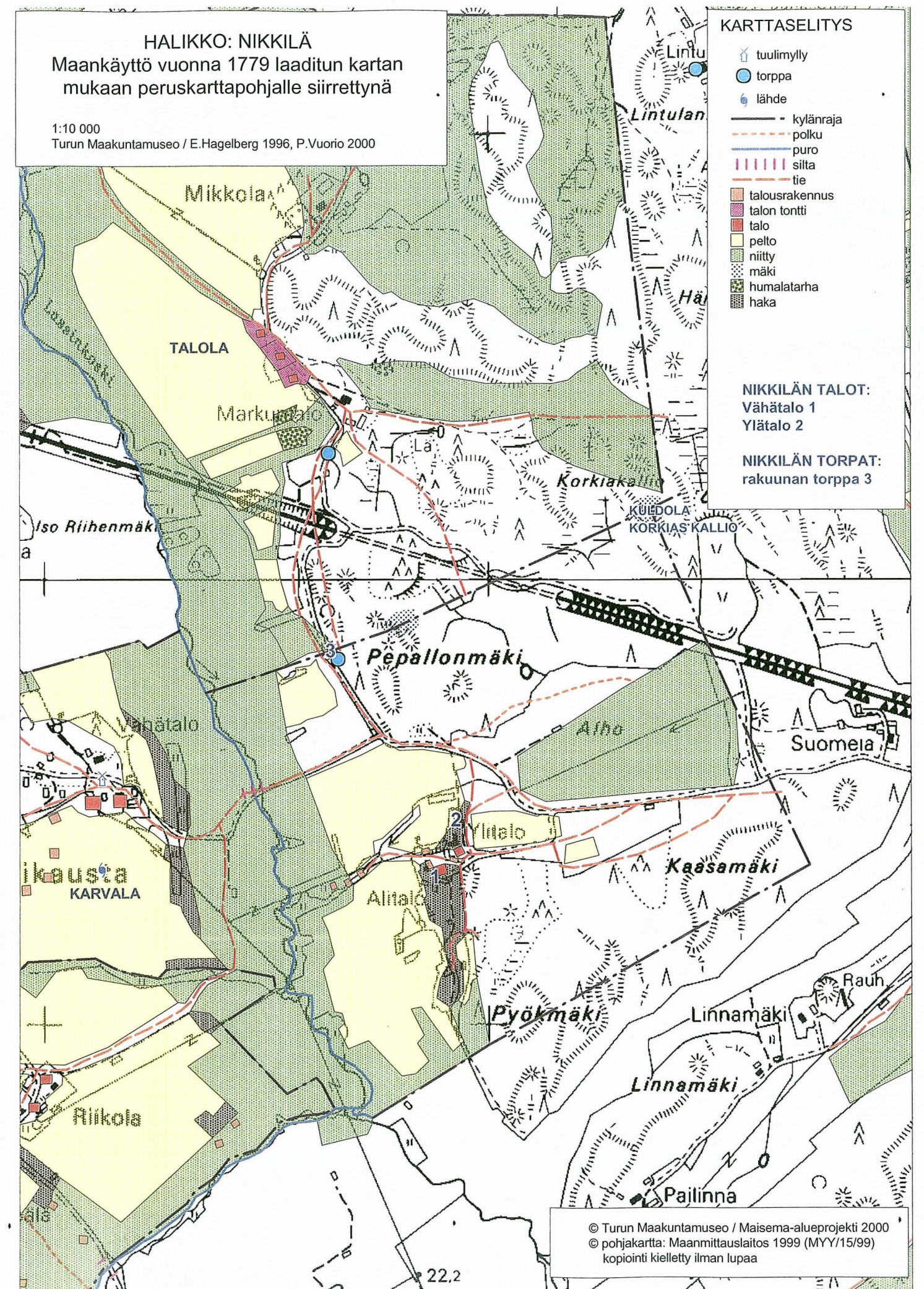
ARVOTUS
Seudullinen

KUVAUS

Kantatalo ja siitä lohkottu osatalo vanhoilla tonteillaan. Alitalo ja Ylitalo olivat entisiä ratsutiloja. Alitalon päärakennus mahdollisesti 1700-l, muutoksia 1970-l, 1980-90-l).Ylitalon päärakennus 1800-l.

Osatalo, ratsutila, vanhalla kylätontillaan. Päärakennus 1800-l (muutoksia 1959 ja 1970-l). Sauna ja puimala 1900-l alusta. Kalustovaja 1975

KUNTA	KYLÄ / KAUPUNGINOSA
Halikko	Noukkila
Maisema	
Noukkilan kylä on kahtena kappaleena, jotka sijaitsevat Kydön kylän vieressä ja pohjoispuolella. Noukkilan kylä muodostuu pääasiassa metsämaisemasta. Pohjoisessa maasto alavoituu Tapiolanojan molemmin puolin. Noukkilan ratsutilan paikka Kydön kylässä kuuluu maisemallisesti arvokkaaseen Uskelan - Halikonjokilaakson maisema-alueeseen. Noukkilan talo on rakennushistoriallisesti arvokas.	
Historia	
Noukkilan yksinäistalo on merkitty maarekisteriin 6.11.1788. Noukkilan ratsutila on varustanut yhden 35:sta ratsumiehestä Halikon komppaniaan. Noukkilan talo on vuosien 1781 ja 1782 Kydön jakokuntakartan mukaan sijainnut Kydön kylässä, lähellä Peräkydön taloa. Tilan pellot ovat sijainneet talon eteläpuolella niittyjen ympäröimänä. Noukkilan ratsutilalla on myös ollut mylly läheisessä joessa. Nykyäänkin Noukkilan kantatila sijaitsee samalla paikalla, mutta itse kylä on siirtynyt muualle.	
Nykytila	
Noukkilan kantatilan päärakennus on 1800-luvun lopusta ja on siten rakennushistoriallisesti merkittävä. Tilaan liittyy myös maisemallisia arvoja.	

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Noukkila	368
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Anttila II	Maisemallinen	
Päärakennus 1920-30-I. Navetta 1930-I, lato.		

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Noukkila	369
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Mäkilä	Maisemallinen	
Lohkottu Hakalasta 1925, ent tilattoman väen asuinpaikka. Asuinrakennus 1800-I (muutoksia 1950-I). Navetta ja sauna 1900-I alusta. Uusi asuinrtakennus 1981. Kuivuri 1980_90-I.		

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Noukkila	370
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Tapiola	Paikallinen	
Viurilan ent.ulkotila, Viurilan Kumio. Asuinrakennus ja meijeri vanhimmat osat 1800-I (muutoksia 1900-I ja 1954). Aitta ja riihi/karjasuoja 1800-I. Kanala, hautomo ja aitta 1900-I alusta. Peltikuivuri 1980-I.		

HALIKKO: KYTÖ, NOUKKILA
Maankäyttö vuosina 1781-82 laadittujen
karttojen mukaan peruskarttapohjalle siirrettynä

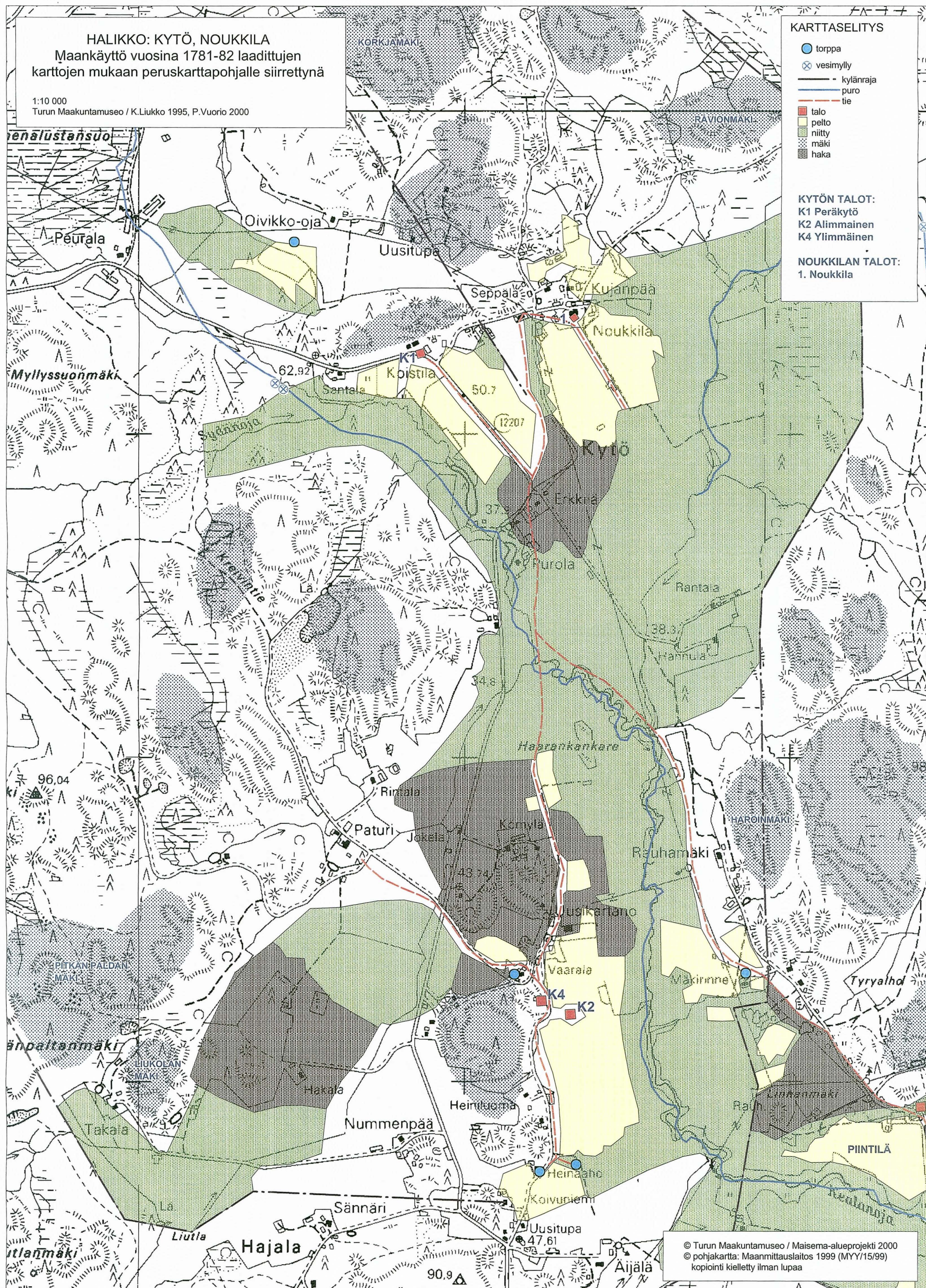
1:10 000
Turun Maakuntamuseo / K.Liukko 1995, P.Vuorio 2000

KARTTASELITYS

- torppa
- ⊗ vesimylly
- kylänraja
- puro
- tie
- talo
- pelto
- niitty
- mäki
- haka

KYTÖN TALOT:
K1 Peräkytö
K2 Alimmainen
K4 Ylimmäinen

NOUKKILAN TALOT:
1. Noukkila

KUNTA	KYLÄ / KAUPUNGINOSA
Halikko	Nummi
Maisema	
Lounainen osa Nummen kylästä sijaitsee valtakunnallisesti arvokkaalla Uskelan-Halikonjokilaakson maisema-alueella. Nummen kylä sijaitsee Halikonjoen ja Salo-Aura -maantien itäpuolella. Tavolan kylää vasten rajana on Myllyoja, kylän länsi- ja luoteispuolella on Märyn kylä. Nymmenkylä levittäytyy laajana koilliseen. Vanhan kylämäen eteläpuolista aluetta ja Myllyojan yläjuoksua lukuunottamatta Nummen kylä on mäkistä, metsäistä ja soista takamaata. Lisäksi Nummenkylään kuuluu pieniä maa-alueita varsinaisen kylän pohjoispuolella.	

Historia	
Nummen kylä on asutettu pysyvästi ennen 1300-lukua. Viala, Yttelä ja Tavola ovat sen tytärkyliä. Uudenajan alussa 1500-luvun puolivälissä Nummen kylässä on ollut kolme taloa. Isojaon aikaan 1700-luvun lopulla taloja oli neljä - Takala, Ylistalo, Kankare ja Alastalo - ja ne sijaitsivat tiiviinä rykelmänä pienten kallioiden päällä. Tie Vaskiolta Halikon kirkolle kaarsi talojen länsipuolelta melko lailla samaa linjaa kuin nykyäänkin. Kylän pellot sijaitsivat tien molemmin puolin Myllyojan rinteillä. Peltoalueen pohjoisreunassa sijaitsi kaksi torppaa tien läheisyydessä. Märyn rajaa vasten oli suurehko haka. Nummen kylän rajat ovat muuttuneet isojaon jälkeen, Nummen kylän maita on siirtynyt Märyn kylään. Peltoalue on laajentunut Myllyojan laaksossa. Nummen kylämäelle rakennettiin 1911 kansakoulu. Alastalon kantatalo myytiin Halikon piirimielisairaallalle vuonna 1930 ja Takalan kantatalo vuonna 1938. Tällöin alkoin Märyyn kehittyä taajama, jonka pientaloista huomattava osa sijaitsee Nummen kylän alueella maantien itäpuolella. Se hallitsee piirimielisairaalan ohella maantien ympäristön maisemaa. Vanhat takamaat ovat edelleen asuttamatonta. Kantataloista Alastalo ja Takala sijaitsevat samalla paikalla kuin isojaon aikaan. 1800-luvun rakennuskantaa on säilynyt Takalan kantatalossa (asuinrakennus), Kuutilassa (savusauna), Nummenpäässä (savusauna), Peltolassa (asuinrakennus) ja Tyynelässä (kellari, liiteri, puusepänverstas). Alastalon asuinrakennus on rakennettu 1920-luvulla.	

Nykytila	
Turku-Helsinki -moottoritie on linjattu kulkemaan Nummen kylän eteläpuolitse, ja sen liittymät Salo-Aura tielle tullevat ulottumaan myös Nummen kylän puolelle.	

KUNTA	KYLÄKOSA	KOHDENO
Halikko	Nummi	80
ARVOALUE	ARVOTUS	
Vanha kylätontti	Seudullinen	
KUVAUS		
Kylätontilla on ollut neljä taloa, joista yhä Takalan ja Alastalon kantatilojen rakennukset vanhalla tontilla. Nämä tilat myytiin 1930-luvulla Halikon piirimielisairaallalle. Takalan asuinrakennus on 1800-l ja Alastalon 1920-luvulta.		

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Nummi	371
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Alastalo	Paikallinen	
Kantatalo. Päärakennus 1925. Kellarivaja 1915 ja vaja 1920-30-l.Tila myytiin Halikon piirimielisairaallalle v.1930. Päärakennus muutettiin työsiirtolaksi 1933, sittemmin sosiaalihuollon käytössä.		

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Nummi	372
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Hietala	Maisemallinen	
Päärakennus keskusmuuripohjakaavainen 1939 (muutoksia 1960-l ja 1976/77), puuverstas/sauna/puuvaja 1940-l.		

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Nummi	373
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Hyypä	Maisemallinen	
Päärakennus n.1931. Makasiini, vaja/ulkohuone, sauna ja kellari 1900-luvun alkupuoliskolta.		

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Nummi	374
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Kuutila	Maisemallinen	
Päärakennus 1900-l alkupuolelta (muutoksia 1934 ja 1950-l). Navetta 1936, kuivaamo/sauna 1949, puuliiteri 1930-40-l ja savusauna/puuvaja 1800-l.		

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Nummi	375
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Peltola	Maisemallinen	
Päärakennus 1870 (muutoksia 1960-l ja 1989). Pihalla sauna 1950-l, asuinrakennus 1947 ja navetta 1932.		

KUNTA	KYLÄ	KOHDENO
Halikko	Nummi	376
KIINTEISTÖ	ARVOTUS	
Rauhalinna	Historiallinen	
Päärakennus 1923. Tontilla on myös uusi asuinrakennus 1980-l.		

KUNTA
Halikko
KIINTEISTÖ
Saarela

KYLÄ
Nummi
ARVOTUS
Maisemallinen

KOHDENO
377

Asuinrakennus 1900-l alkupuolelta, (muutoksia 1950-l).
Vilja-aitta 1900-l alusta (muutoksia 1950-l), navetta
1900-l ikupuoli (muutoksia 1980-l), vaja ja sauna+kamari
1900-l alkupuolelta.

KUNTA
Halikko
KIINTEISTÖ
Takala

KYLÄ
Nummi
ARVOTUS
Seudullinen

KOHDENO
378

Kantatalo vanhalla kylätontillaan. Päärakennus 1800-l.
Karjarakennus 1930, 2 vajaa 1900-l. Tila on myyty
Halikon piirimielisairaalle 1938. Päärakennus on ollut
potilaskäytössä, 1980-l annettu nuoris-orkesterille
harjoitustilaksi.

KUNTA
Halikko
KIINTEISTÖ
Tyynelä

KYLÄ
Nummi
ARVOTUS
Paikallinen

KOHDENO
379

Päärakennus 1912 (muutoksia 1962 ja 1970). Kellari,
liiteri ja puusepänerstas 1800-l. Talli/navetta/heinävaja
ja savusauna n. 1912.

